

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**BEKLENEN KREDİ ZARARLARININ ÖLÇÜMÜ,
RAPORLAMASI VE ULUSLARARASI MUHASEBE
STANDARTLARINA UYUM DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ:
BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**

ABDURRAHMAN ARSLAN

**İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI**

MART 2021

**BEKLENEN KREDİ ZARARLARININ ÖLÇÜMÜ, RAPORLAMASI VE
ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARINA UYUM DÜZEYİNİN
BELİRLENMESİ: BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**

Abdurrahman ARSLAN

**DOKTORA TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

MART 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Abdurrahman ARSLAN

05.03.2021

**BEKLENEN KREDİ ZARARLARININ ÖLÇÜMÜ, RAPORLAMASI VE ULUSLARARASI
MUHASEBE STANDARTLARINA UYUM DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ: BANKACILIK
SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA
(Doktora Tezi)**

Abdurrahman ARSLAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Mart 2021

ÖZET

IFRS 9 Finansal Araçlar standardı kapsamında beklenen kredi zararlarının ölçümü, işletmelerin takdirine bırakılan temerrüt tanımı ve kredi riskinde önemli artış gibi kriterlere ve geleceğe yönelik makroekonomik göstergeler, senaryolar ve borçlulardan yapılabilecek tahsilat tutarları gibi varsayım ve tahminlere dayanmaktadır. Finansal tablo kullanıcılarının bankaların kredi riskini ve aktif kalitesini doğru bir şekilde değerlendirebilmelerine imkân tanınması, şeffaflığın artırılması, sermaye piyasalarında kaynakların etkin bir şekilde tahsis edilmesi ve kazanç yönetimine ilişkin uygulamaların sınırlandırılması açısından beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarının IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar standardına uygun yapılması önem arz etmektedir. Bu nedenle, çalışmada beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarına uyum düzeyi ve denetim otoritelerine ve bankaların kendi yönetimlerine uyum düzeyinin artırılmasına yönelik atılacak adımlar konusunda rehberlik edebilmek amacıyla bu düzeyi etkileyen faktörlerin neler olduğu incelenmiştir. Araştırma kapsamında payları Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat ve katılım bankalarının ve Londra Borsası'ndaki Financial Times Bankalar Endeksinde işlem gören bankaların 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin yıllık raporları okunmuş ve beklenen kredi zararlarına ilişkin IFRS 7, IFRS 9 ve IAS 1 standartlarındaki dipnot gereksinimlerinden hareketle belirlenen 2018 yılı için 65 ve 2019 yılı için 61 unsur üzerinden dipnot uyum skorları ağırlıksız ikili yöntem (Cooke yöntemi) kullanılarak hesaplanmıştır. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların dipnot uyum skorlarını etkileyebilecek faktörlerin belirlenmesi amacıyla geliştirilen hipotezler Spearman sıra korelasyonu ve Pearson korelasyonu aracılığıyla sınanmıştır. Ayrıca, farklı muhasebe kültürlerinin dipnot uyum düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Kara Avrupası hukuk sisteminin egemen olduğu ülkemizdeki Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların uyum düzeyleri Anglo-Sakson hukuk sisteminin egemen olduğu Birleşik Krallık'taki Londra Borsası'nda işlem gören bankaların uyum düzeyleri ile karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum seviyeleri 2018 yılı için %52,9 ve 2019 yılı için %51,6 olarak hesaplanmıştır. Dipnot uyum skorlarının bankaların aktif büyüklüğü ve payların Borsa İstanbul'un yanı sıra başka bir ülkenin borsasında da işlem görmesiyle pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. BİST Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notlarıyla bu bankaların dipnot uyum skorları arasında da pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, dipnot uyum düzeyinin Standardın ilk yılından sonra edinilen tecrübelerle birlikte arttığı tespit edilmiştir. Londra Borsası'nda işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum skorları Borsa İstanbul'da işlem gören bankalardan oldukça yüksek bir şekilde 2018 yılı için %83,2 ve 2019 yılı için %83,3 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla muhasebe kültürü ve hukuk sisteminin de dipnot uyumuna etkide bulunduğu söylenebilir. Çalışmada ayrıca, ulaşılan sonuçlardan hareketle Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum düzeylerini artırabilmek için önerilerde bulunulmuştur.

Bilim Kodu	: 112204 (Finansal Muhasebe), 112213 (Uluslararası Muhasebe)
Anahtar Kelimeler	: IFRS 9, Beklenen Kredi Zararları, IFRS 7, Dipnot Uyum Düzeyleri
Sayfa Adedi	: 189
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Figen ZAFİ
Öğrenci ORCID ID	: https://orcid.org/0000-0001-9347-7542

MEASURING AND REPORTING EXPECTED CREDIT LOSSES AND DETERMINING THE LEVEL OF COMPLIANCE WITH INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS: AN APPLICATION TO BANKING SECTOR

(Ph. D. Thesis)

Abdurrahman ARSLAN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

March 2021

ABSTRACT

Measurement of expected credit losses in the scope of IFRS 9 Financial Instruments standard depends on criteria left to companies' discretion like definition of default and significant increase in credit risk and assumption and estimation about forward looking macroeconomic indicators, scenarios and amounts and timing of recoveries from borrowers. It is important to disclose expected credit losses in accordance with IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures standard in order to allow users of financial statements to accurately assess credit risk and asset quality of banks, to increase transparency, to allocate resources in capital market efficiently and to limit earnings management opportunities. For this reason, in the study the level of disclosure compliance related to expected credit losses and the factors affecting these levels are examined in order to provide guidance for regulatory authorities and banks' own management on the steps to be taken to increase the level of disclosure compliance. In the scope of the research, 2018 and 2019 annual reports of deposit and participation banks listed on Borsa Istanbul and Financial Times Index of London Stock Exchange have been read. Disclosure compliance scores based on a self-constructed disclosure index consisting of 65 disclosure items for 2018 and 61 disclosure items for 2019 in IFRS 7, IFRS 9 and IAS 1 standards related to expected credit losses, have been calculated by using unweighted dichotomous method (Cooke's Method). Hypotheses developed in order to determine factors affecting the disclosure compliance scores of the banks listed on Borsa Istanbul, have been tested by Spearman rank correlation and Pearson correlation. Moreover, in order to determine the impact of different accounting cultures on the level of disclosure compliance, compliance levels of banks listed on Borsa Istanbul of Turkey which is the part of code law system, have been compared to the ones of the banks listed on London Stock Exchange of United Kingdom, which is the part of common law system. As a result of the research, the average disclosure compliance levels of the banks listed on Borsa Istanbul were calculated as 52,9% for 2018 and 51,6% for 2019. It is observed that disclosure compliance scores of the banks are positively associated with asset size and their shares being traded on the stock exchange of another country as well. It is concluded that the ratings of the banks included in the BIST Corporate Governance Index have a positive linkage with the disclosure compliance scores of these banks. In addition, the level of disclosure compliance increased with the experience gained after the first year the Standard applied. The average disclosure compliance levels of the banks traded on Financial Times Index of London Stock Exchange were calculated as 83,2% for 2018 and 83,3% for 2019, significantly higher than those of the banks traded on Borsa Istanbul. Therefore, it can be said that accounting culture and law system may affect disclosure compliance. In addition, suggestions have been made to increase the average disclosure compliance level of banks traded on Borsa Istanbul, based on the research findings.

Science Code : 112204, 112213

Key Words : IFRS 9, Expected Credit Losses, IFRS 7, Disclosure Compliance Level

Page Number : 189

Supervisor : Prof. Dr. Figen ZAİF

Student ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0001-9347-7542>

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında ve zorlandığım tüm anlarda değerli katkı ve desteklerinden dolayı danışman hocam sayın Prof. Dr. Figen ZALF'e, tez izleme komitesi toplantılarındaki öneri ve değerlendirmeleri nedeniyle sayın Prof. Dr. Yıldız AYANOĞLU'na ve Prof. Dr. Rafet AKTAŞ'a, çalışmanın yöntemi konusundaki önerileri ve korelasyon analizindeki destekleri nedeniyle sayın Prof. Dr. Murat ATAN'a teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca, çalışmamın hazırlık sürecinde kendilerine ayırabileceğim vakitten kısıtığım kızım Zeynep ve oğlum Kerem'e, çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen eşim Filiz'e ve annem ile rahmetli babama hürmet ve şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
2. BEKLENEN KREDİ ZARARI YAKLAŞIMI VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER	5
2.1. Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımı	5
2.1.1. Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi	5
2.1.2. IFRS 9’a Göre Beklenen Kredi Zararının Tanımı ve İşlevi	12
2.1.3 Beklenen Kredi Zararının Kapsamı	15
2.1.4 Beklenen Kredi Zararlarının Finansal Tablolara Alınmasındaki Yaklaşımlar	18
2.1.4.1 Genel yaklaşım	18
2.1.4.2 Basitleştirilmiş yaklaşım	23
2.1.4.3 Krediye göre uyarlanmış yaklaşım	23
2.2 Beklenen Zarar Yaklaşımının Diğer Yaklaşımlarla Karşılaştırılması	24
2.2.1 Karşılık Yönetmeliği ile Karşılaştırılması	25
2.2.2. IAS 39 ile Karşılaştırılması	28
2.2.3 ABD’nin Muhasebe Standartları Kurulunun (FASB) Standardıyla Karşılaştırılması	31
2.3 Beklenen Kredi Zararına İlişkin Uluslararası Düzenlemeler	34
2.3.1 Basel Bankacılık Denetim Komitesinin Düzenlemeleri	35
2.3.1.1 Banka şeffaflığının artırılması	35
2.3.1.2 Bankacılık temel prensipleri	36

2.3.1.3 Kredi riskine ve beklenen kredi zararlarının muhasebeleştirilmesine ilişkin rehber	36
2.3.2 Küresel Kamu Politikası Komitesinin (GPPC) Rehberi	44
3. BEKLENEN KREDİ ZARARLARININ ÖLÇÜMÜ VE RAPORLAMASI	47
3.1. Beklenen Kredi Zararlarının Ölçümü	47
3.1.1 İleriye Yönelik Senaryolar	49
3.1.2 Beklenen Kredi Zararlarının Ölçüm Bazı	51
3.2. Beklenen Kredi Zararlarının Ölçüm Yöntemleri	53
3.2.1 Genel Yaklaşım	54
3.2.2 Basitleştirilmiş Yaklaşım	55
3.2.3 Krediyeye Göre Uyarlanmış Yaklaşım	58
3.3. Yöntemlerdeki Temel Kavramlar	58
3.3.1 Temerrüt	58
3.3.2 Temerrüt Olasılığı (Probability of Default - PD)	59
3.3.4 Temerrüt Halinde Kayıp (Loss Given Default – LGD)	62
3.3.5 Temerrüt Halinde Risk Tutarı (Exposure at Default – EAD)	64
3.3.6 Kredi Riskinde Önemli Artış Tespiti	66
3.3.7 Risk Süresi (Period of Exposure)	72
3.3.8 Paranın Zaman Değeri-Etkin Faiz Oranı	73
3.3.9 Makul ve Desteklenebilir Bilgi	75
3.4. Sermaye Yeterliliği İçin Belirlenen Parametrelerin Beklenen Kredi Zararı Ölçümünde Kullanılması	76
3.4.1 Temerrüt Olasılığının Kullanılması	77
3.4.2 Temerrüt Halinde Kayıp Oranının Kullanılması	78
3.4.3 Temerrüt Halinde Risk Tutarının Kullanılması	79
3.5 Makroekonomik Göstergeler ile Beklenen Kredi Zararı Girdilerinin İlişkilendirilmesi	79
3.6. Beklenen Kredi Zararlarının Raporlaması	81
3.6.1 Beklenen Kredi Zararlarının Finansal Tablolarda Raporlanması	81

3.6.1.1 Uluslararası muhasebe standartları çerçevesinde raporlama esasları	81
3.6.1.2 Yerel mevzuat çerçevesinde raporlama esasları	86
3.6.2 Dipnot Açıklamaları	91
3.6.2.1 Uluslararası muhasebe standartları çerçevesinde dipnotlarda açıklanacak bilgiler	92
3.6.2.2 Yerel mevzuat kapsamında dipnotlarda açıklanacak bilgiler	105
4. BEKLENEN KREDİ ZARARLARINA İLİŞKİN RAPORLANACAK BİLGİLERİN ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARINA UYUM DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ	115
4.1 Araştırmanın Amacı	115
4.2. Literatür Taraması	122
4.3 Araştırmanın Metodolojisi	127
4.3.1 Araştırmanın Yöntemi	127
4.3.2 Geliştirilen Hipotezler	134
4.3.3 Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları	142
4.4 Araştırmanın Sonuçları	144
4.5. Dipnot Uyum Skorlarının Karşılaştırılması	156
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	171
KAYNAKLAR	177
ÖZGEÇMİŞ	189

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. IFRS 9'un Beklenen Kredi Zararının Kapsamı	16
Çizelge 2.2. Finansal Varlıkların Sınıflandırılma Koşulları	17
Çizelge 2.3. Genel Yaklaşım Kapsamında IFRS 9'un Aşamaları	22
Çizelge 2.4. Kredi Grupları ile IFRS 9 Düzenlemelerinin İlişkisi	25
Çizelge 2.5. Karşılık Yönetmeliğindeki Karşılık Oranları	26
Çizelge 2.6. IAS 39 ile IFRS 9'un Değer Düşüklüğü Yaklaşımlarının Karşılaştırılması.....	30
Çizelge 2.7. IFRS 9 ile FASB'nin Kredi Zararı Yaklaşımlarının Karşılaştırılması	34
Çizelge 3.1. Kayıp Oranı Örneği.....	56
Çizelge 3.2. Karşılık Matrisi Örneği	57
Çizelge 3.3. Beklenen Kredi Zararı Hesaplamasında Kullanılacak Iskonto Oranları.....	74
Çizelge 3.4. Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanmasına İlişkin Seçenekler	82
Çizelge 3.5. Beklenen Kredi Zararlarının Finansal Durum Tablosunda Sunumu	85
Çizelge 3.6. 2018 Yılına İlişkin Finansal Durum Tablosu Özet Formatı	87
Çizelge 3.7. 2019 Yılına İlişkin Finansal Durum Tablosu Özet Formatı	89
Çizelge 3.8. Beklenen Kredi Zararı Kapsamında Hesap Planlarında Açılan Hesaplar.....	90
Çizelge 3.9. Yeniden Yapılandırmalara İlişkin Açıklamalar	96
Çizelge 3.10. Zarar Karşılıklarının Mutabakatı	98
Çizelge 3.11. Finansal Araçların Brüt Defter Değerlerinin Mutabakatı	99
Çizelge 3.12. İçsel Derecelendirme Notları Bazında Finansal Araçlar.....	101
Çizelge 3.13. Dışsal Derecelendirme Notları Bazında Finansal Araçlar	102
Çizelge 3.14. Temerrüt Olasılıkları Bazında Finansal Araçlar	102
Çizelge 3.15 Kredi Grupları ve IFRS 9 Aşamaları ile İlgisi	107
Çizelge 4.1. Dipnot Uyum Skorunun Unsurları	131
Çizelge 4.2. Bağımsız Değişkenler ve Beklenen İlişki	141
Çizelge 4.3. Örneklemin Aktif Büyüklüğünün Sektördeki Payı %.....	142
Çizelge 4.4. Örneklemin Kredi Büyüklüğünün Sektördeki Payı %	142
Çizelge 4.5. Araştırma Kapsamındaki Bankaların Listesi	143
Çizelge 4.6. Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankaların Dipnot Uyum Skorları.....	144
Çizelge 4.7. Londra Borsasında İşlem gören Bankaların Dipnot Uyum Skorları.....	145
Çizelge 4.8. BİST'te İşlem Gören Bankaların Aktif Büyüklüğü (Milyon ABD Doları \$).....	146
Çizelge 4.9. Londra Borsasında İşlem Gören Bankaların Aktif Büyüklüğü (Milyon ABD Doları \$).....	146

Çizelge 4.10. Aktif Büyüklükleri ile Dipnot Uyum Seviyeleri Arasındaki İlişki	146
Çizelge 4.11. 2018 Yılı Aktif Büyüklüğü ile 2019 Aktif Büyüklüğü Arasındaki İlişki	147
Çizelge 4.12. BİST'te İşlem Gören Bankaların Halka Açıklık Oranları (%)	148
Çizelge 4.13. Halka Açıklık Oranları ile Dipnot Uyum Seviyeleri Arasındaki İlişki.....	149
Çizelge 4.14. Bağımsız Yönetim Kurulu Üyelerinin Toplam Üyelere Oranı (%)	150
Çizelge 4.15. Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olan Bankaların Derecelendirme Notları	151
Çizelge 4.16. Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olan ve Bağımsız Yönetim Kurulu Üyelerinin Oranı ile Dipnot Uyum Seviyeleri Arasındaki İlişkiler	151
Çizelge 4.17. Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olan Bankaların Dipnot Uyum	153
Çizelge 4.18. Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olmayan Bankaların Dipnot Uyum Düzeyleri (%)	153
Çizelge 4.19. Payları veya Depo Sertifikaları Başka Bir Ülkenin Borsasında İşlem Gören Bankaların Uyum Düzeyleri (%).....	153
Çizelge 4.20. Payları veya Depo Sertifikaları Sadece Türkiye'de İşlem Gören Bankaların Uyum Düzeyleri (%)	154
Çizelge 4.21. Payları Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankaların Dipnot Uyum Düzeyleri .	155
Çizelge 4.22. Hipotez Sonuçları.....	156
Çizelge 4.23 Dipnot Uyum Skorları Ortalamalarının Karşılaştırılması	156
Çizelge 4.24. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması- I	158
Çizelge 4.25. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması – II	159
Çizelge 4.26 Dipnot Uyum Skorları alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - III.....	161
Çizelge 4.27. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - IV	162
Çizelge 4.28. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - V	164
Çizelge 4.29. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - VI	165
Çizelge 4.30. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - VII.....	166
Çizelge 4.31. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - VIII	167

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil

Sayfa

Şekil 2.1. Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımının Tarihsel Seyri.....	11
Şekil 2.2. Beklenen Zarar ile Beklenmeyen Zarar Arasındaki İlişki.....	14
Şekil 2.3. Kredi Kalitesindeki Bozulmalar ile Aşamalar Arasındaki İlişki.....	21
Şekil 3.1. Temerrüt Olasılıklarına İlişkin Yaklaşımların Karşılaştırılması.....	77

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BASEL KOMİTESİ	Basel Bankacılık Denetim Komitesi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	Borsa İstanbul
BKZ	Beklenen Kredi Zararları
CECL	Şimdiki Beklenen Kredi Zararları
D-SIB	Yerel Olarak Sistemik Önemli Bankalar
EAD	Temerrüt Tutarı
EDTF	Geliştirilmiş Açıklama Çalışma Grubu
EL	Beklenen Zarar
FASB	ABD'nin Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
FCA	Birleşik Krallıktaki Finansal Yönetim Otoritesi
FRC	Birleşik Krallıktaki Finansal Raporlama Komitesi
FSB	Finansal İstikrar Kurulu
GPPC	Küresel Kamu Politikası Komitesi
G-SIFI	Küresel Olarak Sistemik Önemli Finansal Kuruluşlar
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GUDFDKG	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelir
GUDFKZ	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarar
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
ITG	Geçiş Kaynak Grubu
İEM	İtfa Edilmiş Maliyet

KAYİK	Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluş
KPI	Önemli Performans Göstergeleri
KRÖA	Kredi Riskinde Önemli Artış
KZ	Kar veya Zarar Tablosu
LTV	Kredinin Finansmanı Sağlanan Varlığa Oranı
Md.	Madde
PD	Temerrüt Olasılığı
PiT	Point-in-Time
POCI	Satın Alındığında ya da Oluşturulduğunda Değer Düşüklüğüne Uğramış
SEC	ABD'nin Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SPPI	Sadece Anapara ve Faiz Ödemeleri
TFDECL	Birleşik Krallıktaki Beklenen Kredi Zararlarına İlişkin Çalışma Grubu
IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
TO	Temerrüt Olasılığı
TT	Temerrüt Tutarı
TTC	Through-the-Cycle
UL	Beklenmeyen Zarar
US GAAP	Birleşik Devletler Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
USA	Amerika Birleşik Devletleri
YKÜ	Yönetim Kurulu Üyeleri

1. GİRİŞ

Geçmiş tecrübeler banka iflaslarının önemli bir nedeninin düşük kredi kalitesi ve yetersiz kredi riski değerlendirme ve ölçüm yöntemleri olduğunu göstermiştir (BCBS, 2015:2). Kredi zararları, bankaların aktifleri içinde ciddi bir yer teşkil eden finansal varlıkların değerlerinin ve dolayısıyla aktif kalitelerinin gerçekçi bir şekilde belirlenmesi ve bankaların yönetemeyecekleri kredi risklerinin sınırlandırılması açısından önemli bir mekanizmadır. Bu nedenle kredi zararlarının zamanında ve yeterli bir şekilde finansal tablolara yansıtılması, denetim otoriteleri, bankaya kredi verenler ve banka hisselerine yatırım yapanlar gibi birçok finansal tablo kullanıcısını yakından ilgilendirmektedir.

Uluslararası Muhasebe Standardı (IAS) 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardında yer alan gerçekleşen kredi zararı yaklaşımı, 2007-2009 yılları arasında yaşanan küresel finansal krizde kredi zararlarının çok az ve çok geç olarak finansal tablolara yansıtılmasına yol açmıştır. Bu nedenle, G-20, Finansal İstikrar Kurulu (FSB), Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Komitesi), Finansal Kriz Danışma Kurulu ve ilgili diğer tarafların direktif ve önerileri doğrultusunda standart yapıcılar tarafından kredi zararlarının zamanında ve doğru tutarda finansal tablolara yansıtılması için beklenen kredi zararı yaklaşımını esas alan standart çalışmaları başlatılmıştır (Gaston ve Song, 2014; IASB, 2014).

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) ve ABD'nin Finansal Muhasebe Standartları Kurulu'nun (FASB) başlangıçta beklenen kredi zararı yaklaşımını esas alan ortak standart çıkarma girişimleri sonradan her iki standart yapıcının ayrışmasına yol açmıştır. Süreç IASB'nin 2014 yılında erken uygulanmasına izin verilmekle birlikte 1/1/2018 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere "Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (IFRS) 9 Finansal Araçlar" standardını ve FASB'nin 2016 yılında 15/12/2018 tarihinden itibaren erken uygulanmasına izin verilmekle birlikte Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonuna (SEC) raporlama yapan kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar açısından 15/12/2019 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere "Finansal Araçlar – Kredi Zararları (Konu 326): Finansal Araçlara İlişkin Kredi Zararlarının Ölçümü (ASU 2016-13)" standardını yayımlamasıyla sonuçlanmıştır (IASB, 2014; FASB, 2016).

IFRS 9 öncesi yürürlükte olan IAS 39'da düzenlenen gerçekleşen kredi zararı yaklaşımına göre, karşılık ayrılmasına ilişkin değerlendirmede yalnızca geçmişteki olaylar ve mevcut koşullar

dikkate alınmakta ve kredi zararlarının finansal tablolara yansıtılması için nesnel bir kanıt ihtiyacı duyulmaktadır (IAS 39, Paragraf 58-59; Gebhardt, 2016). IFRS 9 ile getirilen beklenen kredi zararı yaklaşımında ise kredi zararlarının finansal tablolara alınmasında geçmiş olaylar ve mevcut koşulların yanı sıra makul ve desteklenebilir geleceğe ilişkin bilgiler de dikkate alınmakta ve nesnel bir kanıtı dayanma koşulu aranmamaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.5.17; EY, 2014:8). IASB, IFRS 9'daki beklenen kredi zararı yaklaşımıyla, IAS 39'daki kredi zararlarının finansal tablolara alınmasına ilişkin olaydan (nesnel kanıt) önce faiz gelirlerinin olduğundan daha yüksek raporlanmasını, kredi zararlarının gecikmeli olarak finansal tablolara alınmasını ve çoklu değer düşüklüğü yaklaşımlarından kaynaklanan karmaşıklığı gidermeyi amaçlamıştır (IFRS 9, Paragraf BC5.83).

IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı yaklaşımının kapsamına itfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülen finansal varlıklar, gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen borçlanma araçları, gerçeğe uygun değer değişimi kâr zarara yansıtılmayan finansal teminat sözleşmeleri ile kredi taahhütleri ve kira alacakları ile sözleşme varlıkları girmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.1). Beklenen kredi zararı yaklaşımında kredi zararlarının üç aşamada finansal tablolara yansıtılması esastır. Birinci aşamada, ilk kayda alınan ve düşük kredi riskine sahip finansal araçlar için 12 aylık beklenen kredi zararı, ikinci aşamada düşük kredi riskine sahip olma vasfını kaybeden ve raporlama tarihi itibarıyla kredi riskinde önemli artış gerçekleşen finansal araçlar için ömür boyu beklenen kredi zararı ve son olarak üçüncü aşamada, temerrüt veya kredi değer düşüklüğüne bağlı olarak ömür boyu beklenen kredi zararı ayrılması esastır (IFRS 9, Paragraf 5.5.5, 5.5.10, Paragraf 5.5.3).

Bu çerçevede beklenen kredi zarar karşılığının raporlanabilmesi tahmin ve varsayımları gerektirmektedir. Beklenen kredi zararı tahmini, geleceğe yönelik mikro ve makroekonomik faktörlerin tahmini de dâhil hemen temin edilemeyebilecek çok kapsamlı veri setine, borçlulardan yapılacak tahsilatın zamanı ve tutarları ile söz konusu ekonomik faktörlerin tahminleri arasındaki ilişkilere ilişkin yönetimin varsayımlarına dayanmaktadır (GPPC, 2016:9). Ayrıca, beklenen kredi zararlarının ölçümü, temerrüt tanımı ve kredi riskinde önemli artış kriterleri gibi işletmenin takdirine dayalı birçok unsura dayanmaktadır. Bu nedenle, beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarının IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar standardında öngörülen şekilde yapılması; kredi verenlerin, bankanın hisse senedine yatırım yapanların, denetim otoritelerinin ve diğer finansal tablo kullanıcılarının bankanın kredi riskine ve aktif kalitesine ilişkin sağlıklı değerlendirme yapabilmeleri ve beklenen kredi zararlarının

doğrudan işletmenin kar veya zararını etkilemesi nedeniyle halka açık bankaların hisse fiyatlarının gerçekçi bir şekilde oluşması ve dolayısıyla sermaye piyasalarında kaynakların etkin bir şekilde tahsis edilmesi açısından önem arz etmektedir.

Diğer taraftan beklenen kredi zararı yaklaşımının gerçekleşen kredi zararı yaklaşımından daha fazla işletme yönetiminin takdirine dayalı olması nedeniyle kazanç yönetimine de imkân vereceğini de söylemek yanlış olmayacaktır (Novotny-Farkas, 2016; Hashim, Li ve O'Hanlon, 2016:249). IASB, beklenen kredi zarar yaklaşımının kazanç yönetimine ilişkin bu kırılganlığını, ölçümde kullanılan varsayımların ve dönemden döneme karşılık bakiyelerindeki değişikliklerin açıklanmasını sağlayan dipnot açıklamaları ile gidermeyi hedeflemiştir (Hoogervorst, 2014). Dolayısıyla beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarının IFRS 7'ye uygun bir şekilde yapılması kazanç yönetimine ilişkin olanakların sınırlandırılması açısından da önem taşımaktadır. Beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarına atfedilen bu işlevin sağlanabilmesi ise dipnotların standardın öngördüğü şekilde yapılmasına bağlıdır.

Bu nedenle, çalışmada IFRS 9 ve IFRS 7 çerçevesinde beklenen kredi zararlarının ölçümünde yapılan tahmin ve varsayımlara ilişkin açıklamaların uyum düzeyi ölçülmek istenmiştir. Bu amaçla, çalışmada beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarına uyum düzeyi ve bu uyum düzeyine etki eden faktörlerin tespit edilerek, denetim otoritelerine ve şirketlerin kendi yönetimlerine uyum düzeylerinin artırılmasına yönelik atılacak adımlar konusunda rehberlik edilmesi amaçlanmaktadır. Beklenen kredi zararı kapsamında yer alan finansal varlıkların aktif içerisindeki ağırlığının bankalarda önemli bir yer teşkil etmesi nedeniyle örneklem olarak bankalar seçilmiştir.

IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararlarının raporlamasına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi amacıyla IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar standardı ve raporlamayı etkileyen diğer standartlar incelenerek dipnot uyum skorunun hesaplanabilmesine esas teşkil edecek 2018 yılı için 65 ve 2019 yılı için 61 unsur belirlenmiştir. Bu unsurlardan hareketle payları Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat ve katılım bankalarının 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin yıllık raporları okunmuş ve ağırlıksız ikili yöntem (Cooke yöntemi) kullanılarak dipnot uyum skorları hesaplanmıştır. Söz konusu dipnot uyum skorlarını etkileyebilecek faktörlerin belirlenmesi amacıyla geliştirilen hipotezler Spearman sıra korelasyonu ve Pearson korelasyonu aracılığıyla sınanmıştır. Ayrıca, payları Londra Borsasındaki Financial Times

Bankalar Endeksinde işlem gören bankaların da dipnot uyum skorları ağırlıksız ikili yöntem aracılığıyla hesaplanmış ve Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların uyum düzeyleriyle karşılaştırılmıştır. Araştırmada, Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum seviyeleri 2018 yılı için % 52,9 ve 2019 yılı için % 51,6 olarak hesaplanmıştır. Dipnot uyum skorlarının bankaların aktif büyüklüğü ve payların Borsa İstanbul'un yanı sıra başka bir ülkenin borsasında da işlem görmesiyle pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, BİST Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notlarıyla bu bankaların dipnot uyum skorları arasında da pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Yine, dipnot uyum derecesinin Standardın ilk yılından sonra edinilen tecrübelerle birlikte arttığı tespit edilmiştir. Payları Londra Borsasında işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum skorları Borsa İstanbul'da işlem gören bankalardan oldukça yüksek bir şekilde 2018 yılı için % 83,2 ve 2019 yılı için % 83,3 olarak hesaplanmıştır.

Çalışma, araştırma konusunun metodolojisi, hipotezleri ve bulgularının açıklanması amacıyla giriş dâhil beş bölümden oluşturulmuştur. İkinci bölümde beklenen kredi zararı yaklaşımının ne olduğu açıklanmış, bu yaklaşım Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Karşılık Yönetmeliği¹, IAS 39'daki gerçekleşen kredi zararı yaklaşımı ve FASB'nin beklenen kredi zararı yaklaşımıyla karşılaştırılarak, beklenen kredi zararı yaklaşımıyla ilgili uluslararası diğer düzenlemelere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde beklenen kredi zararının ölçümüne ve dipnotlarda açıklanması gerekenler de dâhil raporlamasına ilişkin hususlara değinilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve sınırları ile sonuçlarına yer verilmiştir. Son olarak, sonuç, değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

¹ 22.06.2016 tarih ve 29750 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

2. BEKLENEN KREDİ ZARARI YAKLAŞIMI VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

Bu bölümde beklenen kredi zararı yaklaşımına ilişkin Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Finansal Muhasebe Standartları Kurulunun (FASB) standartlarından söz edilerek, beklenen kredi zararı yaklaşımıyla ilgili diğer uluslararası düzenleme ve rehberler hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımı

Bu kısımda, beklenen kredi zararı yaklaşımının tarihsel gelişimi, tanımı ve işlevinden bahsedilerek, beklenen kredi zararlarının finansal tablolara alınmasındaki yaklaşımlar hakkında bilgi verilecektir.

2.1.1. Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi

Finansal piyasaların gelişmesine bağlı olarak sermaye piyasası araçları çeşitlenmiştir. Sermaye piyasasının küreselleşmesi ve gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan bu durum, bu araçlara yapılan yatırımların ve borçlanma araçlarının finansal tablolara gerçeğe uygun değerleriyle yansıtılmasını gerektirmiştir. Buna bağlı olarak da standart yapıcılar 1995 yılından itibaren finansal araçlara ilişkin doğru ve güvenilir finansal bilgilerin finansal tablolarda sunulması için standartlar yayınlamışlardır.² Ancak, finansal araçların raporlamasına ilişkin getirilen yeni standartlar finansal tablo hazırlayıcıları, denetçiler ve kullanıcıların çoğunluğu tarafından karmaşık bulunmuştur (Özerhan ve Aslan, 2016:574; IASB, 2014:4). Banka bilançolarının büyük ölçüde finansal araçlardan oluşması nedeniyle bankacılık sektörünün finansal araçlara

² Finansal araçlar projesi, ilk olarak Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Kurulu (UMSKK) tarafından 1994 yılının Ocak ayında "E48 Finansal Araçlar" Taslağının (Exposure Draft) yayımlanması ile başlamıştır. Finansal araçlar projesinin ilk aşaması, 1995 yılının Mart ayında "IAS 32 Finansal Araçlar: Açıklamalar ve Sunum" standardının 1/1/1996 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayımlanması ile tamamlanmıştır. 1997 yılının Kasım ayında UMSKK, ulusal standart koyucularla birlikte finansal araçlara ilişkin entegre ve uyumlaştırılmış bir standart çıkarılmasına karar vermiştir. 1998 yılında aralarında ulusal standart koyucu temsilcilerinin de bulunduğu komite tarafından hazırlanan "IAS 39 Finansal Araçlar: Kayda Alma ve Ölçüm" standardı UMSKK tarafından 1/1/2001 yılından itibaren uygulanmak üzere yayımlanmış ve böylece finansal araçlar projesi tamamlanmıştır. IAS 39 Standardının 15 Mart 1999 tarihinden itibaren erken uygulanmasına da izin verilmiştir. IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar standardı, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından ve "IAS 30 Banka ve Benzeri Finansal Kuruluşların Finansal Tablolarındaki Açıklamalar" standardının yerini almak üzere 2005 yılının Ağustos ayında yayımlanmış ve 1/1/2007 tarihinde uygulanmaya başlanmıştır. (eifrs.ifrs.org web sitesinden derlenmiştir. Erişim tarihi: 19.01.2019)

ilişkin standartlardan en fazla etkilenen sektör olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. IASB ile FASB arasında 2002 yılında varılan Norwalk Antlaşması³ ile iki standart yapıcı arasında iş birliği başlamıştır (Zaif, 2013). Finansal araçlar muhasebesinin iyileştirilmesi de bu iş birliğinin bir parçasıdır. Bu anlaşmanın bir sonucu olarak, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) ile Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (US GAAP) arasındaki farklılıkların giderilmesi yönünde birtakım projeler yürütülmüştür (Hashim, Li ve O'Hanlon, 2016). Bu projelerin bir parçası olan IFRS 9'a ilişkin çalışma 2007 yılında başlayan büyük finansal krizle birlikte hızlanmıştır. Özellikle G20, Finansal Kriz Danışma Kurulu⁴ (Financial Crisis Advisory Group) ve ilgili diğer taraflar, beklenen kredi zararlarının zamanında kayda alınması ve çoklu değer düşüklüğü modellerinin karmaşıklığı hususlarına vurgu yapmışlardır (IASB, 2014:4). 2007-2009 finansal krizi ile birlikte IAS 39'un gerçekleşen zarar (incurred loss) yaklaşımının sakıncaları ortaya çıkmıştır. Bu model, zararların artık kaçınılmaz olduğunun anlaşılmasına rağmen bankaların zararlarını kayda almamalarına neden olmuş (EY, 2014:4) hatta, gerçekleşen zarar modelinin amaçlarından birinin kazanç yönetiminin (earnings management) sınırlandırılması (Gebhardt, 2016; Gaston ve Song, 2014) olmasına rağmen, uygulamada bundan sapıldığına yönelik ciddi emareler göstermiştir (Hoogervorst, 2013). Yine 2007-2009 yıllarındaki küresel finansal kriz sürecinde IAS 39'un gerçekleşen zarar yaklaşımı, kredi zararlarının finansal tablolara çok yetersiz ve çok geç olarak yansıtılmasına sebep olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir (Gaston ve Song, 2014:4; Novotny-Farkas, 2016; Hoogervorst, 2014). G-20⁵, Finansal İstikrar Kurulu (FSB) ve Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS), 2007-09 yıllarındaki finansal krizden çıkarılacak dersleri de dikkate alarak kredi zararlarının kayda alınmasında gerçekleşen zarar yaklaşımı yerine beklenen kredi zararı yaklaşımını esas alacak küresel anlamda yüksek kalitede bir standardın oluşturulması konusunda standart yapıcılarını görevlendirmiştir (Gaston ve Song, 2014; BCBS, 2009).

Gerçekleşen kredi zararı yaklaşımının söz konusu mahsurlarını gidermek amacıyla başlangıçta IASB tarafından 2009 yılında, FASB tarafından ise 2010 yılında beklenen kredi zararı

³ Norwalk Antlaşmasının metni için bakınız: <https://www.fasb.org/news/memorandum.pdf>, Erişim tarihi: 7/2/2019

⁴ Finansal Kriz Danışma Kurulu, FASB ve IASB tarafından finansal krize çözüm amacıyla finansal raporlama standartlarının hangi alanlarında iyileştirmeye ihtiyaç duyulduğu konusunda standart yapıcılara danışmanlık hizmeti verilmesi için 2008 yılında kurulmuştur (FASB, 2016:1; Holzmann and Munter, 2016:86).

⁵ G20 liderleri, Eylül 2009'daki (Pittsburgh) toplantısında muhasebe standartları kurullarından "kredi zarar karşılıklarının kredilere ilişkin çok kapsamlı bilgi seti dikkate alınarak kayda alınması suretiyle uygulamanın güçlendirilmesi" çağrısında bulunmuştur. Ayrıca, Pittsburgh zirvesinde, geleceğe yönelik karşılık ayrılmasının (forward-looking provisioning) bankaların aşırı risk alma iştahını zayıflatarak olumsuz şoklara dayanıklı sağlam bir finansal sistemin oluşturulmasına katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Zirve Deklarasyonu, sayfa 8 www.g20.org, Erişim tarihi: 3.2.2018

yaklaşımını içeren taslaklar hazırlanmıştır. IASB'nin 2009 taslağında, faiz gelirleri krediye uyarlanmış getiri esasına göre raporlanmakta, finansal varlığın fiyatlaması ile beklenen kredi zararları arasında ilişki yansıtılmakta ve sonraki dönemlerde kredi zararlarının ilk beklentilerinde meydana gelen değişiklikler kar veya zarar olarak raporlanmaktadır. IASB'nin 2009 taslağına göre finansal varlıklar, varlıktan beklenen nakit akışlarının bugünkü değeri ile ilk kayda alınmaktadır. Finansal varlığın bugünkü değerinin ve faiz gelirinin hesaplanmasında ise kredi zararı dikkate alınmış etkin faiz oranı (krediye uyarlanmış getiri) kullanılmaktadır.⁶

Diğer taraftan, FASB'nin 2010 taslağında işletmenin kendi oluşturduğu finansal varlıklardan kaynaklanan sözleşmeye bağlı tüm nakit akışları ile işletmenin satın aldığı finansal varlıklardan başlangıçta beklediği tüm nakit akışlarının tahsil edilmesinin beklenmemesi durumunda, kâr zarara yansıtılacak bir kredi değer düşüklüğünün kayda alınması önerilmiştir. FASB'nin 2010 taslağında kredi zararının kayda alınması için zararın muhtemel olmasına artık ihtiyaç bulunmamakta ve zararın kayda alındığı tarihteki ekonomik şartların varlığın kalan ömrü boyunca değişmeyeceği varsayılmaktadır.

Her iki taslak arasındaki temel farklılık ise, IASB'nin 2009 taslağında krediye uyarlanmış faiz gelirinin bir parçası olarak başlangıçta tahmin edilen zararın zamana yayılarak raporlanması amaçlanırken, FASB'nin 2010 taslağında tahsil edilmesi beklenmeyen tüm sözleşmeye bağlı nakit akışlarının derhal tüm öngörülebilir zarar olarak raporlanmasının amaçlanmış olmasıdır (IASB, 2009; FASB, 2010; Hashim, Li ve O'Hanlon, 2016; Hashim, Li ve O'Hanlon, 2019).

İki standart yapıcı tarafından finansal araçlara ilişkin ortak proje kapsamında beklenen zarar yaklaşımlarına ilişkin taslakların birleştirilmesi amacıyla çalışmalar yürütülerek 2011 yılında ek dokümanlar yayımlanmıştır (IASB, 2011; FASB, 2011). Bu ek dokümanlarda iyi kredi / kötü kredi ayrımı yapılarak bunlara ilişkin kredi zararı karşılıklarının farklı şekilde ele alınması önerilmiştir. Buna göre, iyi krediler için ayrılacak karşılık, zaman orantılı beklenen kredi zararları ile öngörülebilir gelecek dönemde (12 aydan kısa olmamalı) oluşması beklenen kredi zararlarından yüksek olanıdır. Geriye kalan kötü krediler için ayrılacak karşılık ise beklenen kredi zararlarının tüm tutarıdır. İşletmenin kendi risk yönetimi politikalarına uygun olarak iyi

⁶ Kredi zararı dikkate alınmış etkin faiz oranı yönteminin, finansal tablo hazırlayıcıları açısından faiz ve kredi zararının birleştirmenin zorluğu, finansal tablo kullanıcıları açısından ise faiz ve kredi zararını birleştiren tedbirleri yorumlamanın zorluğu nedeniyle uygulanmasının güç olacağı değerlendirilmiştir (Hashim, Li ve O'Hanlon, 2019).

kredi ile kötü kredi arasında geçişler mümkündür. İyi ve kötü kredi yaklaşımı, IASB ve FASB'nin temel amaçlarını kısmen karşılayan özelliklere sahiptir. İyi krediler için öngörülen zaman orantılı beklenen kredi zararları yaklaşımı ile IASB'nin finansal varlığın fiyatlaması ve beklenen kredi zararları arasındaki ilişkinin yansıtılmasına ilişkin amacı karşılanırken; öngörülebilir zarar tabanı ile FASB'nin beklenen kredi zararlarını kapsayacak yeterli karşılığın ayrılması amacı karşılanmaktadır. Aynı zamanda değer düşüklüğünün tarihi veriler ve mevcut ekonomik şartların yanı sıra gelecekteki olaylara ve ekonomik koşullara ilişkin desteklenebilir tahminleri de içeren mevcut tüm bilgiler üzerinden yapılması önerilmiştir (IASB, 2011; FASB, 2011; Hashim, Li ve O'Hanlon, 2016).

IASB ve FASB, 2011 yılındaki ek dokümanlara ilişkin yorumları da dikkate alarak değer düşüklüğüne ilişkin yaklaşımlarını birleştirmek amacıyla birlikte çalışmaya devam ederek üç-kategori yaklaşımını geliştirmişlerdir. Buna göre krediler üç kategoriye ayrılmaktadır. Birinci kategori, gelecekte muhtemel temerrütlerle doğrudan ilişkisini gösteren gözlemlenebilir olaylardan etkilenmeyen, bu nedenle kısmi beklenen kredi zararlarının kayda alındığı varlıklara ilişkin kategoridir. Birinci kategorideki varlıklar, sonradan ikinci ve üçüncü kategorilere transfer edilebilmektedir. İkinci kategori, gelecekte muhtemel temerrütlerle doğrudan ilişkisini gösteren gözlemlenebilir olaylardan etkilenen ancak temerrüt tehlikesi içindeki varlıkların tespit edilmediği kategoridir. Üçüncü kategori ise, kredi zararlarının gerçekleşmesinin beklendiği veya gerçekleşmiş varlıklara ilişkin kategoridir. Birinci kategori için beklenen kredi zararı karşılıklarının kısmen ayrılması (en azından 12 aylık beklenen kredi zararı) öngörülürken, ikinci ve üçüncü kategori için ömür boyu beklenen kredi zararı karşılıklarının ayrılması öngörülmüştür.

2012 yılı Ağustos ayında FASB, ikili ölçüm yaklaşımı olarak da adlandırılan ve finansal varlıkların üç kategoriye ayrılmasına dayanan yöntemin geliştirilmesine ilişkin IASB ile yürüttükleri çalışmaya devam etmek istemediğini belirtmiştir.⁷ IASB ile FASB, IFRS 9 standardının oluşturulma sürecinde çok yakın çalışmakla birlikte, ortak bir standardın oluşturulması üzerinde mutabık kalamamışlardır. Bunda etkili olan husus ise, FASB'nin değer

⁷ FASB, iki farklı ölçüm yaklaşımının finansal tablo kullanıcıları için karışıklığa neden olacağını, varlıkların kategoriler arasında geçişinde karşılıklarda ciddi sıçramalar (cliff effect) oluşacağını, kazanç yönetimine uygun zemin hazırlayacağını ve gerçekleşen kredi zararına ilişkin mahsurları (tetikleyici olay) taşıyacağını belirtmiştir (Hashim, Li ve O'Hanlon, 2019).

düşüklüğü zararlarının üç aşamada⁸ kayda alınması yaklaşımına sıcak bakmaması olmuştur (PWC, 2014:1-2). Nihayetinde, standart yapıcılar üç kategori yaklaşımı üzerinde uzlaşmamışlardır (Hashim, Li ve O’Hanlon, 2019).

Bu görüş ayrılığı sonrasında FASB, ABD’deki paydaşların geri bildirimleri doğrultusunda ömür boyu beklenen kredi zararlarının, kredi riskindeki değişiklikleri dikkate almadan doğrudan finansal tablolara alınması yönünde değişikliğe gitmiştir (FASB, 2012:5). FASB’nin nihai standardı 16 Haziran 2016 tarihinde “Muhasebe Standartları Güncellemesi Finansal Araçlar – Kredi Zararları (Konu 326): Finansal Araçlara İlişkin Kredi Zararlarının Ölçümü (ASU 2016-13)”⁹ olarak yayımlanmış ve Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonuna (Securities and Exchange Commission-SEC) raporlama yapan kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (public business entities) açısından 15 Aralık 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Standardın 15 Aralık 2018 tarihinden itibaren erken uygulanmasına da izin verilmiştir (FASB, 2016:6).

IASB ise 2011-2012 yıllarında FASB ile birlikte geliştirdikleri modeli Mart 2013’te görüşe açmış ve ömür boyu beklenen kredi zararlarının kredi riskinde önemli bozulma olmaksızın finansal tablolara yansıtılmaması ve finansal varlıklar için beklenen kredi zararı karşılıklarının üç aşamada ayrılması yaklaşımını benimsenmiştir (IASB, 2013a:6). Buna göre;

- Birinci aşamada ilk kayda almadan itibaren kredi kalitesi önemli ölçüde bozulmamış veya raporlama tarihi itibarıyla düşük kredi riskine sahip finansal varlıklar için 12 aylık,
- İkinci aşamada, ilk kayda almadan itibaren kredi kalitesi önemli ölçüde bozulan, ancak kredi zarar olayı olarak objektif bir kanıt bulunmayan finansal varlıklar için ömür boyu,
- Ve son olarak üçüncü aşamada değer düşüklüğü için objektif kanıt bulunan finansal varlıklar için ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığının ayrılması esası benimsenmiştir (Hashim, Li ve O’Hanlon, 2019).

IFRS 9 Standardı, nihai olarak 24.07.2014 tarihinde yayımlanmıştır. Daha önce de uygulanabilmesine izin verilmekle birlikte, 01.01.2018 tarihinde zorunlu hale gelen IFRS 9 standardının yürürlüğe girmesiyle, IAS 39’daki gerçekleşen kredi zararı yaklaşımı sonlanmıştır.

⁸ Birinci aşamada 12 aylık beklenen kredi zararı, kredi riskinde önemli artışla birlikte ikinci aşamaya geçilerek ömür boyu beklenen kredi zararı ve temerrütle birlikte üçüncü aşamaya geçilerek ömür boyu kredi zararı ayrılmaktadır. Aşamalara ilişkin detaylı bilgiye ileride yer verilmektedir.

⁹ Accounting Standards Update Financial Instruments – Credit Losses (Topic 326): Measurement of Credit Losses on Financial Instruments (ASU 2016-13)

IASB, IFRS 9'daki beklenen kredi zararı modeli ile IAS 39'daki eleştirilen hususları gidermeyi amaçlamıştır. Bu eleştiriler, IAS 39'da kredi zararlarının finansal tablolara alınmasına ilişkin olaydan (nesnel kanıt) önce faiz gelirlerinin olduğundan daha yüksek raporlanması, kredi zararlarının gecikmeli olarak finansal tablolara alınması ve çoklu değer düşüklüğü yaklaşımlarından dolayı karmaşık olmasıdır (IFRS 9, Paragraf BC5.83). IFRS 9'un kredi zararlarının finansal tablolara yansıtılma sürecini hızlandırarak ve şeffaflık seviyesini artırarak finansal istikrara da katkıda bulunması beklenmektedir (ESRB, 2017:4,6).

IASB ve FASB'nin nihai beklenen kredi zarar yaklaşımlarına ilişkin farklılıklara çalışmanın bu bölümünün ilerleyen kısmında durulacaktır.

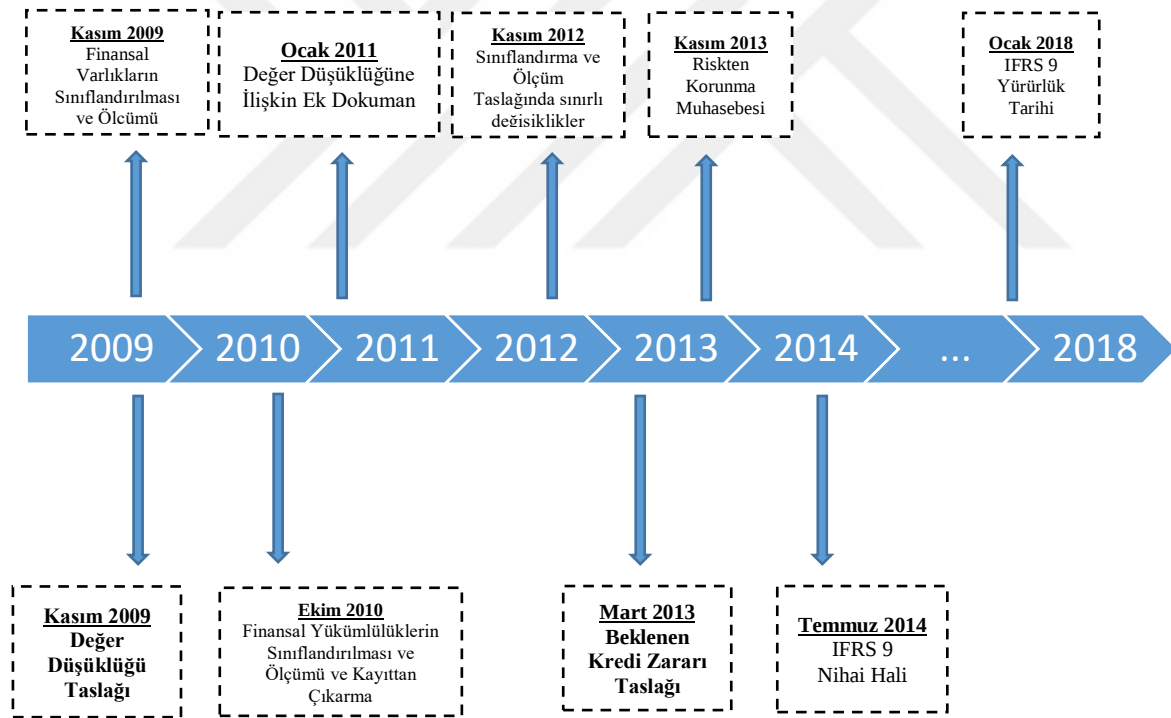
IASB, yeni standardın geliştirilmesi aşamasında birçok taraf ve paydaş ile görüş alışverişinde bulunmuş, paydaşlardan binin üzerinde görüş yazısı almış, altı adet taslak, bir destekleyici doküman ve bir tartışma makalesi yayımlamıştır (IASB, 2014). Standardın görüş oluşturma safhasında bazı taraflar, finansal istikrarın sağlanmasından sorumlu düzenleyici otoritelerin ihtiyaçlarının karşılanması açısından daha muhafazakâr ve ihtiyatlı bir değer düşüklüğünün daha uygun olabileceğini dile getirmişlerdir. Muhafazakâr ve ihtiyatlı yaklaşım, olumsuz senaryoların ağırlığının artırılarak olması gerekenden (tarafsız yaklaşım) daha fazla karşılık ayrılması olarak ifade edilebilir. Ancak IASB, Kavramsal Çerçeve kapsamında beklenen kredi zararlarının gerçeğe uygun sunumunun tarafsız ve önyargıdan uzak sunumu gerektirmesi nedeniyle buna sıcak bakmamış ve önyargıdan uzak sunumun düzenleyici otoriteler, kreditorler ve yatırımcılar dâhil birçok finansal tablo kullanıcısı için daha uygun olduğunu ve muhafazakâr bir yaklaşımın ise keyfi ve karşılaştırılabilir olmaktan uzak finansal tablolar ile sonuçlanacağını savunmuştur (IFRS 9, Paragraf BC5.86).

IASB'ye göre beklenen değer ölçümü, işletmenin gelecek nakit akışlarının zamanlaması, tutarları ve belirsizliği hakkında bilgi sunması nedeniyle en uygun ölçümdür (IFRS 9, Paragraf BC5.264). Buna göre, beklenen değer ölçümü;

- İleriye dönük bilgiler dâhil tüm mevcut kanıtları kullanarak beklenen kredi zararlarını hesaplar, birden fazla senaryoyu ve bunların meydana gelme ihtimalleri ile muhtemel sonuçlarını dikkate alır,
- Finansal ürünlerin fiyatlamasına beklenen kredi zararlarının dâhil edilmesini sağlar,

- Gerçekleşmiş kredi zararı yaklaşımına hiçbir zaman dönüş yoktur ve tüm finansal araçların temerrüt riski olduğundan, ölçüm en muhtemel sonucu değil bu temerrüt riskini yansıtır,
- İster bireysel ürün bazında ister portföy bazında ölçüm yapılsın bu amaçla finansal araçların gruplandırılması için özel şartların veya kriterlerin belirlenmesine ihtiyaç yoktur ve finansal tablo kullanıcılarına faydalı bilgi sunar.

IASB, IAS 39 standardının yerini alacak standart projesini 3 ana aşamaya bölerek yürütmeye karar vermiştir. Bunlar, sınıflandırma ve ölçüm, değer düşüklüğü ve riskten korunmadır. Makro riskten korunma ayrı bir proje olarak düşünülmüştür (IASB, 2014). Beklenen kredi zararı yaklaşımının tarihsel olarak gelişimi aşağıda sunulmuştur.

Şekil 2.1. Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımının Tarihsel Seyri

Kaynak: PWC, 2014: 2.

2.1.2. IFRS 9’a Göre Beklenen Kredi Zararının Tanımı ve İşlevi

Standartta “beklenen kredi zararları”, “beklenen değer”, “beklenen nakit akışı” içerisinde geçen “beklenen” kavramı bir dağılımın olasılıklara göre ağırlıklandırılmış ortalamasını ifade eden teknik bir terimdir. Bu anlamda “beklenen” kavramı, risk kavramı ile ifade edilebilir ve olasılık dağılımlarıyla ölçülebilen ve muhtemel veya nihai sonuca ilişkin en iyi tahmini içermektedir. Bu nedenle, en iyi tahmin veya muhtemel sonuç olarak değerlendirilebilecek “beklenen” kavramı ile karıştırılmaması gerekir (IFRS 9, Paragraf BC5.263). Zarar kavramı ise, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de gider tanımına giren diğer kalemler arasında gösterilmektedir. Buna göre zararlar ekonomik yarardaki azalışları ifade eder. Özellikleri itibarıyla de giderlerden bir farkları olmadığı kabul edilir. Bu nedenle Kavramsal Çerçeve’de ayrı bir unsur olarak ele alınmamışlardır. Zararlara ilişkin bilgiler ekonomik karar vermede faydalı olduğu için bunlar gelir tablosunda genellikle ayrı bir şekilde gösterilirler. Zararlar genellikle ilgili gelirler düşüldükten sonra kalan net tutarı ile raporlanırlar (KGK, 2011:4.34-4.35). Bu çerçevede beklenen zarar kavramı, “kredi riskine maruz bulunan varlıklardan kaynaklanabilecek zarar olasılığına bağlı olarak belli bir dönem içerisindeki beklenen ortalama kayıp tutarını ifade etmektedir” (Delikanlı, 2010: 37).

“Bir bankada kredi portföyünden kaynaklanacak ortalama kayıp ile bir manavın yaş sebze ve meyve ticaretiyle uğraşması nedeniyle katlandığı ortalama fire arasında mahiyet olarak çok önemli bir fark bulunmamaktadır” (Altıntaş, 2012: 21). Dolayısıyla, söz konusu kaybın iş yapmanın bir maliyeti olarak kabul edilmesi ve baştan ürünün fiyatına ve giderlere yansıtılması gerekir (Ranson, 2003:19). Bu açıdan değerlendirildiğinde kredi faiz oranları kredi risklerini doğru bir şekilde yansıtmış olsa bankaların kredinin kullandırıldığı esnada beklenen zararları karşılamak için ilave bir karşılık ayırmasına gerek kalmayacak, dolayısıyla riskli bir kredi için istenilecek yüksek faiz, kredinin ödenmeme olasılığını da yansıtacaktır. Ancak yine de beklenmeyen zararlar için sermayeye ihtiyaç duyulacaktır (Cohen & Edwards Jr., 2017). Bir başka ifadeyle beklenen zarar iş yapmanın bir maliyeti olup tahmin edilebilir ve ölçülebilir bir değerdir.

Standartta beklenen kredi zararının tanımı için öncelikle kredi zararı tanımlanmış ve bu tanımın üzerine beklenen kredi zararı tanımı inşa edilmiştir. Şöyle ki, kredi zararı, “işletmeye

sözleşmeye dayalı olarak vadesi geldikçe gerçekleşecek nakit akışlarının tamamı ile işletmenin tahsil etmeyi beklediği nakit akışlarının tamamı arasındaki farkın (tüm nakit açıklarının) başlangıçtaki etkin faiz oranı üzerinden hesaplanan bugünkü değeri” olarak tanımlanmaktadır. Beklenen kredi zararları ise, “kredi zararlarının, ilgili temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ağırlıklı ortalaması” olarak tanımlanmaktadır (IFRS 9, Ek A). Beklenen kredi zararları, tarafsız ve mümkün sonuçlar dikkate alınarak belirlenen olasılıklara göre ağırlıklandırılmış tutarları yansıtmalıdır (IFRS 9, Paragraf 5.5.17).

Beklenen zarar ise muhtemel zarar karşılıkları olarak finansal tablolara yansıtılması gereken bilgidir. Beklenen zararın ölçülmesi ve hesaplanmasında üç risk unsurunun bilinmesi veya tahmin edilmesi gerekir (Altıntaş, 2012: 22). Bunlar;

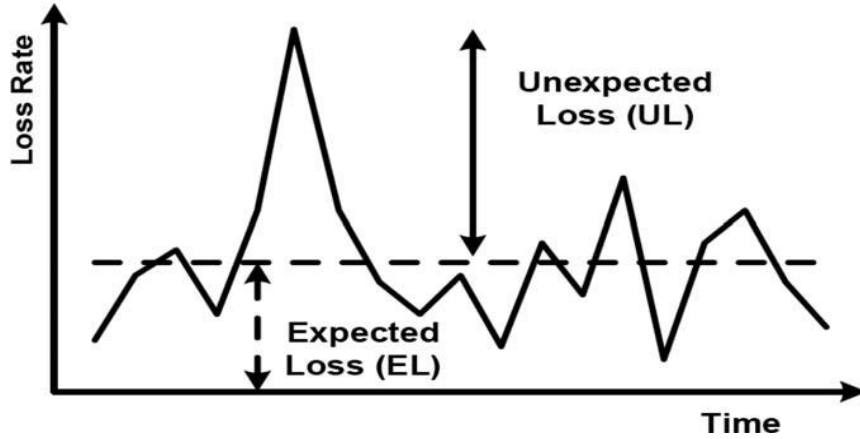
- Borçlunun temerrüde düşme olasılığı (Probability of Default-PD),
- Borçlunun temerrüde düştüğü tarihte bankaya borçlu olacağı tahmini tutar (Exposure at Default-EAD),
- Temerrüde düşen alacaktan yapılabilecek tahmini tahsilatlar (teminatların nakde çevrilmesi dahil) düşüldükten sonra zarara dönüşeceği tahmin edilen oransal bölümdür (Loss Given Default-LGD).

Beklenen zarar, bu üç unsurun çarpımı suretiyle hesaplanmaktadır.

$$EL = EAD \times PD \times LGD$$

EL	Beklenen Zarar
EAD	Temerrüde Maruz Tutar
PD	Temerrüt Olasılığı
LGD	Temerrüt Halinde Kayıp

Beklenen zarar, bir yıllık zaman diliminde bankanın kaybetmeyi beklediği ortalama zarardır. Bu zaman diliminde kredi kalitesindeki beklenmeyen değişiklikler nedeniyle varlığın değerinde oynaklıklar olabilir. Söz konusu risk, varlığın bu zaman dilimindeki değerinin standart sapması kullanılarak ölçülebilir. Bu ise beklenmeyen zarardır. Şekil 2.2, varlığa ilişkin beklenen ve beklenmeyen zarar mefhumunu göstermektedir.

Şekil 2.2. Beklenen Zarar ile Beklenmeyen Zarar Arasındaki İlişki

Kaynak: Bandyopadhyay, 2016:236.

Beklenmeyen zarar, beklenen zarar etrafındaki varlığın potansiyel değer kaybının tahmini oynaklığıdır. Beklenmeyen zarar nedeniyle ekonomik sermaye ihtiyacı doğmaktadır. Bankalar bu zararların oluşacağını bilirler ancak önceden bunun ne zaman ve ne şiddette olacağını bilemezler (Bandyopadhyay, 2016:236).

Beklenmeyen zarar aslında bir risk değildir. Çünkü risk, tanımı gereği beklenmeyen durumlar için kullanılmaktadır. Burada beklenmeyen zarar belirsizliği ifade etmektedir. Belirsizlik ise bir olayın gerçekleşme durumu hakkında olasılıkları tahmin edememe durumudur. Öte yandan risk kazanma veya kaybetmedeki belirsizlik derecesidir. Riski, geçmiş verilerden hareketle gelecekte gerçekleşme durumunun olasılık dağılımına göre ölçmek mümkündür. Bu olasılık dağılımları objektif tahminleri içerir. Belirsizliği ise riskte olduğu gibi bir olasılık dağılımı ile ölçmek zor olup, ölçebilmek için bir takım sübjektif tahminlere ihtiyaç vardır (Zaif, 2007:3-4). Buna göre beklenmeyen zarar aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$UL = EAD \times LGD \times \sqrt{PD}(1 - PD)$$

UL	Beklenmeyen Zarar
EAD	Temerrüde Maruz Tutar
PD	Temerrüt Olasılığı
LGD	Temerrüt Halinde Kayıp

Yukarıda verilen formüllerden hareketle, beklenen ve beklenmeyen zarar hesaplamasını bir örnekle ifade etmek gerekirse bir bankanın BB kredi derecelendirme notuna sahip bir müşterisi için 100 TL tutarında kredi kullandığını, bu kredinin temerrüde düşme olasılığının %2 ve

kredi için alınan teminatlar da dikkate alınarak temerrüt halinde kayıp oranının %50 olduğu varsaydığımızda, beklenen ve beklenmeyen zararı aşağıdaki gibi hesaplayabiliriz (Bandyopadhyay, 2016:237):

$$EL = EAD \times PD \times LGD \rightarrow EL = 100 \times 0.02 \times 0.50$$

$$EL = 1 \text{ TL veya kredi tutarının \%1'dir.}$$

$$UL = EAD \times LGD \times \sqrt{PD}(1 - PD) \rightarrow UL = 100 \times 0.50 \times \sqrt{0.02}(1 - 0.02)$$

$$UL = 7 \text{ TL veya kredi tutarının \%7'sidir.}$$

Beklenen zararların karşılık ayrılması suretiyle giderleştirilmesi, beklenmeyen zararları karşılayacak tutarda ekonomik sermaye¹⁰ bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla, beklenen zararlar için karşılık ayrılmakta, beklenmeyen zararlar ise sermayeyle karşılanmaktadır (Altıntaş, 2020: 75; Novotny - Farkas, 2016).

2.1.3 Beklenen Kredi Zararının Kapsamı

IFRS 9'da beklenen kredi zararına ilişkin hükümler “değer düşüklüğü - impairment” başlığı altında yer almaktadır. “Değer düşüklüğü, finansal varlıkların ilk muhasebeleştirmeden bu yana kredi riskinde meydana gelen artış sonucunda defter değerinde meydana gelen azalmadır” (Özerhan ve Arslan, 2016: 582).

Finansal araçlar, IFRS 9'daki beklenen kredi zararı kapsamına girip girmediklerine göre aşağıdaki Çizelge 2.1'de gösterilmiştir.

¹⁰ Ekonomik sermaye, üstlenilen risklerle ilişkilendirilmesi gereken sermayenin miktarıdır. Ekonomik sermaye ile büyük beklenmeyen zararların karşılanması ve mevduat sahipleri ile diğer kreditorlerin korunması amaçlanmakta, böylelikle bir bankanın veya finansal kuruluşun mali bünyesini derecelendiren kuruluşlara ve dış yatırımcılara güven sağlanmaktadır (Joseph, 2013:276)

Çizelge 2.1. IFRS 9'un Beklenen Kredi Zararının Kapsamı

Kapsamda Yer Alanlar	Kapsamda Yer Almayanlar
İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar ¹¹	
Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen borçlanma araçları	Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen özkaynak yatırımları
Kredi taahhütleri (Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan olarak ölçülmeyenler)	Kredi taahhütleri (Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılanlar)
Finansal teminat sözleşmeleri (Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan olarak ölçülmeyenler)	Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan diğer finansal araçlar
IFRS 16 Kiralamalar Standardı kapsamındaki finansal kiralama alacakları ¹²	
IFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardı kapsamındaki sözleşme varlıkları	

IAS 39'da düzenlenen değer düşüklüğü kapsamı ile kıyaslandığında IFRS 9'da düzenlenen beklenen kredi zararları kredi taahhütlerini, finansal teminat sözleşmelerini ve IFRS 15 kapsamındaki sözleşme varlıklarını da içermesi nedeniyle daha kapsamlıdır.

Bu kısımda beklenen kredi zararları kapsamındaki finansal varlıkların sınıflandırma esaslarından bahsetmekte yarar görülmektedir. Zira tüm finansal varlıklar beklenen kredi zarar karşılığı kapsamına girmemektedir. Bilindiği üzere, IFRS 9'a göre finansal varlıklar, itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar ve gerçeğe uygun değer farkı kar zarara yansıtılan finansal varlıklar olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Standart bu sınıflandırmayı iki temel kriterle dayandırmaktadır. Bunlar, işletmenin finansal varlıkların yönetimi için kullandığı iş modeli (iş modeli testi) ve finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının özellikleri (SPPI testi¹³) dir (IFRS 9, Paragraf 4.1.1; Özerhan ve Aslan, 2016: 577; Fidan, 2018).

¹¹ Bu kapsamda itfa edilmiş maliyetinden ölçülen krediler, ticari alacaklar ve tahviller yer alacaktır (Aslan, 2017:48).

¹² IFRS 16, Paragraf 77

¹³ Solely Payments of Principal and Interest (SPPI) - Finansal varlığa ilişkin sözleşme şartlarının, belirli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesinden kaynaklanan faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması.

İş modeli testinde finansal varlığın hangi amaçla elde tutulduğuna bakılmaktadır. Finansal varlık, sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulabileceği gibi, hem sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini hem de varlığın satılmasını amaçlayan bir iş modeli kapsamında da elde tutulabilir. Finansal varlığın SPPI testinden geçebilmesi için varlığa ilişkin sözleşme şartlarının, belirli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesinden kaynaklanan faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması gerekmektedir. Kısacası, finansal varlığın IFRS 9'un beklenen kredi zararı kapsamındaki itfa edilmiş maliyetinden ölçülen veya gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlık kategorisine girebilmesi için hem iş modeli testinin hem de SPPI testinin birlikte karşılanması gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf 4.1.2, 4.1.2.A). Bu gereksinimler aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 2.2. Finansal Varlıkların Sınıflandırılma Koşulları

	Sınıflandırma Koşulları	Finansal Varlık Sınıfı
İş Modeli	Nakit akışlarını tahsil etme	İtfa edilmiş maliyet
SPPI Testi	Sadece anapara ve faiz içeren nakit akışları	
İş Modeli	Nakit akışlarını tahsil etme ve varlığı satma	Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan
SPPI Testi	Sadece anapara ve faiz içeren nakit akışları	

Çizelge 2.2'den de görüleceği üzere bir finansal varlığın itfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülebilmesi için finansal varlığın, sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulması ve sözleşme şartlarının belirli tarihlerde sadece anapara ve faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması gerekmektedir. Bir finansal varlığın gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülebilmesi için ise finansal varlığın, sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini ve varlığın satılmasını amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulması ve sözleşme şartlarının aynı şekilde belirli tarihlerde sadece anapara ve faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması gerekmektedir.

“Gerçeğe uygun değerle değerlendirilen varlıklarda borçlunun kredibilitesinden doğan değer düşüklüğü olduğu sürece değer düşüklüğünden doğan zararların doğrudan kâr zararda muhasebeleştirilmesi nedeniyle ayrıca karşılık ayırmak suretiyle değer düzeltilmesine ihtiyaç

bulunmamaktadır” (Örten ve diğerleri, 2013:459). Dolayısıyla gerçeğe uygun değeri ile ölçülen finansal varlıklar için karşılık ayrılmamaktadır.

2.1.4 Beklenen Kredi Zararlarının Finansal Tablolara Alınmasındaki Yaklaşımlar

Beklenen kredi zararlarının finansal tablolara yansıtılmasında; genel yaklaşım, basitleştirilmiş yaklaşım ve krediye göre uyarlanmış yaklaşım olmak üzere üç yaklaşım bulunmaktadır (Özerhan ve Aslan, 2016: 585-590; PWC, 2017a:27; Fidan, 2018; Sultanoğlu, 2018:483-484; Aydın, 2020: 43-46).

2.1.4.1 Genel yaklaşım

Beklenen kredi zarar yaklaşımı finansal araçların kredi değerliliğindeki kötüleşmenin saptanmasını ve muhasebeleştirilmesini gerektirmektedir. Bununla tüm beklenen zararların finansal tablolara yansıtılması ve kötü zamanlardaki beklenen kredi zararlarını karşılamak için iyi zamanlarda yeterli rezervlerin biriktirilmesi amaçlanmaktadır (Gomaa ve diğerleri, 2019).

Genel yaklaşıma göre beklenen kredi zararları kapsamına¹⁴ giren finansal araçlar için zararın finansal tablolara yansıtılmasında aşamalı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu aşamaları belirleyen unsur ise, finansal varlığın mevcut kredi kalitesi ve varlığın kalan ömrü boyunca bu kalitede meydana gelen kötüleşme veya iyileşme yönünde değişimdir (Sultanoğlu, 2018: 480). Buna göre, beklenen kredi zararı karşılığına tabi varlıklar için başlangıçtaki kredi riskine veya düşük kredi riskine, kredi riskindeki önemli artış veya temerrüt durumlarına göre üç aşamada karşılık ayrılmaktadır.

Birinci aşamada, ilk kayda alma tarihinden bilanço tarihine kadar kredi riski önemli ölçüde artmamış veya bilanço tarihi itibarıyla düşük kredi riskine sahip finansal varlıklar için 12 aylık beklenen kredi zararı karşılığı ayrılmaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.5.5; 5.5.10). Söz konusu 12 aylık beklenen kredi zararı karşılığı, ilgili finansal varlığın kayda alındığı birinci günden itibaren ayrılmaktadır. Amaç, finansal aracın getirisi içerisinde yer alan 12 aylık beklenen kredi zararlarının da finansal tablolara yansıtılmasıdır. Bu düzenleme ile IAS 39’un faiz gelirlerini olduğundan yüksek raporlanmasına yol açtığına ilişkin eleştirinin giderilmesi amaçlanmıştır

¹⁴ Genel yaklaşım kapsamında itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar ile gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar için beklenen kredi zararı hesaplanmaktadır (Aslan, 2017:49).

(IFRS 9, Paragraf BC5.83; Novotny - Farkas, 2016). Diğer taraftan 12 aylık beklenen kredi zararlarının birinci günden itibaren ayrılması, beklenen kredi zararlarının olduğundan fazla, ilgili finansal varlığın defter değerinin olduğundan düşük raporlanmasına yol açmaktadır¹⁵ (KPMG, 2014:61; MNP, 2017:6).

Düşük kredi riskli finansal araçlar için de 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplanmaktadır. Standartta göre, bir finansal aracın düşük kredi riskine sahip olabilmesi için; finansal aracın temerrüt riskinin düşük olması, borçlunun “kısa vadede” sözleşmeye bağlı nakit yükümlülüklerini karşılayacak güçlü bir yapısının olması ve ekonomideki veya iş koşullarındaki olumsuz değişikliklerin ancak “uzun dönemde” borçlunun sözleşmeye bağlı nakit yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetini azaltması gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.22). Düşük kredi riskinin tespiti için dış derecelendirme kuruluşlarının yatırım yapılabilir notunun kullanılabileceği örnek olarak verilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.23; MNP, 2017:21). Bununla birlikte, standartta kısa ve uzun dönemlerin tanımına yer verilmediğinden, işletmelerin kendi içsel süreçleri için bunlara ilişkin tanımlar yapması gerekmektedir.

Standart, 12 aylık beklenen kredi zararlarına eşit tutarı, “ömür boyu beklenen kredi zararlarının, raporlama tarihinden sonraki 12 ay içinde finansal araca ilişkin gerçekleşmesi mümkün temerrüt hallerinden kaynaklanan beklenen kredi zararlarını temsil eden kısmı” olarak tanımlamaktadır (IFRS 9, Ek A; EY, 2014:18). 12 aylık beklenen kredi zararlarına eşit tutarın, sadece gelecek 12 ayda beklenen zararları değil, 12 ay içerisinde gerçekleşebilecek zarar olayları nedeniyle, bir kredinin veya kredi grubunun ömrü boyunca beklenen nakit açıklarını kapsadığı dikkate alınmalıdır (BDDK, 2018: Paragraf 56).

İkinci aşamada, kredi riski önemli ölçüde artan ve/veya kredi kalitesi artık düşük kredi riski grubuna girmeyen finansal varlıklar için varlığın tüm ömrü boyunca beklenen kredi zararlarının tahmin edilip muhasebeleştirilmesi gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.3). Bu yaklaşım, beklenen kredi zararlarının başlangıçtaki beklentileri önemli ölçüde aştığında ekonomik zararın olduğu mantığına dayanmaktadır. Kredi riskinde önemli artışla birlikte ömür boyu beklenen

¹⁵ Beklenen kredi zararı yaklaşımı, zararların gerçeğe uygun sunumu ile operasyonel maliyetler ve karmaşıklık arasında denge kurmayı amaçlamaktadır. 12 aylık beklenen kredi zararı, ömür boyu beklenen kredi zararı gereksiniminin fayda maliyeti gözetilerek IFRS 9’a getirilmiş bir kolaylaştırmadır. Ayrıca, 12 aylık beklenen kredi zararı, Standartın uygulaması öncesinde düzenlenen ve denetlenen finansal kuruluşlar tarafından zaten hesaplandığından bu gereksinimin uygulamasının daha düşük maliyetli olacağı düşünülmüştür. (KPMG, 2014:64; MNP, 2017:6)

kredi zararı karşılığı ayrılarak bu ekonomik zarar finansal tablolara yansıtılmaktadır (Novotny-Farkas, 2016).

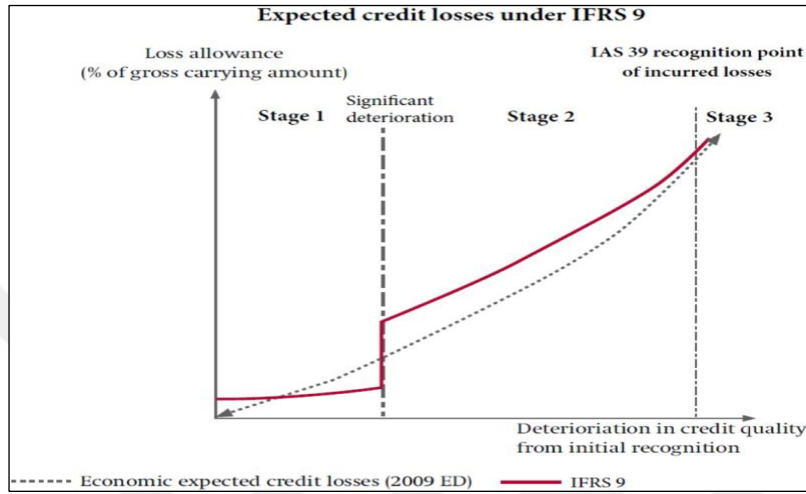
Birinci aşamadan ikinci aşamaya geçiş için standartta kredi riskinin önemli ölçüde artmış olma koşulu bulunmaktadır. Ancak buna ilişkin bir tanım yapılmamıştır. Her bir işletmenin bu tanımları kendi kredi risk yönetimi uygulamalarıyla uyumlu bir şekilde yapması gerekmektedir. Bu artışın belirlenmesi, beklenen kredi zararı yaklaşımındaki en önemli kararlardan birisi olarak görülmektedir. Bu belirlemede, aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde edilebilen makul ve desteklenebilir bilginin dikkate alınması gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.9; PWC, 2017a:32; Deloitte, 2016).

Kredi riskindeki önemli artışın değerlendirilmesi, finansal varlığın ilk muhasebeleştirilmesindeki kredi riski ile raporlama tarihindeki kredi riskinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.5.9). Dolayısıyla, bu artış göreceli bir kavramdır. Kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığının değerlendirilmesinde, temerrütten sonra oluşacak zararın düzeyindeki değişimden ziyade, finansal aracın beklenen ömrü boyunca temerrüt riskindeki değişime bakılmaktadır (IFRS 9, Paragraf B5.5.7; PWC, 2017b:1). Bu değerlendirmenin teminat ve garantiler gibi kredi riskini azaltan araçların etkilerinin dikkate alınmadan yapılması gerekmektedir (PWC, 2017b:14).

Kredi riskinde önemli ölçüde artışa ilişkin değerlendirmenin asgari her raporlama dönemi itibarıyla yapılması gerekmektedir. Ayrıca, kredi riskindeki önemli artışa ilişkin değerlendirme, genellikle karşı taraftan ziyade finansal araç bazında yapılmaktadır (KPMG, 2014:69). Standart uyarınca ikinci aşamaya ilişkin “kredi riskinde önemli ölçüde artış” koşulunun ortadan kalkmasıyla birlikte birinci aşamaya dönmek mümkündür (PWC, 2017b:2; MNP, 2017:7).

Standart, kredi riskinde önemli ölçüde artış ya da ömür boyu beklenen kredi zararlarının tespiti için ödemelerin 30 günden fazla gecikmesini aksi kanıtlanabilir bir varsayım olarak kabul etmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.11). Ancak, kredi riskinde önemli artışın bu gecikmeden önce gerçekleşeceği varsayıldığından, Standart bu süreyi gecikmeli gösterge (backstop/lagging indicator) olarak kabul etmektedir (MNP, 2017:24; PWC, 2017b:2). İşletmelerin makul ve desteklenebilir bilgilerle 30 günden fazla gecikmeye rağmen kredi riskinde önemli ölçüde artışın gerçekleşmediğini savunabilmesi de mümkündür.

Aşağıdaki şekilde, IFRS 9 kapsamındaki üç aşamalı beklenen kredi zararı yaklaşımı IASB'nin 2009'daki taslak modeliyle kıyaslanmaktadır. Şekilden de görüleceği üzere IFRS 9 kapsamında başlangıçta beklenen kredi zararları olduğundan yüksek raporlanmakta, kredi riski arttığında ise olduğundan düşük raporlanmaktadır. Kredi riskinde önemli artışla birlikte beklenen kredi zararları olduğundan yüksek raporlanmakta ve üçüncü aşamada ise fark kalmamaktadır.

Şekil 2.3. Kredi Kalitesindeki Bozulmalar ile Aşamalar Arasındaki İlişki
Kaynak: IASB, 2013b.

Kredi zararı kesinleştiğinde ya da kredi/alacak temerrüde düştüğünde üçüncü aşamaya geçilmektedir. IFRS 9, alacağın temerrüde düşmesi durumunu tanımlamamaktadır. Dolayısıyla, her bir işletmenin bunu kendi kredi risk yönetimi uygulamalarıyla uyumlu bir şekilde ve niteliksel göstergeleri de dikkate alarak tanımlaması gerekmektedir. Standartta, finansal aracın vadesinden itibaren 90 günden fazla gecikmesi temerrüt için aksi kanıtlanabilir bir varsayım olarak kabul edilmektedir. Standarda göre, makul ve desteklenebilir bilgilerle 90 günden fazla gecikmeye rağmen temerrüdün gerçekleşmediğinin savunulması da mümkündür (IFRS 9, Paragraf B5.5.37; PWC, 2017a:31).

IFRS 9, “kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlık” tanımında, aşağıdaki durumlara ilişkin gözlemlenebilir verilerin finansal varlığın kredi-değer düşüklüğüne uğradığına ilişkin kanıt olarak dikkate alınabileceğini ifade etmektedir (IFRS 9, Ek A):

- ❖ İhraççının ya da borçlunun önemli finansal sıkıntı içinde olması,
- ❖ Temerrüt veya vadenin geçmesi gibi nedenlerle bir sözleşme ihlalinin meydana gelmesi,

- ❖ Ekonomik veya sözleşmeye bağlı nedenlerle, borçlunun içine düştüğü finansal sıkıntıdan dolayı alacaklının borçluya normal şartlarda düşünmediği bir ayrıcalık tanınması,
- ❖ Borçlunun iflasının veya başka bir finansal yeniden yapılanmaya gireceğinin muhtemel olması,
- ❖ Finansal sıkıntılar nedeniyle bu finansal varlığa ilişkin aktif piyasanın ortadan kalkması veya
- ❖ Finansal varlığın, katlanılan kredi zararlarını yansıtan yüksek bir indirimle alınması veya oluşturulması.

Yukarıda belirtilen durumların IAS 39 kapsamında gerçekleşmiş zararın objektif kanıtlarını oluşturan zarar olayları listesiyle büyük ölçüde aynı olduğu görülmektedir (IAS 39, Paragraf 59; MNP, 2017:13).

Standartta kredi ve alacağa ilişkin faiz gelirinin hesaplanması hususu da düzenlenmiştir. Birinci aşama ve ikinci aşama için faiz gelirleri finansal varlığın brüt defter değeri üzerinden hesaplanırken, üçüncü aşamada faiz gelirleri finansal varlığın net defter değeri yani defter değerinden beklenen kredi karşılıkları düşüldükten sonra hesaplanmaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.4.1). Faiz geliri etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanır (IFRS 9, Paragraf 5.4.1) ve standartta bu yöntem “finansal varlık veya finansal yükümlülüğün itfa edilmiş maliyetinin hesaplanmasında ve faiz gelir veya giderlerinin ilgili olduğu dönemin kâr veya zararına dağıtılması ve finansal tablolara alınmasında kullanılan yöntem” olarak tanımlanmıştır (IFRS 9, Ek A). Bu yöntemde etkin faiz oranı kullanılmaktadır. Etkin faiz oranına üçüncü bölümde değinilecektir.

Genel yaklaşım kapsamında beklenen kredi zararına ilişkin aşamalar ile aşamalardaki uygulamalar Çizelge 2.3’de özetle verilmektedir:

Çizelge 2.3. Genel Yaklaşım Kapsamında IFRS 9'un Aşamaları

	1. Aşama	2. Aşama	3. Aşama
Gecikme gün sayısı	0-30 gün gecikme	30-90 gün arası gecikme	90 + gün gecikme
Kredi riski	Önemli artış yok	Önemli artış	Temerrüt
Hesaplanacak beklenen kredi zararı	12 aylık	Ömür boyu	Ömür boyu
Faiz gelirinin hesaplanmasında esas alınan değer	Brüt defter değeri	Brüt defter değeri	Net defter değeri

2.1.4.2 Basitleştirilmiş yaklaşım

Basitleştirilmiş yaklaşımda, finansal varlığın kredi kalitesindeki değişimin izlenmesine gerek kalmaksızın zarar karşılıklarının her zaman ömür boyu beklenen zarar karşılığı üzerinden ölçülmesi esastır. Standart, önemli bir finansman unsuru içermeyen ticari alacaklar ile sözleşme varlıkları için basitleştirilmiş yaklaşımın uygulanmasını öngörmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.15; PWC, 2017a:33). Bu yaklaşımın getirilmesinin temel nedeni, gelişmiş kredi riski yönetim sistemlerine sahip olmayan işletmeleri, ilk muhasebeleştirme tarihi ile raporlama tarihine kadar olan dönemde finansal varlıkların risk derecesindeki değişimi takip etme zorunluluğundan ve buna ilişkin maliyetten kurtarmaktır (IFRS 9, Paragraf BC5.104; Fidan, 2019).

“Önemli bir finansman unsuru taşımayan ticari alacaklar ile sözleşme varlıklarının vadeleri 12 ayın altında olduğunda, 12 aylık beklenen kredi zararı ile ömür boyu beklenen kredi zararı aynı olacaktır” (Fidan, 2018). Bu nedenle, basitleştirilmiş yaklaşım uygulamada kolaylık sağlayacaktır. Çünkü bu finansal varlıklar için her raporlama döneminde kredi riskinin ölçülmesi ve önemli artış olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmeyecektir (MNP, 2017:18).

Ayrıca, muhasebe politikası olarak tercih edilmesi halinde işletme tarafından aşağıdaki finansal varlıklara basitleştirilmiş yöntemle göre ömür boyu beklenen kredi zararı tutarında karşılık ayırabilmesi de mümkündür (IFRS 9, Paragraf 5.5.15; PWC, 2017a:33, Fidan, 2018):

- Önemli bir finansman unsuru içeren ticari alacaklar,
- Önemli bir finansman unsuru içeren sözleşme varlıkları
- Kiralamalar standardı kapsamında doğan kiralama alacakları.

2.1.4.3 Krediye göre uyarlanmış yaklaşım

Standartta, satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için genel yaklaşımdan daha farklı bir yaklaşım öngörülmüştür. Bunun nedeni, bu varlıkların başlangıçtan itibaren değer düşüklüğüne uğramış olması ve varlığın itfa edilmiş

maliyetinin krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı¹⁶ kullanılarak belirlenmesi nedeniyle beklenen kredi zararlarının itfa edilmiş maliyete zaten yansıtılmış olmasıdır. Bu nedenle, çift hesaplama kaçınmak amacıyla bu varlıklar için başlangıçta beklenen kredi zararı karşılığı ayrılmamaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.5.13; Sultanoğlu, 2018: 488). Sonraki dönemlerde ise ömür boyu beklenen kredi zararlarındaki birikmiş değişiklik tutarı bir değer düşüklüğü kazanç ya da kaybı olarak muhasebeleştirilmektedir. Ayrıca, bu varlıklar için faiz gelirlerinin hesaplanmasında da krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı kullanılmaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.4.1, 5.5.14; Deloitte, 2016).

Bu yaklaşım, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlığın ediniminin sınırlı durumlarda söz konusu olması nedeniyle nadiren uygulanmaktadır (PWC, 2017a:34). Kredi riski yüksek bir finansal aracın yüksek bir iskontoyla satın alınması, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklara örnek olarak verilebilir (IFRS 9, Paragraf B5.4.7).

Buraya kadar beklenen kredi zararı yaklaşımı ana hatlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşımın gerek önceki yaklaşımlarla gerekse FASB'nin kredi zararı yaklaşımıyla karşılaştırılmasının getirilen yeniliklerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.2 Beklenen Zarar Yaklaşımının Diğer Yaklaşımlarla Karşılaştırılması

Bu kısımda, IFRS 9'da yer alan beklenen kredi zararı yaklaşımı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından çıkarılan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Karşılık Yönetmeliği) kapsamında IFRS 9'a göre karşılık ayırmayacak bankalar için uygulanan karşılık düzenlemeleri, 1/1/2018'den önce geçerli olan IAS 39'un gerçekleşen zarar yaklaşımı ve FASB'nin kredi zararı yaklaşımı (CECL) ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

¹⁶ Krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı, finansal varlığın beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi tahmin edilen gelecekteki nakit ödeme veya tahsilatları, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlığın itfa edilmiş maliyetine indirgeyen orandır (IFRS 9, EkA). Krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı hesaplanırken, finansal aracın tüm sözleşme şartlarının ve beklenen kredi zararlarının dikkate alınarak beklenen nakit akışlarının tahmin edilmesi gerekir (Fidan, 2018).

2.2.1 Karşılık Yönetmeliği ile Karşılaştırılması

Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe (*Karşılık Yönetmeliği*) göre bankaların IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı karşılığı ayırmaları esastır (Yönetmeliği, Madde 9). Ancak, IFRS 9 beklenen kredi zararı hesaplaması kapsamında gerekli hazırlık çalışmalarını tamamlayamayan bankalar için geçici olarak, faaliyetleri ve ölçekleri gereği IFRS 9'un beklenen kredi zararına göre karşılık ayırmayacak bankalar için kalıcı olarak karşılık ayrılmasına ilişkin esaslar Yönetmelikte düzenlenmiştir (Yönetmelik, Madde 9(6), Geçici Madde 1).

Karşılık Yönetmeliğinde, krediler varlık kalitesine göre sınıflandırılmakta ve buna göre beş gruba ayrılmaktadır (Yönetmelik, Madde 4). Bu sınıflandırma hem IFRS 9'a göre beklenen kredi zararı hesaplayan bankalar hem de IFRS 9'a göre karşılık ayırmayanlar için geçerlidir. Karşılık Yönetmeliğinde, IFRS 9'un aşamaları ile bu sınıflandırma arasında ilişki kurulmuştur.

Çizelge 2.4. Kredi Grupları ile IFRS 9 Düzenlemelerinin İlişkisi

Alacak Sınıfı	Kredi Grupları	IFRS 9
Canlı alacak	Birinci Grup	Birinci Aşama
Canlı alacak	İkinci Grup	İkinci Aşama
Donuk alacak	Üçüncü Grup	Üçüncü Aşama
Donuk alacak	Dördüncü Grup	Üçüncü Aşama
Donuk alacak	Beşinci Grup	Üçüncü Aşama

Çizelge 2.4'ten de görüleceği üzere, IFRS 9'un birinci aşaması ile birinci grup krediler, ikinci aşaması ile ikinci grup krediler ve üçüncü aşaması ile donuk alacaklar (üçüncü, dördüncü ve beşinci grup krediler) arasında ilişki kurulmuştur (Yönetmelik, Madde 4 ve 5).

Karşılık Yönetmeliğinde, birinci ve ikinci grup krediler canlı alacaklar olarak nitelendirilmekte ve IFRS 9'a göre karşılık ayırmayan bankalarca bunlar için kredilerin defter değerleri üzerinden sırasıyla en az %1,5 ve % 3 oranında genel karşılık ayrılmaktadır (Yönetmelik, Madde 10). IFRS 9'da ise bu gruplara denk gelen birinci ve ikinci aşama için (genel karşılık¹⁷) bu şekilde önceden belirlenmiş standart oranlar bulunmamakta, karşılık oranları beklenen kredi zararı

¹⁷ Yönetmelik kapsamında birinci ve ikinci aşama için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıkları genel karşılık olarak kabul edilmektedir (Yönetmelik, Madde 9/2/a).

yaklaşımı kapsamında, güncel bilgiler dâhilinde bankaların kendi risk modellerine göre ve geleceğe dönük bir yaklaşımla belirlenmektedir (Özel, 2019: 105).

Yine Karşılık Yönetmeliğinde, üçüncü, dördüncü ve beşinci grup krediler ise donuk alacak olarak nitelendirilmekte (Yönetmelik, Madde 5) ve bunlar için teminatlar düşüldükten sonra sırasıyla en az %20, %50 ve %100 oranında özel karşılık ayrılmaktadır (Yönetmelik, Madde 11). Karşılık Yönetmeliği uyarınca kredi gruplarına göre genel ve özel karşılık oranları aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 2.5. Karşılık Yönetmeliğindeki Karşılık Oranları

	Canlı Alacaklar		Donuk Alacaklar		
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	4.Grup	5.Grup
Genel Karşılık	%1,5	%3			
Özel Karşılık			%20	%50	%100

IFRS 9 ile karşılaştırıldığında standartta bu gruplara karşılık gelen üçüncü aşama için (özel karşılık¹⁸) bu şekilde önceden belirlenmiş standart oranlar bulunmamakta, bu aşama için karşılık oranı her bir kredinin farklılığını (teminatların nakde çevrilmesi dâhil beklenen nakit akışları, bugünkü değer vb) dikkate alacak şekilde bankaların kendi risk modellerine göre ve geleceğe dönük bir yaklaşımla belirlenmektedir.

Teminatlarla ilgili düzenlemelere bakıldığında, Karşılık Yönetmeliğinde likiditelerine göre gruplandırılmış teminatlar, karşılık hesaplamasında belirli oranlarda (%100, %80, %60, %40 ve % 20)¹⁹ dikkate alınmaktadır. Ancak teminatın net gerçekleşebilir değerinin²⁰ donuk alacak tutarını aşan kısmı özel karşılık hesaplamasında dikkate alınmamaktadır (Yönetmelik, Madde 15). Dolayısıyla, teminatlar karşılık hesaplamasında standart oranlarla dikkate alınmakta ve her bir teminat için öngörülen grup dışında kendine ve piyasaya özgü koşullar hesaplamada ihmal edilmektedir.

¹⁸ Yönetmelik kapsamında üçüncü aşama için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıkları özel karşılık olarak kabul edilmektedir (Yönetmelik, Madde 9/2/b).

¹⁹ Birinci grup teminatlar %100 oranında, ikinci grup teminatlar %80 oranında, üçüncü grup teminatlar %60 oranında, dördüncü grup teminatlar %40 oranında ve beşinci grup teminatlar %20 oranında dikkate alınmaktadır. Bu gruplarda yer alan teminatların detayı Yönetmeliğin 13'üncü maddesinde verilmektedir.

²⁰ Net gerçekleşebilir değer, teminatın gerçeğe uygun değerinden; teminatın elden çıkarılmasıyla doğrudan ilişkilendirilebilecek tahmini tüm maliyetler ile teminat üzerinde banka dışında başka tarafların haklarının düşülmesi sonucunda bulunan değerdir (Yönetmelik, Madde 3).

Yönetmelikte yer alan düzenlemeler teminatların değerlendirilmesi açısından da farklılık göstermektedir. Yönetmelikte teminatların IFRS 9’da olduğu gibi ne kadar sürede nakde dönüştürülebileceği, teminata ilişkin piyasanın durumu, teminatlardan sağlanacak nakit akımlarının bugünkü değeri gibi hususlar karşılık hesaplamasında göz önünde bulundurulmamaktadır. IFRS 9’un beklenen kredi zararı yaklaşımında ise teminatlar beklenen nakit akışı olarak (temerrüt halinde kayıp oranını azaltan bir unsur) dikkate alınmaktadır (MNP, 2017:30; IFRS 7, Paragraf B8F). IFRS 9 kapsamında teminatların geçmişte ne kadar sürede ve kayıtlı değerine göre ne oranda nakit akışı olarak elde edildiği ve piyasa koşulları gözetilerek gelecekte ne oranda ve değerinde nakit akışı olarak elde edilebileceğine ilişkin modellemeler çerçevesinde dikkate alınması gerekmektedir. Aynı şekilde krediden beklenen anapara ve faiz tahsilatlarına ilişkin beklentilerin de modellenmesi beklenmektedir.

Faiz gelirlerinin hesaplanması açısından Karşılık Yönetmeliği incelendiğinde ise IFRS 9’dan farklı olarak donuk alacaklar için faiz reeskont ve tahakkuku ile kur değerlemesi yoluyla gelir kaydı yapılmasına izin verilmediği görülmektedir (Yönetmelik, Madde 17/1). Oysa IFRS 9’da donuk alacaklara denk gelen üçüncü aşamada faiz gelirleri finansal varlığın net defter değeri yani defter değerinden beklenen kredi karşılıkları düşüldükten sonra hesaplanmaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.4.1).

Özel (2019) tarafından Türkiye’de bankacılık sektörüne ilişkin olarak kredi zarar karşılıklarının IFRS 9 öncesi döneme (Karşılık Yönetmeliği²¹) ve IFRS 9 uyarınca beklenen kredi zararı yaklaşımına göre hesaplanarak karşılaştırılmasına ilişkin çalışmada, beklenen kredi zararı hesaplaması sonuçlarının Karşılık Yönetmeliğine göre gerçekleştirilen hesaplamalardan daha sağlıklı sonuçlar içerdiği, bunun IFRS 9 beklenen kredi zararı yaklaşımının her bir müşteri ve kredi veya alacak bazında daha sağlıklı bir analize imkân sağlamasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

²¹ 1/11/2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

2.2.2. IAS 39 ile Karşılaştırılması

Kredi zarar karşılıklarına ilişkin IFRS 9 ile IAS 39 düzenlemeleri karşılaştırıldığında en önemli yenilik, gelecekte meydana gelebilecek muhtemel kredi zararlarının gerçekleşme olasılıklarının hesaplamalara dâhil edilmesidir (Özel, 2019:65).

IAS 39'daki değer düşüklüğü uygulaması gerçekleşen kredi zararı esasına dayandığından, karşılık ayrılmasına ilişkin değerlendirmede yalnızca geçmişteki olaylar ve mevcut koşullar dikkate alınmakta, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel kredi zarar olayları²² ise göz önünde bulundurulmamaktadır (IAS 39, Paragraf 59; Gebhardt, 2016; Sultanoğlu, 2018:478-479). Gerçekleşen kredi zararı yaklaşımında, kredi zararlarının finansal tablolara yansıtılması için nesnel bir kanıt (zarar olayı) ihtiyaç duyulmaktadır (IAS 39, Paragraf 58; Novotny-Farkas, 2016). Borçlunun finansal sıkıntı içinde olması, faiz veya anapara ödemelerine ilişkin yükümlülüğün yerine getirilmemesi suretiyle sözleşmenin ihlali, borçlunun iflas veya yeniden yapılandırmaya girme olasılığının yüksek olması, borçluya normal koşullarda sağlanmayacak imtiyazın tanınması gibi hususlar, IAS 39 standardında zarar olaylarına ilişkin örnekler olarak sıralanmaktadır (IAS 39, Paragraf 59; PWC, 2017a:34).

IAS 39, bilanço içinde izlenen krediler ve diğer alacaklar ile vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar gibi itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıkların değer düşüklüğü açısından bireysel veya grup bazında değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bireysel olarak önemli krediler için değer düşüklüğüne ilişkin nesnel kanıtın varlığı halinde kredi bazında değerlendirilmektedir. Bireysel olarak önemli kredilerden değer düşüklüğü tespit edilemeyenler ile bireysel olarak önemli olmayan krediler, benzer kredi riski özelliklerine (kredi türü, sektör, coğrafi konum, teminat türü ve gecikme süresi gibi) göre gruplandırılmakta ve değer düşüklüğüne ilişkin değerlendirme grup bazında yapılmaktadır (IAS 39, Paragraf 64, UR87).

IAS 39'un karşılıklara ilişkin hükümleri, bilanço dışında izlenen gayri nakdi risklere uygulanmamaktadır. Bilanço dışı risklerin kredi zararları için karşılıklar IAS 37 Karşılıklar,

²² Örneğin bir bölgedeki bir işverenin gelecek mali yılda fabrikasını kapatacağını ve binlerce işçiyi işten çıkaracağını ilan ettiğini varsayalım. Bu durumda o bölgede faaliyette bulunan yerel bankalar açısından ilave kredi zararları doğacaktır. Ancak, bilanço tarihi itibarıyla henüz fabrika kapatılmadığı için zarar olayı gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla, IAS 39 kapsamında ilave kredi zararları muhasebeleştirilmeyecektir (Gebhardt, 2016).

Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardına göre ayrılmaktadır (PWC, 2017a:35; Saltoğlu, 2016).

Kredilerin değer düşüklüğüne uğradıklarına ilişkin nesnel bir kanıtın olması durumunda, itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar için kredi zararı, gelecekteki tahmini nakit akışlarının, kredinin orijinal faiz oranı üzerinden ıskonto edilerek hesaplanan bugünkü değeri ile kredinin defter değeri arasındaki fark olarak ölçülmektedir (IAS 39, Paragraf 63). Satılmaya hazır finansal varlıklar için kredi zararı ise, elde etme maliyeti (anapara geri ödemesi ve itfa payları düşülmek suretiyle) ile mevcut gerçeğe uygun değer arasındaki farktır (IAS 39, Paragraf 68). Standartta, teminatların dikkate alınma oranlarına ilişkin bir varsayım ile asgari karşılık oranları bulunmamaktadır. Teminatlar da dâhil faiz ve anaparaya ilişkin muhtemel nakit akışları banka tarafından tahmin edilerek bugünkü değere indirgenmekte ve bu nakit akışlarının ilgili finansal varlığın defter değerinden düşük olan kısmı için karşılık ayrılması gerekmektedir. Bu hesaplamada teminatlar, edinme ve elden çıkarma maliyetleri düşülmek suretiyle dikkate alınmaktadır (IAS 39, Paragraf UR84).

Örneğin, kayıtlı değeri 100.000 TL olan bir kredinin 31.12.2017 itibarıyla takibe düştüğünü varsayalım. Krediden gelecekte beklenen tahsilat tutarının 50.000 TL (30.6.2018’de 30.000 TL ve 30.9.2018’de 20.000 TL), faiz oranının %18 olduğunu varsayalım. Bu durumda, 31.12.2017 itibarıyla kredinin yeni defter değeri, beklenen nakit akışlarının (30.000 TL ve 20.000 TL) bugünkü değerleri toplamı ($27.617 + 17.665 = 45.282$) kadar olacaktır. Ayrılacak karşılık ise kredinin eski defter değeriyle (100.000 TL) yeni defter değeri (45.282 TL) arasındaki fark (54.718 TL) kadar olacaktır.

IFRS 9, IAS 39’daki gerçekleşen kredi zararı modeline dayanan karmaşık²³ ve uygulanması zor karşılık ayırma kurallarının yerine, yeknesak, karmaşık olmayan ve bankaların kredi riski yönetimiyle uyumlu beklenen kredi zararı modeline dayanan bir karşılık uygulaması getirmektedir. IAS 39’un gerçekleşen zarar yaklaşımında karşılık ayrılması için geçmiş ve mevcut koşullarda meydana gelen tetikleyici “nesnel kanıt” ölçütünün yerini; tarihsel, cari ve geleceğe ilişkin makul tahminlere dayanan ve her zaman karşılık ayrılmasını gerektiren IFRS

²³ IAS 39’da, itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar (IAS 39, 59), satılmaya hazır finansal varlık niteliğindeki borçlanma ve özkaynak araçları için (IAS 39, 68) farklı karşılık uygulamalarının bulunması ve kredi taahhütleri ve finansal garantiler için IAS 37’ye göre karşılık hesaplanması nedeniyle, bu uygulamanın karmaşık olduğu dile getirilmektedir (Saltoğlu, 2016).

9'un beklenen kredi zararı yaklaşımı almıştır (EY, 2014:8). Gerçekleşen kredi zararı yaklaşımının nesnel kanıta dayalı olması, işletme yönetiminin kredi zararlarıyla ilgili yeterli bilgiyi yansıtamamasına dolayısıyla yeterli karşılığın ayrılamamasına yol açmaktadır (Marton ve Runesson, 2017).

IAS 39'un gerçekleşen kredi zararı yaklaşımı ile IFRS 9'un beklenen kredi zararı yaklaşımı karşılaştırmalı olarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 2.6. IAS 39 ile IFRS 9'un Değer Düşüklüğü Yaklaşımlarının Karşılaştırılması

IAS 39 Gerçekleşen Kredi Zararı Yaklaşımı	IFRS 9 Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımı
Kredi zararının finansal tablolara yansıtılması için nesnel kanıt gereklidir.	Nesnel kanıt olmaksızın da kredi zararı finansal tablolara alınır.
Farklı finansal araçlar için (itfa edilmiş maliyet, satılmaya hazır) farklı değer düşüklüğü uygulaması nedeniyle karmaşık ve çoklu uygulama	Kapsamdaki tüm finansal varlıklar için tek bir değer düşüklüğü uygulaması ²⁴
Karşılık ayrılmasına ilişkin değerlendirmenin, yalnızca geçmişteki olaylar ve mevcut koşullar dikkate alınarak yapılması	Karşılık ayrılmasına ilişkin değerlendirmenin geçmiş olaylar ve mevcut şartların yanı sıra makul ve desteklenebilir bilgiyi yansıtacak şekilde gelecekteki ekonomik şartların da dikkate alınarak yapılması
Yavaş, kısmi ve geç karşılık ayrılması	Zamanında ve yeterli seviyede karşılık ayrılması
Döngüsellliği artırması ²⁵	Döngüsellliği azaltması

Kaynak: Sultanoğlu, 2018: 480-481; MNP, 2017:2.

²⁴ Bankalar verdikleri kredilerle portföylerindeki borç esaslı varlıkların kredi riskini, kredi taahhütleri ve finansal garantilerin kredi riski ile aynı biçimde yönetirken bunların farklı muhasebe kurallarına tabi olması uygulamada güçlük yaratmıştır. IFRS 9 bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla tüm finansal varlıklara uygulanmak üzere tek bir değer düşüklüğü uygulaması getirmiştir (Saltoğlu, 2016).

²⁵ Gerçekleşmiş zarar yaklaşımında, konjonktürel olarak ekonominin büyüdüğü, iyi olduğu dönemlerde karşılık daha düşük seviyede ayrılmakta, bu durum daha fazla kredi verilmesi ve aynı zamanda kazanç, temettü ve yasal özkaynağın olduğundan fazla raporlanmasına yol açmaktadır. Ekonomik koşulların bozulduğu dönemlerde ise karşılık seviyesindeki artış, kazanç ve sermayenin azalmasına ve asgari sermaye yeterliliğinin tutturulabilmesi için verilecek kredilerin veya dağıtılacak temettünün azalmasına yol açmaktadır. Böylece ekonomik koşullar daha da kötüye giderek döngüsellğe neden olmaktadır (Sultanoğlu, 2018:479).

2.2.3 ABD'nin Muhasebe Standartları Kurulunun (FASB) Standardıyla Karşılaştırılması

FASB'nin finansal araçlar projesinin bir parçası olan şimdiki beklenen kredi zararları (Current Expected Credit Loss-CECL), “Muhasebe Standartları Güncellemesi Finansal Araçlar – Kredi Zararları (Konu 326): Finansal Araçlara İlişkin Kredi Zararlarının Ölçümü (ASU 2016-13)”²⁶ olarak 16 Haziran 2016 tarihinde yayımlanmış ve Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonuna (Securities and Exchange Commission-SEC) raporlama yapan kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (public business entities) açısından 15 Aralık 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. SEC'e raporlama yapmayan kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar açısından yürürlük tarihi 15 Aralık 2020 olup, Standardın 15 Aralık 2018 tarihinden itibaren erken uygulanmasına da izin verilmiştir (FASB, 2016:6).

FASB'nin beklenen kredi zararları kapsamına, itfa edilmiş maliyetinden ölçülen borçlanma araçları, kredi ve alacaklar, ticari alacaklar, kiralama alacakları, reasürans alacakları, kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri girmektedir. Özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar, ortak kontrol altında yer alan şirketler arasındaki kredi ve alacaklar, satılmaya hazır borçlanma araçları, gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan finansal araçlar ve sigorta sözleşmesi olarak kaydedilen finansal teminat sözleşmeleri kapsam dışındadır (Holzmann and Munter, 2016; Hashim, Li ve O'Hanlon, 2016).

IASB ile FASB'nin beklenen kredi zararları düzenlemelerine ilişkin en önemli fark kredi zararlarının finansal tablolara yansıtılmasıyla ilgili yaklaşımlarıdır. IASB'nin yaklaşımında beklenen kredi zararları aşamalara göre (birinci aşamada 12 aylık beklenen kredi zararı, ikinci ve üçüncü aşamada ömür boyu beklenen kredi zararı) finansal tablolara yansıtılırken, FASB'nin yaklaşımında bu şekilde bir aşama bulunmamakta ve finansal aracın ilk kayda alınmasıyla birlikte ömür boyu beklenen kredi zararları doğrudan finansal tablolara yansıtılmaktadır (Cohen & Edwards Jr., 2017; Deloitte, 2016). Dolayısıyla, FASB'nin düzenlenmelerine göre ömür boyu beklenen kredi zararının finansal tablolara yansıtılması için bir tetikleyiciye (kredi riskinde önemli artış) ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu temel fark esasen yaklaşımların farklı amaçlara göre oluşturulmasından kaynaklanmaktadır. FASB'nin beklenen kredi zararı yaklaşımının amacı, bankanın alacaklarından tahsil etmeyi beklediği net tutarın ölçülmesidir (FASB, 2016:2; Holzmann and Munter, 2016). Bundan dolayı, finansal aracın kayda

²⁶ Accounting Standards Update Financial Instruments – Credit Losses (Topic 326): Measurement of Credit Losses on Financial Instruments (ASU 2016-13)

alınmasıyla birlikte ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılmaktadır. IASB'nin beklenen kredi zararı yaklaşımının temelinde ise, başlangıçta beklenen kredi zararlarının finansal aracın fiyatlamasında zımnen dikkate alındığı varsayımı bulunmaktadır. Bu nedenle, finansal aracın başlangıçtaki fiyatlamasında dikkate alınmayan ve sadece beklenen kredi zararlarında sonradan ortaya çıkan değişiklikler ekonomik zararları temsil etmektedir (IFRS 9, Paragraf BC5.84). IFRS 9'un beklenen kredi zararlarının aşamalı olarak finansal tablolara yansıtılması bu temele dayanmaktadır.

Beklenen kredi zararı ayrılacak finansal varlıklar yönünden de iki standart farklılaşmaktadır. IFRS 9'da gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan borçlanma araçları²⁷ için beklenen kredi zararı hesaplanırken, yukarıda da belirtildiği üzere satılmaya hazır borçlanma araçları FASB'nin beklenen kredi zararı yaklaşımı kapsamına dâhil değildir. Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinde (US GAAP) satılmaya hazır borçlanma araçları için değer düşüklüğü, varlığın gerçeğe uygun değeri itfa edilmiş maliyetinin altına düşmediği müddetçe söz konusu olmamaktadır²⁸ (FASB, 2016:3; Holzmann and Munter, 2016). IFRS 9'da ise gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan borçlanma araçları için beklenen kredi zarar karşılığı ayrılması için böyle bir durumun oluşmasına ihtiyaç duyulmamakta, bu araçların kayda alınmasıyla birlikte 12 aylık beklenen kredi zararının, daha sonrasında kredi riskinde önemli artış gerçekleşirse ömür boyu beklenen kredi zararının finansal tablolara yansıtılması gerekmektedir.

Her iki düzenlemenin benzer yönü ise beklenen kredi zararlarının tahmininde, geçmiş olaylar ve mevcut koşullara ilişkin bilgiler ile gelecekteki ekonomik koşullara ilişkin makul ve desteklenebilir bilgileri dikkate almalarıdır (Cohen & Edwards Jr., 2017). Diğer taraftan geleceğe yönelik senaryoların sayısı konusunda standartlar farklılaşmaktadır. FASB'nin modelinde tek bir senaryoya izin verilirken, IFRS 9'da, makroekonomik senaryolar ile bunların kredi zararları arasındaki ilişkinin doğrusal (lineer) olmadığı durumlarda ise tek bir senaryoya izin verilmemektedir (Deloitte, 2016).

²⁷ Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan borçlanma araçları IAS 39'da satılmaya hazır finansal varlıklar olarak adlandırılmaktaydı.

²⁸ Satılmaya hazır borçlanma araçlarının gerçeğe uygun değeri, söz konusu varlık satıldığında veya sözleşmeye bağlı nakit akışları tahsil edildiğinde elde edilecek net tutarı yansıtmaktadır.

Bir diğer benzerlik, kredi zararlarının erken ödemenin etkileri de dikkate alınarak genellikle sözleşme süresiyle sınırlı olmasıdır. Ancak, bireysel kredi kartları ve benzer şekilde yenilenen kredi türleri gibi bazı ürünler için IFRS 9’u uygulayan işletmelerce kredi zararlarına maruz kalınan dönemler boyunca (maksimum sözleşme süresinden daha uzun bir süreyi de kapsayabilir) beklenen kredi zararı hesaplanmaktadır (IFRS 9, Paragraf B5.5.39). FASB’nin yaklaşımında ise, kredi taahhüdü banka tarafından koşulsuz olarak iptal edilebiliyorsa, taahhüdün kullanılmayan veya çekilmeyen kısımları için beklenen kredi zararı hesaplanmamaktadır (Deloitte, 2016).

Satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar, her iki standartta farklı bir şekilde tanımlanmıştır. FASB’nin standardında bu varlıklar kredinin kullandırıldığı tarihten sonra kredi kalitesinde önemsiz sayılabilecek olandan daha fazla bozulma yaşayan varlıkları ifade etmektedir (Holzmann and Munter, 2016). IFRS 9’da ise bu varlıklar bir zarar gerçekleştiğinde değer düşüklüğüne uğramış varlık olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla IFRS 9’daki zararın gerçekleşmesi, genellikle FASB’nin standardındaki “kredi kalitesinde önemsiz sayılabilecek olandan daha fazla bozulma”dan sonra ortaya çıkmaktadır. Bu varlıkların ilk kayda alınmasında da farklılıklar bulunmaktadır. FASB’nin standardında satın alındığında kredi değer düşüklüğü bulunan varlığın ilk kayıtlanmasında, varlığın itfa edilmiş maliyetini belirleyebilmek için varlığın satın alma fiyatı, edinme tarihindeki kredi zararı karşılıkları kadar artırılmaktadır²⁹ (Hashim, Li ve O’Hanlon, 2016). Bu şekilde oluşturulan karşılıklar için zarar yazılmamaktadır. IFRS 9’da ise varlığın ilk kayda alınmasında bu şekilde bir karşılık oluşturulmamaktadır.

Söz konusu standartlar donuk alacaklara (non-performing loans) faiz tahakkuku yapılarak gelir yazılması konusunda da farklılık göstermektedir. IFRS 9 bankalara kredi üzerinden kısmen veya tamamen nakit geliri elde edilemese de donuk alacaklar için faiz geliri tahakkuku yapılmasına izin vermektedir³⁰. Bununla birlikte, FASB’nin standardında bankalara donuk

²⁹ Örneğin bir bankanın satın alındığında kredi değer düşüklüğü bulunan bir krediyi 70 ABD dolarına aldığını varsayalım. Bu kredi ile ilgili beklenen kredi zararı 20 ABD doları olarak hesaplanmışsa, bankanın bu 20 doları satın alma fiyatına ekleyip başlangıçtaki itfa edilmiş maliyetini 90 dolar olarak ve ayrılan karşılığı da 20 dolar olarak kayıtlarına yansıtması gerekir.

³⁰ Donuk alacaklar için faiz gelirleri, finansal varlığın net defter değeri yani defter değerinden beklenen kredi karşılıkları düşüldükten sonra hesaplanmaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.4.1).

alacakları için faiz geliri tahakkuku yerine nakit esaslı yöntem, maliyeti kurtarma yöntemi veya bu iki yöntemin karmasının kullanılmasına izin verilmektedir (Cohen & Edwards Jr., 2017).

IFRS 9 ile FASB'nin ASU 2016-13'da yer alan beklenen kredi zararı yaklaşımları arasındaki farklar aşağıda özetlenmiştir.

Çizelge 2.7. IFRS 9 ile FASB'nin Kredi Zararı Yaklaşımlarının Karşılaştırılması

IFRS 9 Beklenen Kredi Zararı Modeli	FASB-ASU 2016-13 – CECL Modeli
Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar kapsamdadır.	Satılmaya hazır borçlanma araçları kapsamda değildir.
Beklenen kredi zararları üç aşamada finansal tablolara yansıtılmaktadır: 1. Aşama - 12 aylık beklenen kredi zararı 2. Aşama – Ömür boyu beklenen kredi zararı 3. Aşama – Ömür boyu beklenen kredi zararı Birinci aşamadan ikinci aşamaya geçiş için kredi riskinde önemli artış (tetikleyici olay) gerekmektedir.	Ömür boyu beklenen kredi zararının kayıtlara yansıtılması için herhangi bir tetikleyici olaya (kredi riskinde önemli artış) ihtiyaç duyulmamaktadır. Kapsamdaki finansal varlığın kayda alınmasıyla ömür boyu beklenen kredi zararları finansal tablolara yansıtılmaktadır. Aşama bulunmamaktadır.
Makroekonomik senaryolar ile bunların kredi zararları arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı durumlarda tek bir senaryoya izin verilmemektedir.	Tek bir senaryoya izin verilmektedir.
Bankanın, müşterisinin kullanılmayan kredi limitini iptal etme imkânı olsa bile kredi riskine maruz kaldığı süre için beklenen kredi zararı hesaplaması gerekir.	Bankanın, müşterisinin kullanılmayan kredi limitini iptal etme imkânı varsa bu kısım için beklenen kredi zararı hesaplanmamaktadır.
Satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar, bir zarar gerçekleştiğinde değer düşüklüğüne uğramış varlık olarak tanımlanmaktadır.	Satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar, kredinin kullandırıldığı tarihten sonra kredi kalitesinde önemsiz sayılabilecek olandan daha fazla bozulma yaşayan varlıklar olarak tanımlanmaktadır.
Donuk alacaklar için faiz geliri tahakkuku yapılmasına izin verilmektedir.	Donuk alacaklar için faiz geliri kaydı ancak nakit esaslı yöntem, maliyeti kurtarma yöntemi veya bu iki yöntemin karması kullanılarak yapılabilmektedir.

2.3 Beklenen Kredi Zararına İlişkin Uluslararası Düzenlemeler

Bu kısımda beklenen kredi zararı yaklaşımına ilişkin IFRS 9 standardı dışında Basel Bankacılık Denetim Komitesinin düzenlemelerine ve uluslararası alanda etkin olan 6 büyük bağımsız

denetim firması tarafından oluşturulan Küresel Kamu Politikası Komitesinin beklenen kredi zararlarının uygulamasına ilişkin rehberine değinilecektir.

2.3.1 Basel Bankacılık Denetim Komitesinin Düzenlemeleri

Burada Basel Bankacılık Denetim Komitesinin (Basel Komitesi) tezle ilgili düzenlemelerine ilişkin olarak genel hususları ele alan “Banka Şeffaflığının Arttırılması” ile “Bankacılık Temel Prensipleri” isimli dokümanları ve münhasıran beklenen kredi zararlarının muhasebeleştirilmesini konu alan “Kredi Riskine ve Beklenen Kredi Zararlarının Muhasebeleştirilmesine İlişkin Rehber”i değeriendirilecektir.

2.3.1.1 Banka şeffaflığının arttırılması

Basel Komitesinin 1998 yılında yayımlanan “*Banka Şeffaflığının Arttırılması*” dokümanında şeffaflık, finansal tablo kullanıcılarının bankanın mali durumu ve performansı, faaliyetleri, risk profili ve risk yönetimi uygulamaları hakkında zamanında ve güvenilir bilgilerle kamunun aydınlatılması olarak tanımlanmıştır (BCBS, 1998: 4).

Bu dokümanda, yüksek kalitede kamuyu aydınlatmanın (public disclosure); piyasa katılımcılarına bir bankanın mali gücü ve performansı hakkında doğru değeriendirme imkânı sunacağı, bankaca açıklanan bilginin güvenilirliğini arttıracığı, risk ölçüm yöntemleri hakkında niceliksel ve niteliksel bilgi sunmak suretiyle bankanın risklerini takip etme ve yönetme kapasitelerinin gösterilmesine imkân tanıyacağı ve piyasadaki belirsizliği azaltacağı belirtilmektedir (BCBS, 1998: 5-6).

Dipnot açıklamaları, bankalardaki sorunların tekrar etmesini önleyici etki doğurmaktadır. Çünkü dipnot açıklamaları piyasa disiplininin erken ve etkili bir şekilde çalışmasına olanak tanımakta ve bankaların ihtiyatlı ve etkin şekilde davranmasını teşvik etmektedir. Ayrıca, gelişmiş açıklamalar, hissedarların bir grup olarak banka yönetimi üzerindeki kontrolünü güçlendirmekte ve bu suretle kurumsal yönetim sürecini daha şeffaf hale getirerek hissedarların banka yönetimine katılımını artırmaktadır. Son olarak, kamuyu yeterli bir şekilde aydınlatmanın her bir bankanın risk ve getiri ihtimallerinin piyasa tarafından karşılaştırılmasına ve doğru değeriendirilmesine imkân tanımak suretiyle sermayenin bankalar arasında etkin bir şekilde tahsis edilmesine yardımcı olacağı ifade edilmektedir (BCBS, 1998:7).

2.3.1.2 Bankacılık temel prensipleri

Basel Komitesi tarafından, finansal istikrarın teminine yönelik olarak küresel anlamda ihtiyatlı düzenleme ve denetim standartlarına ulaşmak için ilk olarak 1997’de yayımlanan “*Etkin Bankacılık Denetimine İlişkin Temel İlkeler*”, 2006 ve 2012’de güncellemelerle genişletilmiştir. Bu ilkeler, denetim otoritelerinin yetkileri, sorumlulukları ve fonksiyonlarına ilişkin 13 ilke ve ihtiyatlı düzenleme ve gereksinimlere ilişkin 16 ilke olmak üzere toplam 29 ilkeden oluşmaktadır.

Çalışmayı ilgilendiren kredi zarar karşılıklarına ilişkin ilke, 18 numaralı “*Sorunlu Varlıklar ve Karşılıklar*” başlıklı ilkedir. Anılan ilkede özetle, sorunlu varlıkların sınıflandırılması, derecelendirilmesi, kayıttan düşme uygulamaları, karşılıkların ve rezervlerin yeterliliğinin gözden geçirilmesi, risk azaltım araçlarının değerlendirilmesi ve etkinliği, geleceğe dönük bir perspektif ile piyasa koşulları ve makroekonomik durumu da göz önünde bulunduran bir anlayışın hâkim olması, hem banka hem de sektör bazında risk yoğunlaşması ve risk artışına ilişkin analizler yapılması, önemli risklere ilişkin eşik değerlerin tanımlanması ve bu eşik değerlerin gözden geçirilmesi gibi hususlarda denetim otoritesi ve bankalara görevler verilmektedir. Söz konusu ilke, denetim otoritesinin, bankaların sorunlu varlıklarının erken tespitine ve yönetimine ilişkin yeterli politika ve süreçlerinin var olduğunu, yeterli miktarda karşılık ayırdığını; varlıkların sınıflandırılması ile ayrılan karşılıklar ve kayıttan düşülen varlıkların düzenli bir şekilde gözden geçirdiğini, sınıflama ve karşılık ayırmaya ilişkin sistemlerinin bilanço dışı riskleri de kapsadığını, karşılık ayırma ve kayıttan düşme işlemlerini zamanında, piyasa koşullarını da dikkate alarak gerçekçi bir şekilde yaptığını ortaya koymasını gerektirmektedir (BCBS, 2012:48-49).

2.3.1.3 Kredi riskine ve beklenen kredi zararlarının muhasebeleştirilmesine ilişkin rehber

Basel Komitesi, IFRS 9’un 2014 yılında yayımlanmasının ardından 2015 yılının sonlarına doğru bankaların beklenen kredi zararı uygulamalarının denetim otoritelerinin beklentilerine uygun olarak gerçekleştirilmesi amacıyla “*Kredi Riskine ve Beklenen Kredi Zararlarının Muhasebeleştirilmesine İlişkin Rehberi*” yayımlamıştır. Söz konusu Rehber, Basel Komitesi tarafından IAS 39 hükümlerine uygun olarak 2006’da yayımlanan “*Sağlam Kredi Riski Değerlendirmesi ve Kredilerin Değerlemesi*” başlıklı Rehberin yerini almak üzere çıkarılmıştır. Basel Komitesi, Rehberin hazırlık aşamasında IASB temsilcilerinin görüşünü de almış ve

Rehberin IFRS 9’da yer alan beklenen kredi zararına ilişkin hükümlerle uyumlu olduğu teyit edilmiştir (BCBS, 2015:2). Basel Komitesinin Rehberinde, geçmiş tecrübelerin banka iflaslarının önemli bir nedeninin düşük kredi kalitesi ve yetersiz kredi riski değerlendirme ve ölçüm yöntemleri olduğunu gösterdiği, kredi riskindeki artışların zamanında tespit edilmemesi ve tanımlanamamasının sorunu kötüleştirerek çözümü geciktirdiği vurgulanmıştır. Bu nedenle, banka risk yönetiminin beklenen kredi zararlarının ölçülmesi ve değerlendirilmesine katılımının muhasebe standartlarıyla uyumlu yeterli karşılık ayrılması için önemli olduğu ifade edilmektedir (BCBS, 2015:2).

Rehber 11 ilkeden oluşmakta olup, ilk sekiz ilke bankalara, geri kalan son üç ilke ise bankacılık denetim otoritelerine yöneliktir. Bu kapsamda, çalışmada sadece bankalara yönelik ilk sekiz ilkeye yer verilecektir. Ancak bu ilkelere geçmeden önce bu Rehberine yönelik ülkemizdeki durumdan bahsetmekte yarar görülmektedir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Basel Komitesinin “*Kredi Riskine ve Beklenen Kredi Zararlarının Muhasebeleştirilmesine İlişkin Rehberi*”ni esas alarak Karşılık Yönetmeliğinin 20’nci maddesi çerçevesinde “*TFRS 9 Uyarınca Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Hesaplamasına İlişkin Rehberi*” yayımlamıştır.³¹ BDDK’nın söz konusu Rehberi, Basel Komitesinin Rehberinin büyük ölçüde çevirisi olması nedeniyle ayrıca tezde üzerinde durulmayacaktır. Bununla birlikte, temerrüt tanımına ilişkin getirilen yaklaşıma değinmekte fayda görülmektedir. IFRS 9 standardında doğrudan temerrüt tanımı yapılmamış olup, her bir işletmenin kendi kredi riski yönetimi ile tutarlı bir tanım belirlemesi gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.37). Basel Komitesi ise muhasebe amaçlı temerrüt tanımının belirlenmesinde düzenleyici amaçla (sermaye yeterliliği) kullanılan temerrüt tanımının dikkate alınmasını tavsiye etmektedir (BCBS, 2015:24). BDDK’nın “*TFRS 9 Uyarınca Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Hesaplamasına İlişkin Rehber*”inde, IFRS 9 kapsamında bankaların ihtiyarına bırakılan muhasebe amaçlı temerrüt tanımı yapılırken “*Kredi Riskine Esas Tutarın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar ile Hesaplanmasına İlişkin Tebliğde*”³² yer verilen ve sermaye yeterliliğinde kullanılan temerrüt tanımının dikkate alınmasının beklendiği belirtilmektedir (BDDK, 2018: 57.paragraf). Söz konusu Tebliğin EK-2’sinin (29) numaralı

³¹https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/16703tfrs9_beklenen_kredi_zarar_karsiligi_rehber.pdf

³² 23/10/2015 tarihli ve 29511 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

paragrafında, aşağıdaki iki durumdan en az birinin gerçekleşmesi halinde borçlunun temerrüt ettiği kabul edilmektedir:

- a. Teminatlara başvurulmaksızın borçlunun bankaya veya konsolide edilen finansal kuruluş niteliğindeki bağlı ortaklıklarından birine olan borçlarını tamamen ödeyemeyeceğine banka tarafından kanaat getirilmesi,
- b. Borçlunun bankaya ve konsolide edilen finansal kuruluş niteliğindeki bağlı ortaklıklarından birine olan önemli tutardaki yükümlülüklerini ifa etmede 90 günden fazla gecikmesi.

Söz konusu tanımda yer alan 90 günlük gecikmeye ilişkin koşul ile IFRS 9'un temerrüdün en geç 90 gün gecikme ile meydana geleceğine ilişkin aksi ispat edilebilir ön kabul benzerlik göstermektedir (BDDK, 2018: 57, IFRS 9, Paragraf B5.5.37).

“İlke 1 Yönetim Kurulu ve Üst Düzey Yönetimin Sorumlulukları”na ilişkin düzenlemeler getirmekte ve kurumsal yönetim kapsamında beklenen kredi zararları karşılıklarının yeterli ve IFRS 9 ile uyumlu olarak ayrılabilmesini teminen yönetim kurulu ve üst yönetimin sorumluluklarının çerçevesi çizmektedir. Buna göre “Yönetim kurulu ve üst düzey yönetim, beklenen kredi zarar karşılığının yeterli düzeyde hesaplanması amacıyla bankanın mevcut politika ve süreçlerinin IFRS 9’le uyumlu olarak etkin iç kontrol sistemlerini de içerecek şekilde uygun kredi risk yönetimi uygulamalarının oluşturulmasından ve sürdürülmesinden sorumludur.” (BCBS, 2015:6-7).

“İlke 2- Güvenilir Beklenen Kredi Zararı Hesaplama Yöntemleri”ne göre “Bankalar tüm kredi risklerinin değerlendirilmesine ve ölçülmesine ilişkin politika, süreç ve kontrollere yönelik güvenilir yöntemler geliştirmeli, belgelemeli ve sürdürmelidir. Karşılıkların ölçümü, sağlam yöntemlere dayanmalı ve beklenen kredi zararlarının zamanında ve gerektiği şekilde muhasebeleştirilmesini sağlamalıdır.” Bu ilkede, beklenen kredi zararlarının hesaplamasına ilişkin temel terimlerin tanım ve/veya açıklamalarının, kullanılan yöntemler kapsamında belgelenmesi, bu terimlerin farklı alanlarda (muhasebe, sermaye yeterliliği ve kredi riski yönetimi gibi) kullanılması durumunda, söz konusu farklılıkların nedenlerinin de belgelenmesi ve üst düzey yönetim tarafından onaylanması beklenmektedir. Beklenen kredi zararı tahminlerine ilişkin bilgi ve varsayımların düzenli olarak IFRS 9’a göre gözden geçirilmesi,

gerektiğinde güncellenmesi ve beklenen kredi zararlarının ölçümünde değişiklik yaratacak varsayımlardaki değişikliklerin nedenleriyle belgelenmesi istenilmektedir (BCBS, 2015:7-8).

Kredi riskinin değerlendirilmesi ve karşılık düzeyinin ölçümüne yönelik güvenilir bir yöntemin aşağıda belirtilen hususları dikkate alması gerektiği de İlke'de ifade edilmektedir (BCBS, 2015:8-10):

- a) Kredi riskinin düzeyi ve niteliğine ilişkin olarak ilk kayıttan itibaren oluşabilecek değişikliklerin tespit edilebilmesini ve ölçülebilmesini sağlayan güçlü bir süreç,
- b) Makroekonomik veriler de dâhil olmak üzere ileriye yönelik bilgilerin doğru biçimde değerlendirilmesini amaçlayan kriterler,
- c) Toplu olarak değerlendirilen krediler için ortak risk özelliklerine sahip grupların oluşturulmasına yönelik esaslar,
- d) Seçilen beklenen kredi zararı değerlendirme ve ölçüm yöntemlerinin³³ her bir kredi veya portföy bazında belirlenip belgelendirilmesi,
- e) Özellikle bazı kredi ve portföyler için farklı beklenen kredi zararı ölçüm yöntemlerinin uygulanması durumunda, seçilen yöntemin neden uygun olduğunun ortaya konulması,
- f) Karşılık hesaplama sürecinde kullanılan girdi, veri ve varsayımların, kredi vadesinin belirlenme yönteminin, tarihi kayıp verilerinin değerlendirildiği zaman aralığının ve beklenen kredi zararı hesaplamasında yapılan düzeltmelerin belgelendirilmesi,
- g) Seçilen beklenen kredi zararı ölçüm yönteminde yer alan önemli girdi ve varsayımların uygunluğunun değerlendirilmesine yönelik bir süreç,
- h) Beklenen kredi zararı ölçüm yönteminin girdi ve varsayımlarında makul değişikliklere yol açan şartların belirlenmesi,
- i) Kredi tahsisi esnasında uygulanan standartlar, sektörel, coğrafi, ekonomik ve siyasi faktörlerdeki değişimler gibi beklenen kredi zararı tahminini etkileyen içsel ve dışsal faktörlerin dikkate alınması,
- j) Beklenen kredi zararı tahminlerinin nasıl yapıldığının açıklanması,
- k) Tarihi kayıp değerlendirmesi kapsamında kullanılan zaman aralıklarının oluşturulması esnasında hangi faktörlerin dikkate alındığının belirtilmesi,

³³ Tezin üçüncü bölümünde kayıp oranı, temerrüt olasılığı, temerrüt halinde risk tutarı, temerrüt halinde kayıp oranı gibi ölçüm yöntemlerine ilişkin hususlar açıklanmaktadır.

- l) Teminat değeri ve diğer kredi risk azaltım tekniklerinin beklenen kredi zararlarını ne boyutta etkilediğinin belirlenmesi,
- m) Kayıttan düşme ve donuk alacaklardan yapılan tahsilata ilişkin banka politika ve süreçlerinin ana hatlarıyla belirlenmesi,
- n) Beklenen kredi zararları ölçümünde kullanılan modellerin doğrulanmasına (validation) ilişkin yöntemlerin belgelenmesi,
- o) Kredi bazında yapılan karşılık ölçümlerinde dikkate alınmayan makroekonomik faktörler gibi ileriye yönelik bilgilerin uygun biçimde beklenen kredi zararı tahminlerinde yer almasının sağlanması ve
- p) Karşılıkların IFRS 9 kapsamında yeterliliğinin değerlendirmesine yönelik süreçlerin varlığı.

Bu ilke de ayrıca, iş modellerinin, mevcut makroekonomik koşulların veya geleceğe ilişkin tahminlerin vadesi gelmiş alacakların tahsilini etkilemesinin beklendiği durumlarda;

- Yasalara, bankacılık düzenlemelerine ve rekabete ilişkin koşullar,
- Bankanın toplam kredi büyüklüğünün yıllar itibarıyla izlediği seyir,
- Kredilerin genel risk profili ve bunlardaki değişime ilişkin beklentiler,
- Borçlu, ürün tipi, portföy veya coğrafi bölgeler itibarıyla kredi yoğunlaşmaları,
- Tahsilata, kayıttan düşmeye ve donuk alacaklardan ve kayıttan düşülen tutarlardan tahsilata ilişkin beklentiler,
- İşsizlik, GSYİH, referans faiz oranları, enflasyon, likidite seviyesi veya teknoloji gibi beklenen kredi zararını etkileyebilecek faktörlerdeki değişimlere ilişkin beklentiler,
- Borçluların yükümlülüklerini yerine getirme niyeti ve istekliliği hususlarının dikkate alınması beklenmektedir (BCBS, 2015:10-11).

Söz konusu ilke de, senaryolara ilişkin esaslara da değinilmiş olup, beklenen kredi zararı yöntemlerinin farklı senaryoları dikkate alması, öznel, yanlı ve aşırı iyimser değerlendirmelerden kaçınılması gerektiği ifade edilmektedir (BCBS, 2015:11).

“İlke 3 - Kredi Riski Derecelendirme Süreci ve Gruplama” düzenlemesine göre *“Bankalar, benzer kredi riski özelliği taşıyan kredileri gruplamaya yönelik bir kredi riski derecelendirme sürecine sahip olmalıdır.”* Bu ilke de, kredi riski değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, kredilerin kalitesinin izlenmesine yönelik kapsamlı süreçlerin ve bilgi sistemlerinin

oluşturulması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, kredi riski derecelendirme sürecinin, bağımsız bir gözden geçirme fonksiyonunu içermesi ve her bir kredi riski derecesinin açıkça tanımlanması beklenmektedir. Yine, IFRS 9’da da öngörülen ortak risk özelliklerine sahip grupların kredi riskinde oluşan değişimlerin beklenen kredi zararları üzerindeki etkilerinin değerlendirilebilmesini sağlayacak şekilde oluşturulması ve gruplandırmaya ilişkin yöntemin belgelendirilmesi gerekmektedir. Ortak kredi riski özelliklerine sahip kredilerin, riskteki değişimin kredi riskini etkileyen unsurlardaki değişime duyarlılığını yansıtacak şekilde gruplandırılması ve gruplandırmanın belirli kredilerde oluşan kredi riskindeki artışların gizlenmesine yol açacak şekilde yapılmaması gerektiği ifade edilmektedir (BCBS, 2015:12-13).

“İlke 4 – Beklenen Kredi Zararı Karşılıklarının Yeterliliği”ne göre “Bankanın hesapladığı toplam karşılık tutarı, karşılıkların kredi veya grup bazında belirlenmesinden bağımsız olarak, yeterli düzeyde ve IFRS 9 ile uyumlu olmalıdır.” Bu ilke, ayrılması gereken karşılıkların yeterliliğinin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için bir kredinin veya kredi grubunun vade sonuna kadar tahsilatını etkileyebilecek ilgili faktörlerin ve beklentilerin dikkate alınması gerektiği, bu kapsamda geçmiş ve güncel verilere ilave olarak, makroekonomik faktörler de dâhil olmak üzere, ileriye yönelik makul ve desteklenebilir bilgilerin dikkate alınması ve bu verilerin beklenen kredi zararı hesaplamasına ne şekilde yansıtıldığına banka tarafından belgelendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, beklenen kredi zararı değerlendirmelerinin bireysel veya toplu olarak yapılmasının beklenen kredi zararlarının gecikmeli olarak tespit edilmesine yol açmaması beklenmektedir (BCBS, 2015:14).

“İlke 5 – Beklenen Kredi Zararı Modelinin Doğrulaması” düzenlemesine göre *“Bankanın beklenen kredi zararı hesaplamalarını değerlendirmek ve ölçmek için uygun modellerin kullanılmasına yönelik politika ve süreçleri olmalıdır.”* Bu ilke, modelin ilk oluşturulması ve sonrasında kullanım amacına uygunluğu bakımından düzenli olarak doğrulamaya tabi tutulması ve bu doğrulamanın asgari olarak aşağıdaki unsurları içermesi gerektiği belirtilmektedir (BCBS, 2015:15-16):

- a) Model doğrulamasına ilişkin görev ve sorumluluklar açıkça tanımlanmalı ve gerekli uzmanlığa sahip personel tarafından gerçekleştirilmelidir. Modelin doğrulanması ve onaylanması ise model geliştirme sürecinden bağımsız olarak, gerekli tecrübe ve uzmanlığa sahip personel tarafından yapılmalıdır.

b) Model doğrulamasının kapsam ve yöntemi, modelin güvenilirliği, tutarlılığı ve doğruluğu yanında, modelin uygulandığı kredi veya portföylere uygunluğuna ilişkin sistematik bir değerlendirme sürecini de içermelidir. Modelin doğrulaması model girdilerinin, tasarımının, çıktıların/performansının incelemesini içermelidir.

- *Girdiler* - Bankalar, model girdileri olarak kullanılan verilere (geçmiş, güncel ve ileriye yönelik bilgiler) ilişkin kalite ve güvenilirlik standartları oluşturmalıdır. Model doğrulaması, kullanılan verilerin bu standartlara uygunluğu konusunda güvence sağlamalıdır.
- *Tasarım* - Model doğrulaması, model tasarımının temel aldığı teoremin kavramsal olarak güvenilirliğini, bilinirliğini ve amaca uygunluğunu değerlendirmelidir.
- *Çıktı / performans* - Banka yeterli model performansı için standartlar oluşturmalıdır. Performans eşiğinin önemli derecede aşılması durumunda, modelin yeniden düzenlenmesi veya geliştirilmesine yönelik önlemler alınmalıdır.

c) Model doğrulamasına ilişkin belgelendirme, modelin doğrulama süreci ile doğrulama yöntemi ve araçlarındaki değişiklikleri, kullanılan veri aralığını, sonuçları ve gerektiğinde alınan iyileştirici önlemleri de içerecek şekilde oluşturulmalıdır.

“İlke 6 –Uzman Görüşü”ne göre “Beklenen kredi zararının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde uzman görüşlerinin kullanılması kritik öneme sahiptir. Özellikle makul ve desteklenebilir ileriye yönelik tahminlerin (makroekonomik faktörler de dâhil olmak üzere) doğru yorumlanmasında uzman görüşleri kullanılmalıdır.” Beklenen kredi zararları hesaplama süreciyle ilişkilendirilen ileriye yönelik bilgilerin belirli kredi riski faktörleriyle bağlantılı olduğunun bankalarca gösterilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda ilke, ileriye yönelik makroekonomik faktörler de dâhil makul ve desteklenebilir tüm bilgilerin beklenen kredi zararı hesaplamalarına dâhil edilmesinde ve beklenen kredi zararı hesaplamasında kredi döngüsünün hangi aşamasında bulunduğunu belirlemek için uzman görüşlerine başvurulması önerilmektedir (BCBS, 2015:16).

“İlke 7 – Ortak Süreçler, Sistemler, Araçlar ve Veriler” düzenlemesine göre “Bankaların, kredi riskini değerlendirmeye ve beklenen kredi zararlarını hesaplamaya yönelik ortak sistemler, araçlar ve verilere dayanan sağlıklı bir kredi riski değerlendirme ve ölçme sürecine sahip

olmaları gerekir.” İlkede, bankalarca kredi riskini değerlendirmek, muhasebe amaçlı beklenen kredi zararlarını ölçmek ve sermaye yeterliliğine ilişkin beklenen kayıplarını belirlemek için mümkün olduğu ölçüde ortak süreçlerin, sistemlerin, araçların ve verilerin kullanılması teşvik edilmektedir. Bu ortak süreçler, sistemler, araçlar ve verilere örnek olarak; kredi riski derecelendirme sistemleri, tahmini temerrüt olasılıkları, gecikme gün sayısı, kredi teminat oranları, tarihsel kayıp oranları, ürün türü, ödeme planı, ön ödeme şartları, borçlunun sektörü ve coğrafi konumu, yaşlandırma ve teminat türü bilgileri gösterilmektedir (BCBS, 2015:18).

“İlke 8 - Finansal Tablo Dipnot ve Açıklamaları” na göre “Bankanın finansal tablo dipnot ve açıklamaları, zamanında ve amaca uygun bir şekilde yapılmalı ve kullanıcılar için faydalı bilgiler sağlanarak şeffaflığı ve karşılaştırılabilirliği arttırmalıdır.” Basel Komitesi bu çalışma açısından önemli olan bu ilkede, niteliksel ve niceliksel açıklamalar yoluyla beklenen kredi zararı tahminlerinin geliştirilmesi için kullanılan temel veri ve varsayımların finansal tablo kullanıcılarının değerlendirmesine sunulmasını beklemektedir. Komite, ayrıca açıklamaların beklenen kredi zararı tahmininin ayrılmaz parçası olan politika ve tanımları, beklenen kredi zararı tahminlerinde değişikliğe neden olan hususları ve yönetimin beklenen kredi zararının tahmininde kullandığı tecrübeye dayalı takdirini de kapsayan yöntemi ortaya koymasını ve bankanın önemli politikalara ilişkin açıklamalar bölümünde bu politikaların nasıl uygulandığının açıklanmasını beklemektedir (BCBS, 2015:18-19).

Yukarıda ilgili kısımlarda da değinildiği üzere, IFRS 9’da, beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında kullanılacak bilgi setinin aşırı maliyet ve çabaya katlanılmadan elde edilmesi, düşük kredi riskine sahip finansal araçlar için 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplanması ve vadesi 30 gün geçmesine rağmen ödenmeyen finansal varlıklar için ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplanması yönünde kolaylaştırılmış uygulamalara yer verilmektedir. Basel Komitesi, söz konusu kolaylaştırılmış uygulamaların standardın bankacılık sektörü dışında birçok farklı şirket tarafından kullanılacağı gerçeğinden hareketle öngörüldüğünü, bunların faaliyetleri dikkate alındığında uluslararası bankalar tarafından sınırlı bir biçimde kullanılmasını ve bu uygulamalara başvurma gerekçelerinin belgelendirilmesini beklemektedir (BCBS, 2015:31).

2.3.2 Küresel Kamu Politikası Komitesinin (GPPC³⁴) Rehberi

Küresel Kamu Politikası Komitesinin 2016 yılında yayımlanan “*Bankalarca IFRS 9 Değer Düşüklüğü Gereksinimlerinin Uygulanması*” başlıklı Rehber, IFRS 9’un yüksek kalitede uygulanmasını temin etmek amacıyla bir bankadaki iki kritik gruba rehberlik etmeyi hedeflemektedir. Bu gruplardan birincisi uygulamanın ve ilgili kontrollerin belirlenmesinden ve gözetiminden sorumlu kurumsal yönetim grubu; ikincisi ise, finans, risk yönetimi, bilgi teknolojileri ve yeni gereksinimleri uygulamakla sorumlu yetkililerdir. Rehber, iki ana bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde kurumsal yönetimle ilgili birinci grubun odaklanması gereken temel noktalara yer verilmektedir. İkinci bölümde ise, beklenen kredi zararı muhasebesinin temel unsurlarının uygulanmasına odaklanarak ikinci gruba rehberlik etmeyi amaçlamaktadır (GPPC, 2016:5).

Değer düşüklüğü muhasebesinde beklenen kredi zararı yaklaşımına geçilmesi büyük ölçüde kredi riski verisinin mevcudiyetine ve kalitesine dayanmaktadır. Bu nedenle, Rehberde, söz konusu tarihsel verinin eksikliği yeni yaklaşıma geçebilmek için önemli bir güçlük olarak tanımlanmaktadır.

Rehbere göre, bankanın yönetim kurulu ve üst yönetim, bankanın politikaları, ilgili düzenleyici rehberler ve IFRS 9 ile uyumlu olarak yeterli düzeyde beklenen kredi zararı karşılıklarının ayrılması amacıyla, etkin bir iç kontrol sistemi de dâhil olmak üzere bankanın uygun kredi riski yönetimi uygulamalarına sahip olmasından sorumludur (GPPC, 2016:8).

Beklenen kredi zararlarının tahmini karmaşık ve doğası gereği yargıya dayanmaktadır. Beklenen kredi zarar tahmini, geleceğe yönelik mikro ve makroekonomik faktörlerin tahmini de dâhil hemen temin edilemeyebilecek çok kapsamlı veri setine, borçlulardan yapılacak tahsilatın zamanı ve tutarları ile söz konusu ekonomik faktörlerin tahminleri arasındaki ilişkilere ilişkin yönetimin varsayımlarına dayanmaktadır. Rehber bu varsayımları, finansal tabloları etkileyebilecek önemli yanlılık riski barındıran faktörler olarak tanımlamaktadır (GPPC, 2016:9).

³⁴ Küresel Kamu Politikası Komitesi (GPPC-Global Public Policy Committee), uluslararası bağlantılı 6 büyük bağımsız denetim şirketinin (BDO, Deloitte, EY, Grant Thornton, KPMG ve PwC) temsilcilerinden oluşan küresel bir forumdur.

Rehberde, etkin bir kurumsal yönetim ve kontrol çerçevesinin IFRS 9'a geçişten önce, geçiş esnasında ve sonrasında mevcut olması gerektiği belirtilmektedir. Bankaların üç savunma hattını kullanması gerektiği vurgulanmaktadır: Kredilendirmedeki risk ve kontrol fonksiyonları, finans ve risk yönetimi dâhil gözetim fonksiyonları ve iç denetim. Bu kapsamda, veri mevcudiyeti ve kalitesi, yöntemler, modelleme ve sistemler, süreçler ve iç kontrollerin çok önemli olduğu ifade edilmektedir. Veri mevcudiyeti ve kalitesi bağlamında, yönetimin beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında ilave bilgilere ihtiyaç duyacağı, bunlar için uygun kurumsal yönetimin ve kontrollerin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Yöntemler ve modelleme bağlamında, yönetimin beklenen kredi zararlarının hesaplanması için yeni yöntem ve modeller geliştirmesi gerektiği, bunun önemli uzmanlık ve muhakeme gerektireceği, dolayısıyla finansal tablolarda potansiyel olarak yüksek yanlışlık riski içeren bu hususlar için kurumsal yönetim süreçlerinin tesis edilmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır (GPPC, 2016:9-10).

Beklenen kredi zararlarının tahmini için önemli performans göstergelerinin (key performance indicators –KPIs) oluşturulabileceği, bunun özellikle modelin düzeltilmesi ve banka içinde ve dışında performansı açıklamak için kullanılabileceği belirtilmektedir. Örneğin, aşamalara ilişkin değerlendirmede, kaç tane kredinin birinci aşamadan doğrudan üçüncü aşamaya geçtiğinin veya 30 günlük gecikme nedeniyle ikinci aşamaya geçtiğinin (diğer kriterlerce belirlenemeyen) önemli performans göstergeleri arasında yer alabileceği ifade edilmektedir (GPPC, 2016:11-12).

Bankaların beklenen kredi zararı yöntemlerini büyüklük, karmaşıklık, şirket yapısı, ekonomik önem ve kredilerinin risk profilini dikkate alarak uyarlaması beklenmektedir. Bu nedenle, bir banka ne kadar büyük ve karmaşık bir yapıya veya portföye sahip olursa, beklenen kredi zararı hesaplamasında o kadar gelişmiş bir yaklaşıma sahip olması gerektiği belirtilmektedir. Bu durum, orantılı yaklaşımın bir gereği olarak da değerlendirilmektedir. Rehberde, bir bankanın ya da portföyün gelişmiş olup olmadığının belirlenmesinde aşağıdaki faktörlerin dikkate alınabileceği belirtilmektedir (GPPC, 2016:13-15).

Banka bazında faktörler:

- ❖ Bankanın belirli kategorilere göre (G-SIFI³⁵, D-SIB³⁶) sistemik risk seviyesi veya düzenleyici denetimin kapsamı,
- ❖ Halka açık olup olmama ve çıkarılan borçlanma ve hisse senetlerinin sahipliğinin dağılımı,
- ❖ Kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (KAYİK) kapsamında olup olmama durumu,
- ❖ Toplam aktif büyüklüğü ve bilanço dışı risklerin seviyesi,
- ❖ Tarihi kredi zararlarının seviyesi ve oynaklığı.

Portföy bazında faktörler:

- ❖ Portföyün büyüklüğü, bankanın bilanço ve kredi toplamına göre seviyesi,
- ❖ Portföydeki ürünlerin karmaşıklığı,
- ❖ Kredilerle ilgili diğer yöntemlerin (sermaye yeterliliği ölçümü için kullanılan standart ve ileri yaklaşımlara ilişkin yöntemler), stres testi ve fiyatlama yönteminin karmaşıklığı,
- ❖ Portföy için mevcut olan ilgili verinin kapsamı,
- ❖ Portföyde gözlemlenen tarihi kredi zararlarının seviyesi,
- ❖ Portföyde gelecekte beklenen kredi zararlarının seviyesi ve oynaklığı.

Rehberde, IFRS 9'a geçişe ilişkin hükümlere de değinilmiştir. IFRS 9'a geçiş döneminde, bir bankanın portföyünde mevcut olan krediler için aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde edilebilen tüm makul ve desteklenebilir bilgileri dikkate alarak ilk muhasebeleştirirmedeki kredi riskinin yaklaşık olarak tahmin edilmeye çalışılması önerilmektedir. Ayrıca, geçiş tarihinde, portföyde mevcut olan finansal araçlar için ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana kredi riskinde önemli artışlar olup olmadığını belirlenmesinde de bankanın kapsamlı bir araştırma yapmasına gerek olmadığı, bu belirlemenin aşırı maliyet veya çabaya katlanmadan elde edilememesi durumunda ilgili finansal araç bilanço dışı bırakılincaya kadar bu finansal aracın raporlama tarihinde düşük kredi riskine sahip olmadığı sürece ömür boyu beklenen kredi zararlarına eşit tutarda bir zarar karşılığının finansal tablolara alınabileceği belirtilmektedir (GPPC, 2016:17-19; IFRS 9, Paragraf B7.2.2-4, 7.2.20).

Rehberin ikinci bölümünde, beklenen kredi zararlarının ölçümündeki yöntem ve kullanılan modellerin girdilerine ilişkin değerlendirmelere yer verilmiş olup, bu konuya tezin üçüncü bölümünde yer verilmesi nedeniyle söz konusu değerlendirmelere de üçüncü bölümün ilgili kısımlarında yeri geldikçe değinilecektir.

³⁵ Küresel olarak sistemik önemli finansal kuruluşlar (Global Systemically Important Financial Institutions, G-SIFI)

³⁶ Yerel olarak sistemik önemli bankalar (Domestic Systemically Important Banks-D-SIB)

3. BEKLENEN KREDİ ZARARLARININ ÖLÇÜMÜ VE RAPORLAMASI

Bir önceki bölümde, gerçekleşen kredi zararı yaklaşımından beklenen kredi zararı yaklaşımına geçişe ilişkin tarihsel süreç ve gerekçelerden bahsedilmiş, IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı yaklaşımının genel esaslarına ve bu yaklaşımın gerek önceki yaklaşımlarla (IAS 39, Karşılık Yönetmeliği) gerekse FASB - ASU 2016-13 beklenen kredi zararı yaklaşımıyla farklarına değinildikten sonra beklenen kredi zararı yaklaşımına ilişkin IASB dışındaki diğer uluslararası kuruluşların (Basel Bankacılık Denetim Komitesi ve Küresel Kamu Politikası Komitesi) doküman ve rehberlerinin üzerinde durulmuştur.

Bu bölümde ise dördüncü bölümde ele alınacak olan beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum seviyelerinin belirlenmesinde dikkate alınan hususlardan bahsedilecek ve IFRS 9’a göre beklenen kredi zararının ölçümü ve raporlama esasları detaylı olarak ele alınacaktır.

3.1. Beklenen Kredi Zararlarının Ölçümü

Daha önce de bahsedildiği gibi IFRS 9 Standardı beklenen kredi zararlarını, finansal aracın beklenen ömrü boyunca kredi zararlarının olasılıklarına göre ağırlıklandırılmış bir tahmini olarak tanımlamaktadır. Kredi zararı ise, “işletmeye sözleşmeye dayalı olarak vadesi geldikçe gerçekleşecek nakit akışlarının tamamı ile işletmenin tahsil etmeyi beklediği nakit akışlarının tamamı arasındaki farkın (tüm nakit açıklarının) başlangıçtaki etkin faiz oranı üzerinden hesaplanan bugünkü değeri” olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle, kredi zararı tüm nakit açıklarının bugünkü değeridir (IFRS 9, Ek A, Paragraf B5.5.28).

Bahsi geçen tanımlardan hareketle beklenen kredi zararları iki aşamada belirlenmektedir. Birinci aşamada finansal aracın ömrü boyunca beklenen kredi zararı tespit edilir ki bu nakit açıklarının bugünkü değeridir (MNP, 2017: 28-29).

Nakit Açığı=Finansal Aracın Vadesi Geldikçe Gerçekleşecek Nakit Akışları-Tahsili Beklenen Nakit Akışları

$$Kredi\ Zararı = \sum \frac{Nakit\ Açığı}{(1+i)^n}$$

Bu açıdan beklenen kredi zararı paranın zaman değeri ile ölçüldüğünden, işletmenin ödemenin tamamını sözleşmede belirlenen vadeden daha ileri bir tarihte almayı beklemesi durumunda dahi kredi zararı oluşmaktadır (IFRS 9, Paragraf B5.5.28). İkinci aşamada ise toplam kredi zararları olasılıklara göre ağırlıklandırılmaktadır.

$$\text{Beklenen Kredi Zararı} = \sum KZ \times TO$$

KZ: Kredi Zararı

TO: Temerrüt Olasılığı

Beklenen kredi zararlarının ölçümünde tüm senaryoların dikkate alınması gerekmemekle birlikte, kredi zararının gerçekleşme imkânı çok düşük olsa dahi bu olasılığın gerçekleşme imkânı ile gerçekleşmeme imkânını göz önünde bulundurmak suretiyle en azından iki senaryonun dikkate alınması gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.18).

Kullanılmamış kredi taahhütleri açısından kredi zararı ise, kredi taahhüdü hamilinin krediyi çekmesi durumunda işletmeye yapılması gereken sözleşmeye bağlı nakit akışları ile kredinin çekilmesi halinde işletmenin almayı beklediği nakit akışları arasındaki farkın bugünkü değeridir.

Diğer taraftan finansal teminat sözleşmelerinde kredi zararı, borçlunun temerrüde düşmesi durumunda, işletmenin hamilden, borçludan ya da herhangi bir diğer taraftan tahsil etmeyi beklediği tutarlar düşüldükten sonra hamilin katlandığı kredi zararını tazmin etmek amacıyla yapılması beklenen ödemelerdir (IFRS 9, B5.5.30-32; Grant Thornton, 2016:20).

Standartta beklenen kredi zararlarını tahmin etmek için öngörülmüş bir yöntem bulunmamakla birlikte, beklenen kredi zararlarının ölçümüne ilişkin temel esaslar belirlenmiştir. Buna göre, beklenen kredi zararlarının;

- a) Mümkün sonuçlar dikkate alınarak belirlenen olasılıklara göre ağırlıklandırılmış ve tarafsız bir tutarı,
- b) Paranın zaman değerini ve
- c) Geçmiş olaylar, mevcut şartlar ve gelecekteki ekonomik şartlara ilişkin tahminler hakkında raporlama tarihi itibarıyla aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde

edilebilen makul ve desteklenebilir bilgiyi yansıtacak şekilde ölçülmesi gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.17; EY, 2014:17).

Bu unsurlardan ilkinde, bankaların içsel kredi derecelendirme sistemlerindeki verileri kullanarak kredi riski modellemesi yapmaları ve her bir kredi için beklenen zarar oranını hesaplamaları gerekmektedir. İkinci unsurda, hesaplanan beklenen kredi zararının gelecekteki değeri ifade etmesi nedeniyle bu tutarın etkin faiz oranı ile bugünkü değerinin hesaplanması gerektiği vurgulanmaktadır. Son unsurda ise, kredi riski modellemesinde sadece geçmiş veriler ile mevcut döneme ilişkin koşulların değil, geleceğe ilişkin beklentilerin de kredi riski modellemesine dâhil edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Aytürk, 2016).

Gelecekteki ekonomik şartlara ilişkin tahminlere bağlı olarak beklenen kredi zararlarındaki değişimlerin olasılıklar bazında dikkate alınması ileriye yönelik senaryolar ile gerçekleştirilmektedir.

3.1.1 İleriye Yönelik Senaryolar

Standart, beklenen kredi zararları tahmininin mümkün sonuç aralığı değerlendirilerek belirlenen tarafsız ve olasılıklara göre ağırlıklandırılmış tutarı yansıtmayı zorunlu kılmaktadır. Ancak, bu ölçümde mümkün sonuçların dikkate alınması öngörülmekle birlikte, mümkün olan tüm senaryoların belirlenmesine gerek bulunmamaktadır. Bankaların kredi zararının gerçekleşme imkânı çok düşük olsa dahi bu olasılığın gerçekleşme imkânı ile gerçekleşmeme imkânını göz önünde bulundurmak suretiyle en azından iki senaryoyu dikkate alması beklenmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.17 (a), 5.5.18 ve B5.5.42; MNP, 2017:5) Keza, Standartta beklenen kredi zararlarının tahmin edilmesindeki amacın en kötü durum senaryosunun veya en iyi durum senaryosunun tahmin edilmesi olmadığı da ifade edilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.41).

IFRS 9'un beklenen kredi zararı uygulamasına ilişkin olarak oluşturulan Geçiş Kaynak Grubunun³⁷ (Transition Resource Group-ITG) 11 Aralık 2015 tarihli toplantısında, kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığının değerlendirilmesi de dâhil olmak üzere hangi

³⁷ Söz konusu Grup, beklenen kredi zararı uygulamasına destek olmak amacıyla ve sınırlı bir süre için 2014 yılında kurulmuştur. Grubun üyeleri uluslararası ağı sahip bağımsız denetim firmalarının temsilcileri ile bazı denetim otoritelerinin temsilcilerinden oluşmaktadır. <https://www.ifrs.org/groups/transition-resource-group-for-impairment-of-financial-instruments/#about> , Erişim tarihi:8.11.2020.

durumlarda ileriye yönelik tek bir ekonomik senaryonun kullanılabileceği ve hangi durumlarda birden çok senaryonun kullanılması gerektiğine yönelik sorulara, Standardın beklenen kredi zararlarının mümkün sonuçlar dikkate alınarak belirlenen olasılıklara göre ağırlıklandırılmış ve tarafsız bir tutarı yansıtması gerektirdiğinden hareketle, ileriye yönelik farklı senaryolar ile bunlara ilişkin beklenen kredi zararları arasında doğrusal olmayan bir ilişkinin mevcut olması durumunda³⁸ tek bir ekonomik senaryonun kullanılmasının Standardın amacına uygun olmayacağı, dolayısıyla birden fazla senaryo kullanılması gerektiği ve bu durumun kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığının değerlendirilmesinde de geçerli olduğu ifade edilmiştir (IFRS Staff Paper, 2015-b: 8-10). Makroekonomik faktörlerin (GSMH büyüme oranı, emtia fiyatları, döviz kurları vb) beklenen kredi zararları üzerine etkileri genellikle doğrusal değildir. Muhtemel doğrusal olmayan ilişkilere örnek olarak, emtia fiyatları ile madencilik endüstrisinde faaliyet gösteren müşterilerden şüpheli ticari alacaklar; döviz kurları ile turizm sektöründe faaliyet gösteren müşterilerden şüpheli ticari alacaklar gösterilebilir (BDO, 2018:60).

Beklenen kredi zararı yöntemlerinin farklı senaryoları dikkate alması; öznel, yanlı ve aşırı iyimser değerlendirmeleri temel almaması; uygun senaryoların geliştirilmesi amacıyla süreçlerin oluşturulması ve bu durumun belgelendirilmesi beklenmektedir (BDDK Rehberi, 2018:17.paragraf). Geleceğe ilişkin senaryoların belirlenmesinde bankaların sermaye yeterliliği için kullandıkları stres testleri de baz alınabilmektedir.

³⁸ İleriye yönelik farklı senaryolar ile bunlara ilişkin beklenen kredi zararları arasında doğrusal olmayan ilişkiye aşağıdaki örnek verilmiştir. Farklı senaryolar ve ilgili beklenen kredi zararı tahminleri şunlardır:

- a) Gerçekleşme olasılığı % 20 olan gelecekteki % 4'lük işsizlik oranının 30 para birimlik beklenen kredi zararı ile sonuçlanması tahmin edilmektedir.
- b) Gerçekleşme olasılığı % 50 olan gelecekteki % 5'lik işsizlik oranının 70 para birimlik beklenen kredi zararı ile sonuçlanması tahmin edilmektedir.
- c) Gerçekleşme olasılığı % 30 olan gelecekteki % 6'lük işsizlik oranının 170 para birimlik beklenen kredi zararı ile sonuçlanması tahmin edilmektedir.

Dolayısıyla işletmenin sadece en muhtemel senaryo olan %5'lik işsizlik oranına ilişkin senaryoyu kullanması durumunda 70 birimlik beklenen kredi zararını mali tablolarına yansıtması gerekecektir. Bununla birlikte, işletmenin tüm senaryoları olasılıklarına göre ağırlıklandırarak dikkate alması durumunda 92 para birimlik $((30*0,2)+(70*0,5)+(170*0,3))$ beklenen kredi zararını mali tablolarına yansıtması gerekecektir. Dolayısıyla, ITG, yukarıdaki örnekteki gibi ileriye yönelik farklı senaryolar ile bunlara ilişkin beklenen kredi zararları arasında doğrusal olmayan bir ilişkinin bulunduğu durumlarda tek bir senaryonun kullanımının Standarttaki beklenen kredi zararlarının "olasılıklara göre ağırlıklandırılmış ve tarafsız bir tutar"ı yansıtmayacağını belirtmiştir (IFRS Staff Paper, 2015-b: 8-9).

Basel Komitesinin Rehberinde, bankaların beklenen kredi zararı tahminlerinde kullanılacak uygun senaryoların geliştirilmesi amacıyla süreç oluşturmaları ve bunu belgelemeleri beklenmektedir. Bu kapsamda, bankalardan (BCBS, 2015:11):

- ❖ Beklenen kredi zararı tahminlerini ve bileşenlerini etkileyecek dışsal faktörlere ilişkin değişimleri de içerecek şekilde, farklı senaryolar itibarıyla beklenen kredi zararı tahminlerinin nasıl değiştiğini belgelemeleri,
- ❖ Senaryolarının zaman aralığının belirlenmesine dair yazılı süreçlerinin bulunması, vadesi ekonomik tahminler için öngörülen zaman aralığından daha uzun olan krediler için beklenen kredi zararı tahminlerinin nasıl yapıldığının açıklanması,
- ❖ Banka bünyesinde geliştirilen senaryolardan kredi riski profiline uygun olanların seçimine bankanın risk uzmanları, ekonomistleri, orta ve üst düzey yöneticileri de dâhil olmak üzere birçok uzman personelin katılması, üçüncü taraflarca dışarda geliştirilen senaryoların bankanın iş ve kredi riski profiline uygun olması,
- ❖ Kredi riskini ve tahsil kabiliyetini etkileyecek en uygun ekonomik değişkenlerin beklenen kredi zararı tahminlerinde dikkate alındığından emin olmak amacıyla geriye dönük testlerin yapılması beklenmektedir.

Beklenen kredi zararlarının ölçüm yöntemlerine geçmeden önce ölçümün hangi durumlarda bireysel finansal araç bazında hangi durumlarda ise finansal araçların ortak kredi riski özelliklerinden hareketle toplu olarak yapılması gerektiği hususuna değinmekte fayda görülmektedir.

3.1.2 Beklenen Kredi Zararlarının Ölçüm Bazı

Standartta beklenen kredi zararlarının ne zaman bireysel veya toplu bazda ölçülmesi gerektiği hususuna ilişkin genel bir rehber bulunmamaktadır. Standart, bireysel veya toplu olarak değerlendirmeye, iki noktada değinmektedir: Beklenen kredi zararlarının ölçülmesinde ve kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığının değerlendirilmesinde. Bu değerlendirme ve ölçümün aynı finansal araçlar için aynı bazda (bireysel veya toplu) yapılma zorunluluğu da bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bir varlık için kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığının değerlendirilmesi bireysel bazda yapılırken, aynı varlık için beklenen kredi zararları toplu olarak ölçülebilmektedir. Örneğin, bir tüketici kredisinin ödemelerinde 30 günden fazla gecikme nedeniyle bireysel bazda kredi riskinin önemli ölçüde arttığına kanaat getirilirken, bu

krediye ilişkin ömür boyu beklenen kredi zararının ölçümü bir portföyün parçası olarak ve bu portföye ilişkin temerrüt oranları dikkate alınarak toplu olarak gerçekleştirilebilecektir (KPMG, 2014:89).

Bankaların bireysel bazda kredi kalitesini izleyebilmek için yeterli bilgiye sahip olmadığı binlerce hatta milyonlarca küçük tutarlı perakende ya da bireysel kredileri bulunabilmektedir. Bu kredilerin kalitesine ilişkin kredi bazında temel bilgi genellikle gecikme gün sayısıdır. Kredi ödemelerinde gecikme ise genellikle kredi riskindeki önemli artıştan sonra gerçekleşmektedir. Bu nedenle, bankalar ömür boyu beklenen kredi zararlarını zamanında finansal tablolara yansıtmak için bu tür risklerini geçmiş istatistiki veriler ile işsizlik ve faiz oranları gibi gelecekte temerrüt etme riskleriyle ilişkilendirilebilecek makroekonomik göstergeleri birleştirmek suretiyle toplu olarak değerlendirmektedir (EY, 2014:51). Standartta bankanın bireysel bazda yeteri kadar kapsamlı ve güncel olmayan bilgiye sahip olduğu zaman bankanın bireysel değerlendirmeyi toplu değerlendirme ile tamamlamasına ilişkin bir örneğe yer verilmiştir (IFRS 9, 2014: IE36-39).

Standartta göre kredi riskindeki önemli artışların belirlenmesinde kolaylık sağlamak amacıyla bankaların ortak kredi riski özelliklerini esas alarak finansal araçları gruplayabilmelerine imkân tanınmaktadır. Bu ortak kredi riski özelliklerine örnek olarak standartta bunlarla sınırlı olmamak üzere aşağıdakiler verilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.5):

- Finansal araç türü
- Kredi riski dereceleri
- Teminat türü
- İlk defa finansal tablolara alma tarihi
- Vadeye kalan süre
- Sektör
- Borçlunun bulunduğu yer ve
- Teminatın temerrüt olasılığını etkilemesi durumunda, finansal araca göre teminatın değeri (LTV³⁹ oranı).

³⁹Loan to value: Kredinin finansmanı sağlanan varlığa oranıdır.

Küçük bir bankanın 6 farklı ürünü (vadeye kalan süre ve teminat türleri dikkate alınarak) olduğu varsayımıyla, üç bölge ve üç farklı yaşlandırma grubunu dikkate aldığımızda bu küçük banka bünyesinde bile 54 farklı değerlendirme grubu ortaya çıkacaktır ($6 \times 3 \times 3 = 54$) (EY, 2014:54). Ortak kredi riski özelliklerine göre oluşturulan bu gruplar, edinilen yeni bilgiler çerçevesinde güncellenerek değişebilecektir.

Standartta ortak kredi riski özelliklerine bağlı olarak toplu bazda değerlendirmeye ilişkin olarak madencilik sektöründen örnek verilmektedir: A bölgesi kömür madenleri ile ilgili yan ürünlerin ihracatına dayalı bir bölgedir. ABC bankası kömür ihracatında ciddi düşüşler olduğunu öğrenmiş olup, birçok kömür madeninin kapanmasını beklemektedir. İşsizlik oranında beklenen artıştan dolayı raporlama tarihi itibarıyla ödemelerde bir gecikme olmasa dahi kömür madenlerinde istihdam edilen borçlulara kullandırılan konut kredilerinin temerrüt etme riskinin önemli ölçüde arttığı kanaatine varılmıştır. ABC bankası, konut kredisi müşterilerini, kredi başvurularında borçlulara ilişkin temin ettiği bilgilerden hareketle istihdam edildikleri endüstri dallarına göre bölmüştür. Bu bölümlere sonucunda A bölgesindeki kömür madenlerinde istihdam edilen borçluların konut kredileri için ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayırmaya başlamıştır. Ancak, bu bölgede kömür madenlerinde istihdam edilen borçlulara yeni kullandırılan konut kredileri için henüz kredi riskinde önemli artış gerçekleşmemesi nedeniyle 12 aylık beklenen kredi zararı karşılığı ayrılmasına devam edilmektedir (IFRS 9, 2014: IE38; PWC, 2017b:5).

3.2. Beklenen Kredi Zararlarının Ölçüm Yöntemleri

Beklenen kredi zararlarının ölçülmesine ilişkin olarak Standartta zorunlu kılınan bir yöntem bulunmamaktadır. Beklenen kredi zararlarına ilişkin ölçüm yöntemlerini kredi zararlarının finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin yaklaşımlar kapsamında değerlendirmek mümkündür. İkinci bölümde de belirtildiği üzere, beklenen kredi zararlarının finansal tablolara yansıtılmasında; genel yaklaşım, basitleştirilmiş yaklaşım ve krediye göre uyarlanmış yaklaşım olmak üzere üç yaklaşım bulunmaktadır.

3.2.1 Genel Yaklaşım

Beklenen kredi zararlarının ölçülmesinde genel yaklaşım kapsamında *Temerrüt Olasılığı Yöntemi*⁴⁰ ve *İndirgenmiş Nakit Akışları Yöntemi* olmak üzere iki yöntem bulunmaktadır (KPMG, 2017:10; MNP, 2017:29-30; EY, 2014:17,74).

Ortak kredi riski özelliklerine göre gruplandırılan finansal varlıklara ilişkin beklenen kredi zararları toplu olarak Temerrüt Olasılığı Yöntemi ile ölçülmektedir (KPMG, 2017:10).

$$\sum_{t=1}^T PD_t * EAD_t * LGD_t * D_t$$

PD_t (Probability of Default-Temerrüt Olasılığı): Finansal aracın beklenen ömrü boyunca temerrüt olasılığı

EAD_t (Exposure at Default-Temerrüt Tutarı): Gelecekteki temerrüt tarihinde tahmini risk tutarı

LGD_t (Loss Given Default-Temerrüt Halinde Kayıp): Temerrüt olasılığının gerçekleşmesi durumunda tahmini kayıp

D_t (Discount factor): Iskonto faktörü⁴¹

Yukarıdaki formülde yer alan parametrelerin açıklamalarına ilerleyen kısımlarda detaylı olarak yer verilecektir.

Bankaların, uygulamada beklenen zarar için Basel düzenlemeleri kapsamında kredi riski için ayırmaları gereken sermayenin belirlenmesinde kullandıkları temerrüt olasılığı (PD), temerrüt halinde kayıp oranı (LGD), temerrüt anında risk tutarı (EAD) ve etkin faiz oranı parametrelerini, dolayısıyla Temerrüt Olasılığı Yöntemini kullanarak beklenen kredi zararlarını ölçmeleri beklenmektedir (Edwards Jr.,2016; Aytürk, 2016; Volarevic ve Varovic, 2018:277; Sultanoğlu, 2018:483; Birkan, 2019:122).

Beklenen kredi zararlarının bireysel finansal araç bazında ölçülmesi durumunda ise *İndirgenmiş Nakit Akışları Yöntemi* kullanılabilir. IFRS 9’da tanımlanan kredi zararıyla da örtüşen bu yöntemde, sözleşmeye dayalı olarak vadesi geldikçe gerçekleşecek nakit

⁴⁰ Beklenen kredi zararlarının temerrüt olasılığı (PD), temerrüt tutarı (EAD) ve temerrüt halinde kayıp (LGD) değişkenlerinin kullanılarak hesaplanmasına ilişkin yöntem, literatürde buna ilişkin herhangi bir yöntem ismi kullanılmamış olması nedeniyle “Temerrüt Olasılığı Yöntemi” olarak adlandırılmıştır.

⁴¹ Iskonto faktörü olarak finansal varlığın ilk finansal tablolara alınması esnasında belirlenen etkin faiz oranı veya ona yaklaşık bir oranın kullanılması gerekir (IFRS 9, Paragraf B5.5.44).

akışlarının tamamı ile tahsil edilmesi beklenen nakit akışlarının tamamı arasındaki farkın (tüm nakit açıklarının) başlangıçtaki etkin faiz oranı üzerinden bugünkü değeri hesaplanmaktadır.

$$\sum_{t=1}^n \frac{(\text{Sözleşmeye Dayalı Beklenen NNA} - \text{Tahsili Beklenen NNA})}{(1 + i)^n}$$

Bu yöntem kapsamında, sözleşme şartları (erken ödeme, süre uzatımı ve opsiyonlar vb.) dikkate alınarak, teminatların nakde çevrilmesi suretiyle elde edilecekler dâhil finansal aracın ömrü boyunca nakit akışlarının tahmin edilmesi, bu nakit akışlarının sözleşmeye göre gerçekleşmesi beklenen nakit akışları ile karşılaştırılması ve bu suretle belirlenen nakit akışlarının bugünkü değerlerinin hesaplanması gerekmektedir. Ayrıca bu yöntem kapsamında beklenen nakit akışlarına ilişkin olasılıkların (senaryolar) da ağırlıkları bazında dikkate alınması gerekmektedir.

3.2.2 Basitleştirilmiş Yaklaşım

Beklenen kredi zararlarının ölçümüne ilişkin olarak basitleştirilmiş yaklaşım kapsamında *Kayıp Oranı* ve *Karşılık Matrisi* olmak üzere iki yöntem bulunmaktadır.

Kayıp Oranı yönteminde, temerrüt olasılığı ve temerrüt halinde kayıp oranı gibi parametrelerin kullanılması yerine, finansal varlıkların ömrü boyunca kayıttan düşülen tutarlar esas alınarak kayıp oranı istatistikleri geliştirilmektedir. Tarihsel kredi zararı trendlerini yansıtan bu istatistiklerin beklenen kredi zararı hesaplamasında kullanılabilmesi için mevcut şartlara ve geleceğe ilişkin beklentilere göre düzeltilmesi gerekmektedir (EY, 2014:60). Kayıp Oranı, Standartta beklenen kredi zararı ölçümünde açıkça temerrüt olasılığı içermeyen bir yöntem olarak zikredilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.12).

Standardın açıklayıcı örneklerinde (örnek 9) kayıp oranı yöntemine ilişkin bir örneğe yer verilmiştir. Buna göre, A Bankası toplamı 500.000 TL olan 2.000 adet tek ödemeli kredi kullandırmıştır. A Bankası, borçluları ortak kredi riski özelliklerini dikkate alarak kredi başlangıcında X ve Y olmak üzere iki gruba ayırmıştır. X grubu borçlularına toplamı 200.000TL olmak üzere her biri 200 TL’lik kredilerden oluşan 1.000 adet tek ödemeli kredi kullandırılmıştır. Y grubu borçlularına ise toplamı 300.000TL olmak üzere her biri 300 TL’lik

kredilerden oluşan 1.000 adet tek ödemeli kredi kullanılmıştır. İşlem maliyetlerinin olmadığı ve kredi sözleşmelerinin opsiyon (erken ödeme vb.), primli veya iskontolu olmadığı varsayılmaktadır. A Bankası X ve Y grubu için beklenen kredi zararlarını kendi tarihsel temerrüt ve kayıp verilerinden hareketle geliştirdiği kayıp oranı üzerinden hesaplamaktadır. A bankası aynı zamanda tarihsel bilgilerini güncel ekonomik koşullar ile gelecekteki ekonomik koşullara ilişkin makul ve desteklenebilir tahminleri de dikkate alacak şekilde yenilemektedir (IFRS 9, 2014: IE53).

Çizelge 3.1. Kayıp Oranı Örneği

Grup	Müşteri Sayısı (A)	Temerrüt Durumunda Müşteri Başına Risk Tutarı (B)	Toplam Risk Tutarı $C=A \times B$	Tarihsel Olarak Yıllık Ortalama Temerrüt Adedi (D)	Temerrüt Durumunda Toplam Risk Tutarı $(E=B \times D)$	Gözlemlenen Kayıpların Bugünkü Değeri ⁴² F	Kayıp Oranı $(G=F/C)$
X	1.000	200	200.000	4	800	600	%0,3
Y	1.000	300	300.000	2	600	450	%0,15

Kaynak: IFRS 9, 2014:IE54.

Çizelge 3.1’den de görüleceği üzere, tarihsel veriye dayalı olarak 1.000 kişilik X grubunda 4 adet temerrüde bağlı olarak kayıp oranı %0,3 ve 1.000 kişilik Y grubunda 2 adet temerrüde bağlı olarak kayıp oranı %0,15’tir. Bu oranlar belirli bir portföyde gözlemlenen kayıpların bugünkü değerinin o portföyün toplam risk tutarına bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Söz konusu kayıp oranları tarihi verileri yansıtmakta olup, mevcut şartlar ve geleceğe ilişkin beklentilere göre güncellenmesi gerekmektedir.

Karşılık Matrisi basitleştirilmiş yaklaşım kapsamındaki diğer bir yöntemdir. Standart beklenen kredi zararlarının ölçümünde genel ilkelerle uyumlu olmak kaydıyla kolaylaştırıcı bir yaklaşım olarak basit karşılık matrisinin kullanımına da izin vermektedir. Şirket portföyünde yer almış ilgili varlıklara ilişkin tarihi temerrüt oranları geleceğe ilişkin tahminlere göre düzeltilerek karşılık matrisi belirlenmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.35; PWC, 2017a:33).

⁴² Gözlemlenen kayıpların bugünkü değerinin hesaplanmasında finansal varlığın ilk defa finansal tablolara alınırken belirlenen etkin faiz oranı veya ona yakın bir oran kullanılmaktadır (IFRS 9, B5.5.44).

Önemli bir finansman unsuru içermeyen ticari alacaklarda beklenen kredi zararları karşılık matrisine göre ölçülmektedir. Buna göre, ticari alacaklar, müşterilerin tutumları ve geçmişte meydana gelen durumlara göre coğrafi bölgeler, ürün türü, müşterinin kredi skoru, teminat ve benzeri şekilde gruplandırılmakta ve her bir grup için farklı karşılık matrisi belirlenmektedir. Karşılık matrisi kapsamında işletme tarafından daha önceki yıllarda belirlenen karşılık oranlarının mevcut şartlar ve gelecekteki tahminlere göre güncellenmesi gerekmektedir. Karşılık matrisi sözleşme varlıkları için de uygulanabilmektedir (Aslan, 2017: 50; MNP, 2017: 19; BDO, 2018:47).

Standartta karşılık matrisine ilişkin bir örneğe (Örnek 12) yer verilmektedir. Buna göre tek bir coğrafi bölgede faaliyette bulunan bir imalat firmasının ortak özellikler taşıyan, çok sayıda küçük ticari alacaktan oluşan ve IFRS 15 kapsamında önemli bir finansman unsuru taşımayan ticari alacak portföyüne ilişkin kredi karşılıkları ömür boyu beklenen kredi zararlarına eşit olacak şekilde ölçülmekte ve bu ölçüm için karşılık matrisi kullanılmaktadır (IFRS 9, 2014:IE74-75).

Çizelge 3.2. Karşılık Matrisi Örneği

TL	Temerrüt Oranı (A)	Brüt Defter Değeri (B)	Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararı (A x B)
Gecikmesiz	%0,3	15.000.000	45.000
1-30 gün arası gecikme	%1,6	7.500.000	120.000
31-60 gün arası gecikme	%3,6	4.000.000	144.000
61-90 gün arası gecikme	%6,6	2.500.000	165.000
90 günden fazla gecikme	%10,6	1.000.000	106.000
Toplam		30.000.000	580.000

Kaynak: IFRS 9, 2014: IE76-77; PWC, 2017a:34.

Çizelge 3.2'deki örnekte karşılık matrisinin oluşturulmasında işletmenin ticari alacaklarına ilişkin gözlemlenen tarihsel temerrüt oranları baz alınmakta, mevcut koşullar ile geleceğe ilişkin tahminler dikkate alınarak bu oranlar revize edilmektedir. İşletmenin toplam 30.000.000 TL alacağı için 580.000 TL ömür boyu beklenen kredi zararı ayrılacaktır.

3.2.3 Krediye Göre Uyarlanmış Yaklaşım

Standartta, satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi değeri düşüklüğü bulunan finansal varlıkların beklenen kredi zararlarının ölçümünde diğer finansal varlıklar için öngörülenden farklı bir yaklaşım benimsenmiştir. Buna göre, satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi değeri düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için her zaman ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılmaktadır. Ancak, başlangıçta bu varlıklar ilk defa kayda alınırken beklenen kredi zarar karşılığı ayrılmamakta, bu zarar karşılıkları etkin faiz hesaplamasına dâhil edilmektedir. Sonraki dönemlerde ise varlığın ilk kayda alınmasında etkin faiz hesaplamasında dikkate alınan ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığındaki olumlu değişimler değeri düşüklüğü kazancı olarak, olumsuz değişimler ise değeri düşüklüğü kaybı olarak dönem kar veya zararında muhasebeleştirilmektedir (KPMG, 2014:94-95; IFRS 9, 5.4.1, 5.5.14).

3.3. Yöntemlerdeki Temel Kavramlar

Bu kısımda yöntemlerde yer alan temel kavramlardan ve yöntemlerde dikkate alınan diğer hususlardan bahsedilecektir.

3.3.1 Temerrüt

IFRS 9’da doğrudan temerrüt tanımına yer verilmemekle birlikte her bir işletmenin kendi kredi riski yönetimi ile uyumlu ve gecikme sürelerinin yanı sıra niteliksel göstergeleri de dikkate alarak bir tanım belirlemeleri beklenmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.37; Sultanoğlu, 2018:485). Standartta açıkça temerrüt tanımına yer verilmemesinin nedeni, işletmelere kendi kredi riski yönetimlerindeki temerrüt tanımını kullanabilmelerine ve farklı ürün tipleri için farklı temerrüt tanımları olan işletmelerin bunları kullanabilmelerine imkân tanımadır (IFRS 9, Paragraf BC5.250-252). Standartta temerrüdün en geç 90 gün gecikme ile meydana geleceğine ilişkin aksi ispat edilebilir ön kabul de bulunmaktadır (IFRS 9, Paragraf B5.5.37). Dolayısıyla, aksi ispat edilmedikçe 90 günlük gecikme sonrasında kredinin temerrüde düştüğü kabul edilmektedir. Ancak, gecikme süresi gecikmeli gösterge olarak kabul edildiğinden temerrüdün 90 günlük gecikmeden çok daha önce gerçekleştiği benimsenmektedir.

Öte yandan Basel Komitesi, sermaye yeterliliğinin tespiti açısından önemine istinaden temerrüt kavramını tanımlamıştır (BCBS, 2015:24; BCBS, 2004: Paragraf 452). Buna göre temerrüt

tanımı iki esastan oluşmakta olup, bunlardan birinin gerçekleşmesi temerrüt için yeterli görülmektedir. Bunlar; borçlunun bankaya olan borçlarını ödeyememe olasılığına ilişkin niteliksel göstergeler ve ödemenin 90 günden fazla gecikmesine ilişkin niceliksel göstergedir (Novotny-Farkas, 2016). BDDK da Basel Komitesiyle uyumlu olarak “*Kredi Riskine Esas Tutarın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar ile Hesaplanmasına İlişkin Tebliği*”nde temerrüt tanımına yer vermiştir (Tebliğ, EK-2, Paragraf 29).

3.3.2 Temerrüt Olasılığı (Probability of Default - PD)

IFRS 9’da teknik bir terim olan “temerrüt olasılığı” yerine “temerrüt riski” kavramı kullanılmıştır. Standart her bir işletmenin finansal araçlarının ve mevcut verilerinin gelişmişlik düzeyinin farklı olduğunu dikkate alarak kredi riskindeki değişikliğin ölçümü için mekanik veya spesifik bir metot öngörmemiştir. Bu nedenle, herhangi bir metot önerildiği algısını kırmak amacıyla standartta özellikle “temerrüt olasılığı” kavramı yerine “temerrüt riski” kavramını kullanmıştır (IFRS 9, Paragraf BC5.157). Ancak bankalar için uygulamada genellikle temerrüt riski yerine temerrüt olasılığı kavramının kullanılması nedeniyle çalışmada temerrüt olasılığı kavramı kullanılmaya devam edilecektir.

Temerrüt olasılığı, Basel Komitesi tarafından sermaye yeterliliği oranının hesaplanmasında kredi riskinin ölçümü için esas alınan unsurlardan biridir. Temerrüt olasılığı, kredi borçlusunun kredi kullandığı tarafa olan yükümlülüklerini yerine getirmeme olasılığını ifade etmektedir. Finansal kuruluşun borçluya ilişkin kredi değerliliği değerlendirmesi sonucunda belirlediği içsel derecelendirme notu veya kredi derecelendirme kuruluşlarının derecelendirme notu esasında borçluya ilişkin temerrüt olasılığını yansıtmaktadır (Delikanlı, 2010:38).

IFRS 9 için kullanılacak temerrüt olasılığının işletme yönetiminin geleceğe ilişkin mevcut beklentisini yansıtmaması ve tarafsız (iyimser veya kötümser bir yaklaşımı içermemesi) olması gerekmektedir (GPPC, 2016:29).

Temerrüt olasılığının tahmin edilmesinde ana kaynaklar, borçlunun kredi geçmişi ve yatırımın niteliğidir (Özhan, 2018:3). Temerrüt olasılığı 0 ile 1 arasında değişen sayısal bir değerdir. Belirli bir zaman diliminde temerrüde düşme olasılığı (x) ise aynı zaman diliminde temerrüde düşmeme olasılığı ($1-x$)’tir. Borçlunun belli bir zaman diliminde temerrüde düşme ve düşmeme olasılığının toplamı ise 1’e eşittir.

Temerrüt olasılığının tahmininde kullanılabilecek başlıca dört yaklaşım⁴³ bulunmaktadır (Altıntaş, 2012:26):

- Kredi derecelendirme sistemlerinden veya diğer kaynaklardan elde edilecek tarihsel temerrüt oranları,
- Firmanın piyasa (hisse) değerine dayalı Merton yaklaşımı,
- Piyasa kredi (tahvil) farklarını (spread) esas alan indirgenmiş formdaki yaklaşımlar,
- Kredi skorlarına veya diğer göstergelere dayalı ekonometrik uygulamalar.

Daha önce de belirtildiği üzere standart uyarınca birinci aşamada 12 aylık beklenen kredi zararlarının ikinci ve üçüncü aşamalarda ise ömür boyu beklenen kredi zararlarının hesaplanması gerekmektedir. Bu hesaplamalarda kullanılan temerrüt olasılıkları 12 aylık ve ömür boyu temerrüt olasılığı olarak farklılaşmaktadır. 12 aylık temerrüt olasılığı, raporlama döneminden sonraki 12 ay içerisindeki (şayet finansal varlığın kalan vadesi 12 aydan kısa ise bu süredeki) temerrüt olasılığını ifade etmektedir.

Temerrüt olasılıklarının belirlenmesinde Basel düzenlemeleri kapsamında kullanılan girdilerin de dikkate alınması mümkündür. Basel sermaye yeterliliği kapsamında içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları (IRB)⁴⁴ kullanan bankaların bu IRB modellerinin çıktılarını IFRS 9 için hesaplayacağı temerrüt olasılığı için başlangıç noktası olarak dikkate alması durumunda, bu temerrüt olasılığının IFRS 9 için kullanılabilmesi için bazı ayarlamaların/düzeltilmelerin yapılması gerekecektir.⁴⁵ Şayet banka sermaye yeterliliği kapsamında IRB modelleri kullanmıyorsa IFRS 9 amacıyla kullanmak üzere 12 aylık temerrüt olasılığı üretmek için yeni modeller geliştirmesi gerekecektir. Tüm önemli risk belirleyicilerinin ve bunların tahmin kabiliyetinin belirlenmesi ve uygun bir zaman dilimindeki tarihi verilere dayalı olarak kalibre edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla skor kart yaklaşımının da kullanılması mümkündür. Bu yaklaşımla, krediye veya borçluya özgü faktörler ağırlıklandırılmak suretiyle kredi riski değerlendirilmesi yapılmaktadır (GPPC, 2016:30).

⁴³ Tezin ana konusundan sapmamak adına temerrüt olasılığının tahmininde farklı yaklaşımların olduğuna değinilmekle yetinilerek detaya girilmeyecektir.

⁴⁴ Basel Komitesinin sermaye yeterliliği düzenlemeleri kapsamında kredi riski için ayrılması gereken sermaye yükümlülükleri, standart yaklaşım, temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım ve gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım çerçevesinde hesaplanmaktadır.

⁴⁵ Bu bölümün ilerleyen kısmında bu ayarlama/düzeltilmelere ilişkin olarak bilgi verilmektedir.

12 aylık temerrüt olasılığının hesaplanmasında daha basit yaklaşımlar da kullanılabilir. Bankanın belirli bir portföy için temerrüt verisi yetersizse, bu portföyle benzerlik gösteren kendi bünyesindeki başka bir portföyün verilerinin baz alınması mümkündür. Ayrıca, gerekirse bu portföyle ilgili ya da buna benzer bir portföyün dış derecelendirme notlarının da kullanılması mümkündür (IFRS 9, Paragraf B5.5.51; GPPC, 2016:31). Ancak bu durumlarda, portföyle benzerlik gösteren banka bünyesindeki başka bir portföyün verilerinin ve buna benzer bir portföyün dış derecelendirme notlarının kullanılmasının makul olduğuna ilişkin analizin belgelendirilmesi gerekmektedir (GPPC, 2016:31).

Ayrıca, skor kart yaklaşımına alternatif olarak banka bünyesindeki kayma/geçiş oranları (roll/transition rate) gibi kolektif yöntemlerin uyarlanmasıyla da 12 aylık temerrüt olasılığının hesaplanabilmesi mümkündür. Kayma/geçiş oranları yöntemleri, IAS 39'da yaygın olarak kullanılan yöntemler olup, farklı gecikme günü grubunda olan kredilerin zaman içerisinde diğer gecikme günü grubuna hangi oranda geçtiklerine dayanmaktadır. Örneğin, portföydeki 100 kredi kartı müşterisinin yirmisinin ödemelerini 60 gün geciktirdiğini varsayalım. Bu müşterilerin tamamının 90 gün geçmesine rağmen ödemelerini geciktirmeye devam etmesi durumunda kayma oranı %100'dür. Veya yirmi müşteriden sadece onunun 90 gün gecikmeye girmesi durumunda kayma oranı %50'dir. Bu yöntemler, tarihsel olarak gözlemlenen verilerden hareketle mevcut portföydeki kredilerin belirli bir zaman diliminde temerrüt etme olasılıklarının tahmin edilmesine dayanmaktadır (GPPC, 2016:31).

Ömür boyu temerrüt olasılığı ise, finansal aracın kalan ömrü boyunca tahmin edilen temerrüt etme olasılığıdır. Ömür boyu temerrüt olasılığı ikinci ve üçüncü aşamada yer alan finansal araçların beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında kullanılmaktadır.

Ömür boyu temerrüt olasılığı, bankanın 12 aylık temerrüt olasılığı verisinden hareketle veya ayrı bir şekilde geliştirilen model üzerinden hesaplanabilir. Ömür boyu temerrüt olasılığının 12 aylık temerrüt olasılığı verisinden hareketle hesaplandığı durumlarda, finansal aracın ömrü boyunca temerrüt riskindeki beklenen hareketleri yansıtması gerekmektedir. Bunun için, portföyün tarihsel temerrüt verilerinin sağlanması, temerrüt oranlarının zaman içinde değişimini anlamak için yaşlandırma analizinin yapılması, finansal aracın maksimum vadesi için temerrüt verisinin mevcut olmadığı durumlarda bu vadelere ilişkin tahminde bulunulması ve farklı ömür boyu temerrüt olasılığına sahip kredi grupları için farklı temerrüt olasılığı eğrilerini kullanmak suretiyle modelleme yapılması gerekmektedir. Ömür boyu temerrüt

olasılığını üretmek için yeni bir model geliştirilmesi durumunda, tüm ana risk belirleyicilerinin ve bunların öngörü güçlerinin tanımlanması ve uygun zaman dilimindeki tarihsel veri üzerinden kalibre edilmesi beklenmektedir (GPPC, 2016:30-31).

Ömür boyu temerrüt olasılığının hesaplanmasında daha basit yaklaşımların da kullanılması mümkündür. Ömür boyu temerrüt olasılığının, 12 aylık temerrüt olasılığı verisinden hareketle hesaplandığı durumlarda, 12 aylık temerrüt olasılığının kredinin kalan vadesi boyunca değişmediği varsayılabilir veya daha gelişmiş bir yaklaşıma nazaran daha az bölümlenmeye başvurulabilir. Bu durum özellikle kısa vadeli ürünler için uygundur. Bankanın bu yaklaşımlara başvurması durumunda bunu makul gerekçelerle belgelendirmesi gerekir. Ömür boyu temerrüt olasılığını belirlemek için tahmin yaklaşımının kullanıldığı durumlarda, benzer ömür boyu risk profillerine sahip farklı kredi gruplarının birleştirilmesi mümkündür. Bu durum ihtiyaç duyulan modelleme gereksiniminin ve her bir raporlama döneminde hesaplanacak temerrüt olasılığı sayısının azaltılmasına imkân tanıyacaktır (GPPC, 2016:32).

3.3.4 Temerrüt Halinde Kayıp (Loss Given Default – LGD)

Daha önce belirtildiği üzere beklenen kredi zararlarının ölçümünde Standart tarafsız bir yaklaşımı benimsemektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.17a). Dolayısıyla, temerrüt halinde kayıp hesaplaması, negatif ve pozitif tüm ekonomik koşulların dikkate alınması ile yapılmaktadır (Birkan, 2019).

IFRS 9’da temerrüt halinde kayba değinilmemektedir⁴⁶. Temerrüt halinde kayıp, borçlunun temerrüt etmesi durumunda oransal olarak bankanın uğrayacağı zararın düzeyini ifade etmektedir. BDDK’nın “*Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ*”inde temerrüt halinde kayıp, karşı tarafın temerrüdünden kaynaklanan zararın, temerrüt anındaki bakiyeye oranı olarak tanımlanmıştır (Tebliğ, Madde 3).

Söz konusu Tebliğde sermaye yeterliliği açısından teminatında ticari işlemlerden kaynaklanan finansal alacaklar ile ikamet ve ticari amaçlı gayrimenkul olan alacaklar için asgari temerrüt halinde kayıp oranları %35 olarak, diğer teminatlar için ise asgari temerrüt halinde kayıp oranı %40 olarak belirlenmiştir (Tebliğ, Madde 49). Sağlıklı verinin yokluğu nedeniyle yapılan

⁴⁶ Temerrüt halinde kayba, IFRS 7 standardında beklenen kredi zararlarının hesaplamasına dâhil edilen teminatın değerinin açıklamasına ilişkin kısımda değinilmektedir (IFRS 7, Paragraf B8F).

birçok çalışmada temerrüt halinde kayıp oranı %50 olarak dikkate alınmaktadır (Altıntaş, 2012:45).

Temerrüt halinde kayıp oranını belirleyen en önemli unsur kredi veya alacağa ilişkin teminatlardır. “Bankaların sağlıklı LGD tahminleri için kredi, borçlu ve sektörler itibariyle her bir teminat türü için asgari bir ekonomik döngüyü kapsayacak uzunlukta tahsilat ve kayıp istatistiklerine sahip olmaları gerekmektedir” (Altıntaş, 2012:43).

Doğrudan beklenen nakit akışlarını hesaplayan bankalar için, sözleşmeye bağlı nakit akışlarından beklenen nakit akışlarını hesaplamak için PD ve LGD’nin kombinasyonu kullanılmaktadır. LGD tahminlerinin ileriye yönelik bilgileri de dikkate alması gerekmektedir.

LGD verisi, genellikle finansal aracın tüm aşamalarında aynı şekilde kullanılabilir. Uygulamada teminatsız ve teminatlı finansal varlıklar için farklı LGD’ler hesaplanmaktadır. Teminatsız finansal varlıklar için LGD hesaplama yaklaşımının tahsilatın zamanı, tahsilat ve iyileşme oranlarını dikkate alması beklenmektedir. Teminatlı finansal varlıklar için ise LGD hesaplama yaklaşımının ise;

- Teminatın muhtemel satış ıskontoları dâhil gelecekteki değerine ilişkin tahminleri,
- Teminatın nakde dönüşme zamanı,
- Aynı borçluya ait birden fazla kredinin bulunması durumunda teminatın bu kredilere paylaştırılması,
- İyileşme oranları (cure rates) ve
- Teminatı nakde çevirme maliyetleri gibi unsurları ihtiva etmesi beklenmektedir (GPPC, 2016:38-39)

Bu unsurların tahmininde borçlunun ve teminatın bulunduğu yerin ve kredinin önceliğinin dikkate alınması gerekmektedir. LGD tahmininin, kredide beklenen değişimleri (risk tutarı modellenmesinde kullanılan varsayımlarla tutarlı olarak) yansıtması da beklenmektedir. Böylelikle tarafsız bir yaklaşım sergilenmiş olacaktır. Nitekim, kredi ya da risk tutarının zaman içinde düşmesi bekleniyorsa ve LGD tahmininde bu husus dikkate alınmazsa kötümser bir tahmin söz konusu olacaktır (GPPC, 2016:39).

Ayrıca, teminatın değerinin makroekonomik faktörlere olan duyarlılığının dikkate alınması ve ileriye yönelik bilgileri de göz önünde bulundurarak bu duyarlılığın LGD modellemesine yansıtılması gerekir. Özellikle teminatında gayrimenkul ipoteği bulunan krediler için gayrimenkul fiyatları ile makroekonomik değişkenler arasındaki bağımlılık ilişkisi dikkate alınmalıdır. Keza, LGD modellemesinde kullanılan diğer unsurların birbirleri arasında bir bağımlılık ilişkisinin bulunması durumunda, bu hususun da LGD tahmininde gözetilmesi beklenmektedir (GPPC, 2016:39).

Modelin güvenilirliği açısından LGD modellemesindeki unsurları destekleyen tarihi verilerin uygun bir dönemi (tam bir ekonomik döngünün üzerinde) kapsamı gerekir. LGD modellemesindeki unsurların değerinin mevcut tarihi verilerin yanı sıra ekonomik koşullarda oluşan veya oluşması beklenen değişiklikleri ve LGD hesaplamasını etkileyen içsel süreçlerdeki değişiklikleri de yansıtması gerekir. LGD yaklaşımı, nakit açıklarının etkin faiz oranı kullanılarak bilanço tarihine iskonto edilmesini yansıtmaktadır. Düzenleyici LGD değerlerinin başlangıç noktası olarak kullanılması durumunda, bu değerlerde kullanılan farklı iskonto oranlarının etkisinin düzeltilmesi ve tabanların çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca, LGD'nin hesaplanmasında daha basit yaklaşımların da kullanılması mümkündür. LGD'nin bazı unsurları için portföy ortalaması (şayet her bir kredi için LGD'nin ilgili unsuru için ayrı bir değer tahmin edilemiyorsa) kullanılabilir (GPPC, 2016:39-40).

Ampirik bulgular temerrüt halinde kayıp oranları ile temerrüt olasılıkları arasında güçlü bir pozitif ilişkinin olduğunu, dolayısıyla ekonominin daraldığı dönemlerde temerrüt olasılıkları artarken, varlık değerlerinin düşmesi nedeniyle temerrüt halinde kayıp oranlarının da arttığını (temerrüt halindeki tahsilat oranlarının düştüğünü) göstermektedir (Altıntaş, 2012:44). Teminat değerlerinde görülen dalgalanmalar LGD oynaklığını da artırmaktadır.

3.3.5 Temerrüt Halinde Risk Tutarı (Exposure at Default – EAD)

Beklenen kredi zararı hesaplanırken, hesaplama tarihindeki risk tutarı yerine temerrüdün gerçekleşmesi varsayılan tarihteki olası risk tutarı dikkate alınmaktadır. Bu nedenle, temerrüdün gerçekleşmesi varsayılan tarihteki risk tutarının her bir kredi veya alacağın özellikleri dikkate alınarak tahmin edilmesi gerekmektedir. Örneğin, nakdi krediler için temerrüt tarihine kadar tahsil edilmesi beklenen anapara tutarlarının risk tutarından düşülmesi, tahakkuk edecek faiz ve komisyonların risk tutarına eklenmesi, yabancı para cinsinden krediler

için döviz kurunun; değişken faizli krediler için faiz oranlarının tahmin edilmesi gerekebilecektir. Gayri nakdi kredilerde ise henüz kullanılmamış limitlerden olası kullanımlar, nakde dönüşebilecek tutar ve bu durumdaki temerrüt tutarı dikkate alınmaktadır (Altıntaş, 2012:42).

Standart EAD modellemesini açıkça zorunlu tutmasa da risk tutarının zaman içerisinde nasıl değişeceğinin anlaşılması, beklenen kredi zararının tarafsız bir şekilde hesaplanması bakımından önemli bir husustur. Risk tutarının zaman içinde azalması bekleniyorsa (taksitli krediler gibi) bunun hesaplamalarda ihmal edilmesi beklenen kredi zararının çok yüksek hesaplanmasına; risk tutarının zaman içinde artması bekleniyorsa (rotatif kredilerde belirlenen limitlerin kullanılması gibi) bunun hesaplamalarda ihmal edilmesi beklenen kredi zararının çok düşük olarak hesaplanmasına yol açacaktır (GPPC, 2016:33).

EAD'nin hesaplanmasındaki yaklaşımın, risk tutarı bakiyesinin riskin ömrü boyunca mevcut sözleşme koşullarının izin verdiği ölçüde aşağıdaki durumlar dâhil nasıl değişebileceğini yansıtmayı beklenmektedir (GPPC, 2016:34-35):

- Öngörülen geri ödeme/itfa planı,
- Erken ödeme suretiyle kredinin kapatılması (yeniden finansman),
- Aylık fazla ödemeler (ödemelerin kredi taksitinin üzerinde ancak krediyi tamamen kapatmayacak seviyede olması),
- Temerrüt öncesinde tanımlanmış kredi limitlerinin kullanım durumundaki değişiklikler,
- Temerrütten önce alınan risk azaltma aksiyonları.

EAD modeline dâhil edilen girdilerin, IFRS 9'a uygunluğu açısından değerlendirilmesi ve güncel beklentileri ve ileriye yönelik bilgileri yansıtan tarafsız ve olasılık ağırlıklı beklenen kredi zararının hesaplanabilmesi için uyarlanması gerekebilir. Ayrıca, EAD modellerinin farklı portföylerdeki risk özelliklerini yansıtacak şekilde farklılaştırılması da gerekir. Bankanın EAD modellerine eklenecek farklı girdilerin belirlenmesinde temelde yatan bu farklılıkların dikkate alınması gerekmektedir. Daha basit bir yaklaşım olarak mevcut 12 aylık EAD'nin riskin kalan ömrü boyunca kullanılması da mümkündür. Ancak bankanın makul ve desteklenebilir bilgilerle bunun belirli ürün veya portföyler için uygun olduğuna ilişkin kanıt sunması gerekmektedir (GPPC, 2016:35-36).

12 aylık beklenen kredi zararının hesaplanmasında, ilgili finansal varlık nedeniyle raporlama tarihinden itibaren sadece 12 aylık dönem içerisinde tahsil edilmesi beklenen nakit akışlarının değil, tahsil edilmesi beklenen tüm nakit akışlarının dikkate alınması gerekmektedir. Dolayısıyla, 12 aylık beklenen kredi zararı ile ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamalarında kullanılan EAD değerleri birbirine eşit olmaktadır (Akpelvan, 2019:24).

3.3.6 Kredi Riskinde Önemli Artış Tespiti

Kredi riski, kredi borçlusunun banka ile yaptığı sözleşme gereği üstlendiği, genellikle anapara ve faizin belirli tarihlerde ödenmesine ilişkin yükümlülüklerini zamanında veya tam olarak yerine getirememesi nedeniyle bankanın zarara uğraması olasılığı olarak tanımlanabilir (Altıntaş, 2012:16). IFRS 7’de kredi riski, “finansal aracın taraflarından birinin yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle diğer tarafta finansal bir kayıp/zarar meydana gelmesi riski” olarak tanımlanmaktadır (IFRS 7, EK A).

Kredi riskini ortaya çıkaran faktörler içsel veya dışsal olarak veya bir banka açısından bankanın kontrolünde olan veya olmayan faktörler olarak ikiye ayrılabilir. Kredi riski doğurabilecek içsel faktörler, bir bankanın kontrolünde olan ve iyi risk yönetimi uygulamalarıyla kontrol altında tutulabilecek risk kaynakları olup, kredi borçlusunun ekonomik faaliyetinin veya davranışlarının iyi analiz edilmemesinden veya kredi ürününün borçluya uygun yapılandırılmamasından kaynaklanmaktadır. Doğal afetler ve makroekonomik oynaklıklar gibi dışsal faktörler ise meydana gelmeleri bankanın kontrolünde olmayan faktörlerdir (Altıntaş, 2012:17-18).

İkinci bölümde de ifade edildiği üzere, IFRS 9’da birinci aşama 12 aylık beklenen kredi zararı karşılıklarından ikinci aşama ömür boyu beklenen kredi zararı karşılıklarına geçişte “kredi riskinde önemli artış” koşulu öngörülmüş olmakla birlikte, buna ilişkin bir tanım yapılmamıştır. İşletmelerce kredi riskinin nasıl yönetildiği ve kredi riskinde önemli artışı gösteren finansal varlığa özgü koşullar dikkate alınarak bu tanımın yapılması beklenmektedir (PWC, 2017b:1). Kredi riskinde önemli ölçüde artışa ilişkin değerlendirmenin asgari her raporlama dönemi itibarıyla yapılması gerekmektedir.

Kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığının değerlendirilmesinde, beklenen kredi zararları tutarlarındaki değişimden ziyade, finansal aracın beklenen ömrü boyunca temerrüt riskinde

meydana gelen değişime bakılmaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.5.9) Bu nedenle, kredi riskindeki önemli artışın değerlendirilmesi, finansal varlığın ilk muhasebeleştirilmesindeki kredi riski ile raporlama tarihindeki kredi riskinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır (PWC, 2017b:1). Bu değerlendirmenin teminat ve garantiler gibi kredi riski azaltım araçlarının etkilerinin dikkate alınmasından önce yapılması gerekmektedir (PWC, 2017b:14). Örneğin, gayrimenkul ile teminatlandırılmış bir kredinin borçlusunun ekonominin küçülmesinden etkilenmesi bekleniyorsa, bankanın teminatın satışından elde edilecek bakiye nedeniyle zararı hiç olmayacak veya düşük bile olacak olsa kredi riskindeki artış nedeniyle kredinin ikinci aşamaya aktarılması gerekecektir (BDO, 2018:46). Ayrıca, söz konusu karşılaştırma için 12 aylık sürede temerrüt oluşma riskinin kullanılması mümkün olmakla birlikte, finansal aracın sadece gelecek 12 aydan sonraki bir zamanda önemli bir ödeme yapılmasını gerektirmesi, ilgili makroekonomik veya krediyle ilişkili diğer faktörlerde gelecek 12 ay içinde temerrüt oluşması riskinde yeterli derecede yansıtılmayan değişikliklerin meydana gelmesi ve krediyle ilişkili faktörlerdeki değişikliklerin sadece finansal aracın 12 ayın ötesine geçen kredi riskinde etkisinin olması gibi durumlarda ömür boyu temerrüt oluşma riskinin karşılaştırılması daha uygun olacaktır (IFRS 9, Paragraf B5.5.13-14).

Finansal aracın kalan vadesi azaldıkça temerrüt riskinin de azalması nedeniyle temerrüt riski karşılaştırmasında bu hususun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Örneğin başlangıçta ömür boyu temerrüt olasılığı %10 olan bir finansal aracın raporlama tarihinde kalan ömür boyu temerrüt olasılığı halen %10 ise ve söz konusu temerrüt olasılığının başlangıca göre azalması bekleniyorsa kredi riskinde önemli artış gerçekleşmiş olabilir (IFRS 9, Paragraf B5.5.11; PWC, 2017b:2;).

Yapılandırılmış finansal varlıklara ilişkin olarak, bir finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının değiştirilmiş ya da yeniden yapılandırılmış olması ve finansal varlığın finansal tablo dışı bırakılmamış olması durumunda⁴⁷ finansal araçtaki kredi riskinde önemli bir artış olup olmadığı, değiştirilmiş sözleşme şartları çerçevesinde raporlama tarihindeki temerrüt riski ile finansal aracın değiştirilmemiş sözleşme şartlarını içeren ilk finansal tablolara alındığı tarihteki temerrüt riskinin karşılaştırılması suretiyle belirlenmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.12; EY, 2014:62).

⁴⁷ IFRS 9 uyarınca bu durumda finansal varlığın brüt defter değeri yeniden hesaplanarak yapılandırma kazanç veya kaybının kâr veya zarara yansıtılması gerekmektedir (PWC, 2017b:15; IFRS 9, Paragraf 5.4.3).

Standarda göre kredi riskindeki değişiklikler değerlendirilirken bunlarla sınırlı olmamak üzere aşağıdaki hususlar dikkate alınabilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.17):

- Daha önceden ihraç edilen veya oluşturulan finansal aracın raporlama tarihinde yeniden ihraç edilmiş veya oluşturulmuş olması durumuna göre kredi riskinin iç fiyat göstergelerinde meydana gelen önemli değişiklikler (temerrüt riskindeki artışlar),
- Fiyatlama veya tahsis koşullarında kredi kullandırıldıktan sonra meydana gelen değişiklikler (daha yüksek teminat alınması, daha katı tahsis koşullarının ileri sürülmesi, daha yüksek gelir karşılama oranı gibi)
- Finansal aracın kredi riskinin dış piyasa göstergelerindeki önemli değişiklikler (kredi marjı, borçlu açısından kredi temerrüt swapı fiyatları, finansal varlığın gerçeğe uygun değerinin itfa edilmiş maliyetinden düşük olması),
- Borçlunun işletme (banka) içi/dışı kredi derecesi değişiklikleri,
- Borçlunun faaliyet gösterdiği alandaki veya ekonomik verilerdeki (faiz veya işsizlik oranlarında artışlar gibi) değişiklikler,
- Borçlunun finansal verilerinde bozulma (hasılatla azalış, faaliyet risklerinde artış, işletme sermayesi yetersizliği, varlık kalitesinde ve likiditede azalış) ve yönetsel problemler,
- Borçlunun diğer finansal araçlarının kredi riskindeki önemli artışlar,
- Borçlunun faaliyet gösterdiği sektördeki önemli teknolojik veya mevzuata ilişkin değişiklikler,
- Borçlunun ödeme yapma isteğini azaltan etkenler (teminatın değerinin düşmesine bağlı olarak ödeme isteğinde düşüş gibi) ve üçüncü tarafların sağladığı garantilerin veya teminatların kalitesindeki önemli değişiklikler,
- Hissedarın veya ana ortaklığın destekte bulunarak temerrüdü önleme yönünde finansal imkânının ve isteğinin bulunduğu durumlarda sağlanan garantilerin kalitesindeki düşüşler veya finansal desteğin azalması,
- Faiz ödemelerinin ertelenmesine, faiz oranının artmasına ve ek teminat veya garanti istenmesine neden olabilecek sözleşme ihlalleri,
- Toplu bazda değerlendirilen gruptaki borçluların ödeme durumlarında meydana gelen değişiklikler (kredi limitlerinin aşılması veya aylık asgari tutarı ödemesi beklenen kredi kartı borçlularının sayısında artış) dâhil borçlunun performans ve davranışlarındaki önemli değişiklikler,

- İşletmenin finansal araçla ilgili kredi yönetimi yaklaşımındaki değişiklikler (ilgili finansal aracın daha yakından izlenmesi gibi) ve
- Ödemelerde 30 günün üzerinde gecikmeler olması.

Kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığı değerlendirilirken aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde edilebilen ve kredi riskini etkileyebilen ileriye yönelik olanlar da dâhil makul ve desteklenebilir bilgiler dikkate alınmakta, ancak bu bilginin elde edilmesi için kapsamlı bir araştırmanın yapılması da gerek bulunmamaktadır (TRFS 9, Paragraf 5.5.9, B5.5.15; PWC, 2017b:3).

“Aşırı maliyet veya çaba gerektirmeyen” ifadesi standartta tanımlanmamıştır (EY, 2014:25). Ancak Basel Komitesi, beklenen kredi zararı modeliyle kredi zararlarının ölçümünde ciddi bir gelişme sağlanması amaçlandığından, söz konusu yaklaşımın yüksek kalitede, sağlam ve tutarlı bir şekilde uygulanmasını sağlamak için bankaların riskleriyle ilgili makul ve desteklenebilir tüm bilgileri kullanmaya yönelik sistem ve süreçlerin geliştirilmesini beklemekte ve Standarttaki söz konusu kolaylaştırmanın çok sınırlı bir şekilde uygulanmasını öngörmektedir (BCBS, 2015:31-32).

İşletmenin bireysel bazda yeteri kadar ileriye yönelik bilgilere sahip olduğu durumlarda kredi riskinde önemli artışa ilişkin değerlendirmenin bireysel bazda, sahip olmadığı durumlarda ise toplu bazda yapılması beklenmektedir. Bu durum, IAS 39’daki bireysel bazda değerlendirilen ve değer düşüklüğüne uğramadığı tespit edilen varlıkların toplu bazda değer düşüklüğü değerlendirilmesine tabi tutulmasını öngören modelden çok farklı değildir (EY, 2014 :59-60).

Standartta bilanço tarihi itibarıyla düşük kredi riskine sahip finansal varlıklar için kredi riskinde önemli artış değerlendirmesi yapmama imkânı sunulmaktadır (PWC, 2017b:7; IFRS 9, 5.5.10). Söz konusu uygulamayla işlem maliyetlerin düşürülmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla, düşük kredi riski olduğu kabul edilen finansal araçlar için 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplanması gerekecektir (BDO, 2018:46). Standarda göre;

- a. Finansal aracın temerrüt olasılığının düşük olması,
- b. Borçlunun kısa vadede sözleşmeye bağlı nakit akışı yükümlülüklerini karşılayacak güçlü bir yapısının olması,

- c. Uzun dönemde ekonomik ve ticari şartlardaki olumsuz değişikliklerin borçlunun sözleşmeye bağlı nakit akışı mükellefiyetlerini yerine getirme gücünü azaltma olasılığı olmakla birlikte bunun beklenmemesi durumunda finansal aracın kredi riski düşük kabul edilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.22; PWC, 2017a:32).

Standartta kısa ve uzun dönemlerin tanımına da yer verilmediğinden, işletmelerin kendi içsel süreçleri için bunlara ilişkin tanımlar yapması beklenmektedir. Standartta düşük kredi riskine örnek olarak dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen yatırım yapılabilir notuna sahip finansal araçlar gösterilmektedir. Ancak, düşük kredi riski için dış derecelendirme notuna sahip olmak zorunlu değildir (IFRS 9, B5.5.23). Basel Komitesi, bunun sadece bir örnek olduğunu, kredi derecelendirme kuruluşundan “yatırım yapılabilir” notuna sahip tüm kredilerin otomatik olarak düşük kredi riskine sahip kabul edilemeyeceğini, bankaların kredi riski analizlerinde temel olarak kendi kredi riski değerlendirmelerini esas almalarını ve sadece kredi derecelendirme şirketlerince verilen notları esas almamalarını beklemektedir (BCBS, 2015:32; BDDK, 2018: 100.paragraf).

IFRS 9’un beklenen kredi zararı uygulamasına ilişkin olarak oluşturulan Geçiş Kaynak Grubu (ITG), vadesi 12 aydan kısa olan finansal varlıklar için birinci ve ikinci aşama karşılıklarının aynı olması durumunda dahi kredi riskinde önemli artış değerlendirmesi yapılması gerektiği sonucuna varmıştır. Bunun nedeni, IFRS 7 standardının birinci ve ikinci aşama beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarının ayrıştırılmasını gerektirmesidir (BDO, 2018:61; IFRS 7, Paragraf 35H, 35I, 35M).

Finansal aracın kredi riskinde önemli bir artış olup olmadığını belirleyebilmek için ihtiyaç duyulan bilginin istatistiki bir modelle veya kredi derecelendirme süreciyle elde edilmiş olması gerekmemektedir. Mevcut nitel ve istatistiksel olmayan nicel bilgiler de ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılması için yeterli olabilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.18). Ayrıca, kredi riskindeki önemli artışa ilişkin değerlendirme, genellikle karşı taraftan (borçlu bazında) ziyade finansal araç bazında yapılmaktadır (KPMG, 2014:69).

Genellikle bir finansal aracın vadesi geçmeden veya borçluya özgü gecikmeye neden olan diğer faktörlerden (yeniden yapılandırma gibi) önce kredi riskinin önemli ölçüde artacağı kabul edilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.2). Dolayısıyla, Standartta gecikme gün sayısı, kredi riskindeki önemli artışın ikincil bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte, Standartta, gecikme günü bilgisine nazaran daha ileriye yönelik başka bir bilginin, aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde edilememesi durumunda, finansal aracın kredi riskinde önemli artışlar olup olmadığının belirlenmesi için gecikme gününe ilişkin bilginin kullanılabilmesine de olanak tanınmaktadır. Şöyle ki, finansal aracın sözleşmeye bağlı yükümlülüklerinin vadesinden itibaren 30 günden fazla sürede ödenmemesi durumunda söz konusu finansal aracın kredi riskinin önemli ölçüde arttığı aksi ispat edilebilir şekilde kabul edilmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.11; PWC, 2017b:2). Böylece, kredi riskinde önemli artış olup olmadığının belirlenmesi gecikme gün sayısına dayandırılarak kolaylaştırılmaktadır. Ancak işletmelerin finansal araca bağlı yükümlülüğün 30 günden fazla gecikmesine rağmen kredi riskinde önemli artış olmadığını makul ve desteklenebilir bilgilerle kanıtlamaları da mümkündür.

Öte yandan Basel Komitesi, bankaların ömür boyu beklenen zarara geçişlerde vadenin 30 günden fazla geçmesine ilişkin aksi ispat edilebilir ön kabulü ana gösterge olarak kullanmamasını beklemekte ve söz konusu karinenin, kredi riskinde önemli artış değerlendirilmesinde yer verilen diğer erken uyarı göstergelerinin kullanımını engellemeyecek şekilde ikincil bir ölçüt olarak tanımlanması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca, bankaların bu varsayımı kullanmak yerine elde bulunan ileriye yönelik bilgileri kullanmasını ve kredi riski göstergeleri ile bu bilgiler arasında anlamlı bir ilişkinin mevcudiyetinin analiz edilmesini beklemektedir (BCBS, 2015:32-33; Deloitte, 2016).

Kredi riskinde önemli artış değerlendirmesi yapılırken, niceliksel kriterler (temerrüt olasılığındaki nispi ve/veya mutlak değişim, kredi derecelendirme notları), niteliksel kriterler (yeniden yapılandırma, yakın izleme) ve ikincil/gecikmeli kriter (30 günlük gecikme) dikkate alınmaktadır (PWC, 2017b:1). Kredi türleri (KOBİ, ticari, konut kredileri vb) itibariyle temerrüt riski farklılaştığından, temerrüt riskinde nispi ve mutlak değişimin her bir kredi türü itibariyle farklılaştırılması önemlidir⁴⁸.

⁴⁸ Aynı şekilde kredi derecesindeki bir derecelik değişiklik sonucunda temerrüt olasılığında oluşacak değişiklik her zaman doğrusal olmayabileceğinden, bankaların değerlendirmelerinde not indiriminin kaç basamaklık kredi derecesi değişimini ifade ettiği ile yetinilmesi yeterli olmayacaktır. Örneğin, BB notuna sahip beş yıldan uzun vadeli bir kredinin temerrüt olasılığı, BBB notuna sahip bir kredinin temerrüt olasılığından üç kat fazladır (BDDK Rehberi, 2018: Paragraf 79).

Bankanın kredi riskinin önemli ölçüde arttığını değerlendirdiği ancak bunları ortak kredi riski özelliklerini esas alarak gruplayamadığı durumlarda, finansal varlıkların kredi riskinin önemli ölçüde arttığını varsaydığı kısmına ilişkin ömür boyu beklenen kredi zararlarının finansal tablolara yansıtılması gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.6). Bu durum, özellikle bankanın farklı kredileri ayırtıramadığı ve dolayısıyla hangisinin kredi riskinde önemli artış olduğunu tespit edemediği durumlar için geçerlidir (EY, 2014 :55). Standartta buna ilişkin olarak bir örneğe yer verilmektedir (IFRS 9, 2014: IE39): ABC bankası faiz oranlarında olası artışlara bağlı olarak temerrütlerde de artış olacağını beklemektedir. Tarihsel olarak faiz oranlarındaki artış bölgedeki değişken faizli konut kredilerindeki muhtemel temerrütlerin önemli bir göstergesi olmuştur. Banka bölgedeki değişken faizli konut kredileri portföyünü homojen olarak kabul etmekte, ancak ortak kredi riski özelliklerine dayalı alt portföyü (kredi riskinde önemli artış beklenen) belirleyememektedir. Bu yüzden yukarıdan aşağıda (top down) yöntemini kullanmaktadır. Banka, tarihi verilere dayalı olarak faiz oranlarında 200 baz puanlık bir artışın değişken faizli konut kredilerinin %20'sinin kredi riskinde önemli artışa neden olacağını tahmin etmektedir. Sonuç olarak, banka faiz oranlarında 200 baz puanlık bir artış beklediğinden konut kredileri portföyünün %20'si için ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamaya başlamış, geri kalan kısım için ise 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplamaya devam etmiştir (PWC, 2017b:5-6).

3.3.7 Risk Süresi (Period of Exposure)

IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararının hesaplanmasında risk tutarının yanı sıra risk süresinin de dikkate alınması gerekmektedir. Standartta göre beklenen kredi zararları ölçülürken dikkate alınacak azami süre, işletmenin kredi riskine maruz kaldığı (uzatma seçenekleri dâhil olmak üzere) azami sözleşme süresidir (IFRS 9, Paragraf 5.5.19). Ancak, bazı durumlarda (örneğin rotatif krediler) azami sözleşme süresinin üzerinde beklenen kredi zararının ölçülmesi gerekebilmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.20). Ayrıca, erken ödeme olasılığına bağlı olarak beklenen kredi zararlarının dikkate alındığı süre sözleşme süresinden kısa da olabilmektedir (KPMG, 2014: 82). Azami sözleşme süresi, bankanın geri ödemeyi talep etme ve kullanılmamış taahhüdü iptal etme imkânı ile müşterinin sözleşmeyi uzatma imkânı dâhil sözleşmenin esas şartlarına bağlı olarak değişebilmektedir (IFRS Staff Paper, 2015-a: Paragraf 33-35, 38).

Risk süresi, hangi süre içerisindeki muhtemel temerrütlerin dikkate alınacağı hususunda bir sınır çizeceğinden, temerrüt olasılığının belirlenmesini ve beklenen kredi zararı hesaplamasını etkileyecektir. Risk süresinin tarihi davranışsal bilgi temelinde hesaplandığı durumda, farklı portföy bölümleri için farklı davranışları yansıtacak uygun bölümlenimin dikkate alınması gerekmektedir. Tarihi davranışsal bilginin, güncel koşullar ve ileriye yönelik bilgiyi yansıtıp yansıtmadığı ve dolayısıyla bir güncellemeye ihtiyaç olup olmadığı değerlendirilmelidir (GPPC, 2016:33-34).

Kredi kartları ve açık hesap uygulamaları gibi hem kredinin hem de kullanılmamış kredi taahhüdü unsurunun birlikte olduğu rotatif krediler (bankanın geri ödemeyi talep etme ve kullanılmamış taahhüdü iptal etme imkânının, bankanın kredi zararlarına maruz kalma süresini sözleşmeye bağlı bildirim süresiyle sınırlandırmadığı durumlarda) için risk süresi, bankanın kredi riskini sınırlandırmaya ilişkin kredinin geri çağırılması gibi aksiyonlar kapsamında belirlenmektedir. Bu tür krediler için beklenen kredi zararları ölçümünde dikkate alınacak süre azami sözleşme süresinin üzerinde olabilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.39; KPMG, 2014:82).

Standart uyarınca maruz kalınan risk süresinin hesaplanmasında, bankanın normal kredi riski yönetimi faaliyetleriyle risk süresinin azaltılamaması halinde, bankanın geçmişte benzer finansal araçlar için kredi riskine maruz kaldığı süre, kredi riskindeki önemli artış sonrasında benzer finansal araçlarda ilgili temerrütlerin oluşma süresi ve bankanın kullanılmamış kredi limitlerinin azaltılması ya da kaldırılması gibi gerçekleştirmeyi beklediği kredi riski yönetim faaliyetleri de dikkate alınabilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.40).

Risk süresi olarak IFRS 9’da belirtilen tam sözleşme süresinden daha kısa bir sürenin dikkate alınması durumunda (bakiyenin bir kısmının geri ödendiği gibi), bankanın kalan bakiye için daha kısa bir süreyi esas almasının beklenen kredi zararlarına etkisinin önemsiz olduğunu makul ve desteklenebilir bilgilerle kanıtlaması gerekmektedir (GPPC, 2016:35).

3.3.8 Paranın Zaman Değeri-Etkin Faiz Oranı

Standartta göre bir finansal araca ilişkin beklenen kredi zararlarının paranın zaman değerini yansıtacak şekilde ölçülmesi gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.17b). Beklenen kredi

zararlarının ölçümünde nakit açıklarının bugünkü değeri hesaplanırken etkin faiz oranı kullanılmaktadır (IFRS 9, Paragraf B5.5.44; Sultanoğlu, 2018:482).

Etkin faiz oranı, “finansal varlığın veya yükümlülüğün beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi tahmin edilen gelecekteki nakit ödeme veya tahsilatları, finansal varlığın brüt defter değerine veya finansal yükümlülüğün itfa edilmiş maliyetine indirgeyen orandır” (IFRS 9, Ek A). Etkin faiz oranı finansal varlık veya yükümlülüğün ilk kayda alınma sırasında hesaplanır. Etkin faiz oranı hesaplanırken, beklenen kredi zararları dikkate alınmaz. Finansal aracın tüm sözleşme şartları (örneğin, erken ödemeler, süre uzatımı, alım veya benzeri opsiyonlar) dikkate alınarak beklenen nakit akışları tahmin edilir. Hesaplama, sözleşmenin tarafları arasında ödenen veya alınan tüm ücret ve puanlar, işlem maliyetleri ve diğer prim ve ıskontolar dikkate alınır. İlk kayda almada, finansal varlığın brüt değeri veya finansal yükümlülüğün itfa edilmiş maliyeti genellikle finansal aracın gerçeğe uygun değerine eşittir (IFRS 9, Ek A; KPMG, 2014:51).

Beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında her bir finansal araç türüne göre aşağıda Çizelge 3.3'te belirtilen oranların kullanılarak raporlama tarihindeki değerin bulunması gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.44-48; KPMG, 2014:85; MNP, 2017:33).

Çizelge 3.3. Beklenen Kredi Zararı Hesaplamasında Kullanılacak İskonto Oranları

Finansal Araç Türü	İskonto Oranı
Satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar ile finansal kiralama alacakları dışındaki finansal varlıklar	İlk defa finansal tablolara alınma sırasında belirlenen etkin faiz oranı veya yaklaşık bir oran (Finansal aracın değişken faiz oranına sahip olması durumunda cari etkin faiz oranı)
Satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar	İlk defa finansal tablolara alınma sırasında belirlenen krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı
Finansal kiralama alacakları	Finansal kiralama alacağının IFRS 16'ya göre ölçümünde kullanılan ıskonto oranı
Kredi taahhütleri	Kredi taahhüdünden ortaya çıkan finansal varlığın finansal tablolara alınırken uygulanacak etkin faiz oranı ya da yaklaşık bir oran
Etkin faiz oranı belirlenemeyen finansal teminat sözleşmeleri veya kredi taahhütleri	Paranın zaman değerinin cari piyasa değerlendirmesini ve nakit akışlarına özgü riskleri yansıtan ıskonto oranı

Çizelge 3.3'ten de görüleceği üzere etkin faiz oranının belirlenemediği durumlarda yaklaşık bir oran kullanılması, karşılaştırmaya ilişkin olası etkiyi azaltırken standardın uygulanmasındaki operasyonel güçlüğü azaltacaktır (KPMG, 2014:85).

3.3.9 Makul ve Desteklenebilir Bilgi

Standart, bir finansal araca ilişkin beklenen kredi zararlarının ölçümünde geçmiş olaylar, mevcut şartlar ve gelecekteki ekonomik şartlara ilişkin tahminler hakkında, raporlama tarihi itibarıyla aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde edilebilen makul ve desteklenebilir bilginin dikkate alınmasını düzenlemektedir (IFRS 9, Paragraf 5.5.17c).

Finansal raporlama amacıyla mevcut olan ya da elde edilebilir olan bilginin aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde edilebilen bilgi olduğu kabul edilmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.49). Standart uyarınca bilgilerin elde edilebilmesi için geniş kapsamlı bir araştırma yapılmasına gerek görülmemektedir. Banka içi ve banka dışı veri kaynaklarının kullanılabileceği ifade edildikten sonra olası bilgi kaynaklarına ilişkin olarak;

- Bankanın ve emsal bankaların geçmiş kredi zararı deneyimleri,
- Banka içi derecelendirmeler ve tahminler,
- Karşılaştırılabilir finansal araçlar için bankanın yeterli verisi yoksa emsal grup deneyimleri ve,
- Banka dışı derecelendirmeler, raporlar ve istatistikler örnek olarak verilmektedir (MNP, 2017:34; IFRS 9, Paragraf B5.5.51).

Bankaların gerçekleşen kredi zararları ile tahminleri arasındaki farklılıkları azaltmak için beklenen kredi zararlarının tahmininde kullandıkları geçmiş verilerini, varsayım ve yöntemlerini gözden geçirmeleri gerekmektedir (KPMG, 2014:86). Ancak, bazı durumlarda, raporlama tarihindeki şartlara ve değerlendirilen finansal aracın özelliklerine göre düzeltilmemiş geçmiş veriler en iyi makul ve desteklenebilir bilgi olabilmektedir. Ayrıca, beklenen kredi zararlarındaki değişikliklere ilişkin tahminlerin ilgili işsizlik oranları, gayrimenkul ve emtia fiyatları gibi gözlemlenebilir verilerdeki değişiklikleri yansıtması beklenmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.52). Standart nakit açıklarının tahmini için kullanılması gereken yargı düzeyinin detaylı bilgilerin mevcudiyetine bağlı olduğunu; tahmin süresi arttıkça,

bu bilgilerin elde edilebilirliğinin azaldığını ve dolayısıyla yargı düzeyinin arttığını kabul etmektedir (IFRS 9, Paragraf B5.5.50; KPMG, 2014:86).

3.4. Sermaye Yeterliliği İçin Belirlenen Parametrelerin Beklenen Kredi Zararı Ölçümünde Kullanılması

Bankalar, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından belirlenen sermaye yeterliliği düzenlemeleri kapsamında kredi riski için ayırmaları gereken sermaye yükümlülüklerini standart yaklaşım, temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım ve gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım çerçevesinde hesaplamaktadırlar.

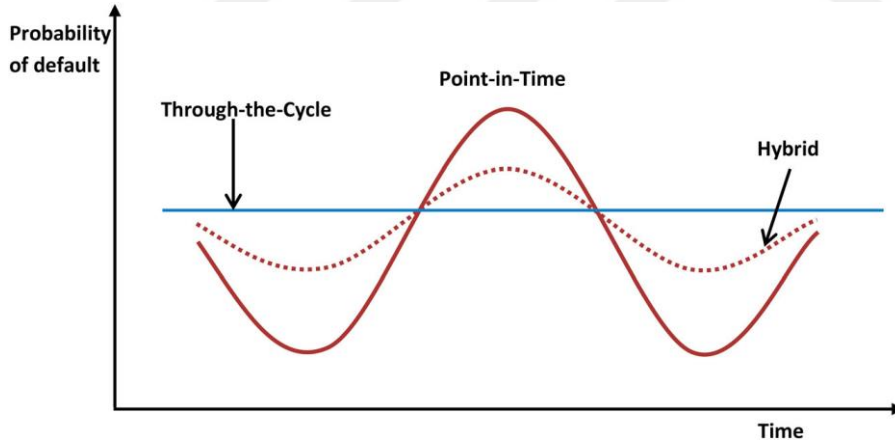
Standart yaklaşımda sermaye yeterliliğinde dikkate alınacak risk ağırlıkları denetim otoritesi tarafından belirlenmektedir. Temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda, temerrüt olasılığı içsel olarak bankaca hesaplanırken, temerrüt halinde kayıp ve risk tutarları değerleri denetim otoritesi tarafından belirlenmektedir. Gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise, bankanın içsel olarak geliştirdiği temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp ve risk tutarları değerlerinin sermaye yeterliliği hesaplamasında kullanılmasına izin verilmektedir (KPMG, 2014:103).

Dolayısıyla, sermaye yeterliliği için temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda kullanılan temerrüt olasılığının, gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp ve risk tutarları değerlerinin beklenen kredi zararlarının ölçümü için başlangıç noktası olarak dikkate alınması mümkündür. Ancak sermaye yeterliliği ile finansal raporlamanın amaçlarının farklı olması nedeniyle, sermaye yeterliliğinde kullanılan temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp gibi parametrelerin IFRS 9 gereksinimlerine göre uyarlanması gerekmektedir (Novotny-Farkas, 2016). Nitekim, bazı bankalarca sermaye yeterliliği için kullanılan parametrelerin beklenen kredi zararı ölçümünde esas alınmasının beklendiği, ancak bunun için sermaye yeterliliği için kullanılan parametrelerin IFRS 9'un beklenen kredi zararı ölçümünde kullanılabilmesi için birtakım düzeltmeler yapılması gerektiği IASB tarafından da belirtilmektedir (IFRS 9, Paragraf BC5.178, BC5.283).

3.4.1 Temerrüt Olasılığının Kullanılması

Sermaye yeterliliği için sadece 12 aylık temerrüt olasılığı kullanırken beklenen kredi zararı için 12 aylık ve ömür boyu olmak üzere iki farklı temerrüt olasılığı kullanılmaktadır (KPMG, 2014:103).

Sermaye yeterliliği için kullanılan temerrüt olasılığı yelpazede yer alan Şimdiki Durum “Point-in-Time (PiT)” ve Döngü Boyunca “Through-the-Cycle (TTC)” yaklaşımlarını kapsamak üzere içsel derecelendirme yöntemlerine dayalı olarak belirlenmektedir. “TTC” yaklaşımı, geçmişteki uzun dönem temerrüt durumlarının ortalamasını dikkate alarak ve mevcut döngüsel durumların etkilerini bertaraf ederek istikrarlı temerrüt olasılığını yansıtmaktadır.⁴⁹ Beklenen kredi zarar ölçümü için kullanılan temerrüt olasılığı olan “PiT” yaklaşımı ise, raporlama tarihindeki ve gelecekteki beklenen şartları dikkate alarak borçlunun kısa dönemli temerrüt olasılığını yansıtmakta olup, faaliyet döngüsü boyunca değişmektedir. Temerrüt olasılıklarına ilişkin söz konusu yaklaşımlar ve bunların faaliyet döngüsü boyunca değişimi Şekil 3.1’de karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir.

Şekil 3.1. Temerrüt Olasılıklarına İlişkin Yaklaşımların Karşılaştırılması

Kaynak: Novotny-Farkas, 2016.

Şekilden de görüleceği üzere “PiT” yaklaşımı ekonomideki dalgalanmaları yansıtırken, “TTC” yaklaşımı uzun dönem ortalamalardan hareketle istikrarlı bir durumu yansıtmaktadır.

⁴⁹ Bu yaklaşımın gerekçesi, daima ihtiyatlılığı ön planda tutan düzenleyici otoritelerin beklenen kredi zararlarını fazla dalgalanmaya maruz bırakmak istememesidir (Saltoğlu, 2016).

IASB, “TTC” yaklaşımının raporlama tarihinde beklenen durum yerine olası ekonomik sonuçları dikkate aldığını, bu nedenle finansal aracın raporlama tarihindeki ekonomik karakterini yansıtmadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla sermaye yeterliliği için kullanılan temerrüt olasılığının IFRS 9’un beklenen kredi zarar yaklaşımına göre düzeltilmesi gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf BC5.282).

Ayrıca, temerrüt olasılığındaki muhafazakâr/kötümser tarafların ayrıştırılarak tarafsız bir şekle dönüştürülmesi, modelde kullanılan temerrüt tanımının IFRS 9’da kullanılan temerrüt tanımı ile uyumlaştırılması ve ileriye yönelik bilgilerin dikkate alınması gerekmektedir (GPPC, 2016:30).

3.4.2 Temerrüt Halinde Kayıp Oranının Kullanılması

Sermaye yeterliliğinde kullanılan temerrüt halinde kayıp oranının hesaplanabilmesi için perakende riskler⁵⁰ için asgari 5 yıllık ve ülke, şirket ve banka riskleri için asgari 7 yıllık verilerin dikkate alınması gerekmektedir. IFRS 9’da ise temerrüt halinde kayıp hesaplaması için kullanılacak asgari tarihsel veriye ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır (KPMG, 2014:103).

Ayrıca, sermaye yeterliliği için dikkate alınan temerrüt halinde kayıp oranının makroekonomik olarak stres koşullarını içerecek şekilde ihtiyatlı olarak belirlenmesi gerekirken, IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı ölçümünün mümkün sonuçlar dikkate alınarak belirlenen olasılıklara göre ağırlıklandırılmış ve tarafsız (ne en kötü ne de en iyi senaryoyu) bir tutarı yansıtması gerekmektedir. Bu nedenle, sermaye yeterliliği için dikkate alınan temerrüt halinde kayıp oranındaki ihtiyatlı yaklaşımın beklenen kredi zarar ölçümü için düzeltilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, sermaye yeterliliğindeki temerrüt halinde kayıp oranı için belirli risklere yönelik olarak düzenleyici taban⁵¹ uygulaması mevcutken, beklenen kredi zarar ölçümündeki temerrüt halinde kayıp için böyle bir taban uygulaması söz konusu değildir (IFRS 9, Paragraf 5.5.17a; KPMG, 2014:103; Novotny-Farkas, 2016).

⁵⁰ Perakende riskler, bireylere kullandırılan tüketici kredileri, kredi kartları, konut, taşıt ve ihtiyaç kredileri gibi kredileri kapsamaktadır.

⁵¹ Örneğin teminatında ikamet amaçlı gayrimenkul bulunan perakende riskler için temerrüt halinde kayıp oranı (LGD) asgari %10 olarak kabul edilmekte ve bu oranın altında oran kullanımına izin verilmemektedir (BCBS, 2004: Paragraf 266).

Sermaye yeterliliği için temerrüt halinde kayıp tahmininde, düzenleyici gereksinimlere uygun olarak temerrüt halinde kayba ilişkin modelleme yöntemini destekleyecek yeteri kadar verinin bulunması koşuluyla teminatlardan beklenen nakit akışının dâhil edilmesi mümkündür. IFRS 9'un beklenen kredi zarar yaklaşımında ise teminatlandırılmış bir varlığa ilişkin beklenen nakit akışlarının tahmini, teminatın elden çıkarılma olasılığından bağımsız olarak teminatın nakde dönüştürülmesinden elde edilecek tutardan elden çıkarma maliyetlerinin düşülmesi suretiyle bulunacak tutarı yansıtmaktadır. Dolayısıyla sermaye yeterliliğinde kullanılan temerrüt halinde kayıp oranının beklenen kredi zararı ölçümü için kullanılması durumunda ilgili teminatlardan sağlanacak nakit akışlarını yansıtacak şekilde düzeltilmesi gerekmektedir (KPMG, 2014:104).

3.4.3 Temerrüt Halinde Risk Tutarının Kullanılması

Sermaye yeterliliğinde kullanılan temerrüt halinde kayıp oranının hesaplanabilmesi için yukarıda belirtilen riskler için geçerli olan asgari veri gereksinimi temerrüt halinde risk tutarı için de geçerli olup, IFRS 9'da temerrüt halinde risk tutarının hesaplanması için kullanılacak asgari tarihsel veriye ilişkin spesifik bir belirlemede bulunulmamıştır. Aynı şekilde, sermaye yeterliliği için dikkate alınan temerrüt halinde risk tutarının makroekonomik olarak stres koşullarını içerecek şekilde ihtiyatlı olarak belirlenmesi gerekirken, beklenen kredi zararı ölçümü için olasılıklara göre ağırlıklandırılmış ve tarafsız bir tutarın yansıtılması gerekmektedir. Bu nedenle, sermaye yeterliliği için dikkate alınan temerrüt halinde risk tutarındaki ihtiyatlı yaklaşımın giderilerek beklenen kredi zarar ölçümü için tarafsız hale getirilmesi gerekmektedir. Sermaye yeterliliğindeki temerrüt halinde risk tutarı için belirli risklere yönelik olarak düzenleyici taban uygulaması, beklenen kredi zarar ölçümündeki temerrüt halinde risk tutarı için söz konusu değildir (KPMG, 2014:103-104).

3.5 Makroekonomik Göstergeler ile Beklenen Kredi Zararı Girdilerinin İlişkilendirilmesi

IFRS 9'un beklenen kredi zararı modeli ile, kredi zararlarının ölçümünde sadece mevcut durum ve geçmişe ilişkin verilerin değil ileriye dönük bilgilerin de dikkate alınması gerekmektedir. Burada izlenen yol ise, mevcut ve geçmişteki verilerden hareketle borçluların davranışları ile makroekonomik göstergeler arasında korelasyonun irdelenerek anlamlı ilişkilerin bulunması, gelecekteki makroekonomik göstergelere ilişkin tahmin veya senaryolar karşısında borçluların davranışlarının (temerrüt gibi) öngörülmesi ve buna dayalı olarak da beklenen kredi zararlarının hesaplanmasıdır.

Nitekim, Standartta verilen bir örnekte bir bankanın tarihsel verilerinin ikamet amaçlı konutun değeri ile konut kredilerinin temerrüt oranları arasında güçlü bir korelasyon olduğuna işaret ettiği, başka bir ifadeyle, ikamet amaçlı konutun değeri düştükçe müşterilerin konut kredilerine ilişkin taksitlerini ödeme motivasyonlarının da düştüğü ve dolayısıyla temerrüt etme riskinin arttığı belirtilmektedir. Özellikle kredi varlık değeri oranı (LTV) yüksek konut kredilerinde temerrüt açısından konutun değerine duyarlılığın çok daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (IFRS 9, 2014: IE33-34).

Literatürde makroekonomik değişkenler ile IFRS 9'un üçüncü aşamasına (temerrüt) denk gelen takibe dönüşüm arasında ilişkilerin irdelenmesine yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Özhan (2018) tarafından Türk bankacılık sektörünün Mart 2007 ile Aralık 2017 tarihleri arasındaki verilerine dayalı olarak, takibe dönüşüm oranı (temerrüt oranı) ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiye ilişkin yapılan çalışmada, ücretliler geçinme indeksi, tarım-dışı işsizlik oranı, ağırlıklı ortalama mevduat faizi, Türkiye dış borç stoku ve gayri safi yurt içi hâsıla değişkenlerinin gecikmeli olarak takibe dönüşüm oranını etkilediği sonucuna varılmıştır. Takibe dönüşüm oranı ile faiz oranları ve işsizlik oranları arasında pozitif; takibe dönüşüm oranı ile ücretliler geçinme indeksi, dış borç stoku ve gayri safi yurt içi hâsıla arasında negatif ilişki bulunmuştur.⁵²

Yüksel (2011) tarafından yapılan çalışmada, takipteki alacak oranı ile makroekonomik göstergeler arasındaki ilişkiler, şirketler ve hane halkı kesimleri için ayrı ayrı irdelenmiştir. Şirketler kesimi için, takipteki alacak oranındaki değişimlerin faiz oranı, enflasyon, kredilerin GSYİH içindeki payı ve büyüme verileri başta olmak üzere diğer tüm verilerden önemli ölçüde etkilendiği saptanmıştır. Hane halkı kesimi için temerrüt oranlarının kredilerin GSYİH içindeki payı, enflasyon, büyüme ve işsizlik verilerinden önemli ölçüde etkilendiği belirlenmiştir.

Altıntaş (2012) tarafından Türk bankacılık sektörüne ilişkin olarak reel GSYİH, nominal faiz oranları, ABD Dolar kuru ve TÜFE enflasyon oranları gibi makroekonomik göstergelerdeki değişimlerin takipteki alacak oranını nasıl etkilediğine ilişkin yapılan çalışmada, bu

⁵² Söz konusu çalışmada, ayrıca takibe dönüşüm oranı ile makroekonomik değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu varsayımının her zaman doğru olmayabileceği, dolayısıyla değişkenler arasında doğrusal olmayan ilişkilerin de dikkate alınmasında fayda olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, işsizlik oranı ile takibe dönüşüm oranı arasında iki çeyrek dönemde tespit edilen pozitif ilişki, üçüncü çeyrekte belirsizleşmiştir. Çalışmada, ayrıca tarım-dışı işsizlik oranındaki değişimlerin takibe dönüşüm oranını hemen etkilerken, faiz oranlarındaki değişimlerin bir yıl sonra takibe dönüşüm oranını etkilediği tespit edilmiştir.

göstergelerdeki değişimlerin takipteki alacak oranlarında anlamlı değişikliklere yol açabileceği tahmin edilmiştir.⁵³

Ayrıca, Standartta da, yukarıda yer verildiği üzere faiz oranları ile temerrüt arasındaki ilişkiye ilişkin bir örneğe yer verilmektedir (IFRS 9, 2014: IE39). Buna göre ABC bankası faiz oranlarında beklenen artışa bağlı olarak temerrütlerde artış olacağını beklemektedir. Tarihsel olarak faiz oranlarındaki artış bölgedeki değişken faizli konut kredilerindeki muhtemel temerrütlerin önemli bir göstergesi olmuştur. Banka, tarihi verilere dayalı olarak faiz oranlarında 200 baz puanlık bir artışın değişken faizli konut kredilerinin %20'sinin kredi riskinde önemli artışa neden olacağını tahmin etmektedir (PWC, 2017b:5-6).

3.6. Beklenen Kredi Zararlarının Raporlaması

Beklenen kredi zararlarının raporlanmasına ilişkin düzenlemelerin anlatılacağı bu kısımda öncelikle finansal tablolarda raporlama esasları üzerinde durulacak daha sonra dipnot açıklamalarında sunulacak bilgilere yer verilecektir.

3.6.1 Beklenen Kredi Zararlarının Finansal Tablolarda Raporlanması

3.6.1.1 Uluslararası muhasebe standartları çerçevesinde raporlama esasları

İtfa edilmiş maliyetiyle ölçülen finansal varlıklar, kiralama alacakları ve sözleşme varlıklarının beklenen kredi zararları, Finansal Durum Tablosunda “*zarar karşılığı*” olarak raporlanmakta olup, ayrı bir başlıkta raporlanması zorunluluğu da bulunmamaktadır. Söz konusu varlıklar Finansal Durum Tablosunda net değerleriyle (beklenen kredi zararı karşılıkları düşülmüş) raporlanmakta olup, ayrıca raporlanması gereken kalemler arasında da beklenen kredi zararı karşılıkları yer almamaktadır (Grant Thornton, 2016:33; KPMG, 2014:100; IAS 1, Paragraf 54). Bahsi geçen finansal varlıklar için (varlıktan düşülerek/netleştirilerek sunulan) zarar

⁵³ Söz konusu çalışmada, reel GSYİH'nın bir yıl önceki aynı çeyreğe göre dört dönem üst üste %1, %5 ve %10 küçüldüğü üç ayrı senaryo altında, takipteki alacak oranlarındaki artışın sırasıyla 0.75, 1.15 ve 1.70 puan olacağı; nominal faiz ve enflasyon oranlarının en son düzeylerine göre %25 ve %50 arttığı ve artış sonrası ulaşılan düzeyin dört dönem (1 yıl) muhafaza edildiği ve ayrıca sadece bir dönem için %100'lük tek bir şoka maruz kalındığı üç ayrı senaryo altında, takipteki alacak oranlarındaki artışın sırasıyla 0.92, 1.39 ve 1.77 puan olacağı; ABD Doları kurunun en son düzeyine göre %25 arttığı ve artış sonrası ulaşılan düzeyin dört dönem muhafaza edildiği ve ayrıca sadece bir dönem için %50'lik tek bir şoka maruz kalındığı iki ayrı senaryo altında, takipteki alacak oranlarındaki artışın sırasıyla 1.35 ve 2.39 puan olacağı tahmin edilmiştir.

karşılıklarının Gelir Tablosunda değer düşüklüğü kaybı veya kazancı olarak raporlanması gerekmektedir (EY, 2014:76, IAS 1, Paragraf 82/ba; KPMG, 2014:107).

İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen ve kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların brüt defter değerleri ile beklenen zarar karşılıkları olarak raporlanacak bilgilerin hesaplanmasına ilişkin uygulamada farklı seçenekler bulunmaktadır. ITG bu seçenekleri değerlendirerek, Standardın hangisini uygun gördüğüne ilişkin bir örneğe yer vermiştir (IFRS Staff Paper, 2015-c: Paragraf 15). Buna göre; 31.12.2018 itibariyle brüt defter değeri 100 TL, etkin faiz oranı %10 olan bir finansal varlık 2019 yılı içinde değer düşüklüğüne uğramış ve 60 TL karşılık ayrılmıştır. Bu tarihte finansal varlığın itfa edilmiş maliyeti 40 TL'dir (100TL - 60TL). 31.12.2019 tarihi itibariyle herhangi bir tahsilat sağlanmaması ve beklenen nakit akışlarında bir değişiklik olmaması durumunda tahakkuk ettirilen faiz geliri 4 TL (40 TL*%10) ve itfa edilmiş maliyeti 44 TL'dir (40 TL+(40 TL*%10)).

Çizelge 3.4. Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanmasına İlişkin Seçenekler

Seçenek	A	B	C
Brüt defter değeri	110 TL (100+(100*%10))	104 TL (100+4)	100TL
Beklenen zarar karşılığı	66 TL (60+(60*%10) veya (110-44)	60 TL	56 TL
İtfa edilmiş maliyet	44 TL	44 TL	44 TL

ITG, Çizelge 3.4'deki beklenen zarar karşılıkları ve brüt defter değerlerinin hesaplanmasına ilişkin üç seçeneği değerlendirerek, B ve C seçeneklerinde yer alan brüt defter değeri ile beklenen zarar karşılığı hesaplamasında;

- Brüt defter değerinin sözleşmeye dayalı tahmini nakit akışlarının etkin faiz oranı kullanılarak ıskonto edilmesine veya
- Zarar karşılığının beklenen nakit akışlarının etkin faiz oranı kullanılarak ıskonto edilmesine

dayalı olmaması nedeniyle yalnızca A sütunundaki yaklaşımın IFRS 9 kapsamında kabul edilebilir olduğu sonucuna varmıştır (IFRS Staff Paper, 2015-c: Paragraf 21; BDO, 2018:62).

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıkların beklenen kredi zararı giderleri dönemin kar/zarar sonucunda raporlanırken, bunlara ilişkin karşılıklar finansal durum tablosunda finansal varlığın defter değerini azaltmamaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.5.2, 5.7.10-11 KPMG, 2014:101). Bu açıdan itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar için beklenen kredi zararı karşılıklarının raporlanmasından farklılık göstermektedir. Şöyle ki, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıkların beklenen kredi zararına ilişkin karşılık giderleri dönemin kar/zarar sonucunda raporlanırken⁵⁴, kredi zararı nedeniyle değer azalışının karşı bacağı diğer kapsamlı gelirden (özkaynaklarda) raporlanmaktadır (IFRS 9, 2014: IE88). Dolayısıyla bu finansal varlıklara ilişkin beklenen kredi zarar karşılığı ilgili varlığın defter değerini azaltmak yerine kredi zararı ile azalan özkaynaklar bu grup altında diğer kapsamlı gelir kaleminin artırılması suretiyle dengelenmekte ve karşılık tutarlarına ilişkin bilgiler ise dipnotlarda sunulmaktadır (IFRS 9, Paragraf 5.5.2; IFRS 7, 2014:16A; Özerhan ve Aslan, 2016:580). Bu durum esasen gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıkların finansal durum tablosunda gerçeğe uygun değeriyle raporlanmasından kaynaklanmakta, beklenen kredi zararı karşılığının finansal varlığın gerçeğe uygun değeri yansıtan defter değerini azaltmasına izin verilmemektedir (IFRS 9, Paragraf BC5.119; MNP, 2017:9; EDTF, 2015:1).

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıkların değer düşüklüğünün raporlanmasının farklı olması nedeniyle bir örnekle açıklanmasında fayda görülmektedir. Örneğin; A Bankası, 31.12.2018 tarihinde gerçeğe uygun değeri 1.000 TL olan bir borçlanma aracını satın alarak gerçeğe uygun farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlık olarak sınıflandırmıştır. Banka bu finansal araç için 12 aylık beklenen kredi zararını 10 TL olarak tahmin etmektedir. Bankanın başlangıçta 1.000 TL sermayesi ve aktifte aynı tutarda nakdi olduğu varsayımıyla kayıtlar ve Finansal Durum Tablosu aşağıdaki şekilde olacaktır:

GUDFDKG Menkul Değerler	31/12/2018	Nakit	1.000	1.000
Beklenen Kredi Zararı Gideri		Diğer Kapsamlı Gelir	10	10

⁵⁴ IFRS 9, Paragraf 5.7.10

Finansal Durum Tablosu (31/12/2018)

Nakit	0		
Gerçeğe Uygun Değer Farkı			
Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan			
Menkul Değerler	1000		
		Özkaynaklar	
		Sermaye	1000
		Kar/zarar	(10)
		Diğer Kapsamlı Gelir	10

31.12.2019 tarihinde finansal varlığın gerçeğe uygun değeri 950 TL'ye düşmüştür. A Bankası finansal varlığın ilk muhasebeleştirilmesinden itibaren kredi riskinde önemli artış olmadığına sonucuna varmış ve 31.12.2019 tarihi itibarıyla 12 aylık beklenen kredi zararını 30 TL olarak hesaplamıştır. Finansal araca ilişkin kayıtlar şu şekilde olacaktır:

	31/12/2019		
Beklenen Kredi Zararı Gideri		20	
Diğer Kapsamlı Gelir		30	
	GUDFDKG Menkul Değerler		50

Finansal Durum Tablosu (31/12/2019)

Gerçeğe Uygun Değer Farkı			
Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan			
Menkul Değerler	950		
		Özkaynaklar	
		Sermaye	1000
		Kar/zarar	(30)
		Diğer Kapsamlı Gelir	(20)

Yukarıdaki kayıtlar sonucunda finansal varlığın defter değeri 950 TL (1.000-50) ve beklenen kredi zararı 30 TL (10+20) olmuştur. Diğer kapsamlı gelir için 10 TL alacak (2018) ve 30 TL borç (2019) kaydı sonucunda nette 20 TL borç kaydı oluşmuştur. Beklenen kredi zararına ilişkin 30 TL'lik bakiyenin dipnotlarda açıklanması gerekmektedir (KPMG, 2014:101; IFRS 9, IE78-IE80; IFRS 7, 2014:16A).

Beklenen kredi zararı kapsamında bulunan kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıkları ise finansal durum tablosunda pasifte karşılık (borç karşılığı) olarak raporlanmaktadır (EY, 2014:77). Ancak, finansal araç hem bir finansal varlık hem de bir kredi taahhüdünden oluşuyorsa ve kredi taahhüdünün beklenen kredi zararı karşılığı finansal varlığın beklenen kredi zarar karşılığından ayrıştırılamıyorsa, finansal aracın tüm beklenen kredi zarar karşılığı finansal varlıktan düşülmek suretiyle (net olarak) raporlanır. Finansal aracın tüm beklenen kredi zarar karşılığının finansal varlık bileşeninin defter değerinden fazla olması durumunda, finansal varlıktan fazla olan kısım pasifte karşılık (borç karşılığı) olarak raporlanır (IFRS 7, 2014: B8E; KPMG, 2014:101).

Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse, bir bankanın kredi kartı limiti 10.000 TL olan bir müşterisinden 1.000 TL'lik kredi kartı alacağı ve 9.000 TL'lik kullanılmamış kredi kartı limiti nedeniyle 1.200 TL'lik beklenen kredi zararı karşılığı ayırdığını ve bu karşılığın ayrıştırılamadığını varsayalım. Bu durumda, beklenen kredi zararı karşılığı aktifleştirilen tutarı geçeceği için $[1.000 - 1.200 = (200)]$ kredi kartı alacağı sıfırlanarak pasifte 200 TL'lik beklenen kredi zararı karşılığı raporlanacaktır. Şayet, kredi kartı alacağı ve kullanılmamış limit için ayrılan beklenen zarar karşılığı aktifleştirilen tutardan düşük olursa, örneğin 400 TL, bu durumda kredi kartı alacağı ile kullandırılmayan kredi kartı limitinden oluşan finansal araç net değeri ile $[1000 - 400 = 600]$ bir kredi kartı alacağı olarak aktifte raporlanacaktır.

Finansal durum tablosunda tutarları gösterilmesi gereken pasif kalemler arasında karşılıklar da yer almakta olup, ihtiyaca uygun olması durumunda karşılıklar başlığı altında beklenen zarar karşılıklarına da yer verilmesi mümkündür (IAS 1, Paragraf 54-55).

Çizelge 3.5. Beklenen Kredi Zararlarının Finansal Durum Tablosunda Sunumu

Finansal Varlıklar	Beklenen Kredi Zararlarının Sunum Şekli
İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar, kiralama alacakları ve sözleşme varlıkları	İlgili finansal varlığın brüt defter değerinden beklenen kredi zararları düşülmek suretiyle net olarak sunulmaktadır.
Kredi taahhütleri, finansal teminat sözleşmeleri	Pasifte karşılık olarak sunulmaktadır.

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen borçlanma araçları	Kredi zararları ilgili finansal varlıkla netleştirilmemekte ve finansal varlığın gerçeğe uygun değerindeki değişikliklerin bir parçası olarak diğer kapsamlı gelirden (öz kaynaklar) muhasebeleştirilerek sunulmaktadır.
---	--

Kaynak: MNP, 2017: 9

3.6.1.2 Yerel mevzuat çerçevesinde raporlama esasları

Çalışma konusu çerçevesinde burada finansal raporlamaya ilişkin yerel mevzuattan bahsedilmesinde yarar görülmektedir. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 136 ncı maddenin beşinci fıkrasında “... 5411 sayılı Kanuna tabi bankalar ile sigorta şirketleri kuruluş, gözetim, muhasebe ve bağımsız denetim standartları konuları ile payları halka arz yoluyla satılan bankaların dağıtacakları temettü ve yeniden değerlendirme artış fonunun özkaynaklarının kullanımına ilişkin esaslar özel mevzuatına tabidir.” hükmü yer almaktadır. Yine, Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğinin⁵⁵ 2’nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca bankaların özel mevzuatlarına göre belirlenmiş şekil ve esaslar çerçevesinde finansal raporlarını düzenlemeleri, bu Tebliğde öngörülen finansal rapor düzenleme yükümlülüğünün yerine getirilmesi hükmünde olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, halka açık bankaların finansal raporlamaya ilişkin esas ve formatları 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 37 ve 38’inci maddeleri çerçevesinde BDDK tarafından belirlenmektedir.

Bankalar mali tablolarını BDDK tarafından çıkarılan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ⁵⁶ ekinde yer alan finansal tablo formatlarına göre hazırlamaktadırlar. Söz konusu Tebliğin Ek 1 ve Ek 2’de⁵⁷ yer alan ve özet olarak Çizelge 3.6’da sunulan 2018 yılı finansal durum tablosu formatı incelendiğinde, krediler dışındaki finansal varlıklar (bankalar, para piyasasından alacaklar ve itfa edilmiş maliyetiyle ölçülen diğer finansal varlıklar) için hesaplanan beklenen kredi zararı karşılıkları bu finansal varlıkların en altında ve “beklenen zarar karşılıkları” başlığıyla aktif düzenleyici hesap olarak (negatif bakiyeli) ve ilgili finansal varlıklar brüt olarak (ilgili beklenen kredi zarar karşılıkları düşülmemiş olarak) ve finansal varlıklar üst başlığı ise net olarak (ilgili

⁵⁵ 13.06.2013 tarihli ve 28676 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁵⁶ 28.06.2012 tarihli ve 28337 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁵⁷ Kredi zarar karşılıklarını TFRS 9’a göre ayıran mevduat ve kalkınma ve yatırım bankaları Ek 1’deki formatı, katılım bankaları ise Ek 2’de yer alan formatı kullanmaktadır.

beklenen kredi zarar karşılıkları düşülmüş olarak) raporlanmaktadır. Kredilere, kiralama işlemlerinden alacaklara, faktoring alacaklarına ve donuk alacaklara ilişkin beklenen kredi zarar karşılıkları aşamalara göre bu satırların devamında aktif düzenleyici hesap olarak (negatif bakiyeli) olarak yer verilmektedir. Krediler, kiralama işlemlerinden alacaklar, faktoring alacakları ve donuk alacaklar brüt olarak (ilgili beklenen kredi zarar karşılıkları düşülmemiş olarak) ve tüm bunların üstünde yer alan krediler üst başlığı ise net olarak (ilgili beklenen kredi zarar karşılıkları düşülmüş olarak) yer verilmektedir. Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıkların beklenen kredi zarar karşılıkları özkaynaklar altında kar veya zararda yeniden sınıflandırılacak birikmiş diğer kapsamlı gelirler veya giderler altında raporlanmaktadır. Gayrinakdi kredilere (kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri) ilişkin beklenen kredi zararları pasifte karşılıklar altındaki ayrıntıya yer verilmeksizin “diğer karşılıklar” satırı altında sunulmaktadır.

Çizelge 3.6. 2018 Yılına İlişkin Finansal Durum Tablosu Özet Formatı

VARLIKLAR	YÜKÜMLÜLÜKLER
I. FİNANSAL VARLIKLAR (Net)	I. MEVDUAT
1.1 Nakit ve Nakit Benzerleri	.
1.1.1 Nakit Değerler ve Merkez Bankası	.
1.1.2 Bankalar	.
1.1.3 Para Piyasalarından Alacaklar	X. KARŞILIKLAR
1.2 GUDFKZ Yansıtılan Finansal Varlıklar ⁵⁸	10.1 Yeniden Yapılanma Karşılığı
1.3 GUDFKKG Yansıtılan Finansal Varlıklar ⁵⁹	10.2 Çalışan Hakları Karşılığı
1.4 İEM Ölçülen Finansal Varlıklar ⁶⁰	10.3 Sigorta Teknik Karşılıkları (Net)
1.5 Türev Finansal Varlıklar	10.4 Diğer Karşılıklar
1.6 Donuk Finansal Varlıklar	.
1.7 Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	.
II. KREDİLER (Net)	.
2.1 Krediler	XVI. ÖZKAYNAKLAR
2.2 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	.
2.3 Faktoring Alacakları	.
2.4 Donuk Alacaklar	.
2.5 Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	16.4 Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler
2.5.1 12 Aylık BKZ⁶¹(1.Aşama)	.
2.5.2 KRÖA⁶²(2.Aşama)	.
2.5.3 Temerrüt (3.Aşama)	.
.	16.6.2 Dönem Net Kâr veya Zararı
.	.
.	TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER
TOPLAM VARLIKLAR	

Kaynak: BDDK Tebliğinin Ek:1’inden derlenmiştir.

⁵⁸ Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

⁵⁹ Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar

⁶⁰ İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar

⁶¹ 12 Aylık Beklenen Zarar Karşılığı

⁶² Kredi Riskinde Önemli Artış

Kar veya zarar tablosunda ise beklenen zarar karşılıkları faaliyet brüt karından sonra ayrı bir satır olarak sunulmaktadır.

Tez kapsamındaki payları Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat bankalarının 2018 yılına ilişkin raporlarında, IFRS 9'un geçişe ilişkin hükümleri uyarınca 2018 yılı finansal tabloları sunulurken önceki dönem (2017) finansal tablo ve dipnotları 2018 yılı formatı yerine 2017 yılında geçerli olan formatta sunulmuştur. Dolayısıyla, 2017 ve 2018 finansal tablolarının farklı esaslar üzerinden hazırlanmaları nedeniyle, yıllık faaliyet raporlarında karşılaştırmalı bir sunuma yer verilmemiştir.

1.1.2019 tarihinden itibaren geçerli olan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ⁶³ kapsamında finansal tablo formatlarında değişikliğe gidilmiştir. 2019'dan itibaren geçerli olan ve özet olarak Çizelge 3.7'de sunulan yeni finansal durum tablosu formatında (Tebliğ, Ek 1- Ek 2), nakit ve nakit benzerleri başlığı altında yer alan nakit değerler ve merkez bankası, bankalar, para piyasasından alacaklar satırından sonra gelmek üzere beklenen zarar karşılıklarına aktif düzenleyici hesap olarak (negatif bakiyeli) ve tek satır olarak (aşamalar olmaksızın) yer verilmektedir. İtfa edilmiş maliyetiyle ölçülen finansal varlıklar üst başlığının altında krediler, kiralama işlemlerinden alacaklar, faktoring alacakları ve itfa edilmiş maliyetiyle ölçülen diğer finansal varlıklardan sonra beklenen zarar karşılıklarına aktif düzenleyici hesap olarak (negatif bakiyeli) ve tek satır olarak (aşamalar olmaksızın) yer verilmektedir. Yükümlülükler kısmında herhangi bir değişikliğe gidilmezken, kar veya zarar tablosunda ise sadece ilgili satırın ismi beklenen zarar karşılığı giderleri olarak değiştirilmiştir.

⁶³ 1.2.2019 tarihli ve 30673 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Çizelge 3.7. 2019 Yılına İlişkin Finansal Durum Tablosu Özet Formatı

VARLIKLAR	YÜKÜMLÜLÜKLER
I. FİNANSAL VARLIKLAR (Net)	I. MEVDUAT
1.1 Nakit ve Nakit Benzerleri	.
1.1.1 Nakit Değerler ve Merkez Bankası	.
1.1.2 Bankalar	.
1.1.3 Para Piyasalarından Alacaklar	X. KARŞILIKLAR
1.1.4 Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	10.1 Yeniden Yapılanma Karşılığı
1.2 GUDFKZ Yansıtılan Finansal Varlıklar ⁶⁴	10.2 Çalışan Hakları Karşılığı
1.3 GUDFDKG Yansıtılan Finansal Varlıklar ⁶⁵	10.3 Sigorta Teknik Karşılıkları (Net)
1.4 Türev Finansal Varlıklar	10.4 Diğer Karşılıklar
II. İEM ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR ⁶⁶ (Net)	XVI. ÖZKAYNAKLAR
2.1 Krediler	.
2.2 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	16.4 Kâr veya Zararda Yeniden
2.3 Faktoring Alacakları	Sınıflandırılacak Birikmiş Diğer Kapsamlı
2.4 İEM Diğer Finansal Varlıklar ⁶⁷	Gelirler veya Giderler
2.5 Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	.16.6.2 Dönem Net Kâr veya Zararı
TOPLAM VARLIKLAR	TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER

Kaynak: BDDK Tebliğinin Ek:1’inden derlenmiştir.

Beklenen kredi zararlarına ilişkin olarak mevduat ve kalkınma ve yatırım bankalarının uygulanan ve 1/1/2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ⁶⁸ ve katılım bankalarının uygulanan Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ⁶⁹ kapsamında aktif düzenleyici hesap olarak 182/183 TFRS 9 Beklenen Zarar Karşılıkları hesapları açılmıştır. Bu hesapların alt hesapları olarak Birinci Aşama (12 ay Beklenen Zarar Karşılığı), İkinci Aşama (Kredi Riskinde Önemli Artış) ve Üçüncü Aşama (Temerrüt) hesapları açılmıştır. Beklenen kredi zararları kapsamında bulunan kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri için yükümlülükler altında 35010/35110 Gayrinakdi Krediler Beklenen Zarar Karşılıkları hesabı açılmıştır. Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar için ayrılan karşılıkların ilgili finansal varlığın defter değerini azaltmaması nedeniyle bunlara ilişkin karşılıklar özkaynaklar altında 41412/41512 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar Beklenen Zarar Karşılığı hesabı açılmıştır. Kar veya zarar tablosuna ilişkin olarak ise faiz dışı giderler altında “82004/82104 TFRS 9 Beklenen Zarar Karşılıkları Giderleri” hesapları aşamalarına göre alt hesaplarıyla birlikte açılmıştır. Dolayısıyla beklenen kredi zararı karşılığı ayrılırken 82004 hesaba borç (kar veya zarar

⁶⁴ Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

⁶⁵ Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar

⁶⁶ İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar

⁶⁷ İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Diğer Finansal Varlıklar

⁶⁸ 20.09.2017 tarihli ve 30186 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁶⁹ 20.09.2017 tarihli ve 30186 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

tablosu), ilgisine göre 182, 35010 veya 41412 hesaba ise alacak (finansal durum tablosu) kaydedilmektedir. Beklenen kredi zararı kapsamında hesap planlarında yer alan yeni hesaplar Çizelge 3.8’de toplu olarak gösterilmektedir.

Çizelge 3.8. Beklenen Kredi Zararı Kapsamında Hesap Planlarında Açılan Hesaplar

Varlık Kalemleri (Aktif düzenleyici hesap olarak)	
182	TFRS 9 Beklenen Zarar Karşılıkları (-) – T.P.
18200	Birinci Aşama (12 Ay Beklenen Zarar Karşılığı)
18201	İkinci Aşama (Kredi Riskinde Önemli Artış)
18203	Üçüncü Aşama (Temerrüt/Özel Karşılık)
183	TFRS 9 Beklenen Zarar Karşılıkları (-) – Y.P.
18300	Birinci Aşama (12 Ay Beklenen Zarar Karşılığı)
18301	İkinci Aşama (Kredi Riskinde Önemli Artış)
18303	Üçüncü Aşama (Temerrüt/Özel Karşılık)
Yükümlülük Kalemleri	
35010	Gayrinakdi Krediler Beklenen Zarar Karşılıkları
35110	Gayrinakdi Krediler Beklenen Zarar Karşılıkları
Özkaynak Kalemleri	
41412	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar Beklenen Zarar Karşılığı
41512	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar Beklenen Zarar Karşılığı
Kar veya Zarar Tablosu Kalemleri (Faiz dışı gider kalemleri olarak)	
82004	TFRS 9 Beklenen Zarar Karşılıkları Giderleri
820040	Birinci Aşama (12 Ay Beklenen Zarar Karşılığı)
820041	İkinci Aşama (Kredi Riskinde Önemli Artış)
820043	Üçüncü Aşama (Temerrüt)
82104	TFRS 9 Beklenen Zarar Karşılıkları Giderleri
821040	Birinci Aşama (12 Ay Beklenen Zarar Karşılığı)
821041	İkinci Aşama (Kredi Riskinde Önemli Artış)
821043	Üçüncü Aşama (Temerrüt)

Standart ilk uygulamada muhasebe politikası değişikliği olarak IFRS 9 beklenen kredi zararı yaklaşımına geçişin etkisinin özkaynaklara yansıtılmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla, kredi zararlarına ilişkin önceki defter değerleri ile ilk uygulama tarihinin içinde bulunduğu yıla ilişkin raporlama döneminin başındaki defter değerleri arasındaki farkın (ilave karşılık doğduğu varsayımıyla) dağıtılmamış karlar (retained earnings) hesabına borç ve beklenen kredi zarar karşılığı hesabına alacak kaydedilmesi gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf 7.2.15; Volarevic ve Varovic, 2018:275). Her iki hesap da finansal durum tablosu hesabıdır.

3.6.2 Dipnot Açıklamaları

Bu kısımda, beklenen kredi zararlarına ilişkin IFRS 7 standardı kapsamında yer alan dipnot açıklamaları ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından bankaların kredi riski ve beklenen kredi zararı kapsamındaki dipnot açıklamalarına değinilecektir.

Ayrıca, 2012 yılında Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board-FSB) tarafından oluşturulan Geliştirilmiş Açıklama Çalışma Grubu (Enhanced Disclosure Task Force-EDTF⁷⁰), aynı yıl risk açıklamalarına ilişkin tavsiye niteliğinde temel ilkeler⁷¹ belirlemiş ve 2015 yılında “*Beklenen Kredi Zararı Yaklaşımlarının Banka Risk Açıklamalarına Etkisi*” isimli raporunu⁷² yayımlamıştır. Söz konusu raporda, beklenen kredi zararlarına ilişkin olarak IFRS 7’deki dipnot açıklamalarına ilave birtakım açıklamalar getirilmiş olup, bunlarla özellikle uluslararası aktif bankaların dipnot açıklamalarının tutarlılığının ve karşılaştırılabilirliğinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu raporda yer alan ilave açıklamalardan önemli görülenlere IFRS 7’nin ilgili dipnot açıklamalarına ilişkin kısımda yer yer değinilecektir.

Tezin, payları Londra Borsasındaki Financial Times Bankalar Endeksinde işlem gören 10 bankanın dipnot uyum skorlarının hesaplanmasını da kapsamı nedeniyle bu bankaların beklenen kredi zararlarına ilişkin açıklamalarını etkileyebileceği muhtemel olan bir yapıdan da bahsetmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Birleşik Krallıktaki Finansal Yönetim Otoritesi (Financial Conduct Authority-FCA), Finansal Raporlama Komitesi (Financial Reporting Council-FRC) ve İhtiyatlı Düzenleyici Otoritenin (Prudential Regulatory Authority- PRA)

⁷⁰ EDTF, bankalar, yatırımcılar, analistler ve bağımsız denetçiler dâhil olmak üzere geniş kapsamlı olarak özel sektör temsilcilerinden oluşturulan bir çalışma grubu olup, risk açıklamalarının şeffaflığını, karşılaştırılabilirliğini ve kalitesini artırmayı amaçlamaktadır.

⁷¹ Bu ilkeler (EDTF, 2012):

- 1- Açıklamalar açık, dengeli ve anlaşılır olmalıdır.
- 2- Açıklamalar kapsamlı olmalı ve bankanın tüm önemli faaliyet ve risklerini içermelidir.
- 3- Açıklamalar ihtiyaca uygun bilgileri sunmalıdır.
- 4- Açıklamalar bankanın risklerini nasıl yönettiğini yansıtmalıdır.
- 5- Açıklamalar zaman içinde tutarlı olmalıdır.
- 6- Açıklamalar bankalar arasında karşılaştırılabilir olmalıdır.
- 7- Açıklamalar zamanında sunulmalıdır.

⁷² Söz konusu rapor, IASB tarafından 2014 yılında IFRS 9’un yayımlanmasının ardından ve FASB’nin beklenen kredi zararı modeline ilişkin çalışmaları sonlara doğru yaklaşırken FSB’nin EDTF’ten beklenen kredi zarar yaklaşımlarının piyasa tarafından anlaşılmasını kolaylaştıracak açıklamalara ilişkin çalışma yapmasını talep etmesi üzerine hazırlanmıştır.

Geliştirilmiş Açıklama Çalışma Grubu (EDTF) modelinden esinlenerek Kasım 2017’de birlikte kurdukları ve finansal tablo hazırlayıcıları (bankalar), yatırımcılar ve analistlerin temsilcilerinden oluşan Beklenen Kredi Zararlarına İlişkin Çalışma Grubunun (The Taskforce on Disclosures about Expected Credit Losses-TFDECL) Aralık 2019’da yayımlanan rehberindeki ilgili dipnot açıklamalarına ilişkin tavsiye ve örneklerle referanslar da yer yer tezin dipnotlarında verilecektir.

3.6.2.1 Uluslararası muhasebe standartları çerçevesinde dipnotlarda açıklanacak bilgiler

IFRS 9 standardıyla değiştirilen IFRS 7 standardı, yeni ve değiştirilmiş birçok dipnot yükümlülüklerine yer vermektedir (KPMG, 2014:107). Bu kapsamda yeni getirilen kredi riski açıklamalarının amacı, finansal tablo kullanıcılarının, kredi riskinin, gelecekteki nakit akışlarının tutarı, zamanlaması ve belirsizliği üzerindeki etkisini anlamalarını sağlamaktır (EY, 2014:79). Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için;

- Beklenen kredi zararlarının ölçümünde kullanılan yöntem, varsayım ve bilgiler⁷³ de dâhil olmak üzere, bankanın kredi risk yönetimi uygulamaları ve bu uygulamaların, beklenen kredi zararlarının finansal tablolara alınması ve ölçümüyle nasıl ilişkilendirildiği hakkındaki bilgilerin,
- Beklenen kredi zararlarının tutarındaki değişikliklerin ve bu değişikliklerin değerlendirebilmesini sağlayacak nicel ve nitel bilgilerin ve
- Önemli kredi riski yoğunlaşmaları da dâhil olmak üzere, bankanın maruz kaldığı kredi riskleriyle ilgili bilgilerin açıklanması gerekmektedir (IFRS 7, 2014: Paragraf 35B; KPMG, 2014:110).

⁷³ EDTF, çoğu banka tarafından beklenen kredi zararı ölçümünün; temerrüt olasılığı (PD), temerrüt halinde kayıp oranı (LGD), temerrüt anında risk tutarı (EAD) ve paranın zaman değeri için iskonto unsurları kullanılarak yapılacağını, bu unsurların aynı zamanda sermaye yeterliliği (düzenleyici çerçeve) için de kullanıldığını, dolayısıyla muhasebe çerçevesinde kullanılacak bu unsurlara ilişkin açıklamaların ve bunların düzenleyici çerçevede kullanılanlardan farklılıklarının (ya da düzenleyici çerçevenin baz alınması durumunda gerekli düzeltmelerin) açıklanması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, beklenen kredi zararı ölçümünün yukarıda belirtilen dört unsurun kullanımına dayanmaması, örneğin kayıp oranının kullanılması durumunda bunun da açıklanması gerekmektedir (EDTF, 2015).

IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar standardı kapsamında tezde incelenen bankalarca beklenen kredi zararlarına ilişkin olarak konular bazında aşağıdaki dipnot açıklamalarının yapılması beklenmektedir:

- Beklenen kredi zararı kapsamındaki finansal varlıkların defter değeri

Beklenen kredi zararı kapsamında yer alan finansal varlıklardan itfa edilmiş maliyetiyle ölçülen finansal varlıkların defter değeri ile gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıkların defter değerinin finansal durum tablosu veya dipnotlarda açıklanması gerekmektedir (IFRS 7, 2014; Paragraf 8(f),(h)).

-Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar için ayrılan beklenen kredi zararı karşılıkları

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklara ilişkin beklenen kredi zararı karşılıklarının bu finansal varlıkların defter değerini azaltamayacağı yukarıda ifade edilmişti. IFRS 7 standardı bu finansal varlık sınıfına ilişkin beklenen kredi zararlarının finansal tablo dipnotlarında açıklanmasını gerektirmektedir (IFRS 7, 2014: Paragraf 16A).

-Kredi riskine ilişkin açıklamalar

Bankanın finansal araçlar nedeniyle maruz kaldığı kredi riski dâhil her bir risk türünü ve bunların ortaya çıkma şekillerini, bu risklerin yönetimine ilişkin hedefler, politikalar ve süreçler ile bunların ölçümünde kullanılan yöntemleri ve bunlarda meydana gelen değişiklikleri açıklaması gerekmektedir (IFRS 7, 2014: Paragraf 33).

Bankanın finansal araçlar nedeniyle maruz kaldığı kredi riski dâhil her bir risk türü için raporlama dönemi sonu itibariyle özet sayısal bilgileri, kilit yönetici personeline sağlanan bilgileri esas alarak açıklaması gerekmektedir (IFRS 7, Paragraf 34).

-Kredi riskinde önemli artış

Bankanın finansal araçlardaki kredi riskinin ilk defa kayda alındıktan sonra önemli ölçüde artıp artmadığını nasıl belirlediğini açıklaması gerekmektedir.⁷⁴ Bu açıklamanın bazı finansal araçların düşük kredi riskine sahip olduğunun değerlendirilmesi ve finansal varlıkların vadesi 30 günü aştığında dahi kredi riskinde önemli bir artış olmadığının değerlendirilmesi durumlarına ilişkin açıklamaları da ihtiva etmesi beklenmektedir (IFRS 7, 2014: Paragraf 35F/a). Kredi riskinde önemli artışın belirlenmesinin, Standartta muhakeme gerektiren alanlardan birisi olması ve kredi zarar karşılıklarının toplam seviyesinin temel belirleyicilerinden birisi olması nedeniyle muhakemenin nasıl yapıldığının da açıklanması beklenmektedir (KPMG, 2014:111). Kredi riskinde önemli artışın temerrüt olasılıkları üzerinden tespit edilmesi halinde, buna ilişkin eşiklerin kredi türleri itibarıyla farklılaştırılarak belirlenmesi gerekecektir. Nitekim, kredi riskinde önemli artışa ilişkin dipnot açıklama örneklerinde temerrüt olasılıklarındaki değişim açısından bireysel ve kurumsal krediler için belirlenen eşik değerlerin ayrı ayrı sunulması beklenmektedir (PWC, 2017b: 20,22).

-Temerrüt (3. Aşama)

Bankanın kullandığı temerrüt tanımını, bu tanıma seçme gerekçeleriyle birlikte açıklaması gerekmektedir⁷⁵ (IFRS 7, 2014: Paragraf 35F/b). Bu kapsamda temerrüt tanımına ilişkin aşağıdakileri bilgilerin sunulması beklenmektedir:

- (a) Temerrüdün tanımlanmasında dikkate alınan nitel ve nicel faktörler,
- (b) Farklı türdeki finansal araçlara farklı temerrüt tanımlarının uygulanıp uygulanmadığı

⁷⁴ Bankanın kredi riskinde önemli artış göstergeleri olarak kullandığı kredi riski dereceleri, gecikme gün süreleri, temerrüt olasılığı, yakın izleme ve diğer göstergelerin açıklanması gerekir. Ayrıca, kredi riskinde önemli artışın hangi bölümlere seviyesinde belirlendiği ve ileri dönük bilgilerin değerlendirmeye nasıl dâhil edildiği açıklanmalıdır (EDTF, 2015).

⁷⁵ IFRS 9'un B5.5.37 paragrafında aksi kanıtlanabilir olmakla birlikte 90 günde temerrüdün gerçekleştiğine ilişkin varsayım bulunmaktadır. Dolayısıyla, bankalarca 90 günden fazla gecikmeye rağmen temerrüdün gerçekleşmediğinin kanıtlandığı durumların açıklanması beklenmektedir (EDTF, 2015).

(c) Finansal varlıkta meydana gelen bir temerrüt sonrası iyileşme oranı hakkındaki varsayımlar (IFRS 7,2014: Paragraf B8A).

-Beklenen kredi zararlarının bireysel veya toplu olarak ölçülmesi

Beklenen kredi zararlarının toplu olarak ölçülmesi durumunda finansal araçların nasıl gruplandırıldığı açıklanmalıdır (IFRS 7, 2014: Paragraf 35F/c).

-Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar

Bankanın kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkları nasıl belirlediği açıklanmalıdır⁷⁶ (IFRS 7, 2014: Paragraf 35F/d).

-Kayıttan düşme

Bankanın kayıttan düşme politikası (finansal varlıkların geri kazanılmasına ilişkin makul beklentilerin bulunmadığına ilişkin göstergeler ve kayıttan düşülmüş ancak halen uygulamaya koyulabilen finansal varlıklara ilişkin politikalar da dâhil) açıklanmalıdır (IFRS 7, 2014: Paragraf 35F/e).

Banka, raporlama döneminde kayıttan düşülmüş olmakla birlikte halen takip faaliyetini yürüttüğü (enforcement activity) finansal varlıkların tutarını açıklamalıdır (IFRS 7, 2014: Paragraf 35L).

-Yeniden yapılandırma

Sözleşmeye bağlı nakit akışları yeniden yapılandırılan ve yapılandırma öncesinde ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılan finansal varlıkların zarar karşılıklarının, 12 aylık beklenen kredi zararına (birinci aşama) eşit bir tutardan ölçülecek şekilde düzelip düzelmediğinin nasıl belirlendiği ve birinci aşamaya dönen bu finansal varlıkların sonraki dönemde kredi riskinin önemli derecede artması nedeniyle ömür boyu beklenen kredi zararı

⁷⁶ Bankanın kredi değer düşüklüğüne uğrama anlayışının, bankaca belirlenen temerrüt tanımıyla ilişkisinin de açıklanması değerlendirilmelidir (EDTF, 2015).

üzerinden yeniden ölçüldüğünün nasıl izlendiği açıklanmalıdır (IFRS 7, 2014: Paragraf 35F/f).

Banka, finansal tablo dışı bırakma sonucunu doğurmayan yeniden yapılandırmalara ilişkin olarak, yeniden yapılandırma öncesindeki itfa edilmiş maliyet ile net yeniden yapılandırma kazanç veya kaybını ve yapılandırma öncesinde ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılan ve raporlama döneminde 12 aylık beklenen kredi zararı karşılığına tabi olan finansal varlıkların brüt defter değerini açıklar⁷⁷ (IFRS 7, 2014: Paragraf 35J). Söz konusu açıklamaların hangi dönemde yapılması gerektiği aşağıdaki Çizelge 3.9’da gösterilmektedir.

Çizelge 3.9. Yeniden Yapılandırmalara İlişkin Açıklamalar

Yapılandırma döneminde yapılması gereken açıklamalar	Finansal tablo dışı bırakılana kadar yapılması gereken açıklamalar
-Yeniden yapılandırma öncesindeki itfa edilmiş maliyet -Net yeniden yapılandırma kazanç veya kaybı	Ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılırken yapılandırılan ve raporlama döneminde 12 aylık beklenen kredi zararı karşılığına tabi olan finansal varlıkların brüt defter değeri

Kaynak: KPMG, 2014:113.

-İleriye yönelik bilgi kapsamındaki makroekonomik değişkenler ve senaryolar

Makroekonomik bilgilerin kullanımı dâhil, ileriye yönelik bilginin beklenen kredi zararlarının belirlenmesine nasıl dâhil edildiği açıklanmalıdır⁷⁸ (IFRS 7, 2014: 35G/b). Ayrıca, IAS 1 uyarınca bankaların varlık ve yükümlülüklerinin defter değerinde bir sonraki hesap döneminde önemli bir düzeltme yapılmasını gerektirebilecek önemli bir risk taşıyan geleceğe yönelik olarak yaptığı varsayımları da açıklaması gerekmektedir (IAS 1, Paragraf 125). Dolayısıyla, bankaların kredi riskinde önemli artış değerlendirmesi dâhil beklenen

⁷⁷ Yeniden yapılandırılan kredilerin ikinci aşamaya transferi, birinci aşamaya dönüşü için gereken kriterler, bu risklerin hangi koşullarda değer düşüklüğüne uğradığı ve bu aşamadan nasıl çıkılacağı hususları dâhil TFRS 9 kapsamında nasıl değerlendirildiği açıklanmalıdır. Ayrıca, yeniden yapılandırmalara ilişkin düzenleyici yaklaşımların (örneğin Basel Komitesi veya Avrupa Bankacılık Otoritesinin Rehberi) uygulanması durumunda bunun TFRS 9 kapsamında nasıl dikkate alındığı açıklanmalıdır (EDTF, 2015).

⁷⁸ Beklenen kredi zararı gereksinimlerinin karşılanması amacıyla makroekonomik faktörler dâhil kullanılan ileriye dönük bilgi türlerinin tanımlanması ve beklenen kredi zararı hesaplamasına etkisinin açıklanması gerekir. Sunulan bilgiler hem muhakemenin tartışılmasını hem de karşılığın belirlenmesinde nasıl uygulandığını içermelidir (EDTF, 2015).

kredi zarar hesaplamalarını etkileyen ileriye yönelik makroekonomik değişkenlere ilişkin tahminlerini senaryolar dâhilinde açıklaması gerekmektedir.⁷⁹

Ayrıca, ITG'nin 11 Aralık 2015 tarihli toplantısında beklenen kredi zararlarının ölçümünde dikkate alınacak birden fazla geleceğe dönük senaryonun belirlenmesinde önemlilik kavramının göz önünde bulundurulması ve bu belirlemenin muhakeme gerektirmesi nedeniyle IFRS 7'nin dipnot açıklamalarında bu hususa yer verilmesi gerektiği ifade edilmektedir (IFRS Staff Paper, 2015-b: 9).

-Finansal araç sınıfları itibarıyla ayrılan beklenen zarar karşılıklarının açılış-kapanış bakiyelerinin mutabakatı ve zarar karşılığındaki değişimlerin nedenleri

Finansal araç sınıfları itibarıyla zarar karşılıklarının açılış bakiyeleri ile kapanış bakiyeleri arasındaki mutabakat⁸⁰, dönem boyunca aşağıdakilere ilişkin değişiklikler ayrı gösterilmek suretiyle bir tabloda sunulmalıdır (IFRS 7, 2014: Paragraf 35H):

- a) 12 aylık beklenen kredi zararlarına eşit tutarda ölçülen zarar karşılıkları,
- b) Ömür boyu beklenen kredi zararlarına eşit tutarda ölçülen zarar karşılıkları (ikinci ve üçüncü aşama ile ticari alacaklar, sözleşme varlıkları⁸¹ ve kira alacaklarına ilişkin ömür boyu beklenen kredi zarar karşılıklarını ayrı gösterecek şekilde),
- c) Satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar,

⁷⁹ Beklenen kredi zarar hesaplamalarını etkileyen ileriye yönelik makroekonomik değişkenlere ilişkin tahminlerin senaryolar dâhilinde açıklanmasına ilişkin örnekler için bakınız: (PWC, 2017c: 34-36; EY, 2017:61-63). Ayrıca konuya ilişkin Birleşik Krallığın Beklenen Kredi Zararlarına İlişkin Çalışma Grubunun tavsiye ve örnekleri için bakınız : (TFDECL, 2019:21-29,54)

⁸⁰ Söz konusu mutabakatın; ömür boyu beklenen kredi zararına transfer (2.aşama), kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklara transfer (3.aşama), 12 aylık beklenen kredi zararına transfer (1.aşama), dönem boyunca finansal tablo dışı bırakılan (kayıttan düşülenler dahil) finansal varlıklar, yeni (satın alınanlar dahil) finansal varlıklar (ya da finansal varlıkların defter değerinde net artış/azalış), beklenen kredi zararı hesaplamasında kullanılan modeldeki değişiklikler, kredi riski parametrelerindeki (model girdisi) değişiklikler, kayıttan çıkarmayla sonuçlanmayan yeniden yapılandırma nedeniyle değişiklikler ve diğer başlıkları (satırlar) altında finansal varlıkların brüt defter değeri ile beklenen kredi zararlarındaki (sütunlar) değişimleri içerecek şekilde sunulması beklenmektedir (EDTF, 2015). Konuya ilişkin Birleşik Krallığın Beklenen Kredi Zararlarına İlişkin Çalışma Grubunun örneği için bakınız : (TFDECL, 2019:36)

⁸¹ IFRS 15 kapsamında müşterilerle yapılan sözleşmelerden doğan alacak veya sözleşme varlıklarına ilişkin değer düşüklüğü zararlarının ayrı bir şekilde açıklanması beklenmektedir (IFRS 15, 113b; KPMG, 2014:116).

- d) Söz konusu mutabakata ek olarak raporlama döneminde ilk defa finansal tablolara alınan finansal varlıklara ilişkin indirgenmemiş beklenen kredi zararlarının, ilk defa finansal tablolara alınırken toplam tutarı açıklanmalıdır.

Zarar karşılıklarının dönem başı-dönem sonu mutabakatına ilişkin olarak IFRS 7'nin uygulama rehberinde bir örneğe yer verilmiştir. Çizelge 3.10'da gösterilen bu örnekte satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklara ilişkin gereksinimlere yer verilmemiştir (IFRS 7, 2014: Paragraf IG20B). Ayrıca, örnek konut kredilerine ilişkin olup, söz konusu mutabakatın bankanın kredi portföyüne bağlı olarak diğer kredi türleri için de sunulması değerlendirilmelidir.

Çizelge 3.10. Zarar Karşılıklarının Mutabakatı

Konut Kredileri Zarar Karşılıkları	12 Aylık Beklenen Kredi Zararları	Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararları (Toplu Değerlendirilen)	Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararları (Bireysel Değerlendirilen)	Kredi Değer Düşüklüğüne Uğramış Finansal Varlıklar (Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararları)
1 Ocak itibariyle zarar karşılıkları	X	X	X	X
1 Ocak itibariyle muhasebeleştirilen finansal araçlar nedeniyle değişiklikler				
- Ömür boyu beklenen kredi zararına transfer	(X)	X	X	-
- Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklara transfer	(X)	-	(X)	X
- 12 aylık beklenen kredi zararına transfer	X	(X)	(X)	-
- Dönem boyunca finansal tablo dışı bırakılan finansal varlıklar	(X)	(X)	(X)	(X)
Yeni edinilen veya satın alınan finansal varlıklar	X	-	-	-
Kayıttan düşülenler	-	-	(X)	(X)
Modellerde / risk parametrelerinde değişiklikler	X	X	X	X
Kurlarda değişiklikler ve diğer hareketler	X	X	X	X
31 Aralık itibariyle zarar karşılıkları	X	X	X	X

Kaynak: IFRS 7, 2014: Paragraf IG20B.

Zarar karşılıklarına ilişkin mutabakat tablosuna ilave olarak, söz konusu tabloda yer alan karşılıklardaki değişiklikleri izah eden bir açıklamanın da yapılması beklenmektedir (IFRS 7, 2014: Paragraf B8D; KPMG, 2014:112). Bankaların zarar karşılıklarını etkileyen ve yukarıda mutabakatta yer alanların dışındaki önemli etkenleri kredi türleri bazında değerlendirmeleri ve bunların ayrı satırda sunulmalarını dikkate almaları beklenmektedir (PWC, 2017c:42).

Bankanın zarar karşılıklarındaki değişiklikleri açıklamak amacıyla dönem boyunca finansal araçların brüt defter değerinde meydana gelen önemli değişiklikleri, zarar karşılığındaki değişikliklere ne ölçüde sebep olduğu hakkında açıklama yapması gerekmektedir. Standartta bunlara; raporlama döneminde edinilen finansal araçlar sebebiyle meydana gelen değişiklikler, IFRS 9 uyarınca finansal varlıkların finansal tablo dışı bırakılmasıyla sonuçlanmayan sözleşmeye bağlı nakit akışlarının yeniden yapılandırılması, raporlama döneminde finansal tablo dışı bırakılan finansal araçlar (kayıttan düşülenler dâhil) sebebiyle meydana gelen değişiklikler ve aşamalar arasındaki geçişler örnek olarak gösterilmiştir (IFRS 7, 2014: Paragraf 35I).

Finansal araçların brüt defter değerlerindeki söz konusu mutabakata ilişkin olarak IFRS 7'nin uygulama rehberinde bir örneğe yer verilmiştir. Çizelge 3.11'de gösterilen bu örnekte satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklara ilişkin gereksinimlere yer verilmemiştir (IFRS 7, 2014: Paragraf IG20B).

Çizelge 3.11. Finansal Araçların Brüt Defter Değerlerinin Mutabakatı

Konut Kredileri Brüt Defter Değerleri	12 Aylık Beklenen Kredi Zararları	Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararları (Toplu Değerlendirilen)	Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararları (Bireysel Değerlendirilen)	Kredi Değer Düşüklüğüne Uğramış Finansal Varlıklar (Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararları)
1 Ocak itibariyle brüt defter değerleri	X	X	X	X
Bireysel değerlendirilerek ömür boyu beklenen kredi zararına transfer edilen finansal varlıklar	(X)	-	X	-
Bireysel değerlendirilerek kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklara transfer edilen finansal varlıklar	(X)	-	(X)	X
Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklardan bireysel değerlendirilerek transfer edilen finansal varlıklar	X	-	X	(X)
Toplu olarak değerlendirilen finansal varlıklar	(X)	X	-	-

Yeni edinilen veya satın alınan finansal varlıklar	X	-	-	-
Kayıttan düşülenler	-	-	(X)	(X)
Finansal tablo dışı bırakılan finansal varlıklar	(X)	(X)	(X)	(X)
Finansal tablo dışı bırakmayla sonuçlanmayan yeniden yapılandırmalar nedeniyle değişiklikler	(X)	-	(X)	(X)
Diğer değişiklikler	X	X	X	X
31 Aralık itibarıyla brüt defter değerleri	X	X	X	X

Kaynak: IFRS 7, 2014: Paragraf IG20B.

-Teminatlar

Teminat ve kredi güvenilirliğinde artış sağlayan diğer araçların beklenen kredi zararlarından kaynaklanan tutarlar üzerindeki etkisinin anlaşılmasını teminen finansal araç sınıfları itibarıyla bu risk azaltıcı unsurlar dikkate alınmaksızın raporlama dönemi sonundaki maruz kalınan azami kredi riskini en iyi yansıtan tutar⁸² ile risk azaltıcı unsurlara ilişkin olarak;

- Elde tutulan teminatların niteliği ve türü,
- Raporlama döneminde teminatların veya kredi güvenilirliğinde artış sağlayan diğer araçların kalitesinde meydana gelen önemli değişiklikler,
- Teminat sebebiyle finansal tablolara zarar karşılığı yansıtılmayan finansal araçlar hakkında bilgi ve
- Raporlama tarihinde kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklara ilişkin risk azaltıcı unsurlar hakkında sayısal bilgiler açıklanmalıdır⁸³ (IFRS 7, 2014: Paragraf 35K).

⁸² Standarda göre azami kredi riskini en iyi yansıtan tutar, genellikle bir finansal varlık açısından ilgili varlığın brüt defter değerinden aşağıdakiler düşüldükten sonra geriye kalan tutarı ifade eder (IFRS 7, 2014: B9):

(a) IAS 32 uyarınca netleştirilen tutarlar ve

(b) IFRS 9 uyarınca finansal tablolara alınan zarar karşılıkları.

Ayrıca, Standartta azami kredi risklerine örnek olarak, müşterilere sağlanan krediler ile diğer işletmelere verilen avanslar, döviz kuruna ilişkin sözleşmeler, faiz oranı swap sözleşmeleri ve kredi türevleri gibi türev sözleşmelerin yapılması, finansal teminat sağlanması ve cayılamayacak kredi taahhüdünde bulunulması gösterilmiştir (IFRS 7, 2014: Paragraf B10).

⁸³ Birleşik Krallığın Beklenen Kredi Zararlarına İlişkin Çalışma Grubunun konuya ilişkin örneği için bakınız : (TFDECL, 2019: 48)

-Kredi riski derecelendirme notu itibarıyla finansal varlıklar

Banka, finansal tablo kullanıcılarının bankanın maruz kaldığı risk düzeyini değerlendirmelerini ve önemli kredi riski yoğunlaşmalarını⁸⁴ anlamalarını sağlamak için finansal varlıkların brüt defter değerini ve kredi taahhütleri ile finansal teminat sözleşmelerindeki kredi riskini, kredi riski derecelendirme notu itibarıyla aşağıda yer alan finansal araçlar ayrımında açıklamalıdır⁸⁵ (IFRS 7, 2014: Paragraf 35M):

- Zarar karşılıkları 12 aylık beklenen kredi zararlarına eşit tutarda ölçülen finansal araçlar,
- Zarar karşılıkları, ömür boyu beklenen kredi zararlarına eşit tutarda ölçülen finansal araçlar aşağıdaki üç başlık altında sunulur: Kredi riski önemli ölçüde artan ancak kredi değer düşüklüğüne uğramayan finansal araçlar⁸⁶, kredi değer düşüklüğüne uğrayan finansal araçlar ve zarar karşılıkları IFRS 9'un 5.5.15 paragrafı uyarınca ölçülen ticari alacaklar, sözleşme varlıkları ve kira alacakları,
- Satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar.

Standartta buna ilişkin olarak tüketici ve kurumsal krediler ayrımında ve içsel, dışsal derecelendirme notları ile temerrüt olasılıkları bazında örneklerle yer verilmiştir. Bu örnekler Çizelge 3.12, Çizelge 3.13 ve Çizelge 3.14'te gösterilmektedir.

Çizelge 3.12. İçsel Derecelendirme Notları Bazında Finansal Araçlar

Tüketici Kredi Riskleri- İçsel Derecelendirme Notları Bazında				
2018 Bin TL	Tüketici – Kredi Kartları Brüt Defter Değerleri		Tüketici – Taşıt Brüt Defter Değerleri	
	Ömür boyu	12 Aylık	Ömür boyu	12 Aylık
İçsel kredi notu 1-2	X	X	X	X
İçsel kredi notu 3-4	X	X	X	X

⁸⁴ Tarafların birkaçının aynı coğrafi bölgede yerleşik olduğu veya benzer faaliyetlerde bulunduğu ve ekonomik şartlardaki ve diğer şartlardaki değişikliklerin tarafların sözleşmeye bağlı yükümlülüklerini yerine getirirken benzer şekilde etkilenmelerine neden olduğu ve benzer ekonomik özelliğe sahip olduğu durumlarda kredi riski yoğunlaşması söz konusudur (IFRS 7, 2014: Paragraf B8H).

⁸⁵ Birleşik Krallığın Beklenen Kredi Zararlarına İlişkin Çalışma Grubunun kredi riski derecelendirme notu itibarıyla finansal araçların brüt değerlerine ve beklenen kredi zararlarına ilişkin örneği için bakınız : (TFDECL, 2019: 41)

⁸⁶ İkinci aşamadaki risklerin analitik bir şekilde sunumuyla ilgili Birleşik Krallığın Beklenen Kredi Zararlarına İlişkin Çalışma Grubunun örneği için bakınız : (TFDECL, 2019: 44)

İçsel kredi notu 5-6	X	X	X	X
İçsel kredi notu 7	X	X	X	X
Toplam	X	X	X	X

Kaynak: IFRS 7, 2014: Paragraf IG20C.

Kredi riski derecelendirme notları, finansal araçların temerrüt etme olasılıklarına dayalı kredi riski dereceleridir. Açıklanan kredi riski derecelendirme notlarının sayısının, bankanın kredi riski yönetimi amacıyla kilit yöneticiye bildirdiği sayı ile tutarlı olması beklenmektedir (EY, 2014: 85; IFRS 7, 2014: Paragraf B8I).

Çizelge 3.13. Dışsal Derecelendirme Notları Bazında Finansal Araçlar

Kurumsal Kredi Risk Profili - Dışsal Derecelendirme Notları Bazında				
2018 Bin TL	Kurumsal – Teçhizat Brüt Defter Değerleri		Kurumsal – İnşaat Brüt Defter Değerleri	
	Ömür boyu	12 Aylık	Ömür boyu	12 Aylık
AAA-AA	X	X	X	X
A	X	X	X	X
BBB-BB	X	X	X	X
B	X	X	X	X
CCC-CC	X	X	X	X
C	X	X	X	X
D	X	X	X	X
Toplam	X	X	X	X

Kaynak: IFRS 7, 2014: Paragraf IG20C.

Standartta içsel derecelendirme notları ile dışsal derecelendirme notları arasındaki ilişkiyi gösteren eşleştirme tablosunun sunumu zorunlu kılınmamıştır. Bununla birlikte, söz konusu eşleştirme tablosunun sunumu, finansal tablo kullanıcılarına IFRS 7'nin 31'inci paragrafıyla uyumlu olarak, bankanın risk yönetimi uygulamalarını ve finansal araçlarından kaynaklanan risklerin niteliği ve düzeyini değerlendirme olanağı sağlayacaktır (PWC, 2017c: 27-28).

Çizelge 3.14. Temerrüt Olasılıkları Bazında Finansal Araçlar

Kurumsal Kredi Risk Profili - Temerrüt Olasılıkları Bazında				
2018 Bin TL	Kurumsal – Teminatsız Brüt Defter Değerleri		Kurumsal – Teminatl Brüt Defter Değerleri	
	Ömür boyu	12 Aylık	Ömür boyu	12 Aylık
0.00 – 0.10	X	X	X	X
0.11 – 0.40	X	X	X	X
0.41 – 1.00	X	X	X	X
1.01 – 3.00	X	X	X	X
3.01 – 6.00	X	X	X	X

6.01 – 11.00	X	X	X	X
11.01 – 17.00	X	X	X	X
17.01 – 25.00	X	X	X	X
25.01 – 50.00	X	X	X	X
50.01+	X	X	X	X
Toplam	X	X	X	X

Kaynak: IFRS 7, 2014: Paragraf IG20C.

-Ölçüme ilişkin hususlar

Bankanın aşağıdakiler için kullanılan girdileri, varsayımları⁸⁷ ve tahmin tekniklerinin esasını açıklaması gerekir (IFRS 7, 2014: Paragraf 35G/a):

- a) 12 aylık ve ömür boyu beklenen kredi zararlarının ölçümü,
- b) Finansal araçlardaki kredi riskinin ilk defa finansal tablolara alınmadan bu yana önemli ölçüde artıp artmadığının belirlenmesi,
- c) Bir finansal varlığın kredi değer düşüklüğüne uğramış bir finansal varlık olup olmadığının belirlenmesi.

Beklenen kredi zararı ölçümüne ilişkin tahmin tekniklerindeki ya da önemli varsayımlardaki değişiklikler ve bu değişikliklerin nedenleri açıklanmalıdır (IFRS 7, 2014: Paragraf 35G/c).

-Basitleştirilmiş yaklaşım

Ticari alacaklar, sözleşme varlıkları ve kira alacakları için basitleştirilmiş yöntem kapsamında (IFRS 9, Paragraf 5.5.15) ayrılan ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığının bir matrise dayalı olarak hesaplanması durumunda, bu bilgilerin açıklanması gerekmektedir (IFRS 7, 2014: Paragraf 35N; IFRS 9, Paragraf B5.5.35).

-IFRS 9 beklenen kredi zararına geçişe ilişkin açıklamalar

Araştırma kapsamındaki bankaların tamamının 2018 yılı içerisinde IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı karşılığı ayırmaya başlamaları nedeniyle bu kısımdaki dipnot

⁸⁷ Standarda göre bu girdi ve varsayımlar, bankanın tarihi bilgilerinden veya derecelendirme raporlarından elde edilen bilgileri ve finansal araçların beklenen ömrü ve teminatın satılmasının zamanlaması hakkındaki varsayımları içerebilir (IFRS 7, 2014: Paragraf B8C).

açıklamaları dördüncü bölümde yer alan dipnot uyum skorları hesaplamalarında sadece 2018 yılı için dikkate alınmıştır.

Banka ilk uygulama tarihinde IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı uyarınca belirlenen kapanış değer düşüklüğü karşılığı ile IAS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar standardı uyarınca belirlenen karşılıkların, IFRS 9 uyarınca belirlenen açılış zarar karşılığıyla mutabakatını mümkün kılan bilgileri açıklamalıdır. Finansal varlıklar için bu açıklamanın, IAS 39 ve IFRS 9 uyarınca ilgili finansal varlıkların ölçüm sınıfları itibarıyla yapılması ve ölçüm sınıfındaki değişikliğin bu tarihteki zarar karşılığı üzerindeki etkisinin ayrıca gösterilmesi gerekmektedir (IFRS 7, 2014: Paragraf 42P).

Standardın ilk uygulama tarihini içeren raporlama döneminde, önceki dönemler için IFRS 9 ve cari dönem için IAS 39'un sınıflandırma ve ölçüm hükümleri uyarınca raporlanacak olan ana hesap kalemi tutarlarının açıklanma zorunluluğu bulunmamaktadır (IFRS 7, 2014: 42Q).

IFRS 9 uyarınca geçiş döneminde finansal tablolar sunulurken sınıflandırma ve ölçüm hükümleri açısından önceki dönem bilgilerinin yeniden düzenlenmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu durumda, önceki defter değeri ile ilk uygulama tarihinin içinde bulunduğu yıllık raporlama döneminin başındaki defter değeri arasındaki farkın, özkaynaklar altındaki dağıtılmamış kârların açılış bakiyesine yansıtılması gerekmektedir (IFRS 9, Paragraf 7.2.15; EY, 2017:12). Bu nedenle, beklenen kredi zararı yaklaşımına geçişin geriye dönük uygulanması nedeniyle zarar karşılıklarında oluşacak farkların özkaynaklar üzerindeki etkisinin de açıklanması gerekmektedir (IAS 1, Paragraf 106b; IAS 8, Paragraf 28f; EY, 2017:29-30).

Yukarıda yer alan dipnot açıklamalarının yanı sıra beklenen kredi zararı metodolojisinin yürütülmesi için risk yönetimi örgütlenmesinin, süreçlerinin ve temel fonksiyonlarının nasıl organize edildiğinin de açıklanması istenilmektedir. Ayrıca, stres testi metodolojisi, varsayımları ve süreçleri ile beklenen kredi zararı metodolojisinin uygulaması arasında varsa bir ilişkinin açıklanması⁸⁸ beklenmektedir (EDTF, 2015).

⁸⁸ Söz konusu ilişkinin açıklanmasına ilişkin bir örnek için bakınız: EY, 2017:65.

3.6.2.2 Yerel mevzuat kapsamında dipnotlarda açıklanacak bilgiler

Bankaların finansal tablolarını hazırlarken IFRS’lerdeki dipnot açıklamalarının yanı sıra BDDK tarafından Basel Bankacılık Denetim Komitesinin düzenlemeleri dikkate alınarak hazırlanan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ⁸⁹ hükümlerindeki dipnot yükümlülüklerini de dikkate almaları gerekmektedir. Söz konusu Tebliğ uyarınca Türkiye Muhasebe Standartlarına göre oluşturulması gereken açıklama ve dipnotların ilgisine göre bankalarca bu Tebliğ kapsamında belirlenen sistemi bozmadan ilgili bölüm, madde, fıkra, bent ve alt bendi izleyecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Tebliğ, Madde 4/1). Dolayısıyla, bu Tebliğde yer alan açıklama ve dipnotlar muhasebe standartlarının alternatifi olmak yerine tamamlayıcısı olarak kurgulanmıştır. Dördüncü bölümde beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum seviyelerinin belirlenmesinde dikkate alınan ve IFRS 7 ve diğer ilgili standartlardaki hükümlerden hareketle hazırlanan dipnot uyum skorunun unsurlarından bahsedilecektir. Payları Borsa İstanbul’da işlem gören mevduat ve katılım bankalarının skorlarının hesaplanmasında, IFRS 7 kapsamında istenilen bazı bilgilerin ayrıca sunulmayıp bu Tebliğ kapsamında sunulduğu durumlar veya bu Tebliğ kapsamında sunulan bilgilerin IFRS 7 kapsamında sunulması istenilen bilgilerle örtüştüğü durumlar dipnot uyum skorunun hesaplanmasında göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla bu Tebliğ kapsamında yapılan açıklamaların Borsa İstanbul’da işlem gören mevduat ve katılım bankalarının beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarını etkilemesi nedeniyle çalışmada yer verilmektedir. Tez konusu kapsamında Tebliğ uyarınca aşağıdaki açıklamaların yapılması gerekmektedir.

- 1) Muhasebe politikalarına ilişkin açıklamalar kapsamında finansal varlıklara, finansal varlıklarda değer düşüklüğüne ve karşılıklara ilişkin açıklamaların yapılması gerekmektedir (Tebliğ, Madde 6 /2 (e),(f) ve (k) fıkraları).
- 2) Kredi riski bakımından muhasebe uygulamasında tahsili gecikmiş ve değer kaybına uğramış unsurların tanımlarının, karşılıklara ilişkin yöntem ve yaklaşımların açıklanması gerekir (Tebliğ, Madde 8 /1 (ç) ve (d) fıkraları).

⁸⁹ 28/06/2012 tarihli ve 28337 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

- 3) Kredi riski bakımından sektörlere veya karşı taraf türüne göre; ayrı ayrı, değer kaybına uğramış kredi ve donuk kredi tutarları ile bunlara ilişkin karşılık tutarları aşağıdaki tablo bazında açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 8/10):

Önemli Sektörlere veya Karşı Taraf Türüne Göre Muhtelif Bilgiler

Önemli Sektörler/Karşı taraflar		Krediler		Karşılıklar
		Değer Kaybına Uğramış (TFRS 9)		Beklenen Kredi Zararı Karşılıkları (TFRS 9)
		Kredi Riskinde Önemli Artış (İkinci Aşama)	Temerrüt (Üçüncü Aşama)	
1	Tarım			
1.1	...			
2	Sanayi			
2.1	...			
3.	Hizmetler			
3.1	...			

- 4) Değer kaybına uğramış krediler için değer ayarlamalarında ve karşılıklarda meydana gelen değişiklikler arasındaki mutabakat (mümkün olması durumunda coğrafi bölgeler bazında) aşağıdaki tablo bazında açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 8 /11):

Değer Ayarlamaları ve Kredi Karşılıkları Değişimine İlişkin Bilgiler

	Açılış Bakiyesi	Dönem İçinde Ayrılan Karşılık Tutarları	Karşılık İptalleri	Diğer Ayarlamalar*	Kapanış Bakiyesi
1	Özel Karşılıklar ⁹⁰				
2	Genel Karşılıklar ⁹¹				

⁹⁰ Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca TFRS 9 kapsamında ayrılan karşılıklardan borçlunun temerrüdü dolayısıyla ayrılan ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı tutarları özel karşılık olarak kabul edilmektedir (Yönetmelik, Madde 9/2b).

⁹¹ Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca TFRS 9 kapsamında ayrılan karşılıklardan 12 aylık beklenen kredi zarar karşılığı tutarları ve borçlunun kredi riskinde önemli artış nedeniyle ayrılan ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı tutarları genel karşılık olarak kabul edilmektedir (Yönetmelik, Madde 9/2a).

* Kur farklarına, faaliyet birleşmelerine, devralma işlemlerine ve bağlı ortaklıkların elden çıkartılmasına göre belirlenenler.

- 5) Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca yeniden yapılandırma, finansal güçlük içinde bulunan borçluya geri ödeme sıkıntısı çekmeyen bir borçluya tanınmayacak olan imtiyazların sağlanmasıdır (Yönetmelik, Madde 7). Dolayısıyla, temerrüt koşulları oluşmadığı ölçüde yeniden yapılandırma kredi riskinde önemli artışın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kredi borçlusunun kredi riskinin önemli derecede artması, Yönetmelik uyarınca kredinin Yakın İzlemedeki Krediler (2.Grup) altında sınıflandırılma gerekçesi olarak değerlendirilmektedir (Yönetmelik, Madde 4/1/b/6). Yönetmelik kredileri aktif kalitelerine göre beş gruba ayırmakta olup, bu grupların IFRS 9 kapsamında yer alan aşamalar ile ilgili Çizelge 3.15'te verilmektedir.

Çizelge 3.15 Kredi Grupları ve IFRS 9 Aşamaları ile İlgisi

Kredi Grupları	IFRS 9 Aşaması
Birinci Grup - Standart Nitelikli Krediler	Birinci Aşama
İkinci Grup- Yakın İzlemedeki Krediler	İkinci Aşama
Üçüncü Grup - Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	Üçüncü Aşama
Dördüncü Grup - Tahsili Şüpheli Krediler	Üçüncü Aşama
Beşinci Grup - Zarar Niteliğindeki Krediler	Üçüncü Aşama

Kredi türü bazında Standart Nitelikli Krediler (1. Grup) ile yeniden yapılandırılanları da kapsayacak şekilde Yakın İzlemedeki Kredilere (2. Grup) ilişkin aşağıdaki tablo bazında bilgiler açıklanır (Tebliğ, Madde 16 /2/f-2).

Nakdi Krediler	Standart Nitelikli Krediler	Yakın İzlemedeki Krediler		
		Yeniden Yapılandırma Kapsamında Yer Almayanlar	Yeniden Yapılandırılanlar	
			Sözleşme Koşullarında Değişiklik	Yeniden Finansman
İhtisas Dışı Krediler				
İşletme Kredileri				
İhracat Kredileri				
İthalat Kredileri				
Mali Kesime Verilen Krediler				
Tüketici Kredileri				

Kredi Kartları				
Diğer				
İhtisas Kredileri				
Diğer Alacaklar				
Toplam				

- 6) Standart Nitelikli Krediler ile Yakın İzlemedeki Krediler için ayrılan birinci ve ikinci aşama beklenen kredi zararları açıklanmalıdır (Tebliğ, Md.16 /2/f-2).

	Standart Nitelikli Krediler	Yakın İzlemedeki Krediler
12 Aylık Beklenen Zarar Karşılığı		
Kredi Riskinde Önemli Artış		

- 7) Donuk alacaklara⁹² ve yeniden yapılandırılan kredilere ilişkin aşağıdaki bilgiler açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 16 /2/f-10/i).

	III. Grup Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	IV. Grup Tahsili Şüpheli Krediler	V. Grup Zarar Niteliğindeki Krediler
Cari Dönem			
Karşılıklardan Önceki Brüt Tutarlar			
Yeniden Yapılandırılan Krediler			
Önceki Dönem			
Karşılıklardan Önceki Brüt Tutarlar			
Yeniden Yapılandırılan Krediler			

- 8) Donuk alacak hareketlerine ilişkin aşağıdaki bilgiler açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 16/2/f-10/ii).

	III. Grup Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	IV. Grup Tahsili Şüpheli Krediler	V. Grup Zarar Niteliğindeki Krediler
Önceki Dönem Sonu Bakiyesi			
Dönem İçinde İntikal (+)			
Diğer Donuk Alacak Hesaplarından Giriş (+)			

⁹² Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesi kapsamında üçüncü, dördüncü ve beşinci grup olarak sınıflandırılan krediler, TFRS 9 ve sermaye yeterliliği düzenlemeleri kapsamında borçlusunun temerrüt ettiği alacaklar donuk alacak olarak kabul edilmektedir.

Diğer Donuk Alacak Hesaplarına Çıkış(-)			
Dönem İçinde Tahsilat (-)			
Kayıttan düşülen (-)			
Satılan (-)			
Kurumsal ve Ticari Krediler			
Bireysel Krediler			
Kredi Kartları			
Diğer			
Dönem Sonu Bakiyesi			
Karşılık (-)			
Bilançodaki Net Bakiyesi			

9) Yabancı para olarak kullandırılan kredilerden kaynaklanan donuk alacaklara ilişkin aşağıdaki bilgiler açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 16 /2/f-10/iii):

	III. Grup Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	IV. Grup Tahsili Şüpheli Krediler	V. Grup Zarar Niteliğindeki Krediler
Cari Dönem:			
Dönem Sonu Bakiyesi			
Karşılık Tutarı (-)			
Bilançodaki Net Bakiyesi			
Önceki Dönem:			
Dönem Sonu Bakiyesi			
Karşılık Tutarı (-)			
Bilançodaki Net Bakiyesi			

10) Donuk alacakların kullanıcı gruplarına göre brüt ve net tutarları aşağıdaki şekilde açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 16 /2/f-10/iv).

	III. Grup Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	IV. Grup Tahsili Şüpheli Krediler	V. Grup Zarar Niteliğindeki Krediler
Cari Dönem (Net)			
Gerçek ve Tüzel Kişilere Kullandırılan Krediler (Brüt)			
Karşılık Tutarı (-)			
Gerçek ve Tüzel Kişilere Kullandırılan Krediler (Net)			
Bankalar (Brüt)			
Karşılık Tutarı (-)			
Bankalar (Net)			
Diğer Krediler (Brüt)			

Karşılık Tutarı (-)			
Diğer Krediler (Net)			
Önceki Dönem (Net)			
Gerçek ve Tüzel Kişilere Kullandırılan Krediler (Brüt)			
Karşılık Tutarı (-)			
Gerçek ve Tüzel Kişilere Kullandırılan Krediler (Net)			
Bankalar (Brüt)			
Karşılık Tutarı (-)			
Bankalar (Net)			
Diğer Krediler (Brüt)			
Karşılık Tutarı (-)			
Diğer Krediler (Net)			

- 11) Donuk alacaklar için hesaplanan faiz tahakkukları, reeskontlar ve değerleme farkları ile bunların karşılıklarına ilişkin aşağıdaki bilgiler açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 16 /2/f-10/v).

	III. Grup: Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	IV. Grup: Tahsili Şüpheli Krediler	V. Grup Zarar Niteliğindeki Krediler
Cari Dönem (Net)			
Faiz Tahakkuk ve Reeskontları ile Değerleme Farkları			
Karşılık Tutarı (-)			
Önceki Dönem (Net)			
Faiz Tahakkuk ve Reeskontları ile Değerleme Farkları			
Karşılık Tutarı (-)			

- 12) Kayıttan düşme politikasına ilişkin açıklamalar yapılmalıdır (Tebliğ, Madde 16 /2/f-12).

- 13) Pasif kalemler arasında gayrinakdi kredilerin beklenen zarar karşılıkları açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 17 /2/f-3).

- 14) Kar veya zarar tablosuna ilişkin olarak bankalarca ayrılan karşılıklar aşağıdaki tablo kullanılarak açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 19 /2/e-1):

	Cari Dönem	Önceki Dönem
Beklenen Kredi Zararı Karşılıkları		
12 Aylık Beklenen Zarar Karşılığı (Birinci Aşama)		
Kredi Riskinde Önemli Artış (İkinci Aşama)		
Temerrüt (Üçüncü Aşama)		
Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılıkları		
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar		
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Varlıklar		
İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar Değer Düşüş Karşılıkları		
İştirakler		
Bağlı Ortaklıklar		
Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar		
Diğer		
Toplam		

Yerel mevzuat kapsamında dipnotlarda açıklanacak bilgiler arasında Bankalarca Risk Yönetimine İlişkin Kamuya Yapılacak Açıklamalar Hakkında Tebliğ⁹³göre açıklanması gereken bilgilerden de bahsetmekte yarar görülmektedir. Çünkü bankalar bu Tebliğ uyarınca kredi riskine ilişkin olanlar da dâhil dipnot açıklamaları yapmaktadırlar. Tebliğin 1'inci maddesinin üçüncü fıkrasında, bu Tebliğde yer alan risk yönetimine ilişkin açıklamaların Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ kapsamındaki risk yönetimine ilişkin açıklamalar ile bir bütün oluşturduğu ifade edilmektedir. Bankaların bu Tebliğ kapsamındaki risk yönetimine ilişkin açıklamaları finansal raporun bir unsuru olarak ve ayrı bir başlık altında kamuya açıklamaları gerekmektedir (Tebliğ, Madde 4/1).

Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğde yapılan açıklamalar bu Tebliğ için de geçerli olup, Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat ve katılım bankalarının skorlarının hesaplanmasında, IFRS 7 kapsamında istenilen bazı bilgilerin ayrıca sunulmayıp bu Tebliğ kapsamında sunulduğu durumlar veya bu Tebliğ kapsamında sunulan bilgilerin IFRS 7 kapsamında sunulması istenilen bilgilerle örtüştüğü durumlar dipnot uyum skorunun hesaplanmasında göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla bu Tebliğ kapsamında yapılan açıklamaların Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat bankalarının beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarını etkilemesi

⁹³ 23.10.2015 tarihli ve 29511 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

nedeniyle tezde yer verilmektedir. Kredi riski kapsamında beklenen kredi zararlarına ilişkin olarak aşağıda yer alan açıklamaların yapılması beklenmektedir.

- 1) Varlıkların kredi kalitesine ilişkin olarak aşağıdaki bilgiler 6 aylık sıklıkla açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 10 /1/a-2):

		A	B	C	D
		Yasal Konsolidasyona Göre Hazırlanan Finansal Tablolarda Yer Alan TMS Uyarınca Değerlenmiş Brüt Tutarı		Karşılıklar /Amortisman ve Değer Düşüklüğü	Net Değer (A+B-C)
		Temerrüt Etmemiş	Temerrüt Etmemiş		
1	Krediler				
2	Borçlanma Araçları				
3	Bilanço Dışı Alacaklar				
4	Toplam				

- 2) Temerrüde düşmüş alacaklar ve borçlanma stoğundaki değişimlere ilişkin olarak aşağıdaki bilgiler 6 aylık sıklıkla açıklanmalıdır (Tebliğ, Madde 10 /1/a-3):

		A
1	Önceki raporlama dönemi sonundaki temerrüt etmiş krediler ve borçlanma araçları tutarı	
2	Son raporlama döneminden itibaren temerrüt eden krediler ve borçlanma araçları	
3	Tekrar temerrüt etmemiş durumuna gelen alacaklar	
4	Aktiften silinen tutarlar	
5	Diğer değişimler	
6	Raporlama dönemi sonundaki temerrüt etmiş krediler ve borçlanma araçları tutarı (1+2-3-4-/+5)	

Ayrıca, bankaların bir önceki raporlama döneminden cari raporlama dönemine kadarki olan sürede temerrüt etmiş alacak tutarında önemli bir değişim ya da temerrüt etmiş alacaklar ile etmemişler arasındaki dengede bir değişim olması durumunda bu durumların nedenlerini de açıklamaları beklenmektedir.

- 3) Varlıkların kredi kalitesi kapsamında yıllık olarak aşağıdaki nitel ve nicel açıklamaların da yapılması gerekmektedir (Tebliğ, Madde 10/1/a-4):

Nicel Açıklamalar

- a) Muhasebe amaçlı kullanılan “tahsili gecikmiş” alacak ve “karşılık ayrılan” alacakların kapsamı ve tanımları ile eğer varsa “tahsili gecikmiş” ve “karşılık ayrılan” tanımları arasındaki farklılıklar,
- b) Tahsili gecikmiş alacakların (90 günü geçenler) “karşılık ayrılan” olarak değerlendirilmeyen kısmı ve bu uygulamanın nedenleri,
- c) Karşılık tutarı belirlenirken kullanılan metotların tanımları,
- d) Yeniden yapılandırılan alacakların tanımları.

Nicel Açıklamalar

- a) Alacakların coğrafi bölgelere göre, sektöre ve kalan vadesine göre kırılımı,
 - b) Coğrafi bölgeler ve sektör bazında karşılık ayrılan alacak tutarları (muhasebesel açıdan banka tarafından kullanılan tanıma göre) ve ilgili karşılıklar ile aktiften silinen tutar,
 - c) Tahsili gecikmiş alacaklar için yaşlandırma analizi,
 - d) Yeniden yapılandırılmış alacakların karşılık ayrılan olup olmamasına göre kırılımı.
- 4) Kredi riski azaltımı kapsamında yıllık olarak teminatların değerlendirilmesi ve yönetimi ile ilgili politika ve süreçlerin temel özellikleri ve kullanılan kredi riski azaltım araçlarından kaynaklanan kredi riski yoğunlaşması ile ilgili bilgilerin açıklanması gerekmektedir (Tebliğ, Madde 10/1/b-1).
- 5) Kredi riski azaltım teknikleri kapsamında 6 aylık sıklıkla aşağıdaki bilgilerin açıklanması gerekmektedir (Tebliğ, Madde 10 /1/b-2):

		A	B	C	D	E	F	G
		Teminatsız alacaklar: TMS uyarınca değerlendirilmiş tutar	Teminat ile korunan alacaklar	Teminat ile korunan alacakların teminatlı kısımları	Finansal garantiler ile korunan alacaklar	Finansal garantiler ile korunan alacakların teminatlı kısımları	Kredi türevleri ile korunan alacaklar	Kredi türevleri ile korunan alacakların teminatlı kısımları
1	Krediler							
2	Borçlanma araçları							
3	Toplam							
4	Temerrüde düşmüş							

Yukarıda yapılan açıklama ve bilgiler çerçevesinde, beklenen kredi zararlarının raporlamasına ilişkin olarak bankaların mali tablolarında yer alan açıklamaları etkileyen faktörlerin arasında, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının yanı sıra ilgili denetim otoritesi olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu düzenlemelerinin de etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

4. BEKLENEN KREDİ ZARARLARINA İLİŞKİN RAPORLANACAK BİLGİLERİN ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARINA UYUM DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ

Bu bölümde IFRS 9 ve IFRS 7 kapsamında beklenen kredi zararlarına ilişkin raporlanması gereken bilgilerin uyum düzeyi ve bu uyum düzeyini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın yöntem ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

4.1 Araştırmanın Amacı

IASB tarafından yayınlanan “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’ye göre finansal raporlamanın amacı, ekonomik karar alıcılara faydalı finansal bilgiyi bir başka ifadeyle ihtiyaca ve gerçeğe uygun finansal bilgiyi sağlamaktır (CF, Paragraf 1.2, Paragraf 2.4). Bu finansal bilgiler finansal tablolar ve açıklayıcı bilgiler (dipnotlar) aracılığıyla karar alıcılara sunulmaktadır. “Finansal Tabloların Sunuluşu”na ilişkin esaslar getiren IAS 1 standardında ise Finansal Durum Tablosu, Kar/Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu, Nakit Akış Tablosu ve Özkaynak Değişim Tablosu gibi finansal tabloların yanı sıra muhasebe politikaları ve raporlanan kalemler hakkında açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlar da tam set finansal tablo unsurlarından biri olarak tanımlanmıştır (IAS 1, Paragraf 10).

Yüksek kalitede finansal raporlama etkin bir sermaye piyasası sistemi için elzemdir. Likit bir sermaye piyasası, piyasa katılımcılarının rekabet eden alternatifler arasında sermayenin tahsisi için ihtiyaç duyulan şeffaf ve tam bilgilerin mevcudiyetini gerektirmektedir (Aljifri ve diğerleri, 2014:101). Finansal raporlamanın kalitesi dipnot açıklamalarından etkilenmekte, dolayısıyla dipnot açıklamaları şirket değerlendirmelerini, karar alma süreçlerini ve sermaye piyasalarının verimliliğini etkilemektedir. Yeterli ve doğru dipnot açıklamalarının yatırımcıların sermaye piyasasına olan güvenini artıracığı ve yatırımcı sayısını artıracığı ifade edilmektedir (Singhvi ve Desai, 1971:137-138).

Şirketlerin finansal raporlarındaki dipnot açıklamalarının teorik çerçevesini belirlemek için literatürde kullanılan beş teori bulunmaktadır. Bunlar: vekalet, işaret (signaling), siyasi maliyetler, paydaş ve meşruiyet (legitimacy) teorileridir. Vekalet teorisine göre risk bilgilerinin

açıklanması, yönetim ile şirket sahipleri arasındaki vekalet sorununun⁹⁴ üstesinden gelmek için kullanılan bir araçtır. Bu teoriye göre yönetim üstün performansını göstermek için finansal raporlamayı kullanmakta, üstün performans yönetimin itibarını ve piyasadaki pozisyonunu artırmakta ve risk bilgilerini açıklamayı da kapsayan iyi raporlama ise üstün performansın bir yönünü yansıtmaktadır. Vekalet sorununu azaltmak için ikinci mekanizma, dışarıdaki hissedarlar adına yönetimi izleyen ve disipline eden yönetim kuruludur. İşaret teorisine göre yöneticiler finansal raporlarda yeterli bilgiyi mevcut ve potansiyel finansal tablo kullanıcılarına spesifik işaretler iletmek için açıklamaktadırlar. Siyasi maliyetler teorisine göre riskle ilgili daha fazla dipnot açıklanması, bazı şirketlerin ekonomik önemleri nedeniyle medya, kamuoyu ve politikacıların dikkatini çekmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu şirketler istenmeyen bu dikkati başka bir yöne çekmek amacıyla riskle ilgili daha fazla bilgiyi açıklarlar. Paydaş teorisi, şirket ile çevresi arasında dinamik ve karmaşık ilişkilere dayanmaktadır. Bu teoriye göre şirketlerin temel görevi, şirketin paydaşlarının birbiriyle çelişen talepleri arasında denge kurmaktır. Bilginin karar verme sürecindeki öneminden dolayı paydaşlar bilinçli karar verebilmek için şirketten riskle ilgili elde edebilecekleri kadar bilgi almak için baskı uygulayacaklardır. Son olarak meşruiyet teorisi, şirketin hayatta kalabilmesi için meşruiyetini sürdürmesi gerektiği varsayımına dayalı olarak organizasyon biçimlerini ve yapılarını anlama perspektifi sunmaktadır. Meşruiyet teorisi, şirketlerin meşruiyetlerinin yıllık raporlarda belirli bilgilerin açıklanmasını da kapsayan şirket ile paydaşları arasındaki sözleşme fikrine dayandığını öne sürmektedir. Ayrıca, yöneticilerin dava edilmemek için dipnot açıklamalarında bulunduklarına ve şirketlerin rekabetçi pozisyonunun azalması durumunda dipnot açıklamalarından kaçındıklarına ilişkin yaklaşımlar da bulunmaktadır (Agyei-Mensah, 2017:449-450; Healy ve Palepu, 2001; Tauringana ve Chithambo, 2016: 116).

Finansal raporlama ve dipnot açıklamalarına olan talep, yöneticiler ile dışarıdaki yatırımcılar arasındaki vekalet çatışmalarından ve bilgi asimetrisinden kaynaklanmaktadır. Bilgi asimetrisi sorununun çözülmemesi sermaye piyasalarının şirketleri olduğundan daha az veya daha fazla değerli olarak değerlendirmesine yol açmaktadır. Dipnot açıklamaları paydaşlar arasında bilgi asimetrisinin azalmasına ve vekalet sorunlarının çözülmesine katkıda bulunmaktadır (Healy ve Palepu, 2001; Bamber, McMeeking ve Petrovic, 2018). Ekonomi ve muhasebe literatürü, bilgi

⁹⁴ Vekalet sorunu, bir şirkete yatırımda bulunan tasarruf sahiplerinin bu şirket yönetiminde aktif bir rol almak istemeyerek, yönetim sorumluluğunu girişimciye devretmelerinden kaynaklanmaktadır. Sonuçta tasarruf sahipleri şirkete yatırımda bulunduklarında kendi çıkarlarını düşünen girişimci, tasarruf sahiplerinin çıkarlarıyla uyuşmayan kararlar (yöneticilere tazminat, aşırı ödeme gibi) alabilmektedir (Healy ve Palepu, 2001).

asimetrisinin mevcudiyeti durumunda, özel bilgilerin açıklanmasının verimliliği beraberinde getireceğini iddia etmektedir (Hussain ve Kakakhel, 2018:159).

Başka bir yaklaşıma göre finansal araçlara ilişkin değer düşüklüğünü de kapsayan risk bilgilerinin şirketler tarafından paylaşılmasını açıklayan iki teori akımından bahsedilebilir. Bu akımlar ekonomik teori yaklaşımı ve sosyal ve politik teori yaklaşımıdır. Risk açıklamalarına ilişkin motivasyonu anlamak için ekonomik teori yaklaşımı, ekonomik birimlerin kendi çıkarlarını ve karlarını maksimize etmelerine dayanmaktayken, sosyal ve politik teori yaklaşımı ise şirketlerle toplumdaki paydaşlar arasında bağlantı sağlayan ekonomik ve sosyal ilişkilere odaklanmaktadır (Khlif ve Hussainey, 2016:183). Dipnot açıklamalarının; sermaye maliyetini düşürdüğüne ilişkin⁹⁵ (Botosan, 1997; Lucas ve Lourenço, 2014), bilgi asimetrisinden kaynaklanan ters seçim sorununu ortadan kaldırdığına ve bankalar açısından aşırı risk alınmasını sınırlandırdığına ilişkin yaklaşımlar da bulunmaktadır (Frolov, 2007). Şirketlere ilişkin yeterli ve doğru dipnot açıklamaları, finansal istikrar için de kritik bir öneme sahiptir (Scannella ve Polizzi, 2020).

Şirketlerin yıllık raporlarında sunulan dipnot açıklamalarının yukarıda belirtilen önem ve faydalarının yanı sıra bir maliyeti de vardır. Bu maliyet, bilgilerin toplanması, yönetimi, denetimi, yayımlanması ve yasal ücretler ile ilgilidir (Cooke, 1989: 176). Akademik araştırmalar, dipnot uyumuna ilişkin seviyenin, şirketlerin bilgiyi sunma veya sunmama motivasyonları ile finansal tablo kullanıcıları, denetçiler ve düzenleyici otoritelerin yerel şartlarının kombinasyonuna bağlı olduğunu ortaya koymaktadır (Hellman, Carenys ve Gutierrez, 2018:242).

Çalışma konusu olan beklenen kredi zararlarının ölçümü karmaşık olup tahmine dayanmaktadır. Bu tahminler geleceğe yönelik mikro ve makroekonomik faktörlerin tahmini de dâhil olmak üzere hemen temin edilemeyebilecek çok kapsamlı veri setine, borçlulardan

⁹⁵ Buna göre dipnot açıklamaları ile sermaye maliyeti arasında negatif ilişki olduğuna ilişkin iki yaklaşım bulunmaktadır. Birinci yaklaşıma göre dipnot açıklamalarının artması hisse senedi piyasasında likiditenin de artmasına, dolayısıyla azalan işlem maliyetleri veya şirket hisse senetlerine artan talep nedeniyle sermaye maliyetinin düşmesine yol açmaktadır. İkinci yaklaşıma göre dipnot açıklamalarının artması yatırımcıların varlığın getiri parametrelerine ilişkin tahminlerindeki riskleri azaltmak suretiyle sermaye maliyetinin düşmesine yol açmaktadır. Yeteri kadar dipnot açıklamalarının bulunmadığı durumlarda tahminlere ilişkin belirsizlik artmakta ve yatırımcılar bu ilave riskin daha yüksek getiriyle tazmin edilmesini beklemektedir (Botosan, 1997). Başka bir yaklaşıma göre dipnot açıklamaları bilgi asimetrisini azaltmak suretiyle sermaye maliyetini düşürmektedir (Frolov, 2007).

yapılacak tahsilatın zamanı ve tutarları ile söz konusu ekonomik faktörlerin tahminleri arasındaki ilişkilere ilişkin yönetim varsayımlarını içermektedir (GPPC, 2016:9). Buna ek olarak beklenen kredi zararlarının ölçümü, temerrüt tanımı ve kredi riskinde önemli artış kriterleri gibi bankanın takdirine dayalı birçok unsura dayanmaktadır. Kapsamlı ve yüksek kalitede dipnot açıklamaları, finansal tablo kullanıcılarının raporlanan kredi zarar karşılıklarının arkasında yatan varsayımların anlaşılabilmesini ve karşılaştırma yapılabilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarının IFRS 7 standardının öngördüğü şekilde yapılması IFRS 9'un gereği gibi uygulanmasında kritik öneme sahip olup (ESRB, 2017:45), ekonomik karar alıcıların bankanın kredi riskine ve aktif kalitesine ilişkin sağlıklı değerlendirme yapabilmelerine imkân verecektir.

Öte yandan beklenen kredi zararlarının dönemin kar/zarar sonucunu etkilemesi nedeniyle dipnotlarda açıklanan bilgiler halka açık bankaların hisse fiyatlarının gerçekçi bir şekilde oluşması ve dolayısıyla sermaye piyasalarında kaynakların etkin bir şekilde tahsis edilmesi açısından da önem arz etmektedir. Nitekim, Tahat ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada, finansal araçlara ilişkin açıklama düzeyi ile şirketlerin piyasa değerleri arasında güçlü bir ilişkinin olduğu, bu açıklamaların yatırımcıların hisse fiyatlamasına ilişkin karar alma süreçlerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

IAS 39'da düzenlenen gerçekleşen kredi zararı yaklaşımının amaçlarından biri de kazanç yönetiminin sınırlandırılmasıdır (Gebhardt, 2016; Gaston ve Song, 2014). IFRS 9'da yer alan beklenen kredi zararı yaklaşımı ise raporlama tarihi itibarıyla kredi risklerindeki iyileşme ve kötüleşme yönündeki değişikliklerin etkisinin tahmin edilmesinde (özellikle ileriye yönelik bilginin kullanımında) yönetime takdir yetkisi vererek esneklik tanımaktadır (Gomaa ve diğerleri, 2019). Dolayısıyla beklenen kredi zarar yaklaşımının gerçekleşen kredi zararı yaklaşımından daha fazla yönetimin takdirine dayalı olması nedeniyle kazanç yönetimini olanaklı kıldığını söylemek yanlış olmayacaktır (Novotny-Farkas, 2016; Hashim, Li ve O'Hanlon, 2016:249). Nitekim, Akpelvan (2019) tarafından Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 18 bankanın 2009-2018 yılları arasındaki finansal verilerinden hareketle bankaların kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimleri ile beklenen kredi zararı modelinin söz konusu eğilimler üzerindeki etkisine ilişkin çalışmada, gerek gerçekleşen kredi zararı yaklaşımının kullanıldığı 2009 ile 2017 yılları arasında, gerekse beklenen kredi zararı yaklaşımı kapsamında karşılık hesaplamalarının yapıldığı 2018 yılında karşılıklar öncesi dönem net kârı

bakiyesi ile özel karşılıklar arasında pozitif bir ilişki olduğu, dolayısıyla Türk bankacılık sektöründe karşılıkların kazanç yönetimi amacıyla kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Standart yapıcılar beklenen kredi zarar yaklaşımının kazanç yönetimine ilişkin bu kırılganlığını, ölçümde kullanılan varsayımların ve dönemden döneme karşılık bakiyelerindeki değişikliklerin açıklanmasını sağlayan dipnot açıklamaları ile gidermeyi hedeflemişlerdir (Hoogervorst, 2014). Bu nedenle, beklenen kredi zararı yaklaşımına ilişkin dipnot açıklamalarının kalitesinin kazanç yönetiminin sınırlandırılmasına da etkide bulunacağı söylenebilir. Özellikle kredi riskinde önemli artışta ve beklenen kredi zararlarının tahmin edilmesinde kullanılan girdilere, varsayımlara ve tekniklere ilişkin kapsamlı açıklamaların kazanç yönetimini sınırlandırmak açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır (Novotny-Farkas, 2016).

Özetle, finansal tablo kullanıcılarının bankaların kredi riskini ve aktif kalitesini doğru bir şekilde değerlendirebilmelerine imkân tanınması, şeffaflığın artırılması, sermaye piyasalarında kaynakların etkin bir şekilde tahsis edilmesi, finansal istikrarın sağlanması ve kazanç yönetimine ilişkin uygulamaların sınırlandırılması açısından dipnot açıklamaları önem arz etmektedir.

Finansal araçlar konusu denetim otoriteleri ve standart yapıcılar yıllardır gündeminde olmasına rağmen bunlara ilişkin zorunlu dipnot açıklamalarına uyum üzerine araştırmalar oldukça sınırlıdır (Tsalavoutas ve diğerleri, 2020). Kredi riskinin ticari bankaların karşı karşıya kaldığı en geleneksel ve en önemli risk olmasına karşın kredi riskine ilişkin dipnot açıklamaları hakkında literatürdeki çalışmalar da oldukça azdır (Scannella ve Polizzi, 2020). Beklenen kredi zararlarına ilişkin yaklaşımın 2018 yılından itibaren hayata geçmesi ve dolayısıyla yeni bir yaklaşım olmasının da etkisiyle literatürde münhasıran beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum seviyesini ve bunu etkileyen faktörleri inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışma ile beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarına uyum düzeyi ve bu uyum düzeyine etki eden faktörlerin tespit edilerek, denetim otoritelerine ve şirketlerin kendi yönetimlerine uyum düzeylerinin artırılmasına yönelik atılacak adımlar konusunda rehberlik edilmesi amaçlanmaktadır. Alanda benzer bir çalışmanın olmaması ve bu konudaki ilk çalışma olması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada, IFRS 7'deki dipnot açıklamalarına uyumun ölçülmesine ilişkin standartta yer alan bütün konulara (finansal araç sınıfları, yeniden sınıflandırma, finansal varlık ve borçların

netleştirilmesi, riskten korunma vb.) ilişkin dipnot unsurları yerine IFRS 7 standardının içindeki spesifik bir konuya (beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnotlara) odaklanılmaktadır. Çalışma konusunun spesifik olması nedeniyle dipnot uyum düzeyinin değerlendirilmesinde beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamaları kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada IFRS 7, IFRS 9 ve raporlamayı etkileyen diğer standartlar incelenerek dipnotta raporlanacak unsurlar belirlenmiş ve bunlar üzerinden Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat ve katılım bankalarının dipnot uyum skorları hesaplanmıştır.

Uyum düzeyine etki eden faktörlerin tespiti amacıyla da ölçek (aktif büyüklüğü), halka açıklık oranı, kurumsal yönetim, Borsa İstanbul'un yanı sıra başka ülke borsalarında da işlem görme, standardı uygulama tecrübesi gibi hususlar Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat ve katılım bankaları üzerinde inceleme konusu yapılmıştır.

Muhasebe uygulamaları, içinde bulunduğu çevresel koşullarla etkileşim halinde olduğundan, farklı kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal koşullar farklı muhasebe sistemlerini doğurmaktadır (Karapınar, Zaif ve Bayırlı, 2008). Muhasebe sistemlerinin gelişimi, finansmanın kaynakları, hukuk ve vergi sistemi, siyasi ve ekonomik bağlar, enflasyon, ekonomik gelişmişlik seviyesi, eğitim seviyesi ve kültür faktörlerine bağlıdır (Choi ve Meek, 2011: 30). Kültüre ilişkin olarak dört farklı boyuta dikkat çekilmiştir: Güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, bireysellik ve erkeklik. Güç mesafesiyle, kurum ve organizasyonlardaki hiyerarşi ve eşit olmayan güç dağılımının ne ölçüde kabul gördüğü kastedilmektedir. Belirsizlikten kaçınma, toplumun belirsiz geleceği ve belirsizliği rahatsız edici bulma derecesini yansıtmaktadır. Bireysellik gevşek bir şekilde örülmüş sosyal doku ile sıkı bir şekilde örülmüş doku arasındaki tercihle ilgilidir. Erkeklik ise cinsiyet rollerinin ne ölçüde farklılaştığını ve ilişkilerde vurgulandığını ifade etmektedir (Hofstede, 1991; Choi ve Meek, 2011: 34-35). Muhasebe ile kültür arasındaki ilişkilerden hareketle, finansal raporlama uygulamalarını etkileyen dört tercihe dikkat çekilmiştir: Birincisi bireysel mesleki muhakemenin icra edilmesi ve mesleğin kendini düzenlemesi ile kuralcı yasal gereksinimlere uyumun sağlanması arasındaki tercihtir. İkincisi yeknesaklık ve tutarlılık ile koşullara göre değişen esneklik arasındaki tercihtir. Üçüncüsü gelecekteki olayların belirsizliğinin üstesinden gelmek için ölçümde ihtiyatlı yaklaşım ile iyimser ve risk alan yaklaşım arasındaki tercihtir. Dördüncüsü ise işe ilişkin bilginin sadece bilinmesi gerekenle sınırlandırılması ve gizlilik ile bilginin kamuya açıklanması konusundaki isteklilik arasındaki tercihtir (Gray, 1988).

Hukuk sistemleri bakımından ise muhasebe yapısı iki kategoride değerlendirilmektedir. Anglo-Sakson hukuk sisteminin⁹⁶ (common law) egemen olduğu ülkelerde muhasebe, gerçeğe uygun sunum, şeffaflık, tam açıklama ve finansal muhasebe ile vergi muhasebesinin ayrı olması gibi özellikleri barındırır. Finansman kaynağı olarak sermaye piyasalarının önemli bir yer teşkil etmesi, dolayısıyla halka açıklığın yaygın olması nedeniyle finansal raporlamalarda kapsamlı açıklamalara yer verilerek dışarıdaki yatırımcıların bilgi ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmektedir. Bu ülkelere örnek olarak başta Birleşik Krallık olmak üzere Avustralya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi Anglo-Sakson ülkeleri gösterilebilir. Kara Avrupa hukuk sisteminin (code law) egemen olduğu ülkelerin muhasebe yapısında ise, düşük açıklama, finansal muhasebe ile vergi muhasebesinin uyuşması gibi özellikler söz konusudur. Finansmanın kaynağı ağırlıklı olarak bankalar veya hükümetler olup, finansal raporlama ile kreditorlerin korunması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerde muhasebe, muhafazakâr kazanç önlemleriyle temettü dağıtımının en aza indirilmesini ve böylelikle kreditorleri koruyacak kaynakların muhafaza edilmesini sağlamaya odaklanmaktadır. Kara Avrupa hukuku ülkelerine Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri ve ülkemiz örnek olarak gösterilebilir (Choi ve Meek, 2011: 31-32, 38; Lucas ve Lourenço, 2014). Anglo-Sakson hukuk sisteminin egemen olduğu ülkelerde Kara Avrupa hukuk sisteminin egemen olduğu ülkelere nazaran daha iyi ekonomik gelişme, daha güçlü sermaye piyasaları ve daha iyi muhasebe standartları vardır (Hellman, Carenys ve Gutierrez, 2018 : 257).

Bu çerçevede, farklı muhasebe kültürlerinin dipnot uyum düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Kara Avrupa hukuk sisteminin egemen olduğu ülkemizdeki Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum seviyelerinin Anglo-Sakson hukuk sisteminin egemen olduğu Birleşik Krallık'taki Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum seviyeleriyle karşılaştırılmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla, beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum seviyeleri Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların yanı sıra Londra Borsasında işlem gören bankalar için de hesaplanarak uluslararası bir karşılaştırma yapılmaktadır.

⁹⁶ Teamül hukuku olarak da adlandırılmaktadır.

Ayrıca, çalışmada Londra Borsasında işlem gören halka açık bankaların açıklamalarında görülen iyi uygulamalardan hareketle Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar için önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır.

Literatür taramasına geçmeden önce ülkemizde örneklem grubu olarak incelediğimiz Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların finansal tablolarında raporlayacakları bilgilere ilişkin düzenlemeler getiren kurumsal yapı üzerinde durmakta yarar görülmektedir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca ülkemizde faaliyet gösteren bankaların tüm işlemlerini Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca (KGK) tarafından yayımlanan muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uygun olarak raporlamaları gerekmektedir (Kanun, Madde 37). KGK, IASB'in yayımladığı standartların çevirisi niteliğinde olan "TFRS 9 Finansal Araçlar" Standardı⁹⁷ ve "TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar" Standardını⁹⁸ yayımlamıştır. Öte yandan BDDK'nın "Karşılık Yönetmeliği" kredi karşılıkları için IFRS 9'a atıf yapmakta ve bankaların BDDK'ya başvurmaları halinde, IFRS 9 yerine Yönetmeliğin ilgili hükümlerine göre karşılık ayırabilecekleri hususuna yer vermektedir (Yönetmelik, Madde 9/6 ve Geçici Madde1). Ancak çalışma kapsamında yer alan ve Borsa İstanbul'da işlem gören mevduat ve katılım bankalarının tamamı 1/1/2018 itibarıyla IFRS 9 kapsamında karşılık ayırmaya başlamışlardır.

4.2. Literatür Taraması

İşletmelerin IFRS'lerdeki dipnot açıklama gerekliliklerine uyum düzeylerinin birtakım faktörlerden etkilendiği varsayılmaktadır. Literatürde, şirketlerin büyüklüğü, karlılığı, finansal yapısı, likiditesi, halka açıklık durumu, yurt dışı borsalarda da işlem görmesi, sektörü, ortaklık yapısı, denetçi tipi ve yaşı gibi faktörlerin IFRS'e uyum derecesi üzerindeki etkilerini inceleyen birçok araştırma mevcuttur (Haniffa ve Cooke, 2002; Aljifri ve diğerleri, 2014; Tolga, 2014; Khelif ve Hussainey, 2016;). Keza, kurumsal yönetimin dipnot uyum dereceleri ile ilişkisini

⁹⁷ 01/01/2018 tarihinde ve sonrasında başlayan hesap dönemleri için uygulanmak üzere 19/01/2017 tarihli ve 29953 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁹⁸ TFRS 7 Standardı, ilk olarak 31/12/2006 tarihinden sonra başlayan hesap dönemleri için uygulanmak üzere 30/01/2007 tarih ve 26419 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış olup, beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarını içeren TFRS 7 standardı güncellemesi ise 19/12/2017 tarih ve 30275 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

irdeleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Agyei-Mensah, 2017; Juhmani, 2017; Hussain ve Kakakhel, 2018; Yosra ve Oumaima, 2020).

Tarihsel olarak dipnot açıklama gereksinimlerine uyum düzeyinin ölçülmesi ve bunun finansal ve finansal olmayan bazı değişkenlerle ilişkisinin belirlenmesine yönelik ilk ampirik çalışma Cerf tarafından 1961 yılında yapılmıştır. Cerf bunu yıllık raporlarda yer alan bilgileri dikkate alarak geliştirdiği dipnot endeksi üzerinden gerçekleştirmiştir (Buzby, 1975). New York Borsasında, diğer borsalarda ve tezgâh üstü piyasalarda işlem gören 527 Amerikan şirketi üzerinden yapılan çalışmada, 31 unsurdan oluşturulan dipnot endeksindeki her bir unsura finansal analistler ile yapılan görüşmelere dayalı olarak 1 ile 4 arasında puan verilmiştir. Söz konusu çalışmada, New York Borsasında işlem görmeyen şirketler için dipnot açıklama seviyesi ile aktif büyüklüğü arasında güçlü bir pozitif ilişki ve New York Borsası ile tezgâh üstü piyasalarda işlem gören şirketler için karlılık ile dipnot açıklama seviyesi arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunmuştur. Ayrıca, New York Borsasında işlem gören şirketlerin diğer borsa ve tezgâh üstü piyasalarda işlem gören şirketlerden daha fazla dipnot açıklaması yaptıkları tespit edilmiştir.

Cerf'in yaklaşımı, ilave ve değişikliklerle birlikte dipnot açıklamalarının yeterliliğini değerlendirmek için yapılan birçok çalışmada kullanılmıştır (Aljifri ve diğerleri, 2014).

Singhvi ve Desai (1971), Cerf tarafından kullanılan dipnot endeksini daha da geliştirerek, daha kapsamlı istatistiksel teknikler kullanmış ve dipnot endeksiyle ilişkilendirilen değişkenlere kar marjı, getiri oranı ve denetim firması büyüklüğünü ilave etmiştir. Bu çalışmada, dipnot endeksini etkileyen ana değişkenin halka açıklık durumu olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmada kullanılan ağırlıksız ikili yöntemin (Cooke yöntemi) referans kaynağı olarak kabul edilen Cooke (1989) tarafından İsveç'te halka açık olmayan 38, sadece İsveç'te halka açık 33 ve İsveç dâhil başka bir ülkede de halka açık 19 şirket olmak üzere toplam 90 şirketin yıllık raporlarından hareketle, şirketlerin ihtiyarına bırakılan dipnot açıklamalarının (voluntary disclosure) düzeyine ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesine ilişkin çalışmada, ortalama dipnot açıklama düzeyi halka açık olmayan şirketler için %26, sadece İsveç'te halka açık şirketler için %40, İsveç dahil başka bir ülkede de halka açık şirketler için %55 ve tüm şirketler için %37 olarak ölçülmüştür. Dolayısıyla, dipnot açıklama düzeyini etkileyen temel faktörün halka açıklık (özellikle payların İsveç'in yanı sıra başka ülkelerin borsasına da kote olması)

olduğu, ayrıca, şirket büyüklüğü ile dipnot açıklamaları arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Dipnot uyum düzeylerinin ölçülmesine ilişkin olarak, birçok IFRS standardındaki dipnot açıklamalarının bir arada dikkate alındığı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalara örnek olarak, ülkemiz için Esen ve Sakin (2009) tarafından 7 adet IFRS standardındaki dipnot gereksinimlerinden hareketle oluşturulan 27 unsur üzerinden 2008 yılı için ortalama dipnot uyum düzeyinin % 89 olarak; Demir ve Bahadır (2014) tarafından birçok IFRS standardından hareketle oluşturulan 215 unsur üzerinden 2011 yılı için ortalama dipnot uyum düzeyinin %79 olarak ölçüldüğü çalışmalar gösterilebilir. Başka ülkelerden örnek vermek gerekirse, Brezilya için Santos, Ponte ve Mapurunga (2014) tarafından 28 adet IFRS standardından derlenen 638 dipnot unsuruna uyumun değerlendirilmesine yönelik çalışmada, seçilen yönteme bağlı olarak ortalama uyum seviyelerinin %16 ile %34 arasında; Bahreyn için Juhmani (2017) tarafından 27 IFRS standardından derlenen 224 dipnot unsuru üzerinden ortalama dipnot uyum düzeyinin 2010 yılı için % 81 olarak hesaplandığı çalışmalar gösterilebilir. Gerek ülkemiz gerek diğer ülkeler için yapılan bu çalışmalarda dipnot uyum düzeyleri ikili yöntem kullanılarak ölçülmüştür.

Literatürde halka açık şirketlerin münhasıran finansal araçlara (IAS 32, IAS 39 ve IFRS 7) ilişkin dipnot uyum seviyelerinin ölçülmesine yönelik çalışmalarda ortalama uyum düzeyleri, Portekiz’de 2001 yılı için % 44 (Lopes ve Rodrigues, 2007); Makedonya’da 2013 yılı için %63 (Atanasovski, 2015); Malavi’de 2007-2009 yılları için ortalama %40 (Tauringana ve Chithambo, 2016); Ürdün’de 2006 yılı için % 32 ve 2007 yılı için % 52 (Tahat ve diğerleri, 2016); Gana’da 2011-2013 yılları için ortalama %53 (Agyei-Mensah, 2017); Katar’da 2005-2012 yılları için ortalama %38 (Tahat, Mardini ve Haddad, 2018); Kanada’da 2014-2016 yılları için ortalama % 77 (Yosra ve Oumaima, 2020); Körfez İşbirliği Konseyine üye ülkelerde⁹⁹ 2011-2017 yılları için ortalama %83 (Yamani ve Hussainey, 2020) olarak hesaplanmıştır.

Ülkemizde ise halka açık şirketlerin münhasıran finansal araçlara (IAS 32, IAS 39 ve IFRS 7) ilişkin dipnot açıklama seviyelerinin belirlenmesine yönelik çalışmalarda ortalama uyum düzeyleri 2007 yılı için % 72, 2008 yılı için % 64, 2009 ve 2010 yılları için %61 ve 2011 yılı için % 57 (Cagle, 2013) ve 2013 yılı için % 66 (Sevim ve Altunal, 2015) olarak ölçülmüştür.

⁹⁹ Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkeler: Suudi Arabistan, Bahreyn, Umman, Katar, Kuveyt ve Birlik Arap Emirlikleri’dir.

Gerek diğer ülkelerdeki gerek ülkemizdeki bu çalışmaların tamamında, finansal araçlara ilişkin standartlardaki açıklama gereksinimlerinden hareketle dipnot uyum endeksi veya uyum unsurları belirlenmiş ve uyum skorları ikili yöntem kullanılarak ölçülmüştür.

Literatürdeki dipnot açıklamalarına uyuma ilişkin çalışmalarda örneklem olarak sadece finansal şirketlerin seçildiği çalışmalar (Sevim ve Altunal, 2015; Hussain ve Kakakhel, 2018; Yosra ve Oumaima, 2020; Yamani ve Hussainey, 2020; Scannella ve Polizzi, 2020) olduğu gibi sadece finansal olmayan şirketlerin seçildiği çalışmalar da (Glaum ve Street, 2003; Esen ve Sakin, 2009; Santos, Ponte ve Mapurunga, 2014; Demir ve Bahadır, 2014; Tahat ve diğerleri, 2016) bulunmaktadır. Diğer taraftan, hem finansal hem de finansal olmayan şirketlerin karma bir şekilde örneklem olarak seçildiği çalışmalar da (Lopes ve Rodrigues, 2007; Atanasovski, 2015; Tauringana ve Chithambo, 2016; Juhmani, 2017; Tahat, Mardini ve Haddad, 2018) mevcuttur. Ancak, bir çalışmadaki dipnot uyum düzeyi ölçümünün hangi şirketler için (finansal-finansal olmayan) yapıldığının dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır. Nitekim, Atanasovski (2015) tarafından finansal araçlara ilişkin dipnot uyum seviyesinin belirlenmesine yönelik yapılan ve örneklem olarak karma şirketlerin seçildiği çalışmada, finansal şirketlerin ortalama uyum endeksi %93 olarak hesaplanmışken, finansal olmayan şirketlerin ortalama uyum endeksi %55 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla koşullar aynı olmasına karşın (araştırmacı, ülke, dönem, uyum unsurları ve yöntem) dipnot uyumuna ilişkin ölçümler finansal ve finansal olmayan şirketler için çok farklı sonuçlar doğurabilmektedir.

Literatürde finansal araçlara ilişkin dipnot açıklamalarına yönelik birçok ülkeyi kapsayan araştırmalar da bulunmaktadır. Bischof (2009) tarafından 2007 yılında yürürlüğe giren IFRS 7 standardı kapsamında dipnot kalitelerinin belirlenmesi amacıyla 28 Avrupa ülkesinden 171 bankanın 2007 yılına ilişkin finansal raporları incelenmiştir. Yapılan çalışmada, Avrupa bankalarının dipnot açıklama seviyesinin arttığı, dipnot açıklamalarındaki odağın piyasa riskinden kredi riskine kaydığı, IFRS 7 standardının ilk uygulamasının ülkeler arasında farklı etkilerinin olduğu, bu etkilerin esasen ulusal bankacılık denetim otoritelerinin standardı yorumlama ve uygulama farklılıklarından kaynaklandığı, bu anlamda standardın uygulanmasında ülkelerin müdahaleci¹⁰⁰ ve müdahaleci olmayan¹⁰¹ şeklinde ikiye

¹⁰⁰ Müdahaleci yaklaşım: Denetim otoritelerince bankalar arasında uygulama birliğini sağlamak amacıyla standarda ilişkin tercihleri de sınırlayan bağlayıcı düzenleme yapılması. Örnek olarak İtalya ve Danimarka gösterilmiştir (Bischof, 2009:174).

¹⁰¹ Müdahaleci olmayan yaklaşım: Denetim otoritelerince standarda ilişkin tercihleri de sınırlayan bağlayıcı düzenleme yapılmaması, dolayısıyla uygulamanın ve tercihlerin standart hükümleri doğrultusunda bankaların

ayrılabilirliği, müdahaleci ülkelerde uygulama birliği ortaya çıkarken, müdahaleci olmayan ülkelerde ise uygulamaların farklılaştığı ve IFRS 7 uyum düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öztürk (2011) tarafından yapılan ve 32 IFRS standardını ve Türkiye dahil 6 ülkedeki 162 halka açık şirketi kapsayan çalışmada da, IFRS 7 standardı kapsamında kredi riskine maruz kalan şirketlerin bu riskin yönetiminde uygulanabilecek politikaları finansal tablo dipnotlarında kalıplaşmış ifadelerle açıkladıkları belirtilmekte ve şirketlerin maruz kaldıkları finansal riskleri yönetmelerine ilişkin açıklamaların belli bir formatta olmaması ve şirketlere özgü çözümlere olanak sağlanması önerilerek müdahaleci olmayan yaklaşım desteklenmektedir.

Ayrıca, akademik araştırmalarda doğrudan dipnot uyum seviyesinin ölçülmesi yerine buna ilişkin yapılan çalışmaların derlendiği araştırmalar da bulunmaktadır. Bu kapsamda, Hellman, Carenys ve Gutierrez (2018) tarafından gerçekleştirilen ve literatürde yer alan 81 adet dipnot uyum çalışmasının derlenmesine ilişkin araştırmada, gelişmekte olan ülkelerdeki dipnot uyum çalışmalarında uyum seviyesinin ortalama %65 civarında olduğu, bu ülkelerdeki zayıf yasal ve kurumsal şartların şirketlerin dipnot yükümlülüklerine uyumunu sağlamak için ihtiyaç duyulan gerekli sistemlerin kurulmasını güçleştirdiği, nitelikli denetçi ve muhasebecilerin azlığının uyum maliyetlerinin yükselmesine neden olduğu, gelişmiş ülkelerdeki dipnot uyum çalışmalarında uyum seviyesinin ortalama %70 civarında olduğu, şirketlerin dipnot uyumunun baz olarak dikkate alınacak yüksek kalitede muhasebe standartlarını ve denetim ve güçlü düzenleyici otoritelerin yaptırımlarını gerektirdiği, dipnot uyum endekslerinin büyük ölçüde ağırlıksız yaklaşımlarla (ikili yöntem ve uyarlanmış Cooke yöntemi) ölçüldüğü, çoğu çalışmanın ampirik olması nedeniyle teorik çerçeveden yoksun olduğu, bu durumun ise sonuçların yorumlanmasını güçleştirdiği, bir dipnot unsurunun yıllık raporda olmamasının ilgili unsurun şirket tarafından açıklanmaması (veya uyumsuzluk) anlamına gelebileceği gibi uygulanabilir olmadığı anlamına da gelebileceğinden hareketle uyumsuzluğu belirlemenin güç olduğu, genel olarak dipnot uyum endeksi ile şirket büyüklüğü ve halka açık olma (yerel veya diğer ülke borsalarında) arasında pozitif ilişki olduğu, ülkelerin yasal çerçevelerinin de dipnot uyumunu etkilediği, münhasıran IFRS 7 kapsamındaki finansal araçlar ve risk raporlamasına

ihtiyarına bırakılması. Örnek olarak Birleşik Krallık, Hollanda ve Almanya gösterilmiştir (Bischof, 2009:173-174,186).

ilişkin çalışmalarda dipnot uyum seviyesinin düşük olduğu, bu seviyeleri yükseltmekte kurumsal yönetim ve yaptırımların önemli bir rol oynayabileceği belirtilmektedir.

Dipnot açıklama gereksinimlerine uyuma ilişkin çalışmalarda örneklemenin genellikle bir ülkeden seçilmesi ve çoğunlukla küçük piyasalara veya gelişmekte olan ülkelere odaklanması eleştirilmiştir. Ayrıca, dipnot uyumuna ilişkin çoğu çalışmada büyük ve finansal olmayan şirketlere odaklanılmıştır (Tsalavoutas ve diğerleri, 2020).

4.3 Araştırmanın Metodolojisi

4.3.1 Araştırmanın Yöntemi

Dipnot açıklamaları, finansal (niceliksel) ve finansal olmayan (niteliksel) açıklamalardan oluşabilmektedir. Dipnotlar ayrıca gönüllü ve zorunlu olmak üzere iki ayrı kategoriye ayrılmaktadır (Yamani ve Hussainey, 2020). Bu çalışmada değerlendirilen dipnot açıklamaları, ilgili standartlarda açıklanması zorunlu kılınan finansal ve finansal olmayan açıklamalardır.

Literatürde dipnot açıklamalarına uyum düzeyinin belirlenmesi için araştırmacılar yaygın olarak öncelikle standartlardaki dipnot gereksinimlerinden hareketle dipnot uyum unsurlarını oluşturmakta veya bazen de bağımsız denetim firmalarının dipnotlara ilişkin kontrol listelerini kullanmaktadır. Daha sonrasında ise dipnot uyum düzeyleri, bu unsurların veya listelerin ne ölçüde karşılandığını gösteren endeksler/skorlar üzerinden ölçülmektedir (Cooke, 1989; Alsaeed, 2006; Lopes ve Rodrigues, 2007; Cagle, 2013; Atanasovski, 2015; Tahat ve diğerleri, 2016; Juhmani, 2017; Hussain ve Kakakhel 2018; Yosra ve Oumaima, 2020). Dipnot uyum endeksleri/skorları, şirketlerin belirli dönemlere ilişkin yıllık raporları incelenmek suretiyle hesaplanmaktadır (Yamani ve Hussainey, 2020).

Beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum seviyelerinin belirlenebilmesi amacıyla IFRS 9 Finansal Araçlar, IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar ve IAS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standartlarında yer alan dipnot açıklamalarından hareketle dipnot uyum düzeyinin ölçülmesine esas unsurlar belirlenmiştir.

Dipnot uyum düzeyinin ölçülmesinde, genellikle standartlardaki gereksinimlerinden hareketle oluşturulan dipnot uyum unsurları esas alınarak “ağırlıklandırılmış yöntem” ve “ikili

(dichotomous) yöntem” kullanılmaktadır. Ağırlıklandırılmış yöntem, tüm dipnot açıklamalarının eşit öneme haiz olmadığına yönelik varsayıma dayanmaktadır (Demir ve Bahadır, 2014: 15; Cooke, 1989). Dolayısıyla araştırmacı kendi belirlediği öneme göre her bir dipnot unsuru için bir ağırlık belirlemektedir. Bu nedenle sübjektif bir yöntemdir (Hellman, Carenys ve Gutierrez, 2018:254).

İkili yöntemde ise, uyum skoru hesaplanırken işletmenin uyduğu her bir dipnot açıklama gerekliliği için “1”, uymadığı dipnot açıklama gerekliliği için “0” değeri verilmektedir (Haniffa and Cooke, 2002: 331; Cascino ve Gassen, 2015). İncelenen işletme açısından geçersiz olan dipnot açıklama gereklilikleri ise uyum derecesi hesaplanırken dikkate alınmamaktadır. Bu yöntemde açıklanması gereken her bir dipnot unsuru için eşit ağırlık verilmektedir (Lopes ve Rodrigues, 2007; Yosra ve Oumaima, 2020). IFRS’deki dipnot açıklama gerekliliklerinin sayısının 100 adet olduğu varsayılırsa, bu açıklama gerekliliklerinden 80 tanesine uyarak 80 puan alan bir işletmenin uyum derecesi %80 olarak ölçülmektedir (Tolga, 2014: 182).

Cooke yöntemi¹⁰² veya ağırlıksız ikili yöntem olarak da adlandırılan ikili yöntem, literatürdeki dipnot uyum hesaplamalarına ilişkin çalışmalarda en yaygın olarak kullanılan yöntemdir (Yamani ve Hussainey, 2020). Dipnot uyum skorunun ölçümüne ilişkin çoğu araştırmada ikili yöntem kullanılmaktadır (Cooke, 1989; Glaum ve Street, 2003; Lopes ve Rodrigues, 2007; Esen ve Sakin 2009; Cagle, 2013; Demir ve Bahadır, 2014; Santos, Ponte ve Mapurunga, 2014; Atanasovski, 2015; Sevim ve Altunal 2015; Tahat ve diğerleri, 2016; Tauringana ve Chithambo, 2016; Agyei-Mensah, 2017; Juhmani, 2017; Tahat, Mardini ve Haddad, 2018; Yosra ve Oumaima, 2020).

Dipnot uyum skorunun ölçümünde kullanılan ve uyarlanmış Cooke yöntemi olarak da adlandırılan bir diğer yöntemde göre, her bir dipnot unsuru detay seviyesine veya eksiksizliğine göre kısmi, tam veya hiç olarak değerlendirilmektedir. Buna örnek olarak, puanlamayı yapılan her bir açıklamanın kalitesine bağlı olarak 0 ile 5 puan arasında değerlendiren bir çalışma gösterilebilir. Scannella ve Polizzi (2020) tarafından yapılan bu çalışmada, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeveadaki bilginin anlaşılabilirliği, ihtiyaca uygunluğu, karşılaştırılabilirliği ve güvenilirliği gibi niteliksel özelliklerinden hareketle bilginin ciddi bir şekilde eksikliği 0 puan, bilginin zayıf bir şekilde sunulması 1 puan, tatmin edici olmayan

¹⁰² Bu yöntemde ayrıca uygulanabilir olmayan dipnot unsurları, dipnot uyum endeksi hesaplamasında dikkate alınmamaktadır (Tsalavoutas ve diğerleri, 2020).

açıklama 2 puan, tatmin edici açıklama 3 puan, iyi açıklama 4 puan ve mükemmel açıklama 5 puan olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, Lucas ve Lourenço (2014) tarafından yapılan başka bir çalışmada, dipnot unsurlarından her birine ilişkin tam açıklama 1 puan, kısmi açıklama 0,5 puan ve açıklamama 0 puan olarak değerlendirilmiştir. Ancak, bu yöntem en iyi ve en kötü puanlamayı gerektirdiğinden araştırmacının sübjektif değerlendirmesini içermekte, bu nedenle objektif bir ölçüm olmamaktadır.

Yine, kalem bazında yöntem (item by item method) olarak adlandırılan ve muhasebe standardı tarafından açıklanması zorunlu kılınan her bir unsuru ayrı bir şekilde değerlendiren yaklaşım da bulunmaktadır. Bu yaklaşım ise şirketin standartlara ilişkin genel dipnot uyum düzeyi yerine incelenen her bir dipnota uyumuna ilişkin bir fikir vermektedir. Ayrıca, unsurları sayma (counting items) olarak adlandırılan ve şirketin dipnot uyum skorunu bir yüzde ile ifade etmek yerine dipnot uyum unsurlarından açıklananların toplamını skor olarak gösteren yaklaşımlar da bulunmaktadır (Tsalavoutas ve diğerleri, 2020). Ancak, bu yaklaşımda alınan skorun genel uyum düzeyinin anlaşılması açısından yüzde ile ifade edilen skora kıyasla daha belirsiz olduğu söylenebilir.

Literatürde dipnot uyum skorunun ölçülmesinde yaygın olarak tek bir yöntem kullanılırken, Yamani ve Hussainey (2020) tarafından Körfez İşbirliği Konseyine üye ülkelerde¹⁰³ halka açık bankaların IFRS 7'deki dipnot gereksinimlerine uyum düzeyinin ölçülmesine ilişkin çalışmada, hem ikili yöntem hem de unsurları sayma yöntemi kullanılmış ve ikili yöntemin bu çalışmada en uygun yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmamızda beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum skorlarının ölçülmesinde gerek ağırlıklandırılmış yöntemin ve uyarlanmış Cooke yönteminin sübjektif olması gerek kalem bazında yöntemin şirketin genel dipnot uyum düzeyine ilişkin bilgi vermemesi gerekse unsurları sayma yönteminin uyum düzeyine ilişkin skorun yüzde ile ifade edilmesine nazaran belirsiz olması nedeniyle, literatürde en yaygın olarak kullanılan yöntem olan ağırlıksız ikili yöntem (Cooke yöntemi) kullanılacaktır. Dolayısıyla, incelenen tabloların her bir sunum ve açıklama gereğini karşılayarak uyumlu olması durumu "1", koşulun karşılanmayarak uyumsuz olması durumu ise "0" olarak puanlandırılmaktadır. Ayrıca, dipnot uyum skoruna ilişkin

¹⁰³ Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkeler: Suudi Arabistan, Bahreyn, Umman, Katar, Kuveyt ve Birlik Arap Emirlikleri'dir.

hesaplama her bir unsur eşit ağırlığa sahiptir. Sonrasında her bir puan toplanarak toplam kriter sayısına, başka bir deyişle alınabilecek en yüksek puana oranlanmaktadır.

Dipnot uyum skorunun hesaplanmasında bankaların yayınlamış olduğu finansal tablo ve dipnot bilgileri, IFRS 7, IFRS 9 ve IAS 1 çerçevesinde belirlenen dipnot unsurlarının açıklanıp açıklanmadığını belirlemek amacıyla okunmuştur¹⁰⁴.

Üçüncü bölümde de aktarıldığı üzere Türk bankacılık sektörünün beklenen kredi zararına ilişkin dipnot açıklamaları sadece IAS ve IFRS’lerden değil, aynı zamanda ilgili denetim otoritesi olan BDDK’nın düzenlemelerinden de (Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ ve Bankalarca Risk Yönetimine İlişkin Kamuya Yapılacak Açıklamalar Hakkında Tebliğ) etkilenmektedir. Ancak belirlenecek olan dipnot uyum unsurlarının Londra Borsasında işlem gören bankalar için de aranacak olması nedeniyle dipnot uyum unsurlarının belirlenmesinde BDDK’nın söz konusu düzenlemeleri ihmal edilmiştir. Bununla birlikte, Türk bankaları açısından IFRS 7 kapsamında istenilen bazı bilgilerin ayrıca sunulmayıp bu tebliğler kapsamında sunulduğu durumlar veya bu tebliğler kapsamında sunulan bilgilerin IFRS 7 kapsamında sunulması istenilen bilgilerle örtüştüğü durumlar dipnot uyum skorunun hesaplanmasında göz önünde bulundurulmuştur.

Bu kapsamda, IFRS 7, IFRS 9 ve IAS 1’de yer alan beklenen kredi zararlarına ilişkin gereksinimler belirlendikten sonra halka açık Türk bankalarından 2018 yılı sonu itibarıyla aktif büyüklüğü en yüksek olan dört özel bankanın (İş Bankası, Garanti Bankası, Yapı Kredi Bankası ve Akbank) ve aynı dönem itibarıyla üç halka açık İngiliz bankasının (HSBC Holdings, Barclays ve Lloyds Banking Group) finansal raporları detaylı bir şekilde okunmuş ve beklenen kredi zararı kapsamında yapılan açıklamalar tespit edilerek bunlar konu bazında tasnif edilmiştir. Sonra ağırlıksız ikili yöntemin kullanılacak olması ve dolayısıyla standartlarda yer alan bir bilginin açıklanması (1 puan) veya açıklanmamasına (0 puan) göre puan verilecek olması nedeniyle dipnot açıklama yükümlülükleri mümkün olduğunca ölçülebilir en küçük birime kadar bölümlenmiştir. Buna göre 2018 yılı için 65 unsur belirlenmiştir. Bunların arasında 2018 yılının IFRS 9 standardının ve dolayısıyla beklenen kredi zararı yaklaşımının başlangıç yılı olması nedeniyle geçiş hükümlerine ilişkin 4 unsur da bulunmaktadır. 2019 yılı

¹⁰⁴ Finansal tablo ve dipnot açıklamalarında aranan bilgilerin araştırılması, bilgisayarla işlenmiş içerik analiziyle ve bu amaçla dizayn edilmiş ileri yazılım programları kullanılarak da yapılabilmektedir (İbrahim ve Hussainey, 2019).

için ise standardın ilk uygulanmasına ilişkin bu geçiş hükümleri ile ilgili 4 unsur çıkarılarak, dipnot uyum skorunun unsurları olarak 61 unsur belirlenmiştir. Bu unsurlar aşağıda Çizelge 4.1’de yer almaktadır:

Çizelge 4.1. Dipnot Uyum Skorunun Unsurları

	PUAN
Kredi riskine ilişkin açıklamalar	
- Kredi riskinin ne olduğu/ ortaya çıkma şekilleri	1
- İçsel kredi dereceleri	1
- Kredi riskinin nasıl yönetildiği	1
- Kredi riski yoğunlaşmasına (LTV, sektörel, coğrafi) ilişkin sayısal bilgiler	1
- Kredi riskine ilişkin diğer sayısal veriler ¹⁰⁵	1
Beklenen kredi zararlarına ilişkin genel açıklamalar	
- Kapsamı	1
- Aşamaları	1
- Ölçüme ilişkin esaslar	1
Beklenen kredi zararı kapsamındaki finansal varlıkların defter değeri	
- İtfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülen finansal varlıklar	1
- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar	1
Kar veya zarar tablosunda sunulan beklenen kredi zararı karşılığı giderleri	
- Gider bakiyesi	1
- Aşamalara ilişkin bilgi	1
Gerçeğe uygun değeri diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar için ayrılan beklenen kredi zararı karşılıkları	
- Dönem başı-sonu mutabakat	1
- Aşamalara ilişkin bilgiler	1
Beklenen kredi zararlarının ölçümünde kullanılan yöntem/model	
- Temerrüt Olasılığına (TO/PD) ilişkin açıklama	1
- Temerrüt Halinde Kayba (THK/LGD) ilişkin açıklama	1
- Temerrüt Tutarına (TT/EAD) ilişkin açıklama	1
- Sermaye yeterliliği değişkenlerindeki düzeltmeler	1
- Model doğrulaması (validation)/revizyonu	1
Kredi riskinde önemli artış	
- Genel kriterler	1
- Kurumsal/ticari veya bireysel risklere ilişkin ilave kriterler	1
- Muaf tutulan düşük kredi riskine sahip finansal araçlar	1
Temerrüt (3. Aşama) ve kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar	
- Temerrüt tanımı/kriterler	1
- Temerrüt tanımının seçilme gerekçesi	1
- Kredi değer düşüklüğünün nasıl belirlendiği veya temerrüt tanımıyla ilişkisi	1
Beklenen kredi zararlarının bireysel veya toplu olarak ölçülmesi	
- Hangi portföy veya aşamalar için bireysel değerlendirme yapıldığı	1
- Hangi portföy veya aşamalar için toplu değerlendirme yapıldığı ve dikkate alınan ortak kredi riski özellikleri	1

¹⁰⁵ Diğer sayısal veriler, kredi riskinin kalan vadelere göre yapısı, TL-YP ayrımı, risk sınıfları ve risk ağırlıklarına göre dağılımı gibi sayısal verilerdir.

Kayıttan düşme	
- Genel kayıttan düşme politikası	1
- Göstergeler	1
- Kayıttan düşülüp takibi yapılanlara ilişkin politika ve bunların bakiyesi	1
İleriye yönelik bilgi kapsamındaki makroekonomik değişkenler	
- Belirlenen makroekonomik değişkenler	1
- Kaç yıl için dikkate alındığı	1
- Değişkenlerin tahmin değerleri	1
İleriye yönelik bilgi kapsamındaki senaryolar	
- Senaryo sayısı	1
- Kaç yıl için hesaplandığı	1
- Senaryoların ağırlığı	1
Krediler için ayrılan beklenen zarar karşılıklarının açılış-kapanış bakiyelerinin mutabakatı	
- 1.Aşama / 12 aylık beklenen kredi zararları	1
- 2.Aşama / Ömür boyu beklenen kredi zararları	1
- 3.Aşama / Ömür boyu beklenen kredi zararları	1
- Satın alındığında ya da oluşturulduğunda değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar (POCI)	1
Krediler dışında itfa edilmiş maliyetinden ölçülen zarar karşılıklarının açılış/kapanış bakiyeleri arasındaki mutabakat	
- Mutabakat bakiyeleri	1
- Aşamalar bazında bilgi	1
Zarar karşılığındaki değişimlerin nedenleri	
- Yeni edinilen finansal araçlar	1
- Finansal tablo dışı bırakma/kayıttan düşme	1
- Aşamalar arası geçiş	1
- Diğer (Kurdaki değişimler/ modelde veya risk parametrelerinde değişim vb)	1
Yeniden yapılandırma	
- Yeniden yapılandırma öncesi ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılan ve itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıkların yeniden yapılandırılmasından kaynaklanan net kazanç veya kayıp	1
- Yapılandırma öncesinde ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılırken, raporlama döneminde 12 aylık beklenen kredi zararı karşılığına tabi olan finansal varlıkların brüt defter değeri	1
- Ömür boyu beklenen kredi zararı ayrılan ve yeniden yapılandırılan bir finansal varlığın 12 aylık beklenen kredi zararı ayrılacak şekilde düzelip düzelmediğinin nasıl belirlendiği	1
- Bir üstteki kıstası karşılayan finansal varlıklara ilişkin zarar karşılığının (12 aylık beklenen kredi zararı), sonraki dönemde ömür boyu beklenen kredi zararı üzerinden yeniden ölçüldüğünün nasıl izlendiği	1
Teminatlar	
- Teminatlar dikkate alınmaksızın azami kredi riski tutarı	1
- Teminatların niteliği ve türü	1
- Teminat sebebiyle zarar karşılığı yansıtılmayan finansal araçlar	1
- Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların teminatlarına ilişkin sayısal bilgiler	1
Kredi riski derecelendirme notu itibarıyla finansal varlıklar	
<i>Bireysel Krediler</i>	
- Brüt defter değerleri ve ayrılan karşılıklar	1
- Yukarıdaki bilgilerin aşamalar bazında sunulması	1
<i>Kurumsal Krediler</i>	
- Brüt defter değerleri ve ayrılan karşılıklar	1
- Yukarıdaki bilgilerin aşamalar bazında sunulması	1

Gayrinakdi kredilerin (kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri) beklenen kredi zararları	
- Risk tutarları ve ayrılan karşılıklar	1
- Yukarıdaki bilgilerin aşamalar bazında sunulması	1
Beklenen kredi zararlarının ölçüleceği azami süre	
- Özellikle finansal ürünler için belirlenen azami süre	1
IFRS 9 Beklenen Kredi Zararına Geçişe İlişkin Açıklamalar	
Değer düşüklüğü karşılıklarının IFRS 9'a geçişte açılış bakiyelerinin mutabakatı	
- 2017 yılı sonu itibariyle karşılık tutarları ile ilave ve düzeltmeler	1
- 2018 yılı başı itibariyle karşılık tutarları	1
IFRS 9'a geçişe ilişkin açıklamalar	
- Önceki dönem bilgilerinin yeniden düzenlenip düzenlenmemesi	1
- Değer düşüklüğü modeli değişikliği nedeniyle özkaynaklara yansıtılan tutar	1
Toplam Puan	65

Her bir bankanın dipnot uyum skoru, banka tarafından her bir unsura ilişkin yapılan açıklamalardan alınan puanların, yapılması gereken açıklama unsurlarının toplamına (2018 için 65, 2019 yılı 61) bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Skorun hesaplanmasında her bir unsurun eşit ağırlığa sahip olduğu kabul edilmektedir. Her ne kadar dipnot açıklamalarındaki her bir unsur finansal tablo kullanıcıları açısından eşit bir öneme sahip olarak algılanmasa da, farklı ağırlıklandırmaya başvurulmasının yapılacak tercihlere bağlı olarak taraflılıkla sonuçlanması kaçınılmazdır. Dolayısıyla her bir unsurun eşit ağırlığa (1 puan) sahip olması benimsenmiştir.

Araştırmada kullanılan ağırlıksız ikili yöntemin kurucusu Cooke tarafından şirketlerin ihtiyarına bırakılan (gönüllü) dipnot açıklamalarına ilişkin uyum skoru aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır:

$$V = \sum_{i=1}^m di$$

Formülde kullanılan V, gönüllü dipnotlara ilişkin skoru temsil etmekte ve di açıklamanın yapılması durumunda “1” puanı, yapılmaması durumunda “0” puanı almaktadır. Ayrıca, yöntemde ağırlıksız bir yaklaşım, yani her bir açıklamanın eşit ağırlığa sahip olduğu benimsenmiştir (Cooke, 1989:182).

Araştırmamızda ise zorunlu dipnot açıklamalarının yer alması, maksimum alınabilecek puanın belirli olması ve hesaplanan skorun yüzde ile ifade edilmek istenmesi nedeniyle formül aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

$$\text{Dipnot Uyum Skoru (DUS)} = \frac{\sum_{i=1}^m d_i}{\sum_{i=1}^n d_i} \times 100$$

Bu formüldeki;

n = Toplam dipnot unsurunu

m = Banka tarafından açıklanan dipnot unsurunu yansıtmaktadır.

2018 yılı için n= 65 ve 2019 yılı için n=61'dir.

d_i = banka tarafından açıklanması durumunda "1" puan,

= Dipnot unsurunun banka tarafından açıklanmaması durumunda "0" puan.

Daha sade ifade edilecek olursa dipnot uyum skoru aşağıdaki formülle de açıklanabilir:

$$DUS = \frac{\text{Banka Tarafından Yapılan Açıklamalar Nedeniyle Alınan Puan}}{\text{Tüm Açıklamalar Yapıldığında Alınabilecek Maksimum Puan}} \times 100$$

Bankaların dipnot uyum skorları hesaplandıktan sonra bu skorları etkileyen faktörlerin neler olabileceğinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiş olan hipotezler sınanacaktır.

4.3.2 Geliştirilen Hipotezler

Literatürde büyüklük, şirketler arasında dipnot uygulamalarının farklı olmasının nedenlerini açıklayan ve dipnot uyumu ile ilişkisi en çok incelenen değişkenlerden birisidir (Aljifri ve diğerleri, 2014). Büyük şirketlerin itibarlarını korumak ve hükümetin müdahalesinden kaçınmak amacıyla muhasebe standartlarına uyum sağlamaya daha fazla eğilimli olduğu iddia edilmektedir (Watts ve Zimmerman, 1978: 131). Bu argüman, büyük şirketlerin daha karmaşık organizasyon yapısına sahip olmaları nedeniyle şirkete sermaye sağlayan hissedarlar ve kreditörler (dışarıdakiler) ile şirketin yöneticileri (içeridekiler) arasındaki bilgi asimetrisini azaltmak amacıyla dipnot açıklamalarını kullanmalarına bağlı olarak daha yüksek vekalet maliyetine (agency cost) katlandıklarını öneren vekalet teorisi tarafından da desteklenmektedir (Demir ve Bahadır, 2014: 10). Bu itibarla büyük şirketler dipnot açıklamalarına önem

vermektedir. Az sayıda hissedara sahip şirketlerde (örneğin halka açık olmayan şirketler) vekilin izlenmesi, çok sayıda hissedara sahip halka açık şirketlere nazaran daha kolaydır. Dolayısıyla şirketlerin yıllık raporlarındaki dipnot açıklamaları hissedarların izleme maliyetini azaltmakta ve ahlaki tehlike (moral hazard) sorununu hafifletmektedir (Cooke, 1989: 177-178). Ayrıca, büyük şirketlerde siyasi maliyetlerin¹⁰⁶ yüksek olduğu, şirketlerin ileri seviyede dipnot açıklamasıyla güveni sağlayarak siyasi maliyetleri düşürebileceği, keza büyük şirketlerin daha ileri bilgi sistemlerine sahip olmalarının varsayılması nedeniyle ilave açıklamaların küçük şirketlere nazaran daha az maliyetle sunulabileceği ileri sürülmektedir (Lucas ve Lourenço, 2014). Yine büyük şirketlerin üretim çeşitliliği ve faaliyet gösterdiği coğrafyanın geniş olması nedeniyle etkin bilgi sistemlerine ve gelişmiş yönetim raporlama sistemlerini işletecek nitelikli insan kaynağına ihtiyaç duyacağı, bunun ise dipnot açıklama kapasitesini artıracığı ifade edilmektedir (Cooke, 1989: 178).

Literatürde şirket büyüklüğü ile dipnot uyumu arasında pozitif ilişki olduğuna ilişkin birçok çalışma bulunmaktadır (Buzby, 1975; Cooke, 1989; Alsaeed, 2006; Esen ve Sakin, 2009; Santos, Ponte ve Mapurunga, 2014; Appiah ve diğerleri, 2016; Tauringana ve Chithambo, 2016). Gelişmekte olan ülkelerde IFRS'lere uyumu etkileyen en önemli değişkenin büyüklük olduğu ifade edilmektedir (Yamani ve Hussainey, 2020). Gelişmiş ülkelerde de büyüklük değişkeninin IFRS'lerdeki dipnot yükümlülüklerine uyumda etkili olduğuna ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Cerf, 1961; Cascino ve Gassen, 2015; Scannella ve Polizzi, 2020). Bununla birlikte, şirket büyüklüğü ile dipnot uyum seviyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığına (Cagle, 2013; Sevim ve Altunal, 2015), küçük şirketlerin daha fazla bilgi açıkladıklarına (Hussain ve Kakakhel, 2018) ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır. Büyüklük kriteri olarak genellikle aktif büyüklüğü, net satışlar ve şirketin piyasa değeri gibi kriterler dikkate alınabilmektedir (Aljifri ve diğerleri, 2014). Bu çalışmada bankalar açısından uygulanabilirliği ve birçok çalışmada esas alınması nedeniyle aktif büyüklüğü tercih edilmiştir (Haniffa ve Cooke, 2002:327). Dolayısıyla, bankaların aktif büyüklüğü arttıkça dipnot açıklamalarının daha iyi olacağı varsayılabilir.

¹⁰⁶ Siyasi maliyetlere örnek olarak, bazı vatandaşların seçilmiş vekilleri aracılığıyla şirketlerin veya endüstrilerin bölünmesi, millileştirilmesi veya bunlara el konulması yönünde veya belirli sektörlerin daha fazla düzenlenmesi ve denetlenmesi yönünde lobi faaliyetleri yürütmeleri gösterilebilir (Cooke, 1989:178).

Birinci Alternatif Hipotez

H₁: Aktif büyüklüğü arttıkça dipnot uyum düzeyi artmaktadır.

Halka açıklık oranı arttıkça genel olarak hissedarların sayısı da artmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği üzere hissedarlar ile şirket yöneticileri arasındaki bilgi asimetrisini azaltmak amacıyla dipnot açıklamaları kullanılmaktadır. Dolayısıyla sayısı artan hissedarların bilgi ihtiyaçlarının giderilebilmesini teminen daha fazla dipnot açıklamalarına ihtiyaç olacaktır. Dipnot açıklamalarının daha kapsamlı yapılması ise dipnot açıklamalarına ilişkin uyum düzeyini artıracaktır. Bu nedenle, halka açıklık oranı arttıkça dipnot uyum düzeyinin artacağı varsayılmaktadır. Bununla birlikte, halka açıklık oranı ile dipnot uyum seviyesi arasında negatif ilişki bulunduğu ilişkin çalışmalar da vardır (Esen ve Sakin, 2009).

İkinci Alternatif Hipotez

H₁: Halka açıklık oranı arttıkça dipnot uyum düzeyi artmaktadır.

Kurumsal yönetim, dipnot uyumuna ilişkin önemli bir etkidir. Nitekim OECD'nin kurumsal yönetim ilkeleri uyarınca, kurumsal yönetim çerçevesinin finansal durum ve performans dâhil şirketin tüm önemli hususlarında doğru ve zamanında açıklama yapılmasını temin etmesi gerekmektedir (OECD, 2015:37). İyi bir kurumsal yönetim uygulamasına sahip bir şirketin, hissedarlara ve diğer paydaşlara ihtiyaç duyulan esaslı bilgileri sunmak suretiyle bilgi asimetrisini minimize etmesi beklenmektedir (Agyei-Mensah, 2017:447). Dipnot açıklamalarına ilişkin karar alma süreçlerinde yönetimin tercihinin önemli rol oynadığı ifade edilmektedir (Bamber, McMeeking ve Petrovic, 2018). Kurumsal yönetim kalitesi ile dipnot uyum seviyesi arasında pozitif bir ilişki vardır (Ettredge ve diğerleri, 2011). Dolayısıyla, kurumsal yönetim seviyesi gelişmiş şirketlerin raporlama kalitelerinin de yüksek olması beklenir. Nitekim, ikinci bölümde de aktarıldığı üzere Basel Bankacılık Denetim Komitesinin ve Küresel Kamu Politikası Komitesinin beklenen kredi zararlarına ilişkin rehberlerinde IFRS 9 ile uyumlu bir şekilde kredi zararlarının zamanında ve yeterli bir şekilde ayrılmasında yönetim kurulu ve üst yönetimin sorumluluklarına ve kurumsal yönetimin önemine vurgu yapılmaktadır.

Şirketlerin kurumsal yönetim yapısının raporlama uygulamalarıyla, özellikle de dipnot açıklama uygulamalarıyla ilişkisi olabilir. Vekalet teorisinin önerilerinden birisi de icracı yöneticilerin faaliyetlerinin izlenmesi ve kontrol edilmesi amacıyla bağımsız yönetim kurulu üyelerine ihtiyaç duyulduğudur. Dolayısıyla yönetim kurulunun kompozisyonunda bu hususun gözetilmesi gerekmektedir (Haniffa ve Cooke, 2002). Yönetim kurulundaki bağımsız üyeler şirket tarafından istihdam edilmeyen üyelerdir. Onlar bağımsız izleme fonksiyonu icra ettiklerinden kontrol mekanizması rolünü yerine getirirler. Bu nedenle bağımsız üyeler standartlarda yer alan dipnot açıklamalarının gereği gibi yapılmasında yönetimi teşvik etmek suretiyle önemli bir işlev üstlenirler (Agyei-Mensah, 2017). Literatürde yönetim kurulu üyeleri arasındaki bağımsız üyelerin oranı arttıkça dipnot yükümlülüklerine ilişkin uyumun da arttığına ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Cascino ve Gassen, 2015; Tauringana ve Chithambo, 2016; Mensah & Kwame, 2017; Juhmani, 2017; Yosra ve Oumaima, 2020). Diğer taraftan, bağımsız üyelerin yönetim kurulundaki ağırlığı çok yüksekse ihtiyaç duyulan bilgilere erişim imkânı nedeniyle daha düşük seviyede dipnot açıklamasının yapılması da mümkündür (Lopes ve Rodrigues, 2007:34-35).

Borsa İstanbul bünyesinde bulunan Kurumsal Yönetim Endeksi, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan Kurumsal Yönetim Tebliği¹⁰⁷ ekindeki Kurumsal Yönetim İlkelerini uygulayan şirketlerin dâhil edildiği bir endekstir. Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan şirketlerin daha iyi bir kurumsal yönetim çerçevesine sahip olacakları ve bunların dipnot uyum skorlarının bu endekse dâhil olmayan bankaların dipnot uyum skorlarından daha yüksek olacağı beklenmektedir. Literatürde Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olmanın şirketlerin dipnot uyum seviyelerini arttırdığına ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Uyar, Kılıç ve Bayyurt, 2013).

Ayrıca, Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan şirketlerin kurumsal yönetime ilişkin derecelendirme notları¹⁰⁸ ile kurumsal yönetim kaliteleri arasında anlamlı bir ilişkinin olması beklenmektedir. Bu nedenle, bu endekse dâhil olan bankaların kurumsal yönetime ilişkin derecelendirme notları ile dipnot uyum skorları arasında pozitif bir ilişkinin olacağı varsayılmaktadır.

¹⁰⁷ 3 Ocak 2014 tarih ve 28871 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁰⁸ Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olabilmek için SPK tarafından yetkilendirilmiş bir derecelendirme kurumundan on üzerinden en az altı seviyesinde kurumsal yönetim derecelendirme notu alınması gerekmektedir.

Literatürde kurumsal yönetimin bir parçası olarak yönetim kurulu başkanlığı ile genel müdürlüğün aynı kişi veya farklı kişiler tarafından icra edilmesi ile dipnot uyum seviyesi arasında korelasyona ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır (Haniffa ve Cooke, 2002; Juhmani, 2017; Yosra ve Oumaima, 2020). Ancak, ülkemizde 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca genel müdürlük ve yönetim kurulu başkanlığı görevlerinin aynı kişi tarafından icra edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır (Kanun, Madde 23). Dolayısıyla bu hususa ilişkin bir hipotez geliştirilmemiştir.

Kurumsal yönetime ilişkin yukarıda yer alan argümanlar çerçevesinde aşağıda yer alan üç hipotez sınanacaktır.

Kurumsal Yönetim Kapsamında Alternatif Hipotezler

H₁: Yönetim kurulu üyeleri içinde bağımsız üyelerin oranı arttıkça dipnot uyum düzeyi artmaktadır.

H₁: Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların dipnot uyum düzeyleri, bu Endekse dâhil olmayan bankaların uyum düzeylerinden daha yüksektir.

H₁: Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ile dipnot uyum seviyeleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

Yönetim kurulu üyeleri içinde bağımsız üyelerin oranı arttıkça uyum düzeyinin artacağına dair alternatif hipotez kapsamında, finansal raporlarda yer alan yönetim kurulunun yapısına ilişkin bilgiler değerlendirilmiştir. Bu kapsamda bazı raporlarda yönetim kurulunun ilgili üyelerinin açıkça bağımsız olduğuna ilişkin açıklamalara yer verilirken, bazı raporlarda ise denetim komitesi üyelerine ilişkin bilgilere yer verilmiş ve bu üyelerin Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri kapsamında bağımsız kabul edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur. Denetim komitesi, 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 24'üncü maddesinde yönetim kurulunun denetim ve gözetim faaliyetlerinin yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere bankaların yönetim kurullarınca oluşturulan ve icraî görevi bulunmayan en az iki yönetim kurulu üyesinden oluşan komite olarak tanımlanmıştır. Kanunun söz konusu maddesinde denetim komitesinin, yönetim kurulu adına bankanın iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini, bu sistemler ile muhasebe ve raporlama sistemlerinin

mevzuat çerçevesinde işleyişini ve üretilen bilgilerin bütünlüğünü gözetmek, bağımsız denetim kuruluşlarının yönetim kurulu tarafından seçilmesinde gerekli ön değerlendirmeleri yapmak, yönetim kurulu tarafından seçilen bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetlerini düzenli olarak izlemek ve ana ortaklık niteliğindeki kuruluşlarda, konsolide denetime tâbi kuruluşların iç denetim işlevlerinin konsolide olarak sürdürülmesini ve eşgüdümünü sağlamakla görevli ve sorumlu olduğu belirtilmektedir. Bağımsız bir denetim komitesi, finansal dipnot açıklamalarının güvenilirliğini ve yönetimin dipnot açıklamalarına ilişkin takdir yetkisinin izlenmesini sağlamaktadır (Aljifri ve diğerleri, 2014).

Diğer taraftan, Sermaye Piyasası Kurulunun Kurumsal Yönetim Tebliği¹⁰⁹ uyarınca bankaların yönetim kurulu yapılanmaları içerisinde denetim komitesi üyeliği için görevlendirilen yönetim kurulu üyeleri, bu Tebliğ çerçevesinde bağımsız yönetim kurulu üyesi olarak kabul edilmektedir (Tebliğ, Madde 6/3/a). Denetim komitesi üyelerinden en az birinin bağımsızlığa ilişkin kriterlerin yer aldığı 4.3.6'daki nitelikleri taşıması gerekmektedir (Tebliğ, Madde 6/3/b). Dolayısıyla, bankaların faaliyet raporları da incelenmek suretiyle hangi yönetim kurulu üyelerinin bağımsız oldukları belirlenmiştir.

Pay senetleri birden fazla borsada veya kendi ulusal borsasının yanı sıra yabancı bir ülkenin borsasında işlem gören şirketlerin daha yüksek vekalet sorunları vardır. Dipnot açıklama seviyesinin yüksek olması hissedarların izleme maliyetlerini (monitoring costs) düşürür. Ayrıca, yabancı yatırımcılar yerel muhasebe standartlarına aşina değildirler. Dolayısıyla uluslararası alanda veya birden fazla ülkede halka açık olan şirketlerin uluslararası standartlara uyum sağlamaya daha fazla eğilimli olduğu söylenebilir. Böylelikle bu şirketlerin hesapları potansiyel yatırımcılarca daha iyi anlaşılabilir (Lopes ve Rodrigues, 2007:33; Lucas ve Lourenço, 2014). Ayrıca sermaye ihtiyacı hipotezi uyarınca IFRS'lere uyum ve yüksek kalitede dipnot açıklamaları, bilgi riskini azaltarak piyasa tarafından olumlu şekilde yorumlanabilmekte ve dolayısıyla sermayeyi daha ucuz maliyetle temin etme imkânı sunabilmektedir (Haniffa and Cooke, 2002:329). Bu argüman, pay senetleri kendi ülke borsalarının yanı sıra diğer ülkelerin borsalarına da kote olmak suretiyle yabancı piyasalardan sermaye temin etmek isteyen şirketler açısından çok daha geçerlidir (Cooke, 1989: 177-178). Nitekim, kendi ülke borsalarının yanı sıra başka ülkelerin borsalarında işlem görme ile dipnot uyum seviyeleri arasında pozitif ilişki olduğuna ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Cooke, 1989; Glaum ve Street, 2003; Lucas ve

¹⁰⁹ 3 Ocak 2014 tarihli ve 28871 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Lourenço, 2014). Bununla birlikte, dipnot uyum seviyesi ile yabancı borsalarda işlem görme durumu arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığına ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır (Sevim ve Altunal, 2015). Bu kapsamda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

Dördüncü Alternatif Hipotez

H₁: Pay senetleri farklı sermaye piyasalarında işlem gören bankaların uyum düzeyi sadece Türkiye’de işlem gören bankalara oranla daha yüksektir.

Yeni bir standarda uyum sağlamak, verinin üretilmesini sağlayan bilgi sistemlerine ilişkin altyapıyı kurgulamak ve standardın uygulanmasında kurumsal yönetim dâhil kontrol süreçlerini oluşturmak zaman alabilmektedir. Bu nedenle, yeni bir standardı ilk defa uygulayan şirketlerin uygulama ve raporlama tecrübesi edindikçe standarda uyum kabiliyetlerinin dolayısıyla standarda uyum derecelerinin zaman içerisinde yükselmesi ve belirli bir süreden sonra istikrarlı bir seviyeye kavuşması beklenmektedir¹¹⁰. Nitekim literatürde ilk defa uygulanan standartlara yönelik olarak şirketlerin zaman içerisinde tecrübesi arttıkça bu standarda ilişkin dipnot uyum seviyelerinin de artacağına yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Cagle, 2013; Tahat ve diğerleri, 2018; Scannella ve Polizzi, 2020). Dolayısıyla, beklenen kredi zararlarına ilişkin standardın ilk uygulamasının 2018 yılı olması ve çalışmada 2018 yılının yanı sıra 2019 yılının da değerlendirilmesi nedeniyle, 2019 yılında dipnot uyum düzeyinin 2018 yılına nazaran artacağı beklenebilir.

Beşinci Alternatif Hipotez

H₁: Dipnot uyum seviyesi Standardın ilk yılından sonra edinilen tecrübelerle birlikte artacaktır.

Gelişmekte olan ülkelerde IFRS’lere uyumu etkileyen önemli değişkenlerden birisi de denetçi türüdür (Santos, Ponte ve Mapurunga 2014; Atanasovski, 2015; Yamani ve Hussainey, 2020). Gelişmiş ülkelerde de dört büyük bağımsız denetim firmaları tarafından denetlenme ile dipnot yükümlülüklerine uyum arasında pozitif ilişki olduğuna ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Glaum ve Street, 2003; Cascino ve Gassen, 2015). Ülkemizde de dört büyük bağımsız denetim

¹¹⁰ Bu husus, öğrenme eğrisi olarak da adlandırılmaktadır. Öğrenme eğrisi, birbirini izleyen uygulamalar sırasında öğrenmede görülen ilerleme olarak ifade edilmekte ve başlangıçta hızla yükselip, daha sonra düz ilerlemeye başlayan eğri, öğrenme gücüne göre bir şekil oluşturmaktadır (Cagle, 2013:84).

firmaları tarafından denetlenme ile dipnot uyum düzeyi arasında pozitif ilişki olduğuna ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Esen ve Sakin, 2009; Demir ve Bahadır, 2014). Bu kapsamda, araştırmada dört büyük bağımsız denetim firması¹¹¹ tarafından denetlenmenin de uyum düzeyini artıracığı yönünde bir hipotez geliştirilmesi düşünülmüştür. Çünkü büyük bağımsız denetim firmalarının itibarlarını korumak ve itibar riskinden kaçınmak amacıyla denetledikleri şirketlerden daha yüksek düzeyde açıklama yapmasını talep edecekleri kabul edilmektedir. Ayrıca, uluslararası denetim şirketleriyle bağlantılı bağımsız denetim firmalarının IFRS’ler konusunda daha fazla bilgi sahibi olduğu, bu nedenle bunları şirketlerde uygulama ve denetleme maliyetlerinin diğer küçük bağımsız denetim firmalarına nazaran düşük olacağı kabul edilmektedir (Lopes ve Rodrigues, 2007:33). Ancak, incelenen tüm bankaların dört büyük bağımsız denetim firması tarafından denetlenmesi nedeniyle bu husus hipotez olarak dikkate alınmamıştır.

Hipotezlerin sınanmasında SPSS programı aracılığıyla Spearman sıra korelasyonu ve Pearson korelasyon analiz yöntemleri kullanılacaktır. Dolayısıyla dipnot uyum skorlarıyla hipotezler arasındaki beklenen ilişkinin irdelenmesinde söz konusu korelasyon analizi yöntemlerine başvurulacaktır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri; bankaların aktif büyüklükleri, halka açıklık oranları, yönetim kurulu üyeleri içindeki bağımsız üyelerin oranları, Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olma durumu, bu Endekse dâhil olan bankaların derecelendirme notları ve payların Borsa İstanbul’un yanı sıra başka bir ülkenin borsasında da işlem görme durumudur. Bağımlı değişken ise bankaların beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum skorlarıdır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan dipnot uyum skorları ile ilişkisine ilişkin beklentiler Çizelge 4.2’de verilmektedir.

Çizelge 4.2. Bağımsız Değişkenler ve Beklenen İlişki

Hipotez	Bağımsız Değişkenler	Beklenen İlişki
1	Aktif Büyüklüğü	+
2	Halka Açıklık Oranı	+
3	Kurumsal Yönetim	
3a	YKÜ İçindeki Bağımsız Üyelerin Oranı	+
3b	BİST Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olma	+
3c	Endekse Dâhil Olan Bankaların Derecelendirme Notları	+
4	Başka Bir Ülkenin Borsasında İşlem Görme Durumu	+
5	Edinilen Tecrübelerle Dipnot Uyumunun Artması	+

¹¹¹ 4 büyük bağımsız denetim şirketi: Deloitte, Ernst Young, Price Waterhouse ve KPMG’dir.

4.3.3 Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

Araştırmada Türkiye’den payları Borsa İstanbul’da işlem gören 11 mevduat ve katılım bankasının kendi web sitelerinde yayımlanan 2018 ve 2019 yıllarına ait bağımsız denetim raporları ile yıllık faaliyet raporları dikkate alınmıştır. Bu bankalar; Akbank, Albaraka Türk Katılım Bankası, Denizbank¹¹², ICBC Turkey Bank, QNB Finansbank, Şekerbank, Türkiye Garanti Bankası, Türkiye Halk Bankası, Türkiye İş Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası ve Yapı ve Kredi Bankasıdır. Aşağıdaki Çizelge 4.3’ten de görüleceği üzere bu bankaların aktif büyüklüğü araştırma dönemlerimiz olan 2018 ve 2019 yılları itibariyle Türk bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin sırasıyla % 72,2 ve % 71’ini oluşturmaktadır. Bu bankaların toplam kredileri ise Çizelge 4.4’ten de görüleceği üzere 2018 ve 2019 yılları itibariyle sektörün toplam kredilerinin sırasıyla %71 ve %70,2’sini oluşturmaktadır.

Çizelge 4.3. Örneklemin Aktif Büyüklüğünün Sektördeki Payı %

Aktif Büyüklüğü (Milyon TL)		2018	2019
(A)	11 Bankanın Aktif Toplamı	2.811.824	3.200.316
(B)	Katılım Bankaları Dâhil Türk Bankacılık Sektörünün Aktif Toplamı	3.893.033	4.503.232
(A/B)	11 Bankanın Aktiflerinin Sektördeki Payı	% 72,2	%71

Çizelge 4.4. Örneklemin Kredi Büyüklüğünün Sektördeki Payı %

Kredi Büyüklüğü (Milyon TL)		2018	2019
(A)	11 Bankanın Toplam Kredileri	1.819.644	2.018.019
(B)	Katılım Bankaları Dâhil Türk Bankacılık Sektörünün Toplam Kredileri	2.563.060	2.872.948
(A/B)	11 Bankanın Kredilerinin Sektördeki Payı	%71	%70,2

Araştırmada İngiltere’den payları Londra Borsası Financial Times Bankalar Endeksinde işlem gören 10 mevduat bankasının kendi web sitelerinde yayımlanan 2018 ve 2019 yıllarına ait yıllık raporları¹¹³ dikkate alınmıştır. Bu bankalar; Bank of Georgia Group, Barclays, Close Brothers

¹¹² Denizbank’ın hâkim ortaklığı 2019 yılında değişmiştir. Yeni hâkim ortak olan Emirates NBD Bank PJSC, SPK düzenlemelerine göre Bankanın halka açık olan kısmına (%0,15) ait pay sahiplerine ödeme yaparak Bankadaki ortaklık payını %100’e çıkarmış ve Banka payları 16 Aralık 2019 tarihinden itibaren Borsa İstanbul kotundan çıkarılmıştır. Ancak araştırma döneminin 2018-2019 yıllarını kapsamı ve bu sürenin tamamına yakın kısmında Bankanın halka açık olması nedeniyle çalışma kapsamında tutulmasına karar verilmiştir.

¹¹³ Close Brothers Group’un mali yılının 1 Ağustos-31 Temmuz tarihleri arasında olması ve IFRS 9’a da 1 Ağustos 2018 tarihinde geçmesi nedeniyle 2018 (31/12/2018) dönemi için 31/7/2019 tarihinde sona eren mali yıla ilişkin veriler ve 2019 (31/12/2019) dönemi için 31/7/2020 tarihinde sona eren mali yıla ilişkin veriler dikkate alınmıştır. Ayrıca, Virgin Money Bankasının mali yılının 1 Ekim-30 Eylül tarihleri arasında olması ve IFRS 9’a 1 Ekim 2018

Group, HSBC Holdings, Lloyds Banking Group, Metro Bank, Royal Bank of Scotland Group, Standard Chartered, TBC Bank Group ve Virgin Money'dir.

Araştırma kapsamında dikkate alınan payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların listesi aşağıdaki Çizelge 4.5'te sunulmaktadır.

Çizelge 4.5. Araştırma Kapsamındaki Bankaların Listesi

	Payları Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankalar	Payları Londra Borsasında İşlem Gören Bankalar
1	Akbank	Bank of Georgia Group
2	Albaraka Türk Katılım Bankası	Barclays
3	Denizbank	Close Brothers Group
4	ICBC Turkey Bank	HSBC Holdings
5	QNB Finansbank	Lloyds Banking Group
6	Şekerbank	Metro Bank
7	Türkiye Garanti Bankası	Royal Bank of Scotland Group
8	Türkiye Halk Bankası	Standard Chartered
9	Türkiye İş Bankası	TBC Bank Group
10	Türkiye Vakıflar Bankası	Virgin Money
11	Yapı ve Kredi Bankası	

Araştırmanın kısıtları da bulunmaktadır. Araştırmada ağırlıksız ikili yöntemle uygun doğru puan verilebilmesini teminen her bir açıklama unsuru mümkün olduğunca bölümlenerek küçültülmüş ve ölçüm seviyesine indirilmiştir. Bu durum mümkün olduğu ölçüde alt unsurlara bölünebilme kapasitesi olan unsurların sayısının artarak toplam puan içindeki öneminin görece olarak artmasına neden olmuştur.

Diğer bir husus araştırmada sadece zorunlu açıklama unsurlarına odaklanılmış, gönüllü olarak ilave açıklama yapan bankaların bu açıklamaları dikkate alınmamıştır. Değerlendirme kapsamında olan zorunlu açıklama unsurlarının araştırma kapsamına giren bankalar açısından önemsiz olması durumunda sunulma zorunluluğu bulunmamaktadır (IAS 1, Paragraf 31, BC30C). Bazı dipnot uyum unsurlarına ilişkin açıklamanın yapılmaması ilgili açıklamanın banka açısından açıklanacak bir bilgi olmamasından da kaynaklanabilir. Örneğin bankanın portföyünde satın alındığında ya da oluşturulduğunda değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar bulunmayabilir. Bu nedenle araştırma kapsamında yer alan bankaların dipnot uyum unsurunda yer alan açıklamaların yapılmamasının bunların ilgili banka açısından önemsiz

olmasından kaynaklanıp kaynaklanmadığına ilişkin bir çalışma yürütülmemiştir. Ancak bu hususların araştırmanın sıhhatini etkilemeyecek düzeyde çok sınırlı olabileceği değerlendirilmektedir. Çalışmada dipnot uyum düzeyi sadece açıklamanın yapılıp yapılmamasına göre puanlanmış olup, açıklamanın sınırlı veya kapsamlı yapılmış olması bir değerlendirme unsuru olarak dikkate alınmamıştır.

Araştırma kapsamının Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankanın ve Londra Borsasında işlem gören 10 bankanın verilerinden oluşması nedeniyle örneklemdeki banka sayısının yetersiz olduğu düşünülebilir ancak söz konusu bankaların aktif ve kredi büyüklüğü olarak sektördeki payı yüksektir.

Araştırmada sadece beklenen kredi zararlarına ilişkin açıklamalara odaklanılmış olması nedeniyle bundan sonraki çalışmaların IFRS 7'nin diğer unsurlarını da kapsayacak şekilde (finansal varlıkların sınıflandırılması, likidite ve piyasa riski, korunma muhasebesi vb.) genişletilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, gelecekteki çalışmalarda halka açık olmayan bankalar da dikkate alınarak örneklem kapsamına daha fazla bankanın dâhil edilmesinin yararlı olabileceği değerlendirilmektedir.

4.4 Araştırmanın Sonuçları

Araştırma kapsamında yer alan ve Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların ağırlıksız ikili yönteme göre hesaplanan beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum skorları aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4.6. Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankaların Dipnot Uyum Skorları

	Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankalar	2018	2019
1	Akbank	53,8	54,1
2	Albaraka Türk Katılım Bankası	46,2	44,3
3	Denizbank	56,9	57,4
4	ICBC Turkey Bank	33,8	31,1
5	QNB Finansbank	55,4	54,1
6	Şekerbank	43,1	39,3
7	Türkiye Garanti Bankası	67,7	67,2
8	Türkiye Halk Bankası	46,2	45,9
9	Türkiye İş Bankası	61,5	60,7
10	Türkiye Vakıflar Bankası	58,5	57,4
11	Yapı ve Kredi Bankası	58,5	55,7
	Ortalama	52,9	51,6

Çizelge 4.6'dan da görüleceği üzere 2018 ve 2019 yılı itibariyle en yüksek dipnot uyum skoru Türkiye Garanti Bankası tarafından sırasıyla %67,7 ve %67,2 olarak elde edilirken, en düşük dipnot uyum skoru ICBC Bank Turkey tarafından sırasıyla %33,8 ve %31,1 olarak elde edilmiş ve söz konusu yıllara ilişkin ortalama dipnot uyum skoru %52,9 ve %51,6 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma kapsamında yer alan ve Londra Borsasında işlem gören bankaların ağırlıksız ikili yönteme göre hesaplanan beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyum skorları aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4.7. Londra Borsasında İşlem gören Bankaların Dipnot Uyum Skorları

	Londra Borsasında İşlem Gören Bankalar	2018	2019
1	Bank of Georgia Group	89,2	88,5
2	Barclays	89,2	88,5
3	Close Brothers Group	69,2	68,9
4	HSBC Holdings	93,8	93,4
5	Lloyds Banking Group	90,8	90,2
6	Metro Bank	75,4	73,8
7	Royal Bank of Scotland Group	83,1	83,6
8	Standard Chartered	90,8	90,2
9	TBC Bank Group	76,9	75,4
10	Virgin Money	73,8	80,3
	Ortalama	83,2	83,3

Çizelge 4.7'den de görüleceği üzere 2018 ve 2019 yılı itibariyle en yüksek dipnot uyum skoru HSBC Holdings tarafından sırasıyla %93,8 ve %93,4 olarak elde edilirken, en düşük dipnot uyum skoru Close Brothers Group tarafından sırasıyla %69,2 ve %68,9 olarak elde edilmiş ve söz konusu yıllara ilişkin ortalama dipnot uyum skoru %83,2 ve %83,3 olarak hesaplanmıştır.

Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların hesaplanan dipnot uyum skorlarını belirttikten sonra hipotezlerin sınanmasına geçilecektir.

H₁: Aktif büyüklüğü arttıkça dipnot uyum düzeyi artmaktadır.

Bu hipotezi test etmek amacıyla Spearman sıra korelasyonuna başvurulmuştur. Ancak korelasyon sonuçlarından önce Borsa İstanbul'da ve Londra Borsasında işlem gören ve analize dâhil edilen bankaların aktif büyüklüklerine ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları aşağıda Çizelge 4.8 ve 4.9'da sunulmaktadır. Söz konusu bankaların aktif büyüklüklerinin

karşılaştırılabilmesi için bu veriler Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Doları cinsinden ifade edilmiştir.

Çizelge 4.8. BİST'te İşlem Gören Bankaların Aktif Büyüklüğü (Milyon ABD Doları \$)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	11	3.001	94.661	48.404	32.466
2019	11	3.096	95.127	48.981	33.004

Çizelge 4.9. Londra Borsasında İşlem Gören Bankaların Aktif Büyüklüğü (Milyon ABD Doları \$)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	10	5.529	2.558.124	675.674	841.309
2019	10	6.384	2.715.152	718.078	892.470

Söz konusu çizelgeler ile araştırma kapsamına giren bankaların ölçeklerine ilişkin karşılaştırmalı bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Çizelge 4.8 ve Çizelge 4.9'un incelenmesinden de görüleceği üzere Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların aktif büyüklükleri (ölçekleri) 3 milyar \$ ile 95 milyar \$ arasında değişirken, Londra Borsasında işlem gören bankaların aktif büyüklükleri 5,5 milyar \$ ile 2,7 trilyon \$ arasında değişmektedir. Dolayısıyla Londra Borsasında işlem gören bankaların ölçeklerinin Borsa İstanbul'da işlem gören bankalarınkine nazaran oldukça büyük olduğu söylenebilir.

Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların aktif büyüklükleri ile dipnot uyum seviyeleri arasındaki ilişkinin SPSS programı aracılığıyla hesaplanan Spearman sıra korelasyonu değerleri yıl bazında aşağıda sunulmaktadır.

Çizelge 4.10. Aktif Büyüklükleri ile Dipnot Uyum Seviyeleri Arasındaki İlişki

2018			Milyon USA \$	Dipnot Uyum Skoru 2018
Spearman's rho	Milyon USA \$	Korelasyon Katsayısı	1,000	,767**
		Önemli (iki kuyruklu)		0,006
		Sayı	11	11
	Dipnot Uyum Skoru 2018	Korelasyon Katsayısı	,767**	1,000
		Önemli (iki kuyruklu)	0,006	
		Sayı	11	11

**. Korelasyon 0.01 seviyesinde önemlidir (iki kuyruklu).

2019			Milyon USA \$	Dipnot Uyum Skoru 2019
Spearman's rho	Milyon USA \$	Korelasyon Katsayısı	1,000	,721*
		Önemli (iki kuyruklu)		0,012
		Sayı	11	11
	Dipnot Uyum Skoru 2019	Korelasyon Katsayısı	,721*	1,000
		Önemli (iki kuyruklu)	0,012	
		Sayı	11	11

*. Korelasyon 0.05 seviyesinde önemlidir (iki kuyruklu).

Spearman sıra korelasyonu sonuçlarına göre payları Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların 2018 yılına ilişkin dipnot uyum skorlarıyla aktif büyüklükleri arasında ilişkinin korelasyon katsayısı 0,767 olarak hesaplanmıştır. 2019 yılı için ise aktif büyüklükleri ile dipnot uyum seviyesi arasındaki ilişkinin katsayısı 0,721 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla aktif büyüklükleri ile dipnot uyum seviyeleri arasında anlamlı bir pozitif ilişkinin varlığı nedeniyle **aktif büyüklüğü arttıkça uyum düzeyinin artacağına ilişkin hipotez kabul edilmiştir.**

Ayrıca, yukarıda yer alan korelasyonun tutarlı aktif büyüklükleri üzerinden yapıp yapılmadığını değerlendirmek açısından söz konusu iki yılın aktif büyüklüğü arasındaki ilişkiye ilişkin Spearman sıra korelasyonu ve Pearson korelasyonu analizi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 4.11'de yer almaktadır.

Çizelge 4.11. 2018 Yılı Aktif Büyüklüğü ile 2019 Aktif Büyüklüğü Arasındaki İlişki

Spearman Sıra Korelasyonu			Aktif Büyüklüğü 2018	Aktif Büyüklüğü 2019
Spearman's rho	Aktif Büyüklüğü 2018	Korelasyon Katsayısı	1,000	,927**
		Önemli (iki kuyruklu)		0,000
		Sayı	11	11
	Aktif Büyüklüğü 2019	Korelasyon Katsayısı	,927**	1,000
		Önemli (iki kuyruklu)	0,000	
		Sayı	11	11

**, Korelasyon 0.01 seviyesinde önemlidir (iki kuyruklu).

<i>Pearson Korelasyonu</i>		Aktif Büyük­lüğü 2018	Aktif Büyük­lüğü 2019
Aktif Büyük­lüğü 2018	Pearson Korelasyonu	1	,995**
	Önemli (iki kuyruklu)		0,000
	Sayı	11	11
Aktif Büyük­lüğü 2019	Pearson Korelasyonu	,995**	1
	Önemli (iki kuyruklu)	0,000	
	Sayı	11	11

**. Korelasyon 0.01 seviyesinde önemlidir (iki kuyruklu).

Çizelgenin de incelenmesinden görüleceği üzere, 2018 ile 2019 yıllarına ilişkin aktif büyüklükleri arasında hem Spearman sıra korelasyonu katsayısı (0,927) ve hem de Pearson korelasyon katsayısı (0,995) bakımından anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bu nedenle, Türkiye’de halka açık mevduat ve katılım bankalarının 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin aktif büyüklükleri birbiriyle anlamlı bir şekilde ilişkilidir denilebilir. Dolayısıyla söz konusu iki yılda bankalar arasındaki aktif büyüklüğü sıralamasının büyük ölçüde benzer olması nedeniyle dipnot uyum skorları arasındaki ilişkinin de tutarlı aktif büyüklüğü sıralaması üzerinden hesaplandığı söylenebilir.

H₁: *Halka açıklık oranı arttıkça dipnot uyum düzeyi artmaktadır.*

Bu hipotezi test etmek amacıyla Spearman sıra korelasyonuna başvurulmuştur. Ancak korelasyon sonuçlarından önce payları Borsa İstanbul’da işlem gören bankaların halka açıklık oranlarına ilişkin istatistiki veriler aşağıda Çizelge 4.12’de sunulmaktadır.

Çizelge 4.12. BİST’te İşlem Gören Bankaların Halka Açıklık Oranları (%)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	11	0,12	51	26,51	18,92
2019	11	0,12	51	26,77	19,03

Halka açıklık oranları ile dipnot uyum seviyeleri arasındaki ilişkinin SPSS programı aracılığıyla hesaplanan Spearman sıra korelasyonu değerleri yıl bazında aşağıda sunulmaktadır.

Çizelge 4.13. Halka Açıklık Oranları ile Dipnot Uyum Seviyeleri Arasındaki İlişki

2018			Halka Açıklık Oranı 2018	Dipnot Uyum Skoru 2018
Spearman's rho	Halka Açıklık Oranı 2018	Korelasyon Katsayısı	1,000	0,087
		Önemli (iki kuyruklu)		0,799
		Sayı	11	11
	Dipnot Uyum Skoru 2018	Korelasyon Katsayısı	0,087	1,000
		Önemli (iki kuyruklu)	0,799	
		Sayı	11	11
**. Korelasyon 0.01 seviyesinde önemlidir (iki kuyruklu).				
2019			Halka Açıklık Oranı 2019	Dipnot Uyum Skoru 2019
Spearman's rho	Halka Açıklık Oranı 2019	Korelasyon Katsayısı	1,000	0,096
		Önemli (iki kuyruklu)		0,779
		Sayı	11	11
	Dipnot Uyum Skoru 2019	Korelasyon Katsayısı	0,096	1,000
		Önemli (iki kuyruklu)	0,779	
		Sayı	11	11

*. Korelasyon 0.05 seviyesinde önemlidir (iki kuyruklu).

Yukarıda yer alan halka açıklık oranları ile dipnot uyum skorları arasındaki Spearman sıra korelasyonu katsayılarının 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin olarak sırasıyla 0,087 ve 0,096 seviyesinde olması nedeniyle bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin mevcudiyetinden söz edilememektedir. Dolayısıyla **halka açıklık oranı arttıkça dipnot uyum skorunun da artacağına ilişkin ikinci alternatif hipotez reddedilmiştir.**

Kurumsal yönetim kapsamında test ettiğimiz hipotezler aşağıda sunulmuştur.

H₁: *Yönetim kurulu üyeleri içinde bağımsız üyelerin oranı arttıkça dipnot uyum düzeyi artmaktadır.*

H₁: *Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların dipnot uyum düzeyleri, bu Endekse dâhil olmayan bankaların uyum düzeylerinden daha yüksektir.*

H₁: *Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ile dipnot uyum seviyeleri arasında pozitif bir ilişki vardır.*

Yönetim kurulu üyeleri içindeki bağımsız üyelerin oranı arttıkça dipnot uyum düzeyinin artacağına ilişkin hipotez kapsamında, yönetim kurulundaki bağımsız üyelerin sayısı toplam üye sayısına bölünmek suretiyle bir oran belirlenmiş ve bu oran arttıkça dipnot uyum skorunun da artacağı yönündeki hipotez Spearman sıra korelasyonu aracılığıyla test edilmiştir.

Ayrıca, Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim Endeksine kaydolmuş bankalar belirlenerek, bu Endekse kaydolmuş bankaların dipnot uyum skorlarının, Endekse üye olmayan bankaların dipnot uyum skorlarından daha yüksek olacağı hipotezi her iki grubun ortalamalarının karşılaştırılması yoluyla sınanmıştır.

Kurumsal Yönetim Endeksine kaydolmuş bankalar için bu kapsamda kurumsal derecelendirme şirketleri tarafından derecelendirme notu verilmektedir. Çalışmada 2018 ve 2019 dönemlerine ilişkin derecelendirme notları olarak bankaların 2018 ve 2019 yılı sonlarına en yakın derecelendirme notları dikkate alınmıştır. Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ile dipnot uyum skorları arasında da pozitif bir ilişkinin olup olmadığı, başka bir deyişle derecelendirme notu arttıkça dipnot uyum skorlarının da artacağı hipotezi Spearman sıra korelasyonu aracılığıyla test edilmiştir.

Bağımsız yönetim kurulu üyelerinin toplam üyelere oranı ile kurumsal yönetim endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notlarına¹¹⁴ ilişkin istatistikî veriler aşağıda Çizelge 4.14 ve 4.15’de sunulmaktadır.

Çizelge 4.14. Bağımsız Yönetim Kurulu Üyelerinin Toplam Üyelere Oranı (%)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	11	21	45	32	7,5
2019	11	29	45	34	4,9

Bankaların bağımsız yönetim kurulu üyeleri sayısı incelenen dönemlerde 2 ile 5 üye arasında değişirken, toplam yönetim kurulu üyeleri sayısı 6 ile 14 üye arasında değişmektedir. Bağımsız üyelerin toplam üyelere oranı ise %21 ile %45 arasında değişmektedir.

¹¹⁴ Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan şirketler ve bu şirketlerin uyum notları için bakınız: <http://www.tkyd.org.tr/kyd-kurumsal-yonetim-komisyonlar-calisma-gruplari-sermaye-piyasasi-calisma-grubu-ve-bist-kurumsal-yonetim-endeksi-kurumsal-yonetim-endeksi-tum-firmalar.html> , Erişim tarihi: 10/05/2020

Çizelge 4.15. Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olan Bankaların Derecelendirme Notları

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	5	89,23	95,95	93,82	2,7
2019	5	90,36	97,28	94,46	2,6

İncelenen dönemlerde Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan banka sayısı 5'tir. Bu bankaların derecelendirme notları yaklaşık 89 puan ile 97 puan arasında değişmekte olup, birbirlerine oldukça yakındır.

Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ile dipnot uyum skorları arasında pozitif bir ilişki olduğuna ve yönetim kurulu üyeleri içindeki bağımsız üyelerin oranı arttıkça dipnot uyum düzeyinin artacağına ilişkin hipotezleri test etmek amacıyla, bağımsız yönetim kurulu üyelerinin toplam üyelere oranı ve kurumsal yönetim endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notlarıyla dipnot uyum seviyeleri arasındaki ilişkinin SPSS programı aracılığıyla hesaplanan Spearman sıra korelasyonu değerleri yıl bazında aşağıda sunulmaktadır.

Çizelge 4.16. Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olan ve Bağımsız Yönetim Kurulu Üyelerinin Oranı ile Dipnot Uyum Seviyeleri Arasındaki İlişkiler

2018			Kurumsal Yönetim Endeksi 2018	Bağımsız Yönetim Kurulu Üyesi 2018	Dipnot Uyum Skoru 2018
Spearman's rho	Kurumsal Yönetim Endeksi 2018	Korelasyon Katsayısı	1,000	-0,700	0,667
		Önemli (iki kuyruklu) Sayı	5	0,188 5	0,219 5
	Bağımsız Yönetim Kurulu Üyesi 2018	Korelasyon Katsayısı	-0,700	1,000	-0,366
		Önemli (iki kuyruklu) Sayı	0,188 5	11	0,268 11
	Dipnot Uyum Skoru 2018	Korelasyon Katsayısı	0,667	-0,366	1,000
		Önemli (iki kuyruklu) Sayı	0,219 5	0,268 11	11

**, Korelasyon 0.01 seviyesinde önemlidir (iki kuyruklu).

Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ile dipnot uyum skorları arasında pozitif bir ilişki olduğuna ilişkin ve yönetim kurulu üyeleri içindeki bağımsız üyelerin oranı arttıkça dipnot uyum düzeyinin artacağına ilişkin hipotezlerin sınanması amacıyla yapılan Spearman sıra korelasyonu analizinin katsayı değerlerine bakıldığında, 2018

yılı için Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ve bağımsız yönetim kurulu üyelerinin oranı ile dipnot uyum skorları arasında anlamlı sonuçlar elde edilememiştir.

2019			Kurumsal Yönetim Endeksi 2019	Bağımsız Yönetim Kurulu Üyesi 2019	Dipnot Uyum Skoru 2019
Spearman's rho	Kurumsal Yönetim Endeksi 2019	Korelasyon Katsayısı	1,000	0,224	,900*
		Önemli (iki kuyruklu)		0,718	0,037
		Sayı	5	5	5
	Bağımsız Yönetim Kurulu Üyesi 2019	Korelasyon Katsayısı	0,224	1,000	0,050
		Önemli (iki kuyruklu)	0,718		0,883
		Sayı	5	11	11
	Dipnot Uyum Skoru 2019	Korelasyon Katsayısı	,900*	0,050	1,000
		Önemli (iki kuyruklu)	0,037	0,883	
		Sayı	5	11	11

*, Korelasyon 0.05 seviyesinde önemlidir (iki kuyruklu).

2019 yılına ilişkin Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ve bağımsız yönetim kurulu üyelerinin oranı ile dipnot uyum skorları arasındaki korelasyona ilişkin olarak Spearman sıra korelasyonu katsayısı değerlerine bakıldığında ise, bağımsız yönetim kurulu üyelerinin oranı ile dipnot uyum skorları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasına karşın, Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ile dipnot uyum skorları arasında 0,900 düzeyinde anlamlı bir pozitif ilişki elde edilmiştir. Dolayısıyla, **yönetim kurulu üyeleri içindeki bağımsız üyelerin oranı arttıkça uyum düzeyinin arttığına ilişkin hipotez reddedilirken, Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notları ile dipnot uyum seviyeleri arasında pozitif bir ilişki olduğuna dair hipotez kabul edilmiştir.**

Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların dipnot uyum skorlarının, Endekse üye olmayan bankaların dipnot uyum skorlarından daha yüksek olacağına ilişkin hipotezin sınanması amacıyla her iki grubun ortalamaları karşılaştırılacaktır. Bu kapsamda, Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların dipnot uyum düzeyleri ile bu endekse dâhil olmayan bankaların dipnot uyum düzeylerine ilişkin istatistik veriler aşağıda Çizelge 4.17 ve 4.18’de yer almaktadır.

Çizelge 4.17. Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olan Bankaların Dipnot Uyum Düzeyleri (%)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	5	43,1	67,7	52,3	10,4
2019	5	39,3	67,2	50,5	11,1

Çizelge 4.18. Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olmayan Bankaların Dipnot Uyum Düzeyleri (%)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	6	33,8	61,5	53,3	9,9
2019	6	31,1	60,7	52,5	10,8

Daha önce de ifade edildiği gibi incelenen dönemlerde Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan banka sayısı beş ve bu Endekse dâhil olmayan banka sayısı altıdır. Yukarıdaki çizelgelerden de görüleceği üzere, Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin ortalama dipnot uyum düzeyleri sırasıyla %52,3 ve %50,5 iken, bu Endekse dâhil olmayan bankaların 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin ortalama dipnot uyum seviyelerinin sırasıyla %53,3 ve %52,5 düzeyindedir. Dolayısıyla, Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların ortalama dipnot uyum düzeylerinin, bu Endekse dâhil olmayan bankaların ortalama dipnot uyum düzeylerinden daha düşük olması nedeniyle, **Endekse dâhil olan bankaların dipnot uyum düzeylerinin Endekse dâhil olmayan bankaların uyum düzeylerinden daha yüksek olduğuna ilişkin hipotez reddedilmiştir.**

H₁: *Pay senetleri farklı sermaye piyasalarında işlem gören bankaların uyum düzeyi sadece Türkiye’de işlem gören bankalara oranla daha yüksektir.*

Yukarıda ifade edilen hipotezi test etmek amacıyla payları veya depo sertifikaları ülkemizin yanı sıra başka bir ülkenin borsasında da işlem gören bankaların dipnot uyum skorları ortalamaları ile sadece Türkiye’de işlem gören bankaların dipnot uyum skorları ortalamaları karşılaştırılacaktır. Her iki gruba ilişkin bilgiler Çizelge 4.19 ve 4.20’de sunulmuştur.

Çizelge 4.19. Payları veya Depo Sertifikaları Başka Bir Ülkenin Borsasında İşlem Gören Bankaların Uyum Düzeyleri (%)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	4	53,8	67,7	60,4	5,8
2019	4	54,1	67,2	59,4	5,9

Çizelge 4.20. Payları veya Depo Sertifikaları Sadece Türkiye'de İşlem Gören Bankaların Uyum Düzeyleri (%)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	7	33,8	58,5	48,6	8,9
2019	7	31,1	57,4	47,1	9,9

Yukarıdaki Çizelge 4.19'dan da görüldüğü üzere dört bankanın payları veya depo sertifikaları ülkemizin yanı sıra başka bir ülkenin borsasında (ABD ve Birleşik Krallık borsalarında) işlem görmektedir. Diğer taraftan, araştırmaya konu geriye kalan yedi bankanın payları sadece Türkiye'de işlem görmektedir. Payları veya depo sertifikaları başka bir ülkenin borsasında işlem gören dört bankanın 2018 yılına ilişkin ortalama dipnot uyum düzeyi %60,4 iken, payları sadece Türkiye'de işlem gören yedi bankanın 2018 yılına ilişkin ortalama dipnot uyum düzeyi %48,6'dır. 2019 yılına ilişkin olarak, payları veya depo sertifikaları başka bir ülkenin borsasında işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum düzeyi %59,4 iken, payları sadece Türkiye'de işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum düzeyi %47,1'dir. Bu sonuçlardan hareketle, **pay senetleri ülkemizin yanı sıra farklı ülkelerin sermaye piyasalarında da işlem gören bankaların dipnot uyum düzeyinin sadece Türkiye'de işlem gören bankaların uyum düzeyine oranla daha yüksek olduğuna ilişkin hipotez kabul edilmiştir.**

H₁: Dipnot uyum seviyesi Standardın ilk yılından sonra edinilen tecrübelerle birlikte artacaktır.

Dipnot uyum derecesinin Standardın ilk yılından sonra edinilen tecrübelerle birlikte artacağına ilişkin hipotezi test etmek amacıyla, Standardın ilk uygulama yılı olan 2018 yılı dipnot uyum skorları ile 2019 yılı skorları ortalamaları karşılaştırılacaktır. Ancak, dipnot uyum skorlarının 2018 yılında 65 unsur üzerinden, 2019 yılında ise 61 unsur üzerinden hesaplanması ve aradaki 4 unsurun 2018'de IFRS 9'a ilk geçişe ilişkin unsurlardan oluşması ve bankaların bu unsurların dördünden de tam puan almaları (sadece ICBC Turkey dört unsurun üçünü raporlamıştır) nedeniyle karşılaştırmanın sağlıklı bir şekilde yapılabilmesini teminen 2018 yılı dipnot uyum skorları da 2019 yılı bazında, yani 61 unsur üzerinden değerlendirilerek karşılaştırma yapılacaktır. Aksi takdirde 2018 yılında bankaların IFRS 9'a geçişe ilişkin unsurları tam raporlamaları nedeniyle pay ve paydanın aynı sayıda büyümesi ve 2018 ile 2019 yılları arasında dipnot açıklama düzeyinde önemli bir değişiklik olmaması nedeniyle 2018 yılı dipnot uyum skorları daha yüksek hesaplanmaktadır.

Çizelge 4.21. Payları Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankaların Dipnot Uyum Düzeyleri (%)

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
2018	11	31,1	65,6	49,9	9,95
2019	11	31,1	67,2	51,6	10,4

Yukarıdaki Çizelge 4.21'in incelenmesinden de görüleceği üzere, 61 unsur üzerinden 2018 yılında bankaların ortalama uyum düzeyi %49,9 iken, bu düzey 2019 yılında %3,4'lük artışla %51,6'a yükselmiştir. Söz konusu artış banka bazında değerlendirildiğinde, sekiz bankanın 2019 yılındaki dipnot uyum skoru 2018 yılına kıyasla artarken, üç bankanın dipnot uyum skoru aynı kalmıştır. 2019 yılındaki artışın hangi dipnot uyum unsurlarının açıklanmasından kaynaklandığına bakıldığında;

- Kayıttan düşmeye ilişkin göstergeler (dört banka),
- Kayıttan düşülüp takibi yapılanlara ilişkin politika ve bunların bakiyesi (iki banka),
- Model doğrulaması / revizyonu (iki banka),
- Hangi portföy veya aşamalar için bireysel değerlendirme yapıldığı (iki banka),
- Gayrinakdi kredilerin beklenen kredi zararlarının aşamalar bazında sunulması (iki banka),
- Sermaye yeterliliği değişkenlerindeki düzeltmeler (bir banka)

hususlarının açıklanmasında parantez içerisinde belirtilen banka sayısınınca artış sağlandığı görülmektedir. Bununla birlikte, kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların nasıl belirlendiği veya temerrüt tanımıyla ilişkisi ile krediler dışında itfa edilmiş maliyetinden ölçülen zarar karşılıklarının açılış/kapanış bakiyeleri arasındaki mutabakat bakiyeleri unsurlarının açıklanmasında ise birer bankada azalma olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, 2018 yılına kıyasla 2019 yılında sekiz bankanın dipnot uyum skorlarının artmış olması ve ortalama dipnot uyum düzeyinin de % 3,4 seviyesinde artış göstermesi nedeniyle **dipnot uyum düzeyinin Standardın ilk yılından sonra edinilen tecrübelerle birlikte artacağına ilişkin hipotez kabul edilmiştir.**

Dipnot uyum skorlarıyla ilişkisi araştırılan bağımsız değişkenlere ilişkin hipotez sonuçları aşağıda toplu olarak Çizelge 4.22'de sunulmaktadır.

Çizelge 4.22. Hipotez Sonuçları

Hipotez	Bağımsız Değişkenler	Sonuç
1	Aktif Büyüklüğü	Kabul
2	Halka Açıklık Oranı	Ret
3	Kurumsal Yönetim	
3a	YKÜ İçindeki Bağımsız Üyelerin Oranı	Ret
3b	BİST Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil Olma	Ret
3c	Endekse Dâhil Olan Bankaların Derecelendirme Notları	Kabul
4	Başka Bir Ülkenin Borsasında İşlem Görme Durumu	Kabul
5	Edinilen Tecrübelerle Dipnot Uyumunun Artması	Kabul

4.5. Dipnot Uyum Skorlarının Karşılaştırılması

Bu kısımda halka açık olan ve dolayısıyla payları Borsa İstanbul’da işlem gören 11 mevduat ve katılım bankasının beklenen kredi zararlarına ilişkin 2018 ve 2019 yılı dipnot uyum skorları ile Londra Borsasında işlem gören 10 bankanın 2018 ve 2019 yılı dipnot uyum skorları karşılaştırılacaktır. Karşılaştırma öncelikle toplam skorların ortalaması bazında, sonrasında ise bu skorları oluşturan alt unsurların ortalamaları bazında yapılacaktır.

Çizelge 4.23 Dipnot Uyum Skorları Ortalamalarının Karşılaştırılması

	2018	2019
Borsa İstanbul’da işlem gören bankaların ortalaması	%52,9	%51,6
Londra Borsasında işlem gören bankaların ortalaması	%83,2	%83,3

Çizelge 4.23’ten de görüleceği üzere, Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankanın 2018 yılına ilişkin dipnot uyum skorları ortalaması % 52,9 iken, aynı dönemde Londra Borsasında işlem gören 10 bankanın dipnot uyum skorları ortalaması %83,2’dir. Dolayısıyla, Londra Borsasında işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum skorları Borsa İstanbul’da işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum skorlarına nazaran % 57 daha yüksektir. Yine, Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankanın 2019 yılına ilişkin dipnot uyum skorları ortalaması % 51,6 iken, aynı dönemde Londra Borsasında işlem gören 10 bankanın dipnot uyum skorları ortalaması %83,3’tür. Dolayısıyla, Londra Borsasında işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum skorları Borsa İstanbul’da işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum skorlarına nazaran % 61 daha yüksektir. Bu sonuç, Anglo-Sakson hukuk sisteminin egemen olduğu Birleşik Krallık’taki Londra Borsasında işlem gören bankaların beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot

uyumunun sağlanmasında Kara Avrupa hukuk sisteminin egemen olduğu ülkemizdeki Borsa İstanbul'da işlem gören bankalara nazaran daha iyi performans sergilediklerini göstermektedir.

2018 yılından 2019 yılına geçişte Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların dipnot uyum skorlarının düşmesinin temel nedeni, dipnot uyum skorlarının 2018 yılında 65 unsur üzerinden, 2019 yılında ise 61 unsur üzerinden hesaplanması ve aradaki 4 unsurun 2018'de IFRS 9'a geçişe ilişkin unsurlardan oluşması ve bankaların bu unsurların dördünden de tam puan almalarından (sadece ICBC Turkey dört unsurun üçünü raporlamıştır) kaynaklanmaktadır. 2019 yılında bu dört unsurun hem pay hem paydadan çıkarılması dipnot uyum skorlarının düşmesine neden olmuştur.

Aynı durum esasen payları Londra Borsasında işlem gören bankalar için de söz konusudur. Buna rağmen 2018 yılından 2019 yılına geçişte Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum skorları düşmemiş, çok sınırlı olarak yükselmiştir. Bunun temel sebebi ise 2019 yılındaki Virgin Money Bankasının dipnot uyum skorunun (%80,3) 2018 yılına göre (%73,8) artmasıdır. Nitekim söz konusu banka dikkate alınmadan diğer dokuz bankanın dipnot uyum skorları ortalaması 2018 yılında %84,3 iken, 2019 yılında %83,6'ya düşmektedir. Dolayısıyla 2018'den 2019'a geçişte payları Borsa İstanbul'da işlem gören bankalara benzer şekilde dipnot uyum skorları ortalamasında düşüş gerçekleşmiştir.

Aşağıda dipnot uyum skorlarının alt unsurları bazındaki karşılaştırmalar bankaların her bir unsur bazında ortalamaları üzerinden yapıldığından, "1" puanı tüm bankaların ilgili dipnot açıklamasını yaptığı anlamına gelirken, "0" puanı hiçbir bankanın açıklama yapmadığı, "0 ile 1" arasındaki puanlar ise bazı bankalarca açıklama yapıldığı bazılarınca yapılmadığı anlamına gelmektedir. "1" puanına yaklaştıkça açıklama yapan banka sayısı artarken, "0" puanına yaklaştıkça açıklama yapan banka sayısı azalmaktadır.

Kredi riskine ilişkin açıklamalar, beklenen kredi zararlarına ilişkin genel açıklamalar ve beklenen kredi zararları kapsamındaki finansal varlıkların defter değerlerinin finansal durum tablosu veya dipnotlarda açıklanması hususlarında payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum skorları ortalamaları Çizelge 4.24'de sunulmaktadır.

Çizelge 4.24. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması- I

	Borsa İstanbul		Londra Borsası	
	2018	2019	2018	2019
Kredi Riskine İlişkin Açıklamalar				
Kredi riskinin ne olduğu	1	1	1	1
İçsel kredi dereceleri	0	0	0,8	0,9
Kredi riskinin nasıl yönetildiği	1	1	1	1
Kredi riski yoğunlaşmasına ilişkin bilgiler	1	1	1	1
Kredi riskine ilişkin diğer sayısal veriler	1	1	0,9	0,9
Beklenen Kredi Zararlarına İlişkin Genel Açıklamalar				
Kapsamı	1	1	1	1
Aşamaları	1	1	1	1
Ölçüme ilişkin esaslar	1	1	1	1
Beklenen Kredi Zararı Kapsamındaki Finansal Varlıkların Defter Değeri				
İEM ¹¹⁵ üzerinden ölçülen finansal varlıklar	1	1	1	1
GUDDDKG ¹¹⁶ yansıtılan finansal varlıklar	1	1	1	1

Çizelge 4.24'den de görüleceği üzere söz konusu açıklamalar kapsamında Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören tüm bankaların kullandıkları içsel kredi derecelerine ilişkin açıklamalar dışında dipnot açıklama yükümlülüklerini yerine getirdikleri görülmektedir. Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar içsel kredi derecelerine ilişkin bir açıklamada bulunmazken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan 2018 yılında sekizi, 2019 yılında ise dokuzu bu açıklamayı yapmışlardır.

Kar veya zarar tablosu veya gelir tablosunda sunulan beklenen kredi zararları giderleri, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar, krediler, krediler dışında itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıklar ve gayrinakdi krediler için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarının dönem başı dönem sonu mutabakatlarına ve bu gider ve karşılıkların aşamalar bazında sunulmasına ilişkin bilgilerin finansal tablolarda veya dipnotlarda sunulması hususunda payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum skorları ortalamaları Çizelge 4.25'te sunulmaktadır.

¹¹⁵ İEM – İtfa edilmiş maliyet.

¹¹⁶ GUDDDKG- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire

Çizelge 4.25. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması – II

	Borsa İstanbul		Londra Borsası	
	2018	2019	2018	2019
Kar veya Zarar Tablosunda Sunulan Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Giderleri				
Gider bakiyesi	1	1	1	1
Aşamalara ilişkin bilgiler	1	1	1	1
GUDDDKG Yansıtılan Finansal Varlıklar İçin Ayrılan Beklenen Kredi Zararı Karşılıkları				
Dönem başı-sonu mutabakatı	0,09	0,09	0,8	0,8
Aşamalara ilişkin bilgiler	0	0	0,7	0,8
Krediler İçin Ayrılan Beklenen Zarar Karşılıklarının Açılış-Kapanış Bakiyelerinin Mutabakatı				
1.Aşama/12 aylık beklenen kredi zararları	1	1	1	1
2.Aşama/Ömür boyu beklenen kredi zararları	1	1	1	1
3.Aşama/Ömür boyu beklenen kredi zararları	1	1	1	1
Satın alındığında veya oluşturulduğunda değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar	0	0	0,6	0,6
Krediler Dışında İEM Ölçülen Finansal Varlıkların Beklenen Zarar Karşılıklarının Mutabakatı				
Dönem başı-sonu mutabakatı	0,45	0,36	0,8	0,9
Aşamalara ilişkin bilgiler	0,18	0,18	0,7	0,8
Gayrinakdi Krediler İçin Ayrılan Beklenen Kredi Zarar Karşılıklarının Mutabakatı				
Dönem başı-sonu mutabakatı	1	1	0,8	0,8
Aşamalara ilişkin bilgiler	0,64	0,82	0,5	0,6

Çizelge 4.25'ten görüleceği üzere beklenen kredi zararları giderlerinin kar veya zarar tablosunda veya dipnotlarda sunulması ile krediler için ayrılan beklenen zarar karşılıklarının dönem başı ve dönem sonu mutabakatlarının aşamalar bazında sunulmasında, satın alındığında veya oluşturulduğunda değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar için olanlar hariç standarttaki dipnot gereksinimlerinin Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören tüm bankalarca yerine getirildiği anlaşılmaktadır. Satın alındığında veya oluşturulduğunda değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar için ayrılan karşılıkların mutabakatı hususunda Borsa İstanbul'da işlem gören bankalardan hiçbirisi açıklamada bulunmazken, payları Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan 6'sı her iki yılda da açıklamada bulunmuşlardır.

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar için ayrılan beklenen zarar karşılıklarına ilişkin olarak Borsa İstanbul'da işlem gören bankalardan sadece birisi her iki dönemde bu bilgileri toplu olarak (aşamalara ilişkin bilgiyi sunmaksızın)

açıklarken, Londra Borsasında işlem gören bankalardan 2018 yılında sekizi sadece mutabakata ilişkin olanları, yedisi bu bilgileri aşamalar bazında da sunmuş ve 2019 yılında sekizi ise mutabakata ilişkin bilgileri aşamalar bazında olanları da kapsayacak şekilde açıklamışlardır.

Krediler dışında itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıkların (nakit ve benzerleri, bankalardan ve para piyasasından alacaklar, itfa edilmiş maliyetinden ölçülen menkul kıymetler) beklenen kredi zararı karşılıklarının mutabakatı açısından Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankadan 2018 yılında beşi, 2019 yılında dördü mutabakata ilişkin bilgileri ve her iki yılda da ikisi mutabakatın yanı sıra aşamalara ilişkin bilgileri sunarken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan 2018 yılında sekizi mutabakata, yedisi mutabakatın yanı sıra aşamalara ilişkin bilgileri ve 2019 yılında ise dokuzu mutabakata, sekizi mutabakatın yanı sıra aşamalara ilişkin bilgileri de sunmuşlardır.

Gayrinakdi krediler (kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri) için ayrılan beklenen kredi zararı karşılıklarına ilişkin bilgilerin sunulması kapsamında, Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar, Londra Borsasında işlem gören bankalardan daha iyi performans göstermişlerdir. Buna göre, Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankanın tamamı her iki dönemde mutabakata ilişkin bilgileri sunarken, ilaveten aşamalar bazında bu bilgileri 2018 yılında yedi banka ve 2019 yılında ise dokuz banka sunmuştur. Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan sekizi mutabakata, beşi ise ilaveten aşamalara ilişkin bilgileri 2018 yılında sunarken; sekizi mutabakata, altısı ise ilaveten aşamalara ilişkin bilgileri 2019 yılında sunmuşlardır.

Beklenen kredi zararlarının ölçümünde kullanılan yöntem kapsamında temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp ve temerrüt tutarı parametrelerine, sermaye yeterliliği kapsamında da kullanılan bu parametrelerin beklenen kredi zararı ölçümünde kullanılabilmesi için gereken düzeltmelere ve modelin doğrulanması veya güncel koşullara göre revize edilmesine ilişkin açıklamalara ne ölçüde uyum sağlandığına ilişkin ortalamalar Çizelge 4.26'da sunulmaktadır. Bu tabloda, ayrıca beklenen kredi zararlarının ölçüm bazına (bireysel veya toplu), bu zararların ölçümünde dikkate alınacak azami süreye ve zarar karşılıklarındaki değişimlerin nedenlerine ilişkin dipnot uyum ortalamalarına da yer verilmektedir.

Çizelge 4.26 Dipnot Uyum Skorları alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - III

	Borsa İstanbul		Londra Borsası	
	2018	2019	2018	2019
Beklenen Kredi Zararlarının Ölçümünde Kullanılan Yöntem/Modele İlişkin Açıklamalar				
Temerrüt Olasılığı (TO/PD)	0,82	0,82	1	1
Temerrüt Halinde Kayıp (THK/LGD)	0,82	0,82	1	1
Temerrüt Tutarı (TT/EAD)	0,82	0,82	1	1
Sermaye yeterliliği değişkenlerindeki düzeltmeler	0,27	0,36	0,4	0,4
Model doğrulaması/revizyonu	0,55	0,73	0,9	1
Beklenen Kredi Zararlarının Bireysel veya Toplu Olarak Ölçülmesi				
Hangi portföy veya aşamalar için bireysel ölçüm	0,27	0,45	0,9	0,8
Hangi portföy veya aşamalar için toplu ölçüm/dikkate alınan ortak kredi riski özellikleri	0,27	0,27	0,7	0,7
Beklenen Kredi Zararının Ölçüleceği Azami Süre				
Özellikli finansal araçlar için belirlenen azami süre	0,27	0,27	0,7	0,7
Beklenen Kredi Zararı Karşılıklarındaki Değişimlerin Nedenleri				
Yeni edinilen finansal araçlar	0,64	0,64	1	1
Finansal tablo dışı bırakma/kayıttan düşme	1	1	1	1
Aşamalar arası geçiş	0,55	0,55	1	1
Diğer (Kurlarda veya modeldeki/risk parametrelerindeki değişimler vb)	0,73	0,73	1	1

Çizelge 4.26'dan da görüleceği üzere beklenen kredi zararlarının ölçümünde kullanılan parametrelere (TO, THK, TT) ilişkin olarak, Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankadan 9'u her iki yılda da açıklama yaparken, aynı dönemlerde Londra Borsasında işlem gören 10 bankanın tamamı bunlara ilişkin açıklama gereksinimlerini karşılamışlardır. Buna karşın sermaye yeterliliğinde kullanılan söz konusu parametrelerdeki düzeltmelere ilişkin olarak Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankadan 2018 yılında üçü, 2019 yılında ise dördü açıklama yaparken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan dördü her iki yılda da açıklama yapmışlardır. Model doğrulamasına veya revizyonuna ilişkin olarak Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankadan 2018 yılında altısı, 2019 yılında ise sekizi açıklama yaparken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan 2018 yılında dokuzu, 2019 yılında ise tamamı açıklama gereksinimlerini karşılamışlardır.

Beklenen kredi zararları ölçümünün hangi portföy veya aşamalar için bireysel veya toplu bazda yapıldığı hususunda Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankadan 2018 yılında üçü, 2019 yılında ise beşi bireysel bazda ölçüme ilişkin açıklama yaparken, her iki dönemde de üçü toplu bazda

ölçüme ilişkin açıklama yapmışlardır. Payları Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan 2018 yılında dokuzu bireysel bazda ölçüme ilişkin, yedisi toplu bazda ölçüme ilişkin açıklama yaparken, 2019 yılında ise sekizi bireysel bazda ölçüme ilişkin yedisi ise toplu bazda ölçüme ilişkin açıklama gereksinimini karşılamışlardır. Süre bakımından farklı özellik gösteren finansal araçlar (rotatif krediler, kredi kartları vb.) için beklenen kredi zararlarının ölçümünde dikkate alınacak azami süre açısından Borsa İstanbul'da işlem gören bankalardan her iki dönem için de 11'de 3'ü açıklama yaparken, Londra Borsasında işlem gören bankalardan her iki dönem için de 10'da 7'si açıklama yapmışlardır.

Beklenen kredi zararlarındaki değişimin nedenlerine ilişkin olarak Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankadan her iki yılda da yeni edinilen finansal araçları yedisi, finansal tablo dışı bırakma veya kayıttan düşmeyi tamamı, aşamalar arasında geçişi altısı ve kurlarda veya modeldeki/risk parametrelerindeki değişiklikler gibi diğer gerekçeleri sekizi değişimin nedenleri olarak açıklarken, aynı dönemde payları Londra Borsasında işlem gören tüm bankalar belirlenen gerekçelerin tamamını değişimin nedenleri olarak açıklamışlardır.

Kriterlerinin belirlenmesi hususunda IFRS 9'un şirketlerin ihtiyarına bıraktığı kredi riskinde önemli artış, temerrüt tanımı ve kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar ve kayıttan düşmeye ilişkin olarak, payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum ortalamaları aşağıdaki Çizelge 4.27'de sunulmaktadır.

Çizelge 4.27. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - IV

	Borsa İstanbul		Londra Borsası	
	2018	2019	2018	2019
Kredi Riskinde Önemli Artış				
Genel kriterler	0,73	0,73	1	1
Kurumsal/ticari veya bireysel kredilere ilişkin ilave kriterler	0,45	0,45	1	1
Muaf tutulan düşük kredi riskine sahip finansal araçlar	0,36	0,36	0,5	0,5
Temerrüt ve Kredi Değer Düşüklüğüne Uğramış Finansal Varlıklar				
Temerrüt tanımı/kriterleri	0,82	0,82	1	0,9
Temerrüt tanımının seçilme gerekçesi	0,09	0,09	0,4	0,4
Kredi değer düşüklüğünün nasıl belirlendiği veya temerrüt tanımıyla ilişkisi	0,18	0,09	0,9	0,9
Kayıttan Düşme				
Genel kayıttan düşme politikası	0,91	0,91	1	1
Kayıttan düşme göstergeleri	0	0,36	0,6	0,6

Kayıttan düşölüp takibi yapılanlara ilişkin politika ve bunların bakiyesi	0	0,18	0,7	0,8
---	---	------	-----	-----

Çizelge 4.27’den de görölceğı üzere kredi riskinde önemli artışa ilişkin genel kriterler ve kurumsal/ticari veya bireysel kredilere ilişkin ilave kriterler hakkında Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankadan her iki yılda da sırasıyla sekizi ve beşi açıklama yaparken, aynı dönemlerde Londra Borsasında işlem gören bankaların tamamı söz konusu genel ve ilave kriterler konusunda açıklama yapmışlardır. Kredi riskinde önemli artış değerdendirmesinden muaf tutulan düşük kredi riskine sahip varlıklara ilişkin olarak Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankadan dördü her iki yılda da açıklama yaparken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan beşi her iki yılda da açıklama yapmışlardır.

Temerrüt tanımı veya kriterleri ile bu tanımın seçilme gerekçelerine ilişkin olarak Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankadan sırasıyla dokuzu ve biri her iki yılda da aynı şekilde açıklama yaparken; Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan 2018 yılında tamamı, 2019 yılında ise dokuzu temerrüt tanımına ilişkin açıklama yapmış, bu tanımın seçilme gerekçesine ilişkin olarak her iki dönemde de dört banka açıklama yapmışlardır. Kredi değerdüşüklüğünün nasıl belirlendiğı veya temerrüt tanımıyla ilişkisi hususunda Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankadan 2018 yılında ikisi, 2019 yılında biri açıklama yaparken; Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan dokuzu her iki yılda da açıklama yapmışlardır.

Genel kayıttan düşme politikasına ilişkin olarak Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankadan onu her iki yılda da açıklama yaparken, aynı dönemlerde Londra Borsasında işlem gören bankaların tamamı açıklama yapmışlardır. Kayıttan düşme göstergelerine ilişkin olarak Borsa İstanbul’da işlem gören bankalardan hiçbirisi 2018 yılında açıklama yapmamış ve 2019 yılında ise dördü açıklama yapmışken, Londra Borsasında işlem gören bankalardan altısı her iki yılda da açıklama yapmışlardır. Kayıttan düşölüp takibi yapılanlara ilişkin politika ile bunların bakiyesine ilişkin olarak, Borsa İstanbul’da işlem gören bankalardan hiçbirisi 2018 yılında açıklama yapmamış ve 2019 yılında ise ikisi açıklama yapmışken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan 2018 yılında yedisi, 2019 yılında sekizi açıklama yapmışlardır.

İleriye yönelik bilgiler kapsamındaki makroekonomik değışkenler ve senaryolar açısından payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum durumlarına ilişkin ortalamalar aşğıdaki Çizelge 4.28’de sunulmaktadır.

Çizelge 4.28. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - V

	Borsa İstanbul		Londra Borsası	
	2018	2019	2018	2019
İleriye Yönelik Bilgiler Kapsamındaki Makroekonomik Değişkenler				
Belirlenen makroekonomik değişkenler	0,45	0,45	0,9	0,9
Kaç yıl için belirlendiği	0	0	0,9	0,9
Değişkenlere ilişkin tahmin değerleri	0	0	0,9	0,9
İleriye Yönelik Bilgiler Kapsamındaki Senaryolar				
Senaryo sayısı	0,64	0,64	1	1
Kaç yıl için dikkate alındığı	0	0	0,9	0,9
Senaryoların ağırlığı	0	0	1	1

Çizelge 4.28’den de görüleceği üzere ileriye yönelik bilgiler kapsamındaki makroekonomik değişkenler ve senaryolar açısından Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum ortalamaları çarpıcı bir şekilde farklılaşmaktadır. İleriye yönelik bilgiler kapsamında belirlenen makroekonomik değişkenlere ilişkin olarak Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankadan sadece beşi her iki yılda da açıklama yaparken, aynı dönemde Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan dokuzu her iki yılda da açıklama yapmışlardır. Makroekonomik değişkenlerin kaç yıl için belirlendiği ve bunların tahmin değerlerine ilişkin olarak her iki yılda da Borsa İstanbul’da işlem gören bankalarca açıklama yapılmazken, aynı dönemde Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan dokuzu her iki yılda da bu bilgilere ilişkin açıklama yapmışlardır.

Aynı şekilde, ileriye yönelik bilgiler kapsamındaki senaryo sayısına ilişkin olarak Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankadan yedisi her iki yılda da açıklama yaparken, aynı dönemde Londra Borsasında işlem gören bankaların tamamı senaryo sayılarına ilişkin açıklama yapmışlardır. Senaryoların kaç yıl için dikkate alındığına ve bunların ağırlıklarına ilişkin olarak her iki yılda da Borsa İstanbul’da işlem gören bankalarca açıklama yapılmazken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan dokuzu her iki yılda da senaryoların kaç yıl için dikkate alındığına ve tüm bankalar her iki dönemde senaryoların ağırlığına ilişkin bilgileri açıklamışlardır.

Yeniden yapılandırma ve teminatlara ilişkin olarak payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot açıklamalarına uyum kapsamında ortalamaları aşağıdaki Çizelge 4.29’da sunulmaktadır.

Çizelge 4.29. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - VI

	Borsa İstanbul		Londra Borsası	
	2018	2019	2018	2019
Yeniden Yapılandırma				
Yeniden yapılandırma öncesi ömür boyu beklenen kredi zararları karşılığı ayrılan ve itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıkların yeniden yapılandırılmasından kaynaklanan net kazanç veya kayıp	0	0	0,7	0,7
Yapılandırma öncesinde ömür boyu beklenen kredi zararları karşılığı ayrılırken, raporlama döneminde 12 aylık beklenen kredi zararları karşılığına tabi olan finansal varlıkların brüt defter değeri	0	0	0,3	0,3
Ömür boyu beklenen kredi zararları karşılığı ayrılan ve yeniden yapılandırılan bir finansal varlığın 12 aylık beklenen kredi zararları karşılığı ayrılacak şekilde düzelip düzelmediğinin nasıl belirlendiği	0,18	0,18	1	1
Bir üstteki kıstası karşılayan finansal varlıklara ilişkin zarar karşılığının (12 aylık beklenen kredi zararları), sonraki dönemde ömür boyu beklenen kredi zararları üzerinden yeniden ölçüldüğünün nasıl izlendiği	0	0	0	0
Teminatlar				
Teminatlar dikkate alınmaksızın azami kredi riski tutarı	1	1	0,9	0,9
Teminatların niteliği ve türü	0,73	0,73	1	1
Teminat sebebiyle zarar karşılığı yansıtılmayan finansal araçlar	0	0	0,2	0,2
Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların teminatlarına ilişkin sayısal bilgiler	0,55	0,55	0,5	0,5

Çizelge 4.29'dan da görüleceği üzere, yeniden yapılandırma öncesi ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılan ve itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal varlıkların yeniden yapılandırılmasından kaynaklanan net kazanç veya kayba ilişkin bilgiler Borsa İstanbul'da işlem gören bankalarca her iki yılda da açıklanmazken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan yedisince her iki dönemde de bu bilgiler açıklanmıştır. Yapılandırma öncesinde ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı ayrılırken, yapılandırma ile birlikte raporlama döneminde 12 aylık beklenen kredi zararı karşılığına tabi olan finansal varlıkların brüt defter değerlerine ilişkin bilgiler Borsa İstanbul'da işlem gören bankalarca her iki yılda da açıklanmazken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan üçünce her iki dönemde de bu bilgiler açıklanmıştır. Ömür boyu beklenen kredi zararı ayrılırken yeniden yapılandırılan bir finansal varlığın 12 aylık beklenen kredi zararı ayrılacak şekilde düzelip düzelmediğinin nasıl belirlendiğine ilişkin olarak, Borsa İstanbul'da işlem gören sadece iki banka tarafından her iki yılda da açıklama yapılırken, Londra Borsasında işlem gören tüm bankalarca her iki yılda bu hususta açıklama yapılmıştır. Söz konusu 12 aylık beklenen kredi zararı ayrılacak şekilde düzelen finansal

varlıkların sonraki dönemlerde ömür boyu beklenen kredi zararı üzerinden karşılık ayrılmasının nasıl izlendiğine ilişkin olarak, payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören hiçbir banka tarafından her iki dönemde de açıklama yapılmamıştır.

Teminatlar dikkate alınmaksızın azami kredi riski tutarına ilişkin olarak, Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların tamamı tarafından her iki yılda da açıklama yapılırken, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan dokuzunca her iki dönemde de açıklama yapılmıştır. Teminatların niteliği ve türüne ilişkin olarak, Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankadan sekizince her iki yılda açıklama yapılırken, Londra Borsasında işlem gören bankaların tamamınca her iki yılda da açıklama yapılmıştır. Teminatlar nedeniyle zarar karşılığı yansıtılmayan finansal araçlara ilişkin olarak, Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar tarafından her iki yılda da açıklamada bulunulmazken, aynı dönemlerde Londra Borsasında işlem gören iki banka tarafından açıklama yapılmıştır. Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların teminatlarına ilişkin sayısal bilgiler hakkında Borsa İstanbul'da işlem gören altı banka tarafından her iki dönemde açıklama yapılırken, aynı dönemlerde Londra Borsasında işlem gören beş banka tarafından açıklama yapılmıştır.

Bireysel ve kurumsal kredilerin kredi riski derecelendirme notları itibariyle brüt defter değerlerine ve aşamalar bazında beklenen kredi zararlarına ilişkin bilgilerin sunulması hususunda payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum ortalamaları aşağıdaki Çizelge 4.30'da sunulmaktadır.

Çizelge 4.30. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - VII

	Borsa İstanbul		Londra Borsası	
	2018	2019	2018	2019
Kredi Riski Derecelendirme Notu İtibarıyla Finansal Varlıklar				
<i>Bireysel Krediler</i>				
Brüt defter değerleri ve ayrılan karşılıklar	0	0	0,7	0,8
Aşamalara ilişkin bilgiler	0	0	0,7	0,7
<i>Kurumsal Krediler</i>				
Brüt defter değerleri ve ayrılan karşılıklar	0	0	0,6	0,7
Aşamalara ilişkin bilgiler	0	0	0,6	0,6

Çizelge 4.30'dan da görüleceği üzere bireysel ve kurumsal kredilerin kredi riski derecelendirme notları itibariyle brüt defter değerlerine ve beklenen kredi zararı karşılıklarına ilişkin aşamalar bazında bilgiler, Borsa İstanbul'da işlem gören hiçbir banka tarafından her iki dönemde de sunulmazken, bireysel kredilerin brüt defter değerleri ve karşılık tutarları, Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan 2018 yılında yedisince ve 2019 yılında sekizince açıklanmıştır. Ayrıca, Londra Borsasında işlem gören bankalarca söz konusu bireysel kredilerin aşamalar bazında beklenen kredi zarar karşılıkları her iki dönemde de yedisince sunulmuştur. Kurumsal kredilerin brüt defter değerlerine ve karşılıklarına ilişkin bilgiler, Londra Borsasında işlem gören altı banka tarafından 2018 yılında, yedi banka tarafında 2019 yılında sunulmuş ve söz konusu karşılıkların aşamalar bazında açıklanması ise altı banka tarafından her iki dönemde de yapılmıştır.

IFRS 9 beklenen kredi zararı yaklaşımına geçiş kapsamında değer düşüklüğü karşılıklarının açılış bakiyelerinin mutabakatı ve geçişe ilişkin diğer açıklamalara uyum konusunda payları Borsa İstanbul ve Londra Borsasında işlem gören bankaların ortalamaları aşağıdaki Çizelge 4.31'de sunulmaktadır. Söz konusu açıklamaların IFRS 9'a geçiş yılına ilişkin olması nedeniyle ortalamalar sadece 2018 yılı için hesaplanmıştır.

Çizelge 4.31. Dipnot Uyum Skorları Alt Bileşenlerinin Karşılaştırılması - VIII

	Borsa İstanbul	Londra Borsası
	2018	2018
IFRS 9'a Geçişte Değer Düşüklüğü Karşılıklarının Açılış Bakiyelerinin Mutabakatı		
2017 yılı sonu itibariyle karşılık tutarları ile ilave ve düzeltmeler	1	0,9
2018 yılı başı itibariyle beklenen kredi zararı karşılığı tutarları	1	0,9
IFRS 9'a Geçişe İlişkin Açıklamalar		
Önceki dönem bilgilerinin yeniden düzenlenip düzenlenmemesi	1	1
Değer düşüklüğü modeli değişikliği nedeniyle özkaynaklara yansıtılan tutar	0,91	1

Çizelge 4.31'in incelenmesinden de görüleceği üzere geçişe ilişkin değer düşüklüğü karşılıklarının mutabakatı kapsamında, 2017 yılı sonu itibariyle karşılık tutarları, ilave ve düzeltmeler ile 2018 yılı başı itibariyle beklenen kredi zararı karşılıklarının tutarlarına ilişkin olarak Borsa İstanbul'da işlem gören tüm bankalarca açıklama yapılırken, payları Londra Borsasında işlem gören 10 bankadan dokuzunca açıklama yapılmıştır. Önceki dönem bilgilerinin yeniden düzenlenip düzenlenmemesine ilişkin olarak, Borsa İstanbul ve Londra

Borsasında işlem gören tüm bankalarca açıklama yapılmıştır. Ayrıca, değer düşüklüğü modeli değişikliği nedeniyle dağıtılmamış kazançlara (özkaynaklara) yansıtılan tutara ilişkin olarak, Borsa İstanbul'da işlem gören 11 bankadan onunca ve Londra Borsasında işlem gören tüm bankalarca açıklama yapılmıştır.

Sonuç olarak, payları Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar tarafından;

- İçsel kredi dereceleri,
- Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar ve satın alındığında veya oluşturulduğunda değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarının aşamalar bazında mutabakatı,
- Temerrüt tanımının seçilme gerekçesi ile kredi değer düşüklüğünün nasıl belirlendiği veya temerrüt tanımıyla ilişkisi,
- İleriye yönelik bilgiler kapsamında makroekonomik değişkenlerin kaç yıl için belirlendiği ve tahmin değerleri,
- İleriye yönelik bilgiler kapsamında senaryoların kaç yıl için dikkate alındığı ve ağırlıkları,
- Yeniden yapılandırmaya ilişkin açıklamalar,
- Teminatlar sebebiyle zarar karşılığı yansıtılmayan finansal araçlar,
- Kredi riski derecelendirme notları itibariyle bireysel ve kurumsal kredilerin brüt defter değerleri ve ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarının aşamalar bazında sunulması

hususlarında gerek 2018 yılında gerekse 2019 yılında neredeyse hiç açıklama yapılmazken, payları Londra Borsasında işlem görenler bankalardan önemli bir kısmının söz konusu hususlarda dipnot uyum yükümlülüklerini yerine getirdikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, özellikle bu hususlarda açıklamaların yapılması payları Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların dipnot uyum skorlarını artıracaktır.

Ayrıca, 2018 yılına nazaran 2019 yılında kısmen bir iyileşme sağlanmış olsa da;

- Kayıttan düşmeye ilişkin göstergelere,
- Kayıttan düşülüp takibi yapılanlara ilişkin politikaya ve bunların bakiyesine,
- Beklenen kredi zararları ölçümünün hangi portföy veya aşamalar için bireysel bazda yapıldığına,

- Model doğrulaması / revizyonuna,
- Gayrinakdi kredilerin beklenen kredi zararlarının aşamalar bazında sunulmasına ve
- Sermaye yeterliliği değişkenlerindeki düzeltmelere

ilişkin olarak açıklamaların daha fazla banka tarafından yapılması Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların dipnot uyum skorları ortalamasını olumlu yönde etkileyecektir. Aynı şekilde özellikli finansal araçlar için beklenen kredi zararının ölçüleceği azami süreye ilişkin açıklamaların da iyileştirilmesi de ortalamaların artmasına katkı sunacaktır.

Diğer taraftan, Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar Londra Borsasında işlem gören bankalara nazaran;

- Gayrinakdi krediler (kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri) için ayrılan beklenen kredi zararı karşılıklarının aşamalara ilişkin olanlar dâhil dönem başı-sonu mutabakatına,
- Teminatlar dikkate alınmaksızın azami kredi riski tutarlarına,
- Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların teminatlarına ilişkin sayısal bilgilere ve
- IFRS 9'a geçişte değer düşüklüğü karşılıklarının açılış bakiyelerinin mutabakatına

ilişkin bilgilerin açıklanması hususunda daha iyi performans göstermişlerdir.

Geleceğe ilişkin tahminlerin yayımlanması ve sonraki dönemlerde bu tahminlerin ne ölçüde gerçekleştiğinin de yıllık raporlarda açıklanması yönetimin tahminlerine ilişkin gerçekçiliğin sorgulanması açısından önemlidir (Healy ve Palepu, 2001: 425). İleriye yönelik bilgilere ilişkin dipnot açıklamaları işletmelerin karşı karşıya kaldıkları risklilik seviyelerinin anlaşılabilmesi açısından gereklidir. Finansal analistler ve potansiyel yatırımcılar açısından özellikle bu bilgilerin doğruluğu (accuracy) ve doğrulanabilirliği (verifiability) elzemdir (Scannella ve Polizzi, 2020). Dolayısıyla Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların ileriye yönelik bilgiler kapsamında makroekonomik değişkenlere ve senaryolara ilişkin bilgileri sunmaları bu açılardan da önem taşımaktadır.

Keza, beklenen kredi zararlarının ölçümünü önemli ölçüde etkilemesi nedeniyle ileriye yönelik bilgilerin yönetim tarafından gerçekçi bir şekilde tahmin edilebilmesini sağlamak amacıyla, bir önceki dönemde yapılan ileriye yönelik tahminlerin raporlama döneminde gerçekleşen

değerlerle karşılaştırılmasına yönelik IASB tarafından dipnot açıklamaları yükümlülüğünün getirilmesinin de faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Ayrıca, beklenen kredi zararlarının ölçümü için model kullanan bankaların modelin dışında ayrılan karşılıklara ilişkin uyarlamaların (model tarafından tespit edilemeyip yönetimin takdiriyle yapılan düzeltmelerin) ne tutarda olduğunun açıklanması da banka tarafından kullanılan modelin doğru sonuçlar üretilip üretilmediğinin finansal tablo kullanıcıları tarafından değerlendirilmesi açısından faydalı olacaktır. Örneğin, Virgin Money Bankasının 1/10/2019-30/9/2020 dönemini kapsayan yıllık raporunda hem modele göre hem de model dışı yönetim takdiriyle ne kadar karşılık ayrıldığı açıklanmıştır (Rapor, sf.119). Dolayısıyla beklenen kredi zararlarının ölçümünde model kullanan bankaların model tarafından tespit edilemeyip yönetimin takdiriyle yapılan düzeltmelerin de açıklanmasında fayda bulunmaktadır.

Yeni standartların etkin bir şekilde uygulanması, sadece bankaların bunları nasıl uyguladığına değil, aynı zamanda bu hususta merkez bankalarının, denetim otoritelerinin, bağımsız denetçilerin ve diğer paydaşların katkılarına da bağlıdır. Bankalardan maruz kaldıkları kredi risklerini, bunları nasıl yönettiklerini, karşılıklarını ve piyasa disiplini/güvenini kolaylaştıracak ve şeffaflığı sağlayacak diğer hususları sunmaları beklenmektedir. Merkez bankaları ve diğer düzenleyici kuruluşlar, bankacılığa ilişkin düzenleme ve denetleme faaliyetleriyle ve muhasebe standartları yapıcılarının çabalarını tamamlayıcı nitelikteki uygulamalarıyla sağlam banka uygulamalarının geliştirilmesinde önemli rol oynarlar. Aynı zamanda bağımsız denetim firmalarına da IFRS 9 ve düzenleyici rehberlerin anlaşılmasında önemli roller düşmektedir (Cohen ve Edwards Jr., 2017).

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararlarının tahmini ve ölçümü karmaşık ve doğası gereği yargıya dayanmaktadır. Beklenen kredi zararlarının tahmini, geleceğe yönelik mikro ve makroekonomik faktörlerin tahmini de dâhil olmak üzere çok kapsamlı veri setine, borçlulardan yapılacak tahsilatın zamanı ve tutarları ile söz konusu ekonomik faktörlerin tahminleri arasındaki ilişkilere ilişkin yönetimin varsayımlarına dayanmaktadır. Ayrıca, beklenen kredi zararlarının ölçümü, temerrüt tanımı ve kredi riskinde önemli artış kriterleri gibi bankanın takdirine dayalı birçok unsura dayanmaktadır. Bu nedenle, beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarının IFRS 7 Standardının öngördüğü şekilde yapılması, kredi verenlerin, bankanın hisse senedine yatırım yapanların, denetim otoritelerinin ve ilgili diğer tarafların bankanın kredi riskine ve aktif kalitesine ilişkin sağlıklı değerlendirme yapabilmeleri açısından önem arz etmektedir.

Beklenen kredi zararları ölçümünün çok fazla varsayım ve yargıya dayalı olması nedeniyle kazanç yönetimine de açık olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim, literatürde beklenen kredi zararı yaklaşımının kazanç yönetimi için kullanıldığına ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak, IASB beklenen kredi zarar yaklaşımının kazanç yönetimine ilişkin bu kırılganlığını, ölçümde kullanılan varsayımların ve dönemden döneme karşılık bakiyelerindeki değişikliklerin açıklanmasını sağlayan dipnot açıklamaları ile gidermeyi hedeflemiştir. Dolayısıyla, beklenen kredi zararı yaklaşımına ilişkin dipnot açıklamalarının IFRS 7 Standardına uygun bir şekilde yapılması kazanç yönetimi imkânlarını da sınırlandıracaktır.

Bu minvalde, finansal tablo kullanıcılarının bankaların kredi riskini ve aktif kalitesini doğru bir şekilde değerlendirebilmelerine imkân tanınması, finansal istikrarın sağlanması, şeffaflığın artırılması, sermaye piyasalarında kaynakların etkin bir şekilde tahsis edilmesi ve kazanç yönetimine ilişkin uygulamaların sınırlandırılması açısından dipnot açıklamaları önem arz etmektedir. Beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarına atfedilen bu işlevin sağlanabilmesi ise dipnotların standardın öngördüğü şekilde yapılmasına bağlıdır. Bu nedenle, çalışmada beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot açıklamalarına uyum düzeyi ve denetim otoritelerine ve şirketlerin kendi yönetimlerine uyum düzeyinin artırılmasına yönelik atılacak adımlar konusunda rehberlik edilebilmesi amacıyla bu düzeyi etkileyen faktörlerin neler olduğu incelenmiştir.

Araştırma kapsamında payları Borsa İstanbul’da işlem gören mevduat ve katılım bankalarının ve payları Londra Borsasındaki Financial Times Bankalar Endeksinde işlem gören bankaların 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin yıllık raporları incelenmiştir. Araştırmada öncelikle IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararlarının raporlanmasına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi amacıyla IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar standardı ve raporlamayı etkileyen diğer standartlar incelenerek dipnot uyum skorunun hesaplanabilmesine esas teşkil edecek 2018 yılı için 65 ve 2019 yılı için 61 unsur belirlenmiştir. Bu unsurlardan hareketle Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankanın 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin yıllık raporları okunmuş ve ağırlıksız ikili yöntem (Cooke yöntemi) kullanılarak dipnot uyum skorları hesaplanmıştır. Söz konusu dipnot uyum skorlarını etkileyebilecek faktörlerin belirlenmesi amacıyla geliştirilen hipotezler Spearman sıra korelasyonu ve Pearson korelasyonu aracılığıyla sınanmıştır. Ayrıca, Londra Borsasındaki Financial Times Bankalar Endeksinde işlem gören 10 bankanın da dipnot uyum skorları ağırlıksız ikili yöntem aracılığıyla hesaplanmış ve Borsa İstanbul’da işlem gören bankaların dipnot uyum düzeyleriyle karşılaştırılmıştır.

Araştırmada, Borsa İstanbul’da işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum seviyeleri 2018 yılı için %52,9 ve 2019 yılı için %51,6 olarak hesaplanmıştır. Dipnot uyum skorlarının bankaların aktif büyüklüğü ve payların Borsa İstanbul’un yanı sıra başka bir ülkenin borsasında da işlem görmesiyle pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, BİST Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan bankaların derecelendirme notlarıyla bu bankaların dipnot uyum skorları arasında da pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Yine, dipnot uyum düzeylerinin Standardın ilk yılından sonra edinilen tecrübelerle birlikte arttığı tespit edilmiştir.

Londra Borsasında işlem gören bankaların ortalama dipnot uyum skorları Borsa İstanbul’da işlem gören bankalardan oldukça yüksek bir şekilde 2018 yılı için %83,2 ve 2019 yılı için %83,3 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla, Londra Borsasında işlem gören bankaların dipnot uyum skorları Borsa İstanbul’da işlem gören bankaların dipnot uyum skorlarına nazaran 2018 yılında %57, 2019 yılında ise %61 daha yüksektir. Bu sonuç, Anglo-Sakson hukuk sisteminin egemen olduğu Birleşik Krallık’taki Londra Borsasında işlem gören bankaların beklenen kredi zararlarına ilişkin dipnot uyumunun sağlanmasında Kara Avrupası hukuk sisteminin egemen olduğu ülkemizdeki Borsa İstanbul’da işlem gören bankalara nazaran daha iyi performans sergilediklerini göstermektedir. Dolayısıyla muhasebe kültürü ve hukuk sisteminin de dipnot uyumuna etkide bulunduğu söylenebilir.

Payları Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar tarafından;

- İçsel kredi dereceleri,
- Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar ve satın alındığında veya oluşturulduğunda değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar için ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarının aşamalar bazında mutabakatı,
- Temerrüt tanımının seçilme gerekçesi ile kredi değer düşüklüğünün nasıl belirlendiği veya temerrüt tanımıyla ilişkisi,
- İleriye yönelik bilgiler kapsamında makroekonomik değişkenlerin kaç yıl için belirlendiği ve tahmin değerleri,
- İleriye yönelik bilgiler kapsamında senaryoların kaç yıl için dikkate alındığı ve ağırlıkları,
- Yeniden yapılandırmaya ilişkin açıklamalar,
- Teminatlar sebebiyle zarar karşılığı yansıtılmayan finansal araçlar,
- Kredi riski derecelendirme notları itibarıyla bireysel ve kurumsal kredilerin brüt defter değerleri ve ayrılan beklenen kredi zarar karşılıklarının aşamalar bazında sunulması

hususlarında gerek 2018 yılında gerekse 2019 yılında neredeyse hiç açıklama yapılmazken, payları Londra Borsasında işlem görenler bankalardan önemli bir kısmının söz konusu hususlarda dipnot açıklama yükümlülüklerini yerine getirdikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, özellikle bu hususlarda açıklamaların yapılması payları Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların dipnot uyum skorlarını artıracaktır.

Ayrıca, 2018 yılına nazaran 2019 yılında kısmen bir iyileşme sağlanmış olsa da;

- Kayıttan düşmeye ilişkin göstergelere,
- Kayıttan düşülüp takibi yapılanlara ilişkin politikaya ve bunların bakiyesine,
- Beklenen kredi zararları ölçümünün hangi portföy veya aşamalar için bireysel bazda yapıldığına,
- Model doğrulaması / revizyonuna,
- Gayrinakdi kredilere ilişkin beklenen kredi zararlarının aşamalar bazında sunulmasına ve
- Sermaye yeterliliği değişkenlerindeki düzeltmelere

ilişkin olarak açıklamaların daha fazla banka tarafından yapılması Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların dipnot uyum skorları ortalamasını olumlu yönde etkileyecektir. Aynı şekilde süre bakımından farklı özellik gösteren finansal araçlar (rotatif krediler, kredi kartları vb.) için beklenen kredi zararının ölçüleceği azami süreye ilişkin açıklamaların da iyileştirilmesi ortalamaların artmasına katkı sunacaktır.

Diğer taraftan, Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar Londra Borsasında işlem gören bankalara nazaran;

- Gayrinakdi krediler (kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri) için ayrılan beklenen kredi zararı karşılıklarının aşamalara ilişkin olanlar dâhil dönem başı-sonu mutabakatına,
- Teminatlar dikkate alınmaksızın azami kredi riski tutarlarına,
- Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların teminatlarına ilişkin sayısal bilgilere ve
- IFRS 9'a geçişte değer düşüklüğü karşılıklarının açılış bakiyelerinin mutabakatına

ilişkin bilgilerin açıklanması hususunda daha iyi performans göstermişlerdir.

Beklenen kredi zararları karşılıklarının IFRS 9'a uygun olarak zamanında ve yeterli bir şekilde ayrılmasında ve beklenen kredi zararına ilişkin IFRS 7 ve ilgili diğer standartlarda yer alan dipnot açıklama yükümlülüklerine uyum konusunda banka yönetim kurulu ve üst yönetimine önemli sorumluluklar düşmektedir. Ayrıca, beklenen kredi zararının hesaplamasında, risk yönetimi ve iç kontrol süreçleri, süreçlerin yazılı hale getirilerek belgelendirilmesi, veri seti ve kalitesi, kullanılan modellerin doğrulanması ve uzman görüşlerine başvurulması da önem arz etmektedir.

IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı yaklaşımının uygulanması ve dipnotlarının IFRS 7'e uygun olarak açıklanmasında bankaların yanı sıra merkez bankaları, denetim otoriteleri, bağımsız denetim firmaları ve diğer paydaşlara da roller düşmektedir. Merkez bankaları ve diğer düzenleyici kuruluşlar, bankacılığa ilişkin düzenleme ve denetleme faaliyetleriyle ve muhasebe standartları yapıcılarının çabalarını tamamlayıcı nitelikteki uygulamalarıyla iyi bankacılık uygulamalarının geliştirilmesine katkıda bulunabilmektedirler. Nitekim, ülkemizde bankaların finansal tablolarını hazırlarken IFRS'lerdeki dipnot açıklamalarının yanı sıra BDDK

tarafından Basel Bankacılık Denetim Komitesinin düzenlemeleri dikkate alınarak hazırlanan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ ve Bankalarca Risk Yönetimine İlişkin Kamuya Yapılacak Açıklamalar Hakkında Tebliğ’de yer alan dipnot yükümlülüklerini de dikkate almaları gerekmektedir. Dolayısıyla, beklenen kredi zararlarının raporlamasına ilişkin olarak bankaların mali tablolarında yer alan açıklamaları etkileyen faktörlerin arasında ilgili denetim otoritesi olan BDDK düzenlemelerinin de etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, halka açık bankaların finansal raporlarının muhasebe standartlarına uygunluğunun gözetilmesinin denetim otoritesinin görevi olması ve muhasebe standartlarında yer alan dipnot yükümlülüklerine uygun açıklamaların yapılmamasının denetim otoritesinin yaptırımı ile sonuçlanacak olması nedeniyle dipnot uyumunun sağlanmasında denetim otoritesinin önemli rolü bulunmaktadır. Aynı zamanda bağımsız denetim firmalarına da IFRS 9 ve düzenleyici rehberlerin anlaşılmasında önemli roller düşmektedir.

Ayrıca, beklenen kredi zararlarının ölçümü için model kullanan bankaların modelin dışında ayrılan karşılıklara ilişkin uyarlamaların (model tarafından tespit edilemeyip yönetimin takdiriyle yapılan düzeltmelerin) ne tutarda olduğunun açıklanması da banka tarafından kullanılan modelin doğru sonuçlar üretilip üretilmediğinin finansal tablo kullanıcıları tarafından değerlendirilmesi açısından faydalı olacaktır.

Son olarak, beklenen kredi zararlarının ölçümünü önemli ölçüde etkilemesi nedeniyle ileriye yönelik bilgilerin yönetim tarafından gerçekçi bir şekilde tahmin edilebilmesini ve kazanç yönetimine ilişkin olanakların sınırlandırılabilmesini sağlamak amacıyla bir önceki dönemde yapılan ileriye yönelik tahminlerin raporlama döneminde gerçekleşen değerlerle karşılaştırılmasına yönelik IASB tarafından dipnot açıklamaları yükümlülüğünün getirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, Borsa İstanbul’da işlem gören 11 bankanın ve Londra Borsasında işlem gören 10 bankanın 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin finansal raporları üzerinden değerlendirildiği için sınırlıdır. Standardın uygulanma süresi arttıkça ilerleyen zamanlarda daha uzun dönemleri ve Anglo-Sakson hukuk sistemi ile Kara Avrupası hukuk sisteminin egemen olduğu başka ülkelerdeki bankaları da kapsayacak şekilde çalışmanın genişletilmesinde fayda görülmektedir. Ayrıca, ağırlıksız ikili yöntem dışındaki yöntemlerin kullanılarak dipnot uyum skorunun ölçülmesinin de faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Araştırmada sadece beklenen kredi

zararlarına ilişkin açıklamalara odaklanılmış olması nedeniyle bundan sonraki çalışmaların IFRS 7'nin diğer unsurlarını da kapsayacak şekilde (finansal varlıkların sınıflandırılması, likidite ve piyasa riski, korunma muhasebesi vb.) genişletilebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Agyei-Mensah, B.K. (2017). “The Relationship Between Corporate Governance Mechanisms and IFRS 7 Compliance: Evidence from an Emerging Market.” *Corporate Governance*, 17(3), 446-465.
- Akpelvan, A. (2019). *TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı Kapsamında Beklenen Kredi Zararı Modelinin Türk Bankacılık Sektöründe Uygulanması ve Bankaların Kârlılık Yönetimi Eğilimlerine Etkisi Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aljifri, K., Alzarouni, A., Chew, N. and Tahir, M.I. (2014). “The Association Between Firm Characteristics and Corporate Financial Disclosures: Evidence From UAE Companies”, *The International Journal of Business and Finance Research*, 8(2), 101-123.
- Alsaeed, K. (2006). “The Association Between Firm-Specific Characteristics and Disclosure: The Case of Saudi Arabia”, *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 476–496.
- Altıntaş, M.A. (2012). *Kredi Kayıplarının Makroekonomik Değişkenlere Dayalı Olarak Tahmini ve Stres Testleri – Türk Bankacılık Sektörü İçin Ekonometrik Bir Yaklaşım*, İstanbul, TBB Yayın No: 281.
- Altıntaş, M.A. (2020). *Bankacılıkta Risk ve Sermaye Yönetimi*, MAS Matbaacılık, İstanbul.
- Appiah, K.O., Awunyo-Vitor, D., Mireku, K. and Ahiagbah, C. (2016). “Compliance with International Financial Reporting Standards: The Case of Listed Firms in Ghana”. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 14(1), 131-156.
- Aslan, Ü.(2017). *UFRS 9 Kapsamında Bankalarda Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması*, Eskişehir, Nisan Kitabevi.
- Atanasovski, A. (2015). “Empirical Investigation into the Determinants of Compliance with IFRS 7 Disclosure Requirements”, *Acta Universitatis Danubius Œconomica*, 11(2), 5-17.
- Aydın, T. (2020). *TFRS 9 Standardı Kapsamında Karşılık Uygulamalarının Türk Bankacılık Sektörüne Etkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aytürk, Y.(2016). “UFRS 9 Finansal Araçlar Kapsamında Yeni Değer Düşüklüğü Modeli ve Bankacılık Sektörüne Etkileri”, *Mali Çözüm Dergisi*, Eylül-Ekim 2016, 133-143.
- Bamber, M., McMeeking, K., and Petrovic, N. (2018). “Mandatory Financial Reporting Processes and Outcomes” , *The International Journal of Accounting*, 53(3), 227-245.
- Bandyopadhyay, A. (2016). *Managing Portfolio Credit Risk in Banks*, Cambridge University Press, Delhi, India.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2005). 5411 sayılı Bankacılık Kanunu.

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2006). Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2012). Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2015). Bankalarca Risk Yönetimine İlişkin Kamuya Yapılacak Açıklamalar Hakkında Tebliğ
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2016). Kredilerin Sınıflandırılması ve ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2017). Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2017). Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2019). Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ
- Birkan, R.(2019). “TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı Kapsamında Bankacılık Sektöründeki Kredi ve Alacaklara İlişkin Değer Düşüklüğü Karşılıklarının İncelenmesi”, *Bankacılar Dergisi*, 109, 109-134.
- Bischof, J. (2009). “The Effects of IFRS 7 Adoption on Bank Disclosure in Europe”, *Accounting in Europe*, 6(2), 167–194.
- Botosan, C.A. (1997). “Disclosure Level and the Cost of Equity Capital”, *The Accounting Review*, 72(3), 323-349.
- Buzby, S.L. (1975). “Company Size, Listed Versus Unlisted Stocks, and the Extent of Financial Disclosure.” *Journal of Accounting Research*,13(1), 16-37.
- Cascino, S. and Gassen, J. (2015). “What Drives the Comparability Effect of Mandatory IFRS Adoption?”, *Review of Accounting Studies*, 20(1), 242-282.
- Cerf, A.R. (1961). **Corporate Reporting and Investment Decisions**, University of California Press, USA.
- Choi, F.D.S. and Meek, G.K. (2011). **International Accounting**, Prentice Hall, Seventh Edition, New Jersey, USA.
- Cooke, T.E. (1989). “Voluntary Corporate Disclosure by Swedish Companies”, *Journal of International Financial Management and Accounting*, 1(2), 171-195.

- Çağlar, O. (2016). *Finansal İstikrar ve IFRS 9: Türk Bankacılık Sektörü Kredi Riskinin Analizi*, Doktora Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çağlar, O. (2011). “Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılan Karşılıklar: TMS Hükümleri ve BDDK Tebliği”, *Mali Çözüm Dergisi*, Temmuz-Ağustos 2011, 273-285.
- Delikanlı, İ. U. (2010). *Bankacılıkta Kredi Türevlerinin Hissedar Değerine Katkısı, Etkin Bir Şekilde Kullanımına İmkan Sağlayacak Risk Yönetimi Yapılanması ve Finansal Raporlaması*, İstanbul, TBB Yayın No: 271.
- Demir, V. ve Bahadır, O. (2014). “An investigation of compliance with International Financial Reporting Standards by listed companies in Turkey”, *Accounting and Management Information Systems*, 13(1), 4–34.
- Esen, Ö.M. ve Sakin, T. (2009). “Dipnot Açıklama Yükümlülüklerine Uyum: İMKB 100 Endeksinde Yer Alan Reel Sektör Firmalarının Durumu Üzerine Bir Araştırma”, *Yönetim Dergisi: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü*, 64, 112-123.
- Ettredge, M., Johnstone, K., Stone M. and Wang, Q. (2011). “The Effects of Firm Size, Corporate Governance Quality, And Bad News on Disclosure Compliance”, *Review of Accounting Studies*, 16, 866-889.
- Fidan, M. M. (2018). “IFRS 9 Finansal Araçlar Standardına Göre Satın Alındığında veya Oluşturulduğunda Kredi-Değer Düşüklüğüne Uğramış Finansal Varlık Yaklaşımına İlişkin Derleme Çalışması”, *Maliye ve Finans Yazıları*, 109, 233-258.
- Fidan, M. M. (2019). “Ticari Alacaklarda Değer Düşüklüğü - TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının Basit Yaklaşımı ve Vergi Usul Kanunu Karşılaştırılması”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 81, 37-58.
- Frolov, M. (2007). “Why Do We Need Mandated Rules of Public Disclosure for Banks?”, *Journal of Banking Regulation*, 8(2), 177-191.
- Gebhardt, G.(2016). “Impairments of Greek Government Bonds under IAS 39 and IFRS 9: A Case”, *Accounting in Europe*, 13(2), 169-196.
- Glaum, M. and Street, D.L. (2003). “Compliance with the Disclosure Requirements of Germany’s New Market: IAS Versus US GAAP”, *Journal of International Financial Management and Accounting*, 14(1), 64-100.
- Gomaa, M., Kanagaretnam, K., Mestelman S. and Shehata M.(2019). “Testing the Efficacy of Replacing the Incurred Credit Loss Model with the Expected Credit Loss Model”, *European Accounting Review*, 28:2, 309-334.
- Gornjak, M. (2017). “Comparison of IAS 39 and IFRS 9: The Analysis of Replacement”, *International Journal of Management, Knowledge and Learning*, 6(1), 115-130.
- Gray, S. J. (1988). “Towards a Theory of Cultural Influence on the Development of Accounting Systems Internationally”, *Abacus*, March,1-15.

- Hashim, N., Li, W. and O'Hanlon, J. (2016). "Expected Loss Based Accounting for Impairment of Financial Instruments: The FASB and IASB Proposals 2009–2016", *Accounting in Europe*, 13(2), 229–267.
- Hashim, N., Li, W. and O'Hanlon, J. (2019). "Reflections on the Development of the FASB's and IASB's Expected-Loss Methods of Accounting for Credit Losses", *Accounting and Business Research*, 49(6), 682-725.
- Healy, P.M. and Palepu, K.G. (2001). "Information Asymmetry, Corporate Disclosure, and The Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature", *Journal of Accounting and Economics*, 31, 405-440.
- Hellman, N., Carenys, J. and Gutierrez, S.M. (2018). "Introducing More IFRS Principles of Disclosure – Will the Poor Disclosers Improve?", *Accounting in Europe*, 15(2), 242-321.
- Hofstede, G. (1991). *Culture's Consequences, International Differences in Work-Related Values*, Sage Publications, Seventh Printing, USA.
- Holzmann, O.J. and Munter, P. (2016). "Accounting for Credit Losses—ASU 2016-13", *The Journal of Corporate Accounting & Finance*, November/December 2016, 86-92.
- Hussain, A. and Kakakhel, S.J. (2018). "The Extent of Information Disclosure in Commercial Banks of Pakistan: A Comparative Analysis of Large Commercial Banks and Small Commercial Banks", *Journal of Managerial Sciences*, 12-2, 153-170.
- International Accounting Standards Board (IASB) (1998). IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2003). IAS 8 Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2004). IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2007). IAS 1 Presentation of Financial Statements.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2014). IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2014). IFRS 9 Financial Instruments.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2016). IFRS 16 Leases.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2018). The Conceptual Framework for Financial Reporting (CF).
- Ibrahim, A.E. and Hussainey, K. (2019). "Developing the Narrative Risk Disclosure Measurement", *International Review of Financial Analysis*, 64, 126-144.

- İnternet: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2014). Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=9.5.20029&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=kredi%20riski%20azalt%C4%B1m>, Erişim tarihi: 11.01.2019.
- İnternet: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2015). Kredi Riskine Esas Tutarın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar ile Hesaplanmasına İlişkin Tebliğ
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=9.5.21194&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=kredi%20riskine%20esas>, Erişim tarihi: 15.11.2018.
- İnternet: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2018). TFRS 9 Uyarınca Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Hesaplamasına İlişkin Rehber
https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/16703tfrs9_beklenen_kredi_zarar_karsiligi_rehber.pdf Erişim tarihi: 13.01.2018.
- İnternet: Basel Committee on Banking Supervision (BCBS).(1998). “Enhancing Bank Transparency: Public Disclosure and Supervisory Information That Promote Safety And Soundness in Banking Systems.”<https://www.bis.org/publ/bcbs41.pdf> , Erişim tarihi: 20.01.2018.
- İnternet: Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2004). International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards-A Revised Framework (Basel II)
<https://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf> , Erişim tarihi: 27.07.2018.
- İnternet: Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2009). Guiding Principles for the Replacement of IAS 39 <https://www.bis.org/publ/bcbs161.pdf> , Erişim tarihi: 17.07.2019.
- İnternet: Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2012). Core Principles for Effective Banking Supervision <https://www.bis.org/publ/bcbs230.pdf>, Erişim tarihi: 22.01.2018.
- İnternet: Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2015). Guidance on Credit Risk and Accounting for Expected Credit Losses. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d350.pdf>, Erişim tarihi: 23.01.2018.
- İnternet: BDO (2018). IFRS in Practice 2018- IFRS 9 Financial Instruments.
<https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/IFRS-in-Practice/IFRS9-Financial-Instruments-2018.pdf.aspx?lang=en-GB>, Erişim tarihi: 20.02.2020
- İnternet: Buesa, A., Garcia, F.J.P. and Tarancon, J. (2020). “Measuring the Procyclicality of Impairment Accounting Regimes: A Comparison Between IFRS 9 and US GAAP”, Bank of Spain Publication.
<https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/PublicacionesSerias/DocumentosTrabajo/20/Files/dt2003e.pdf> Erişim tarihi : 17.11.2020.
- İnternet: Cohen, B. H. and Edwards Jr, G.A. (2017). “The New Era of Expected Credit Loss Provisioning”. *BIS Quarterly Review*, March 2017,39-56.
https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1703f.htm, Erişim tarihi : 23.09.2018.

- İnternet: Deloitte (2016). Practical Insights on Implementing IFRS 9 and CECL.
<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/finance/us-advisory-ifs-9-pov.pdf> , Erişim tarihi : 27.03.2019.
- İnternet: Enhancing Disclosures Task Force (EDTF) (2012). “Enhancing the Risk Disclosures of Banks”.https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_121029.pdf , Erişim tarihi: 03.02.2019.
- İnternet: Enhancing Disclosures Task Force (EDTF) (2015). “Impact Of Expected Credit Loss Approaches On Bank Risk Disclosures”.
<http://www.fsb.org/wp-content/uploads/Impact-of-expected-credit-loss-approaches-on-bank-risk-disclosures.pdf> , Erişim tarihi: 05.02.2019.
- İnternet: Edwards Jr, G. A. (2016). “Supervisors’ Key Roles as Banks Implement Expected Credit Loss Provisioning”, *SEACEN Financial Stability Journal*, 7, 1-26.
<http://www.seacen.org/products/702003-100406-PDF.pdf> Erişim tarihi: 15.09.2018.
- İnternet: European Systemic Risk Board (ESRB). (2017). Financial Stability Implications of IFRS 9.
https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/reports/20170717_fin_stab_imp_IFRS_9.en.pdf , Erişim tarihi: 19.06.2019.
- İnternet: EY (2014). “Impairment of Financial Instruments under IFRS 9”.
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf) , Erişim tarihi: 28.10.2017.
- İnternet: EY (2017). “Good Bank (International) Limited, Illustrative disclosures for IFRS 9 - Impairment and Transition.”
[https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-ctools-good-bank-nov2017/\\$FILE/CTools-Good-Bank-Nov2017.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-ctools-good-bank-nov2017/$FILE/CTools-Good-Bank-Nov2017.pdf) , Erişim tarihi: 15.05.2019.
- İnternet: EY (2018). “IFRS 9 Expected Credit Loss: Making Sense of the Transition Impact”.
[https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-ifs-9-expected-credit-loss/\\$File/ey-ifs-9-expected-credit-loss.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-ifs-9-expected-credit-loss/$File/ey-ifs-9-expected-credit-loss.pdf) , Erişim tarihi: 21.12.2018.
- İnternet: Financial Accounting Standards Board (FASB) (2010). Exposure Draft: Accounting for Financial Instruments and Revisions to the Accounting for Derivative Instruments and Hedging Activities (Topic 825).
https://www.fasb.org/jsp/FASB/Document_C/DocumentPage?cid=1176156904144&acceptedDisclaimer=true , Erişim tarihi: 30.03.2020.
- İnternet: Financial Accounting Standards Board (FASB) (2011). Supplementary Document : Financial Instruments: Impairment.
https://www.fasb.org/jsp/FASB/Document_C/DocumentPage?cid=1176158188929&acceptedDisclaimer=true , Erişim tarihi: 30.03.2020.

- İnternet: Financial Accounting Standards Board (FASB) (2012). Exposure Draft : Financial Instruments- Credit Losses (Subtopic 825-15).
https://www.fasb.org/jsp/FASB/Document_C/DocumentPage?cid=1176160587228&acceptedDisclaimer=true , Erişim tarihi : 11.03.2018.
- İnternet: Financial Accounting Standards Board (FASB) (2016). Accounting Standards Update Financial Instruments – Credit Losses (Topic 326): Measurement of Credit Losses on Financial Instruments (ASU 2016-13).
http://www.fasb.org/cs/ContentServer?pagename=FASB%2FFASBContent_C%2FNewspage&cid=1176168232900 , Erişim tarihi: 25.03.2019.
- İnternet: Gaston E. and Song I.W. (2014). “Supervisory Roles in Loan Loss Provisioning in Countries Implementing IFRS”, IMF Working Paper, WP/14/170.
<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Supervisory-Roles-in-Loan-Loss-Provisioning-in-Countries-Implementing-IFRS-41918> , Erişim tarihi: 13.09.2016.
- İnternet: Global Public Policy Committee (GPPC) (2016). “The implementation of IFRS 9 Impairment Requirements by Banks”.
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Implementation_of_IFRS_9_impairment_requirements_by_systemically_important_banks/\\$File/BCM-FIImpair-GPPC-June2016%20int.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Implementation_of_IFRS_9_impairment_requirements_by_systemically_important_banks/$File/BCM-FIImpair-GPPC-June2016%20int.pdf) , Erişim tarihi: 15.01.2018.
- İnternet: Grant Thornton (2016). Get Ready for IFRS 9 - The Impairment Requirements.
<https://www.granthornton.global/globalassets/1.-member-firms/global/insights/article-pdfs/ifrs/get-ready-for-ifrs-9-issue-2-the-impairment-requirements.pdf> , Erişim tarihi: 1.3.2019
- İnternet: Hoogervorst, H. (2013). “Breaking the Boilerplate. IFRS Conference”, 27 July 2013.
<https://www.ifrs.org/news-and-events/2013/06/iasb-chairs-speech-breaking-the-boilerplate/> Erişim tarihi: 12.02.2018.
- İnternet: Hoogervorst, H. (2014). “Closing the Accounting Chapter of the Financial Crisis”. Asya-Okyanusya Bölgesel Politika Formundaki Konuşma, Hindistan.
<https://cdn.ifrs.org/-/media/feature/news/speeches/2014/hans-hoogervorst-march-2014.pdf> Erişim tarihi: 15.01.2019.
- İnternet: Hoogervorst, H. (2015). “IASB Speech, Preparing for the Expected : Implementing IFRS 9”, 15 September 2015. <https://cdn.ifrs.org/-/media/feature/news/speeches/2015/hans-hoogervorst-icaew-sept-2015.pdf> , Erişim tarihi 17.08.2018.
- İnternet: International Accounting Standards Board (IASB) (2009). Exposure Draft: Financial Instruments: Amortised Cost and Impairment.
http://eifrs.ifrs.org/eifrs/files/242/edfininjuly2009_170.pdf , Erişim tarihi: 25.04.2020.
- İnternet: International Accounting Standards Board (IASB) (2011). Supplement to ED/2009/12 Financial Instruments: Amortised Cost and Impairment - Financial Instruments: Impairment.
http://eifrs.ifrs.org/eifrs/files/240/edfiimpaijan2001_157.pdf , Erişim tarihi :25.04.2020.

İnternet: International Accounting Standards Board (IASB) (2013a). Exposure Draft : Financial Instrument, Expected Credit Losses.

<https://cdn.ifrs.org/-/media/project/fi-impairment/exposure-draft-2013/published-documents/ed-expected-credit-losses.pdf>, Erişim tarihi : 11.03.2018.

İnternet: International Accounting Standards Board (IASB) (2013b). Snapshot: Financial Instruments: Expected Credit Losses.

https://www.aasb.gov.au/admin/file/content102/c3/M130_3.8.1_IASB_Snapshot_ED-2013-3_Financial_Instruments_Expected_Credit_Losses.pdf, Erişim tarihi: 30.03.2020.

İnternet: International Accounting Standards Board (IASB) (2014). Project Summary: IFRS 9 Financial Instruments.

<https://www.ifrs.org/-/media/project/financial-instruments/project-summaries/ifrs-9-project-summary-july-2014.pdf>, Erişim tarihi : 10.04.2018.

İnternet: IFRS Staff Paper (2015-a). “Transition Resource Group for Impairment of Financial Instruments Meeting Summary”. 22 April 2015.

www.ifrs.org, Erişim tarihi: 18.10.2016.

İnternet: IFRS Staff Paper (2015-b). “Transition Resource Group for Impairment of Financial Instruments-Incorporation of Forward looking Scenarios.”

<https://www.ifrs.org/-/media/feature/meetings/2015/december/itg/itg-meeting-summary-11-december-final.pdf>, Erişim tarihi: 19.10.2016.

İnternet: IFRS Staff Paper (2015-c). “Transition Resource Group for Impairment of Financial Instruments - Measurement of the Loss Allowance for Credit-Impaired Financial Assets”

[https://www.ifrs.org/-/media/feature/meetings/2015/december/itg/impairment-of-financial-instruments/ap9-loss-allowance-for-credit-impaired-assets-\(1\).pdf](https://www.ifrs.org/-/media/feature/meetings/2015/december/itg/impairment-of-financial-instruments/ap9-loss-allowance-for-credit-impaired-assets-(1).pdf), Erişim tarihi: 19.06.2018.

İnternet: Karapınar, A., Zaif, F. ve Bayırlı, R. (2008). Convergence and Harmonization with International Financial Reporting Standards: A Perspective of Turkey

<http://www.journal.mufad.org.tr/attachments/article/465/22.pdf>, Erişim tarihi: 22.01.2021

İnternet: KPMG (2014). First Impressions: IFRS 9 Financial Instruments.

<https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/09/first-impressions-IFRS9.pdf>, Erişim tarihi: 01.07.2016.

İnternet: KPMG (2017). Demystifying Expected Credit Loss (ECL)

<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/in/pdf/2017/07/Demystifying-Expected-Credit-Loss.pdf>, Erişim tarihi: 27.08.2020

İnternet: Kurumsal Yönetim Endeksine dâhil olan şirketler ve bu şirketlerin uyum notları

<http://www.tkyd.org.tr/kyd-kurumsal-yonetim-komisyonlar-calisma-gruplari-sermaye-piyasasi-calisma-grubu-ve-bist-kurumsal-yonetim-endeksi-kurumsal-yonetim-endeksi-tum-firmalar.html>, Erişim tarihi: 10/05/2020

- İnternet: McKinsey (2017). IFRS 9: A Silent Revolution in Banks' Business Models <https://www.mckinsey.com/business-functions/risk/our-insights/ifrs-9-a-silent-revolution-in-banks-business-models> , Erişim tarihi: 19.11.2018.
- İnternet: MNP (2017).“An Overview of the Impairment Requirements of IFRS 9 Financial Instruments”.<https://www.mnp.ca/SiteAssets/media/PDFs/APSG/2017/2017-02-ifrs-9-impairment-guide-final-version-apr-2017-update.pdf> , Erişim tarihi: 26.09.2018.
- İnternet: O’Hanlon, J., Hashim, N and Li, W.(2015). “Accounting for Financial Instruments: the FASB and IASB IFRS 9 Approaches”, European Parliament, Directorate General For Internal Policies [https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/93530/IPOL_STU\(2015\)563463_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/93530/IPOL_STU(2015)563463_EN.pdf) Erişim tarihi: 12.02.2018.
- İnternet: OECD, (2015). G20/OECD Principles of Corporate Governance. https://www.oecd-ilibrary.org/governance/g20-oecd-principles-of-corporate-governance-2015_9789264236882-en Erişim tarihi 16.9.2020
- İnternet: PWC.(2014). IFRS 9 : Expected Credit Losses. In Depth: A look at Current Financial Reporting Issues. <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-in-depth-expected-credit-losses.pdf> , Erişim tarihi: 10.03.2018.
- İnternet: PWC.(2017a). IFRS 9 Financial Instruments Understanding the Basics. <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-9-understanding-the-basics.pdf> , Erişim tarihi: 15.03.2018.
- İnternet: PWC.(2017b). In Depth IFRS 9 Impairment: Significant Increase in Credit Risk. <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-9-impairment-significant-increase-in-credit-risk.pdf> , Erişim tarihi: 15.06.2018.
- İnternet: PWC.(2017c) “IFRS 9 For Banks Illustrative Disclosures” https://www.pwc.com/ee/et/home/majaastaaruanded/Illustrative_discloser_IFRS_9_for_Banks.pdf Erişim tarihi: 17.05.2019.
- İnternet: Scannella, E. and Polizzi, S. (2020). “How to Measure Bank Credit Risk Disclosure? Testing a New Methodological Approach Based on the Content Analysis Framework”, *Journal of Banking Regulation*. <https://doi.org/10.1057/s41261-020-00129-x> Erişim tarihi: 19.10.2020.
- İnternet: The Taskforce on Disclosures about Expected Credit Losses (TFDECL).(2019). Recommendations On a Comprehensive Set of IFRS 9 Expected Credit Loss Disclosures. <https://www.frc.org.uk/medialibraries/FRC/FRC-Podcasts-Video/DECL-updated-guidance.pdf> , Erişim tarihi: 06.02.2020.
- İnternet: Yamani, A. and Hussainey, K. (2020). “Compliance with IFRS 7 by Financial Institutions: Evidence from GCC”, *International Journal of Disclosure and Governance*, <https://doi.org/10.1057/s41310-020-00089-8> Erişim tarihi: 11.10.2020.

- Jensen, M.C. and Meckling, W.H. (1976). "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure", *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.
- Joseph, C. (2013). *Advanced Credit Risk Analysis and Management*, Wiley, United Kingdom.
- Juhmani, O. (2017). "Corporate Governance and the Level of Bahraini Corporate Compliance with IFRS Disclosure", *Journal of Applied Accounting Research*, 18(1), 22-41.
- Kaya, Ö. (2015). *Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi; UFRS 9 ve 2008 Küresel Krizi Sonrası Gelişmeler*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) (2011). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) (2017). TFRS 7 Finansal Araçlar : Açıklamalar.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) (2018). IAS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu.
- Khlif, H.& Hussainey, K. (2016). "The Association Between Risk Disclosure and Firm Characteristics: A Meta-Analysis", *Journal of Risk Research*, 19(2), 181-211.
- Lopes, P. T. and Rodrigues, L.L. (2007). "Accounting for Financial Instruments: an Analysis of the Determinants of Disclosure in the Portuguese Stock Exchange", *The International Journal of Accounting*, 42, 25-56.
- Lucas, S.M.R. and Lourenço, I.C. (2014). "The Effect of Firm and Country Characteristics on Mandatory Disclosure Compliance", *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 6(2), 87-116.
- Marton, J. and Runesson, E. (2017). "The Predictive Ability of Loan Loss Provisions in Banks - Effects of Accounting Standards, Enforcement and Incentives" *The British Accounting Review*, 49, 162-180.
- Mensah, A. and Kwame, B. (2017). "The Relationship Between Corporate Governance Mechanisms and IFRS 7 Compliance: Evidence From an Emerging Market", *The International Journal of Effective Board Performance*, 17(3), 446-465.
- Novotny-Farkas, Z. (2016). "The Interaction of the IFRS 9 Expected Loss Approach with Supervisory Rules and Implications for Financial Stability", *Accounting in Europe*, 13(2), 197-227.
- Örten, R., Kaval, H. ve Karapınar, A. (2013). *Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları*, (7. Baskı), Ankara, Gazi Kitabevi.
- Özel, E. (2019). *Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Kredilendirme Sürecinde TFRS 9 Uyarınca Beklenen Kredi Zarar Karşılığı Ölçümü ve Örnek Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özerhan, Y. ve Arslan, Ü. (2016). “Şeffaflık İlkesi Açısından Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğünün Raporlanmasının Yeni UFRS 9: Finansal Araçlar Standardı Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18 (Özel Sayı-1), 573-603.
- Özhan, H. (2018). *Relationship Between the Macro-Economic Factors and Default Rate*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, C. (2011). *Finansal Tabloların Dipnotlarında Sunulan Muhasebe Politikalarının Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ranson, B.J.(2003) **Credit Risk Management**. Thomson & Sheshunoff, Texas, USA.
- Saltoğlu, M. (2016). “UFRS 9 ve Beklenen Kredi Zararları Modeli”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(1), 51-66.
- Santos, E.S., Ponte, V.M.R. and Mapurunga P.V.R. (2014). “Mandatory IFRS Adoption in Brazil (2010): Index of Compliance with Disclosure Requirements and some Explanatory Factors of Firms Reporting”, *Revista Contabilidade & Finanças – USP*, May-Aug, 25(65), 161-176.
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), (2012). 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu.
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) (2013). Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği.
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) (2014). Kurumsal Yönetim Tebliği.
- Sevim, Ş. ve Altunal, I. (2015). “Finansal Araçların Muhasebeleştirme Politikalarına Etki Eden Faktörler: Borsa İstanbul (BİST) Mali Sektörde Bir Araştırma”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 17(4), 821-844.
- Singhvi, S.S. and Desai, H.B. (1971). “An Empirical Analysis of the Quality of Corporate Financial Disclosure”, *The Accounting Review*, 46(1), 129-138.
- Sultanoğlu, B. (2018). “Expected Credit Loss Model by IFRS 9 and Its Possible Early Impacts on European and Turkish Banking Sector”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(3), 476-506.
- Tahat, Y., Dunne, T., Fifield S. and Power, D. (2016). “The Value Relevance of Financial Instruments Disclosure: Evidence from Jordan”, *Asian Review of Accounting*, 24(4), 445-473.
- Tahat, Y., Mardini, G.H. and Haddad, A.E. (2018). “A Longitudinal Analysis of Financial Instruments Disclosure in an Emerging Capital Market: the Case of Qatar”, *International Journal of Accounting and Finance*, 8(1), 60-79.

- Tauringana, V. and Chithambo, L. (2016). “Determinants of Risk Disclosure Compliance in Malawi: a Mixed-Method Approach”, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 6(2), 111-137.
- Tolga, B. (2014). “UFRS Dipnot Açıklama Gerekliliklerine Uyum: Literatür Araştırması”, *Mali Çözüm Dergisi*, Temmuz-Ağustos, 179-190.
- Tsalavoutas, I., Tsoligkas, F and Evans, L. (2020). “Compliance with IFRS Mandatory Disclosure Requirements: A Structured Literature Review”, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 40, 1-32.
- Uyar, A., Kılıç, M. ve Bayyurt, N. (2013). “Association Between Firm Characteristics and Corporate Voluntary Disclosure: Evidence from Turkish Listed Companies”, *Intangible Capital*, 9(4), 1080-1112.
- Volarevic, H. and Varovic, M. (2018). “Internal Model for IFRS 9- Expected Credit Losses Calculation”, *Ekonomski Pregled*, 69(3), 269-297.
- Watts, R. L. ve Zimmerman, J.L. (1978). “Towards a Positive Theory of the Determination of Accounting Standards”, *Accounting Review*, 53(1), 112-134.
- Yosra, M. & Oumaima, Z. (2020). “Corporate Governance and Compliance with IFRS 7: The Case of Financial Institutions Listed in Canada”, *Managerial Auditing Journal*, 35(3), 448-474.
- Yüksel, Ö. (2011). *Makroekonomik Değişkenlere Dayalı Kredi Riski Modellemesi ve Stres Testi Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zaif, F.A. (2007). *Muhasebe Verilerine Dayalı Risk Ölçümü*. Ankara, Gazi Kitabevi.
- Zaif, F.A. (2013). “The Effects of Audit Firms and Parent Companies on Material Harmonization: A Perspective of Turkey”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 15(1), 1-28.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Arslan, Abdurrahman

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	University of Illinois	2010
Lisans	Gazi Üniversitesi	1999
Lise	Samsun Atatürk Sağlık Meslek Lisesi	1995

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2001-	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	Bankacılık Uzmanı
1996-2001	Ayaş Devlet Hastanesi	Sağlık Memuru

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

1-Bankacılıkta İştirakler, Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler, BDDK Uzmanlık Tezi
 2-Arslan, A. ve Zaif, F. (2021). Beklenen Kredi Zararlarının Ölçümünde Kullanılan Yöntemler: BIST 30’da Bir Araştırma. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 23(1), 144-171.

Hobiler

Bisiklet sürmek, kitap okumak ve yürümek

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

